

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

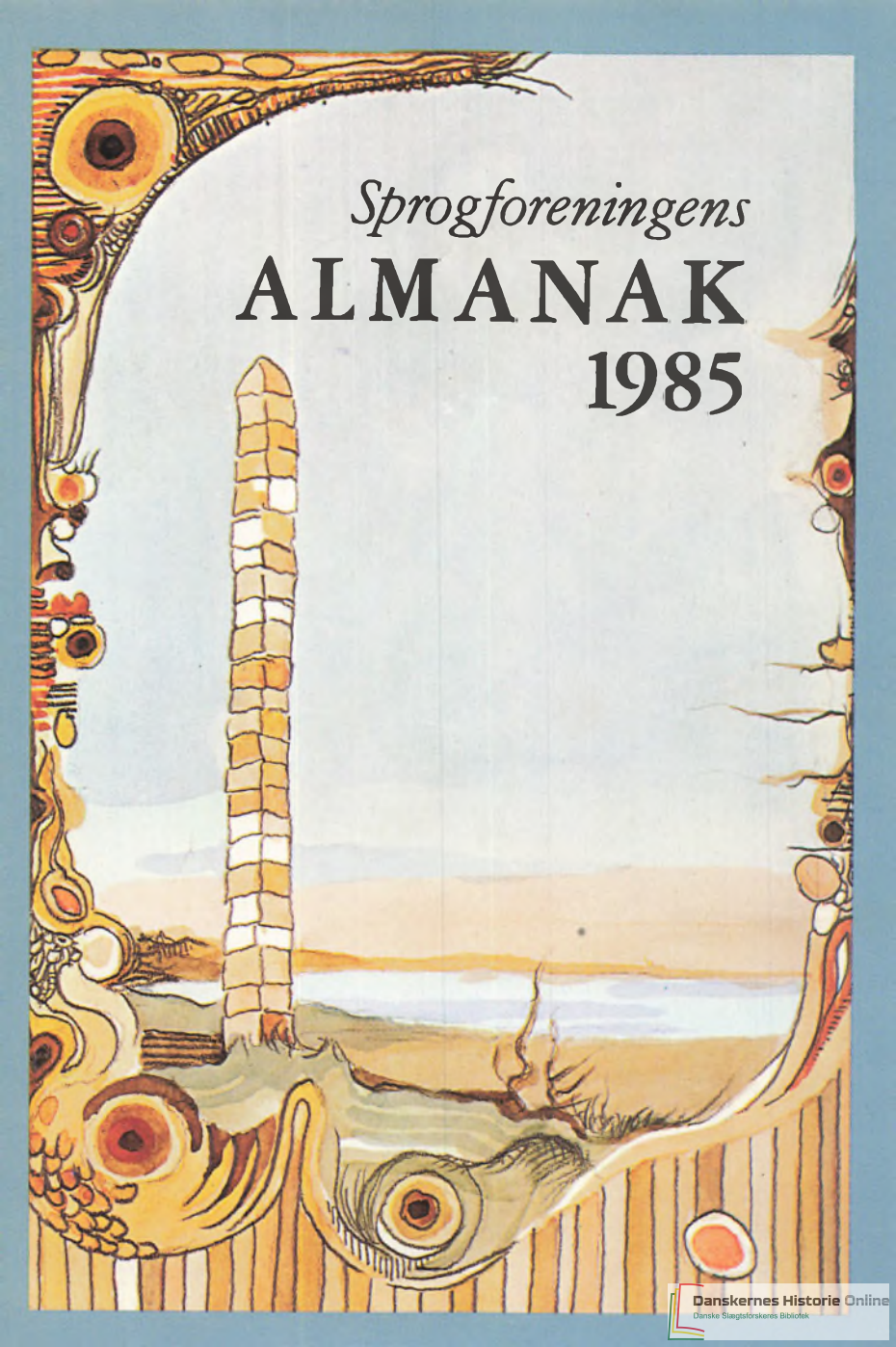
Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sprogforeningens
ALMANAK
1985

Money, money...

**Ung
Job
Konto**

**Kontoen der får dig til at vokse
- spørg**

**SPAREKASSEN
SØNDERJYLLAND**

SPROGFORENINGENS ALMANAK FOR 1985

92. ÅRGANG
Udgivet af Sprogforeningen – Redaktion: Günter Hintze

DY-PO BOGFORLAG – SØNDERBORG 1984

INTERESSE!

SYDBANK er den moderne engagerede bank...

Vi har alle brug for interesse og venlighed. Et lille smil gør det meget nemmere at klare tidens stress og jag.

I SYDBANK har vi tid til at interessere os for dig. Tid til at tage os af dine daglige bankforretninger og til at give dig en ordentlig økonomisk rådgivning.

I SYDBANK arbejder vi sammen i kunde-grupper, hvor alle gruppens medarbejdere kender dig. Det giver dig tryghed, og du er sikker på altid at blive betjent af en medarbejder, der har tid til at give dig en god og saglig betjening.

SYDBANK
- den sonderjyske bank

INDHOLDSFORTEGNELSE

Kalenderen	4	HÅNDBOG:	
Solens opgang og nedgang	28	Det danske Kongehus	146
Højvandet ved vestkysten	29	Regering og Folketing	147
Danske helligdage	29	Ministeriel Poul Schlüter	147
Sydslæviske fest- og helligdage	29	Folketingsvalget den 8. december 1981	148
Ferieplan for skolerne i Sydslævisg	29	Stemmetal i Sønderjyllands amtskreds	149
Stjernesked	30	Valgt i Sønderjyllands amtskreds	149
Formærkelser	31	Undervisningsministeriets udvalg vedr danske kulturelle anliggender i Sydslævisg	149
Planeter	31	Amt og kommuner	150
Connie Bork: Grønland	33	Amtsrådets medlemmer	151
Laurids J. Nielsen: Brudstykker af en præstegøring	38	Kommuner i Sønderjyllands amt	152
V. Tams Jørgensen: Sproget er død! Sproget lever!	57	Foreninger, organisationer, institutioner	154
Ib Andersen: En sommernat i 1976	61	Nationale og historiske foreninger m. v.	154
Peter Petersen: Glimt af det danske og af det tyske flag	68	Musik - Teater - Kunst	160
Vang Rasmussen: H. C. Andersens besøg på Als i året 1844	80	Biblioteker	162
Holger Drachmann: Min skorstensfejler	86	Undervisning	164
Signe Fabricius de Tengnagel: Om had og medmenneskelighed	99	Lokalhistoriske samlinger og arkiver	166
Pavil Skadhauge: Jønsine Jensen og »Danmarks Søner«	104	Museer	170
Margrethe Dødt: En julelørskrækkelse	107	Landbrug	174
H. P. Jensen: Oh Kristelighed	111	Landboloreninger	176
E. Skoelmesterkuen: Sønderjylland	117	Husmandsforeninger	179
Peter Øhr: En Histor om søl Been	118	Husholdningsforeninger	180
Sigfred Andreasen: Lav Martinus vihl tæhsk	122	Husdyrbrugsorganisationer	181
Marie Jessen: Vort køen Synnejysk	125	Mejeriloreninger	182
Peter Øhr: Ve Spraaeg	127	Skovbrug	182
Karoline Moesgaard: Æ Julgris ska Slaudes	129	Slagterler	183
		Det jyske Haveseelskab	184
		Handel	185
		Håndværk og industri	187
		Finansiering	188
		Turistforeninger	191
MINDEORD		Danske og frisiske institutioner i Sydslævisg	193
Anders Føilberg	133	Markedstortegnelse	200
Knud Øirik	135	Jagt	203
Julius Albers	136	Uddrag af lov om jagt og vildtforvaltning	205
Heinrich Fischer	137	Den obligatoriske jagtprøve	205
Peter Wolff	138	Bekendtgørelse om jagttid for visse pattedyr og fugle	206
Chr. Rønnekkamp	139		
Christian Jacobsen	140		
Margrethe Wingender	141		
Peter Møller	142		

© Sprogforeningens Almanak

Citater - med tydelig kildeangivelse - tilladt i henhold til gældende regler.

ISBN nr. 87-85122-09-2

Tekster til næste udgave må - såfremt anden aftale ikke foreligger - være indsendt inden 1. juni.
Manuskripter til mindeord modtages dog indtil 1. oktober.

SPROGFORENINGENS ALMANAK

Redaktion: Günter Hintze, Østergade 11, 6440 Augustenborg
Omslagstegning: Holger Hattesen, Flensborg

Ekspedition: Dy-Po Tryk, Søndervang 4, 6400 Sønderborg

JANUAR 1985

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7' 4 ^m og tiltager i månedens løb 1' 32 ^m		Sol		Måne	
		Op	Ned	Op	Ned
Uge 1		t m	t m	t m	t m
Ti. 1	Nytår { Solens radius 16' 18" Vega kulm. midn. m.n.	8 41	15 45	12 33	2 17
<i>Jesu navn, Luk. 2,21.</i>					
2' række, Matth. 6,5-13.					
O. 2	Abel Tusmørket varer 49 ^m	41	47	12 44	3 33
To. 3	Enoch { Merkur st. vestl. elong. Jorden nærmest Solen	41	48	12 59	4 52
F. 4	Methusalem Sirius kulm. midn.	40	49	13 21	6 13
L. 5	Simeon	40	51	13 54	7 30
S. 6	S. e. nytår Hellig 3 konger	39	52	14 44	8 39
<i>Hjemkomsten til Nazareth, Matth. 2,19 til enden.</i>					
2' række, Matth. 2,13-18.					
M. 7	Knud, hertug O f.m. 3' 16 ^m	8 39	15 54	15 54	9 31
Ti. 8	Erhardt Tusmørket varer 47 ^m	38	55	17 18	10 7
O. 9	Julianus	37	57	18 50	10 31
To. 10	Paul eremit	37	58	20 22	10 48
F. 11	Hyginus	36	16 0	21 53	11 0
L. 12	Reinhold (nærmest Jorden	35	2	23 23	11 11
S. 13	I. s. e. h. 3 k. Hilarius	34	4	—	11 20
<i>Jesus 12 år gammel i templet, Luk. 2,42 til enden</i>					
2' række, Mark. 10,13-16.					
M. 14	Felix ● s. kv. 0' 27 ^m	8 33	16 5	0 52	11 30
Ti. 15	Maurus Tusmørket varer 46 ^m	32	7	2 22	11 42
O. 16	Marcellus { Castor kulm. midn. Procyon kulm. midn.	30	9	3 54	11 58
To. 17	Antonius	29	11	5 25	12 21
F. 18	Prisca	28	13	6 50	12 55
L. 19	Pontianus Pollux kulm. midn.	27	15	8 0	13 47
S. 20	2. s. e. h. 3 k. Fabian og Sebastian	25	17	8 50	14 56
<i>Brylluppet i Kana, Joh. 2,1-11.</i>					
2' række, Luk. 19,1-10.					
M. 21	Agnes ● n.m. 3' 28 ^m	8 24	16 19	9 23	16 16
Ti. 22	Vincentius Venus st. østl. elong.	22	21	9 44	17 39
O. 23	Emerentius Tusmørket varer 45 ^m	21	23	9 58	19 0
To. 24	Timotheus	19	25	10 9	20 18
F. 25	Pauli omv.	18	27	10 17	21 33
L. 26	Polycarpus	16	29	10 24	22 46
S. 27	3. s. e. h. 3 k. { Chrysostomus (fjernest Jorden	15	31	10 32	24 0
<i>Høvedsmanden i Kapernaum, Matth. 8,1-13.</i>					
2' række, Luk. 17,5-10.					
M. 28	Fred. 6.s føds. Carolus Magnus	8 13	16 33	10 40	—
Ti. 29	Chr. 7.s føds. { Valerius ● f. kv. 4' 29 ^m	11	35	10 49	1 14
O. 30	Adelgunde Tusmørket varer 43 ^m	9	37	11 2	2 31
To. 31	Vigilius	7	40	11 20	3 50

Januar 1985

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	9.25	22.11
2.	10.29	23.10
3.	11.28	-
4.	0.03	12.22
5.	0.53	13.12
6.	1.40	14.00
7.	2.25	14.47
8.	3.10	15.32
9.	3.53	16.15
10.	4.33	16.59
11.	5.13	17.42
12.	5.55	18.29
13.	6.39	19.19
14.	7.28	20.17
15.	8.28	21.23
16.	9.41	22.35
17.	10.59	23.45
18.	-	12.13
19.	0.50	13.17
20.	1.45	14.11
21.	2.32	14.58
22.	3.15	15.40
23.	3.51	16.19
24.	4.29	16.56
25.	5.03	17.32
26.	5.35	18.06
27.	6.09	18.43
28.	6.44	19.22
29.	7.25	20.09
30.	8.16	21.03
31.	9.20	22.05

FEBRUAR 1985

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 8' 36 ^m og tillæger i månedens løb 2' 3 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
F. 1	Brigida	Solens radius 16' 15"	8 6	16 42	11 47	5 8
L. 2	Kyndelmisse	Deneb kulm. midn. m.n.	4	44	12 28	6 21
S. 3	Septuagesima	Blasius	2	46	13 29	7 21
<i>Arbejderne i vingården, Matth. 20,1-16.</i>						
2' række, Matth. 25,14-30.						
M. 4	Veronica		8 0	16 48	14 49	8 4
Ti. 5	Agathe	○ f.m. 16' 19 ^m	7 58	50	16 21	8 33
O. 6	Dorothea	Tusmørket varer 42 ^m	56	53	17 56	8 52
To. 7	Richard		54	55	19 31	9 6
F. 8	Corintha	☾ nærmest Jorden	52	57	21 4	9 18
L. 9	Apollonia		50	59	22 36	9 28
S. 10	Sexagesima	Scholastica	47	17 1	—	9 38
<i>De fire slags sædejord, Luk. 8,4-15.</i>						
2' række, Mark. 4,26-32.						
M. 11	Euphrosyne		7 45	17 4	0 9	9 49
Ti. 12	Eulalia	● s. kv. 8' 57 ^m	43	6	1 41	10 3
O. 13	Benignus	Tusmørket varer 41 ^m	41	8	3 13	10 23
To. 14	Valentinus		39	10	4 40	10 53
F. 15	Faustinus		36	12	5 54	11 38
L. 16	Juliane		34	14	6 49	12 41
S. 17	Fastelavn	{ Quinquagesima. Esto mihi Findanus	32	17	7 25	13 58
<i>Jesu ddb, Matth. 3,13 til enden</i>						
2' række, Luk. 18,31 til enden						
M. 18	Concordia		7 29	17 19	7 49	15 19
Ti. 19	Hvide Tirsdag	{ Ammon ● n.m. 19' 43 ^m	27	21	8 5	16 41
O. 20	Aske Onsdag	{ Eucharias Tusmørket varer 40 ^m	25	23	8 16	18 0
To. 21	Samuel		22	25	8 25	19 17
F. 22	Peters stol		20	27	8 33	20 31
L. 23	Papias		18	30	8 40	21 44
S. 24	1. s. i fasten	{ Quadragesima. Invocavit Matthias ☾ fjernest Jorden Regulus kulm. midn.	15	32	8 47	22 58
<i>Jesus fristes af Djævelen, Matth. 4,1-11.</i>						
2' række, Luk. 22,24-32.						
M. 25	Victorinus		7 13	17 34	8 56	—
Ti. 26	Inger	Venus lyser stærkest	10	36	9 6	0 14
O. 27	Tamperdag	{ Leander Tusmørket varer 39 ^m	8	38	9 21	1 31
To. 28	Øllegaard	● f. kv. 0' 41 ^m	5	40	9 43	2 49

Februar 1985

Højvande ved
Vestkysten se s. 29

1.	10.29	23.09
2.	11.37	-
3.	0.13	12.44
4.	1.17	13.43
5.	2.10	14.34
6.	2.56	15.20
7.	3.39	16.02
8.	4.19	16.45
9.	4.59	17.27
10.	5.38	18.10
11.	6.19	18.55
12.	7.04	19.46
13.	7.59	20.45
14.	9.09	21.55
15.	10.31	23.16
16.	11.58	-
17.	0.32	13.07
18.	1.32	14.02
19.	2.20	14.47
20.	2.59	15.25
21.	3.36	16.00
22.	4.08	16.32
23.	4.38	17.03
24.	5.07	17.32
25.	5.37	18.03
26.	6.09	18.37
27.	6.46	19.14
28.	7.26	19.59

MARTS 1985

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 10' 39 ^m og tiltager i månedens løb 2' 24 ^m			Sol		Måne		
			Op	Ned	Op	Ned	
			t m	t m	t m	t m	
F. 1	Albinus	Solens radius 16' 10"	7 3	17 42	10 16	4 4	
L. 2	Simplicius		0	44	11 7	5 9	
S. 3	2. s. i fasten	{ Reminiscere Kunigunde	6 58	46	12 17	5 58	
<i>Den kanaanæiske kvinde</i> , Matth. 15,21-28. 2' række, Mark. 9,17-29.							
M. 4	Adrianus	Uge 10	6 55	17 49	13 43	6 32	
Ti. 5	Theophilus		53	51	15 18	6 55	
O. 6	Gotfred	Tusmørket varer 39 ^m	50	53	16 55	7 12	
To. 7	Perpetua	○ f.m. 3' 13 ^m	48	55	18 32	7 24	
F. 8	Beata	☾ nærmest Jorden	45	57	20 8	7 34	
L. 9	40 riddere		43	59	21 44	7 44	
S. 10	3. s. i fasten	{ Oculi Ædel	40	18 1	23 21	7 55	
<i>Jesus uddriver en uren ånd</i> , Luk. 11,14-28. 2' række, Joh. 8,42-51.							
M. 11	Fred. 9.s føds.	Thala	Uge 11	6 38	18 3	—	8 8
Ti. 12	Gregorius			35	5	0 57	8 26
O. 13	Macedonius	{ Tusmørket varer 39 ^m ● s. kv. 18' 34 ^m	32	7	2 28	8 52	
To. 14	Eutychius		30	9	3 49	9 33	
F. 15	Zacharias		27	11	4 50	10 31	
L. 16	Gudmund		25	13	5 31	11 44	
S. 17	Midfaste	{ Lætare Gertrud Merkur st. østl. elong.	22	15	5 57	13 5	
<i>Jesus bespiser 5000</i> , Joh. 6,1-15. 2' række, Joh. 6,35-51.							
M. 18	Fred. 3.s føds.	Alexander	Uge 12	6 19	18 17	6 14	14 27
Ti. 19	Joseph			17	19	6 26	15 46
O. 20	Gordius	{ Tusmørket varer 39 ^m Jævndøgn 17' 14 ^m	14	21	6 35	17 3	
To. 21	Benedictus	● n.m. 12' 59 ^m	12	23	6 42	18 18	
F. 22	Paulus		9	25	6 49	19 31	
L. 23	Fidelis	☾ fjernest Jorden	6	27	6 56	20 45	
S. 24	5. s. i fasten	{ Judica Ulrica	4	29	7 4	22 0	
<i>Englen Gabriel bebuder Jesu fødsel</i> , Luk. 1,26-38. 2' række, Luk. 1,46-56.							
M. 25	Mariæ bebud.	Uge 13	6 1	18 31	7 13	23 17	
Ti. 26	Gabriel		5 59	33	7 26	—	
O. 27	Kastor	Tusmørket varer 39 ^m	56	35	7 44	0 35	
To. 28	Dr. Ingrid	Eustachius	53	37	8 12	1 51	
F. 29	Jonas	● f. kv. 17' 11 ^m	51	39	8 53	2 59	
L. 30	Quirinus		48	41	9 54	3 54	
S. 31	Palmesøndag	{ Fred. 5.s føds. Balbina	46	43	11 12	4 32	
<i>Jesu indtog i Jerusalem</i> , Matth. 21,1-9. 2' række, Mark. 14,3-9.							

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

Marts 1985

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	8.20	20.58
2.	9.34	22.15
3.	10.57	23.40
4.	-	12.22
5.	0.54	13.25
6.	1.49	14.16
7.	2.35	15.01
8.	3.17	15.43
9.	3.57	16.25
10.	4.36	17.06
11.	5.16	17.47
12.	5.58	18.30
13.	6.43	19.15
14.	7.36	20.10
15.	8.45	21.19
16.	10.07	22.43
17.	11.41	-
18.	0.10	12.51
19.	1.12	13.43
20.	1.59	14.27
21.	2.38	15.03
22.	3.12	15.36
23.	3.41	16.04
24.	4.08	16.31
25.	4.36	16.59
26.	5.06	17.27
27.	5.38	17.59
28.	6.15	18.36
29.	6.55	19.17
30.	7.48	20.11
31.	8.56	21.30

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13' 3 ^m og tiltager i månedens løb 2' 13 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
Uge 14			t m	t m	t m	t m
M. 1	Hugo	Solens radius 16' 2"	5 43	18 46	12 41	4 59
Ti. 2	Theodosius		40	48	14 15	5 17
O. 3	Nicetas	Tusmørket varer 40 ^m	38	50	15 52	5 30
To. 4	Skærtorsdag	Ambrosius	35	52	17 28	5 41
F. 5	Langfredag	{ Irene ○ f.m. 12' 32 ^m ☾ nærmest Jorden	33	54	19 6	5 50
L. 6	Sixtus		30	56	20 45	6 0
S. 7	Påskedag	Egesippus 16,1-7.	27	58	22 26	6 12
Kristi opstandelse, Mark. 2' række, Matth. 28,1-8.						
M. 8	2. påskedag	{ Chr. 9.s føds. Uge 15 Janus	5 25	19 0	—	6 27
Ti. 9	Procopius		22	2	0 4	6 50
O. 10	Ezechiël	Tusmørket varer 41 ^m	20	4	1 34	7 26
To. 11	Leo		17	6	2 45	8 19
F. 12	Chr. 4.s føds.	{ Julius ● s. kv. 5' 41 ^m	15	8	3 34	9 30
L. 13	Justinus		12	10	4 4	10 51
S. 14	1. s. e. påske	{ Quasimodo Tiburtius	10	12	4 23	12 13
Den tvivlende Thomas, Joh. 20,19 til enden 2' række, Joh. 21,15-19.						
M. 15	Chr. 5.s føds.	{ Olympia Uge 16 Spica kulm. midn.	5 7	19 14	4 36	13 34
Ti. 16	Margrethe 2.s føds.	Mariane	5	16	4 45	14 51
O. 17	Anicetus	Tusmørket varer 42 ^m	2	18	4 53	16 6
To. 18	Eleutherius		0	20	5 0	17 20
F. 19	Daniel	☾ fjernest Jorden	4 57	22	5 6	18 33
L. 20	Sulpicius	● n.m. 6' 22 ^m	55	24	5 13	19 48
S. 21	2. s. e. påske	{ Misericordia Domini Florentius	53	26	5 22	21 5
Den gode hyrde, Joh. 10,11-16. 2' række, Joh. 10,22-30.						
M. 22	Cajus		4 50	19 28	5 33	22 23
Ti. 23	Georgius	Pluto i opp. til Solen Uge 17	48	30	5 49	23 40
O. 24	Albertus	Tusmørket varer 44 ^m	45	32	6 13	—
To. 25	Mark. evang.		43	34	6 49	0 51
F. 26	Cletus		41	36	7 42	1 50
L. 27	Charl. Amalie	Ananias	38	38	8 52	2 34
S. 28	3. s. e. påske	{ Jubilate Vitalis ● f. kv. 5' 25 ^m Arcturus kulm. midn.	36	40	10 15	3 3
Jesus forbereder disciplene på sin bortgang til Faderen, Joh. 16,16-22. - 2' række, Joh. 14,1-11.						
M. 29	Peter martyr		4 34	19 42	11 45	3 23
Ti. 30	Severus		32	44	13 18	3 37

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter

April 1985

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	10.28	23.07
2.	11.56	-
3.	0.26	13.01
4.	1.22	13.52
5.	2.09	14.37
6.	2.51	15.19
7.	3.32	16.01
8.	4.12	16.42
9.	4.55	17.23
10.	5.40	18.06
11.	6.27	18.51
12.	7.22	19.43
13.	8.27	20.47
14.	9.43	22.07
15.	11.13	23.41
16.	-	12.25
17.	0.46	13.17
18.	1.31	13.59
19.	2.10	14.34
20.	2.45	15.05
21.	3.12	15.32
22.	3.39	15.58
23.	4.07	16.26
24.	4.39	16.57
25.	5.14	17.31
26.	5.52	18.08
27.	6.36	18.50
28.	7.28	19.45
29.	8.37	21.01
30.	10.04	22.35

MAJ 1985

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15' 16 ^m og tiltager i månedens løb 1' 47 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
		Philip og Jacob	t m	t m	t m	t m
O.	1	Voldermisse	4 29	19 45	14 51	3 48
To.	2	Athanasius	27	47	16 26	3 57
F.	3	Bededag	25	49	18 3	4 7
L.	4	Florian	23	51	19 44	4 17
S.	5	4. s. e. påske	21	53	21 26	4 30
<i>Sandhedens ånd, Joh. 16,5-15.</i> 2' række, Joh. 8,28-36.						
M.	6	Johannes ante portam	4 19	19 55	23 4	4 49
Ti.	7	Flavia	17	57	—	5 18
O.	8	Stanislaus	14	59	0 28	6 4
To.	9	Caspar	12	20 1	1 29	7 10
F.	10	Gordianus	10	3	2 7	8 31
L.	11	Mamertus	8	5	2 30	9 56
S.	12	5. s. e. påske	7	7	2 45	11 19
<i>Bøn i Jesu navn, Joh. 16,23-28.</i> 2' række, Joh. 17,1-11.						
M.	13	Ingenuus	4 5	20 9	2 55	12 38
Ti.	14	Kristian	3	10	3 3	13 54
O.	15	Sophie	1	12	3 10	15 8
To.	16	Kr. himmelf.	3 59	14	3 17	16 21
F.	17	Bruno	57	16	3 23	17 36
L.	18	Erik	56	18	3 31	18 52
S.	19	6. s. e. påske	54	19	3 42	20 10
<i>Åndens vidnesbyrd, Joh. 15,26 til enden og 16,1-4.</i> 2' række Joh. 17,20 til enden.						
M.	20	Angelica	3 52	20 21	3 56	21 28
Ti.	21	Helene	51	23	4 17	22 43
O.	22	Castus	49	24	4 49	23 46
To.	23	Desiderius	48	26	5 36	—
F.	24	Esther	46	28	6 41	0 35
L.	25	Urbanus	45	29	8 1	1 8
S.	26	Pinsedag	44	31	9 27	1 30
<i>Helligåndens komme, Joh. 14,23 til enden</i> 2' række, Joh. 14,15-21.						
M.	27	2. pinsedag	3 42	20 32	10 56	1 45
Ti.	28	Vilhelm	41	34	12 26	1 56
O.	29	Tamperdag	40	35	13 57	2 6
To.	30	Vigand	39	37	15 29	2 15
F.	31	Petronella	37	38	17 5	2 24

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

Maj 1985

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	11.27	23.52
2.	-	12.32
3.	0.51	13.25
4.	1.40	14.11
5.	2.24	14.55
6.	3.08	15.37
7.	3.51	16.19
8.	4.38	17.03
9.	5.27	17.48
10.	6.16	18.33
11.	7.10	19.21
12.	8.07	20.18
13.	9.13	21.27
14.	10.32	22.53
15.	11.47	-
16.	0.05	12.41
17.	0.55	13.25
18.	1.36	14.00
19.	2.10	14.31
20.	2.40	15.01
21.	3.10	15.30
22.	3.44	16.02
23.	4.21	16.36
24.	4.59	17.13
25.	5.40	17.52
26.	6.25	18.36
27.	7.18	19.29
28.	8.23	20.38
29.	9.39	22.00
30.	10.55	23.16
31.	-	12.01

JUNI 1985

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17' 3 ^m og tiltager derefter indtil den 21., hvor den er 17' 28 ^m . Herefter og til månedens ende aftager dagen 7 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
L. 1	Nikomedes	{ Solens radius 15' 48" ⊕ nærmest Jorden Antares kulm. midn.	3 36	20 39	18 45	2 35
S. 2	Trinitatis	Marcellinus	35	41	20 26	2 50
<i>Jesus og Nikodemus, Joh. 3,1-15.</i>						
<i>2' række, Matth. 28,18 til enden</i>						
M. 3	Fred. 8.s føds.	{ Erasmus Uge 23 ⊙ f.m. 4' 50 ^m	3 34	20 42	21 59	3 13
Ti. 4	Optatus		33	43	23 14	3 50
O. 5	Grundlovsdag	{ Kong Hans' føds. Bonifacius Tusmørket varer 61 ^m	33	44	—	4 47
To. 6	Norbertus	Uranus i opp. til Solen	32	45	0 3	6 4
F. 7	Jeremias		31	46	0 33	7 31
L. 8	Medardus		30	47	0 51	8 57
S. 9	1. s. e. trin.	Primus	30	48	1 3	10 20
<i>Den rige mand og Lazarus, Luk. 16,19 til enden</i>						
<i>2' række, Luk. 12,13-21.</i>						
M. 10	Onuphrius	⊙ s. kv. 9' 19 ^m Uge 24	3 29	20 49	1 12	11 38
Ti. 11	Pr. Henrik	Barnabas apostel	29	50	1 20	12 54
O. 12	Basilius	{ Tusmørket varer 63 ^m Venus st. vestl. elong.	28	51	1 26	14 8
To. 13	Cyrillus	{ ⊕ fjernest Jorden Capella kulm. midn. m.n.	28	52	1 33	15 22
F. 14	Rufinus		28	52	1 40	16 37
L. 15	Valdemarsdag	Vitus	28	53	1 50	17 55
S. 16	2. s. e. trin.	Tycho	27	53	2 3	19 13
<i>Den store nadver, Luk. 14,16-24.</i>						
<i>2' række, luk. 14,25 til enden</i>						
M. 17	Botolphus		3 27	20 54	2 21	20 30
Ti. 18	Leontius	● n.m. 12' 58 ^m Uge 25	27	54	2 49	21 39
O. 19	Gervasius	Tusmørket varer 64 ^m	27	55	3 32	22 33
To. 20	Sylverius		27	55	4 32	23 10
F. 21	Albanus	{ Solhverv 11' 44 ^m længste dag	28	55	5 49	23 35
L. 22	10.000 martyrer		28	55	7 14	23 52
S. 23	3. s. e. trin.	{ Paulinus Neptun i opp. til Solen	28	55	8 43	—
<i>Det tabte får, Luk. 15,1-10.</i>						
<i>2' række, Luk. 15,11 til enden</i>						
M. 24	St. Hansdag		3 28	20 55	10 11	0 5
Ti. 25	Prosper	⊙ f. kv. 19' 53 ^m Uge 26	29	55	11 40	0 15
O. 26	Pelagius	Tusmørket varer 63 ^m	29	55	13 9	0 23
To. 27	Syvsoverdag		30	55	14 41	0 32
F. 28	Carol. Amalie	Eleonora	31	55	16 16	0 42
L. 29	Petrus Paulus	⊕ nærmest Jorden	31	55	17 54	0 54
S. 30	4. s. e. trin.	Lucina	32	54	19 29	1 13
<i>Vær barmhjertige, Luk. 6,36-42</i>						
<i>2' række, Matth. 5,43 til enden</i>						

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

Juni 1985

Højvande ved
veskrysten se s. 29

1.	0.19	12.58
2.	1.14	13.47
3.	2.03	14.34
4.	2.51	15.19
5.	3.39	16.02
6.	4.26	16.47
7.	5.16	17.31
8.	6.03	18.15
9.	6.51	18.58
10.	7.40	19.47
11.	8.35	20.45
12.	9.39	21.54
13.	10.49	23.06
14.	11.51	-
15.	0.08	12.40
16.	0.54	13.19
17.	1.33	13.56
18.	2.10	14.32
19.	2.49	15.09
20.	3.30	15.48
21.	4.10	16.26
22.	4.52	17.04
23.	5.32	17.44
24.	6.17	18.26
25.	7.05	19.14
26.	8.02	20.13
27.	9.09	21.25
28.	10.22	22.39
29.	11.31	23.51
30.	-	12.33

JULI 1985

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 ^h 21 ^m og aftager i månedens løb 1 ^h 24 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
M. 1	Chr. 2.s føds.	{ Fred. 2. s. føds. Uge 27 Theobaldus Solens radius 15' 45"	3 33	20 54	20 52	1 42
Ti. 2	Marie besøg.	○ f.m. 13' 8 ^m	33	53	21 53	2 29
O. 3	Cornelius	{ Tusmørket varer 62 ^m Vega kulm. midn.	34	53	22 31	3 38
To. 4	Ulricus		35	52	22 54	5 2
F. 5	Anshelmus	Jorden fjernest Solen	36	52	23 9	6 31
L. 6	Dion		37	51	23 20	7 57
S. 7	5. s. e. trin.	Villebaldus	38	50	23 28	9 19
<i>Peters fiskedragt, Luk. 5,1-11.</i>						
<i>2' række, Matth. 16,13-26.</i>						
M. 8	Kjeld		3 40	20 49	23 35	10 36
Ti. 9	Sostrata		41	48	23 41	11 51
O. 10	Knud konge	{ Tusmørket varer 59 ^m ● s. kv. 1' 49 ^m	42	47	23 48	13 6
To. 11	Josva	{ fjernest Jorden	43	46	23 57	14 21
F. 12	Henrik		44	45	—	15 37
L. 13	Margarethe		46	44	0 8	16 56
S. 14	6. s. e. trin.	{ Bonaventura Merkur st. østl. elong.	47	43	0 24	18 14
<i>Kristi nye lov, Matth. 5,20-26.</i>						
<i>2' række, Matth. 19,16-26.</i>						
M. 15	Apostl. deling		3 49	20 42	0 48	19 26
Ti. 16	Susanne		50	40	1 25	20 26
O. 17	Alexius	Tusmørket varer 56 ^m	52	39	2 19	21 10
To. 18	Arnolphus	● n.m. 0' 56 ^m	53	38	3 32	21 39
F. 19	Justa		55	36	4 57	21 59
L. 20	Elias		56	35	6 27	22 12
S. 21	7. s. e. trin.	Evenus	58	33	7 57	22 23
<i>Jesus bispiser 4000, Mark. 8,1-9.</i>						
<i>2' række, Matth. 10,24-31.</i>						
M. 22	Maria Magd.	{ Hundagene beg. Uge 30 Altair kulm. midn.	3 59	20 32	9 27	22 32
Ti. 23	Apollinaris		4 1	30	10 56	22 40
O. 24	Christina	Tusmørket varer 53 ^m	3	28	12 26	22 49
To. 25	Jacobus	{ ● f. kv. 0' 39 ^m ☾ nærmest Jorden	4	27	13 58	23 1
F. 26	Anna		6	25	15 33	23 16
L. 27	Martha		8	23	17 8	23 40
S. 28	8. s. e. trin.	Aurelius	10	21	18 35	—
<i>De falske profeter, Matth. 7,15-21.</i>						
<i>2' række, Matth. 7,22 til enden</i>						
M. 29	Oluf		4 11	20 20	19 43	0 19
Ti. 30	Abdon		13	18	20 29	1 18
O. 31	Germanus	{ Tusmørket varer 50 ^m ○ f.m. 22' 41 ^m	15	16	20 57	2 36

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

Juli 1985

Højvande ved
Vestkysten se s. 29

1.	0.54	13.29
2.	1.52	14.20
3.	2.42	15.06
4.	3.32	15.51
5.	4.17	16.33
6.	5.02	17.14
7.	5.44	17.52
8.	6.26	18.30
9.	7.07	19.11
10.	7.53	20.00
11.	8.45	20.59
12.	9.44	22.02
13.	10.43	23.04
14.	11.40	-
15.	0.02	12.33
16.	0.57	13.24
17.	1.47	14.10
18.	2.34	14.55
19.	3.17	15.37
20.	4.01	16.18
21.	4.42	16.56
22.	5.21	17.32
23.	6.03	18.10
24.	6.47	18.54
25.	7.36	19.45
26.	8.37	20.51
27.	9.47	22.08
28.	11.00	23.28
29.	-	12.13
30.	0.44	13.17
31.	1.46	14.11

AUGUST 1985

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15' 57 ^m og aftager i månedens løb 2' 11 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
To. 1	Peters fængsel	Solens radius 15' 47"	4 17	20 14	21 15	4 4
F. 2	Hannibal		19	12	21 26	5 32
L. 3	Nikodemus		21	10	21 35	6 56
S. 4	9. s. e. trin.	{ Dominicus Jupiter i opp. til Solen Deneb kulm. midn.	22	8	21 42	8 16
<i>Den utro husholder, Luk. 16,1-9.</i>						
2' række, Luk. 12,32-48.						
M. 5	Osvaldus	Uge 32	4 24	20 6	21 49	9 33
Ti. 6	Kristi forkl.		26	4	21 56	10 48
O. 7	Donatus	{ Tusmørket varer 47 ^m De lyse nætter ender ● s. kv. 19' 29 ^m ☾ fjernest Jorden	28	2	22 4	12 3
To. 8	Ruth		30	19 59	22 13	13 20
F. 9	Romanus		32	57	22 27	14 37
L. 10	Laurentius		34	55	22 47	15 55
S. 11	10. s. e. trin.	Herman	36	53	23 17	17 10
<i>Jesus græder over Jerusalem, Luk. 19,41 til enden</i>						
2' række, Matth. 11,16-24.						
M. 12	Chr. 3.s føds.	Clara	4 38	19 51	—	18 16
Ti. 13	Hippolytus	Uge 33	39	48	0 4	19 6
O. 14	Eusebius	Tusmørket varer 45 ^m	41	46	1 10	19 41
To. 15	Mariz himmelfart		43	44	2 32	20 3
F. 16	Rochus	● n.m. 11' 6 ^m	45	41	4 2	20 19
L. 17	Anastatius		47	39	5 35	20 31
S. 18	11. s. e. trin.	Agapetus	49	37	7 7	20 40
<i>Farisæeren og tolderen, Luk. 18,9-14.</i>						
2' række, Luk. 7,36 til enden						
M. 19	Selbadus	Uge 34	4 51	19 34	8 39	20 48
Ti. 20	Bernhard	☾ nærmest Jorden	53	32	10 11	20 57
O. 21	Salomon	Tusmørket varer 43 ^m	55	29	11 44	21 8
To. 22	Symphorian		57	27	13 19	21 21
F. 23	Zakæus	{ Hundagene ender ● f. kv. 5' 36 ^m	59	25	14 55	21 42
L. 24	Bartholomæus		5 1	22	16 24	22 15
S. 25	12. s. e. trin.	Ludvig	3	20	17 38	23 6
<i>Jesus helbreder en døvstum, Mark. 7,31 til ender</i>						
2' række; Matth. 12,31-42.						
M. 26	Irenæus	Uge 35	5 4	19 17	18 29	—
Ti. 27	Gebhardus		6	15	19 1	0 17
O. 28	Lovise	{ Augustinus Tusmørket varer 42 ^m Merkur st. vestl. elong.	8	12	19 21	1 42
To. 29	Joh. halhs.		10	10	19 34	3 9
F. 30	Benjamin	○ f.m. 10' 27 ^m	12	7	19 44	4 35
L. 31	Bertha		14	5	19 51	5 57

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

August 1985

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	2.38	14.56
2.	3.23	15.39
3.	4.04	16.17
4.	4.43	16.52
5.	5.20	17.25
6.	5.55	17.58
7.	6.29	18.33
8.	7.07	19.14
9.	7.50	20.03
10.	8.42	21.03
11.	9.43	22.10
12.	10.43	23.16
13.	11.51	-
14.	0.27	12.58
15.	1.28	13.52
16.	2.17	14.38
17.	3.01	15.20
18.	3.43	15.58
19.	4.24	16.36
20.	5.03	17.13
21.	5.42	17.51
22.	6.23	18.32
23.	7.10	19.19
24.	8.04	20.24
25.	9.13	21.47
26.	10.32	23.16
27.	11.55	-
28.	0.36	13.04
29.	1.38	13.57
30.	2.27	14.42
31.	3.08	15.20

SEPTEMBER 1985

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13' 46 ^m og aftager i månedens løb 2' 16 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
S. 1	13. s. e. trin.	{ Ægidius Solens radius 15' 52"	5 16	19 2	19 57	7 15
<i>Den barmhjertige samaritan, Luk. 10,23-37.</i>						
2' række, Matth. 20,20-28.						
M. 2	Elisa	Uge 36	5 18	19 0	20 4	8 31
Ti. 3	Seraphia		20	18 57	20 11	9 47
O. 4	Juliane Marie	{ Theodosia Tusmørket varer 40 ^m ☾ fjernest Jorden	22	54	20 20	11 3
To. 5	Regina		24	52	20 31	12 20
F. 6	Magnus		26	49	20 48	13 38
L. 7	Louise	{ Robert ☉ s. kv. 13' 16 ^m Fomalhaut kulm. midn.	28	47	21 12	14 54
S. 8	14. s. e. trin.	Mariæ føds.	29	44	21 51	16 4
<i>De ti spedalske, Luk. 17,11-19.</i>						
2' række, Joh. 5,1-15.						
M. 9	Gorgonius	Uge 37	5 31	18 41	22 48	17 0
Ti. 10	Burchhardt		33	39	—	17 40
O. 11	Hillebert	Tusmørket varer 39 ^m	35	36	0 3	18 7
To. 12	Guido		37	34	1 30	18 25
F. 13	Cyprianus		39	31	3 2	18 38
L. 14	† ophøjelse	● n.m. 20' 20 ^m	41	28	4 36	18 47
S. 15	15. s. e. trin.	Eskild	43	26	6 11	18 56
<i>Bekymrer Eder ikke, Matth. 6,24 til enden</i>						
2' række, Luk. 10,38 til enden						
M. 16	Euphemia	☾ nærmest Jorden Uge 38	5 45	18 23	7 45	19 5
Ti. 17	Lambertus		47	20	9 21	19 14
O. 18	Tamperdag	{ Chr. 8.s føds. Titus Tusmørket varer 39 ^m	49	18	10 59	19 27
To. 19	Constantia		51	15	12 38	19 45
F. 20	Tobias		53	13	14 13	20 13
L. 21	Matthæus	☉ f. kv. 12' 3 ^m	54	10	15 33	20 58
S. 22	16. s. e. trin.	Mauritius	56	7	16 31	22 5
<i>Enkens søn fra Nain, Luk. 7,11-17.</i>						
2' række, Joh. 11,19-45.						
M. 23	Linus	Jævndøgn 3' 8 ^m Uge 39	5 58	18 5	17 7	23 26
Ti. 24	Tecla		6 0	2	17 29	—
O. 25	Cleophas	Tusmørket varer 38 ^m	2	17 59	17 44	0 53
To. 26	Chr. 10.s føds.	Adolph	4	57	17 53	2 18
F. 27	Cosmus		6	54	18 1	3 40
L. 28	Venceslaus		8	52	18 7	4 59
S. 29	17. s. e. trin.	{ St. Michael ☉ f.m. 1' 8 ^m	10	49	18 13	6 16
<i>Jesus som gæst hos farisæeren, Luk. 14,1-11.</i>						
2' række, Mark. 2,14-22.						
M. 30	Hieronymus	Uge 40	6 12	17 46	18 20	7 31

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

September 1985

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	3.44	15.54
2.	4.18	16.25
3.	4.49	16.53
4.	5.18	17.23
5.	5.48	17.55
6.	6.22	18.32
7.	6.58	19.15
8.	7.42	20.07
9.	8.38	21.15
10.	9.51	22.36
11.	11.16	-
12.	0.01	12.33
13.	1.04	13.28
14.	1.53	14.13
15.	2.38	14.54
16.	3.19	15.32
17.	3.58	16.10
18.	4.38	16.49
19.	5.18	17.28
20.	6.01	18.13
21.	6.44	19.04
22.	7.38	20.11
23.	8.47	21.32
24.	10.07	23.02
25.	11.35	-
26.	0.20	12.46
27.	1.19	13.38
28.	2.06	14.20
29.	2.45	14.56
30.	3.20	15.27

OKTOBER 1985

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 11' 30 ^m og aftager i månedens løb 2' 19 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
Ti. 1	Remigius	}	6 14	17 44	18 28	8 47
O. 2	Ditlev		16	41	18 37	10 4
To. 3	Mette		18	39	18 51	11 22
F. 4	Franciscus		20	36	19 12	12 40
L. 5	Placidus		22	33	19 44	13 52
S. 6	18. s. e. trin.	}	24	31	20 32	14 53
Fred. 7.s føds. Broderus						
<i>Det store bud, Matth. 22,34, til enden</i> 2' række, Joh. 15,1-11.						
M. 7	Fred. 1.s føds.	}	6 26	17 28	21 38	15 39
Amalie Uge 41 ☉ s. kv. 6' 4 ^m						
Ti. 8	Ingeborg	}	28	26	22 59	16 10
O. 9	Dionysius		30	23	—	16 30
To. 10	Gereon		32	21	0 28	16 44
F. 11	Fred. 4.s føds.		34	18	2 0	16 55
L. 12	Maximilian		36	16	3 33	17 4
S. 13	19. s. e. trin.	}	38	13	5 8	17 12
Angelus						
<i>Den værkbrudne, Matth. 9,1-8.</i> 2' række, Joh. 1,35 til enden						
M. 14	Calixtus	}	6 40	17 11	6 45	17 21
n.m. 5' 33 ^m Uge 42 ☾ nærmest Jorden						
Ti. 15	Hedevig	}	42	8	8 25	17 32
O. 16	Gallus		44	6	10 8	17 47
To. 17	Florentinus		46	3	11 49	18 11
F. 18	Lukas evang.		48	1	13 20	18 50
L. 19	Balthasar		50	16 58	14 28	19 51
S. 20	20. s. e. trin.	}	52	56	15 12	21 11
Felicianus ☉ f. kv. 21' 13 ^m						
<i>Kongesønnens bryllup, Matth. 22,1-14.</i> 2' række, Matth. 21,28-44.						
M. 21	11.000 jomfr.	}	6 54	16 54	15 37	22 38
Uge 43						
Ti. 22	Cordula	}	56	51	15 53	—
O. 23	Søren		58	49	16 4	0 4
To. 24	FN dag		7 0	46	16 12	1 27
F. 25	Crispinus		3	44	16 18	2 46
L. 26	Amandus		5	42	16 24	4 3
S. 27	21. s. e. trin.	}	7	40	16 30	5 18
Sem						
<i>Den kongelige embedsmand, Joh. 4,46-53.</i> 2' række, Joh. 4,34-42.						
M. 28	Marie Sophie Frederikke	}	7 9	16 37	16 37	6 34
Simon og Judas Uge 44 ☉ f.m. 18' 38 ^m						
Ti. 29	Narcissus	}	11	35	16 46	7 50
O. 30	Absalon		13	33	16 58	9 8
To. 31	Reform. beg.		15	31	17 16	10 27
Måneformørkelse ☾ fjernest Jorden Tusmørket varer 41 ^m Louise						

Oktober 1985

Højvande ved
Vestkysten se s. 29

1.	3.50	15.55
2.	4.17	16.21
3.	4.42	16.50
4.	5.10	17.23
5.	5.42	17.59
6.	6.17	18.40
7.	6.58	19.29
8.	7.49	20.32
9.	9.01	22.01
10.	10.39	23.30
11.	-	12.01
12.	0.34	12.57
13.	1.26	13.43
14.	2.10	14.24
15.	2.52	15.03
16.	3.33	15.44
17.	4.14	16.26
18.	4.56	17.11
19.	5.40	18.02
20.	6.27	18.57
21.	7.19	20.02
22.	8.24	21.13
23.	9.39	22.38
24.	11.07	23.56
25.	-	12.19
26.	0.54	13.11
27.	1.39	13.52
28.	2.17	14.27
29.	2.51	14.58
30.	3.19	15.25
31.	3.44	15.53

NOVEMBER 1985

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 9' 11 ^m og aftager i månedens løb 1' 48 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
F. 1	Alle helgen	Solens radius 16' 8"	7 17	16 28	17 43	11 41
L. 2	Alle sjæle		19	26	18 25	12 47
S. 3	Alle helgens s.	Hubertus	22	24	19 24	13 37
<i>Saligprisningerne</i> , Matth. 5,1-12. 2' række, Matth. 5,13-16.						
M. 4	Otto	Uge 45	7 24	16 22	20 38	14 12
Ti. 5	Malachias	☉ s. kv. 21' 7 ^m	26	20	22 2	14 35
O. 6	Leonhardus	Tusmørket varer 42 ^m	28	18	23 30	14 51
To. 7	Engelbrecht		30	16	—	15 3
F. 8	Claudius	Merkur st. østl. elong.	32	14	1 0	15 12
L. 9	Theodor		34	12	2 31	15 20
S. 10	23. s. e. trin.	Luther	36	10	4 4	15 28
<i>Skatens mønt</i> , Matth. 22,15-22. 2' række, Mark. 12,41 til enden.						
M. 11	Morten bisp	Uge 46	7 38	16 8	5 41	15 37
Ti. 12	Torkild	{ ● n.m. 15' 20 ^m ☾ nærmest Jorden	40	7	7 23	15 50
O. 13	Arcadius		Tusmørket varer 43 ^m	43	5	9 9
To. 14	Frederik		45	3	10 49	16 41
F. 15	Leopold		47	1	12 13	17 33
L. 16	Othenius		49	0	13 9	18 49
S. 17	24. s. e. trin.	Anianus	51	15 58	13 42	20 17
<i>Jairi datter</i> , Matth. 9,18-26. 2' række, Joh. 5,17-29.						
M. 18	Hesychius	Uge 47	7 53	15 56	14 1	21 47
Ti. 19	Elisabeth	☉ f. kv. 10' 4 ^m	55	55	14 13	23 13
O. 20	Volkmarus	Tusmørket varer 45 ^m	57	53	14 22	—
To. 21	Mariæ ofring		59	52	14 29	0 34
F. 22	Cecilia		8 1	51	14 35	1 51
L. 23	Clemens		3	49	14 41	3 6
S. 24	25. s. e. trin.	Chrysogonus	4	48	14 47	4 21
<i>Ødelæggelsens vederstyggelighed</i> , Matth. 24,15-28. 2' række, Luk. 17,20-33.						
M. 25	Catharina	☾ fjernest Jorden Uge 48	8 6	15 47	14 55	5 37
Ti. 26	Conradus		8	45	15 6	6 55
O. 27	Facundus	{ Tusmørket varer 46 ^m ☉ f.m. 13' 42 ^m	10	44	15 22	8 13
To. 28	Sophie Magd.			12	43	15 46
F. 29	Saturninus		13	42	16 23	10 39
L. 30	Chr. 6.s føds.	Andreas	15	41	17 16	11 35

November 1985

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	4.10	16.24
2.	4.39	16.57
3.	5.13	17.35
4.	5.48	18.17
5.	6.29	19.07
6.	7.19	20.07
7.	8.27	21.29
8.	9.58	22.53
9.	11.20	-
10.	0.01	12.20
11.	0.55	13.11
12.	1.43	14.00
13.	2.27	14.40
14.	3.09	15.23
15.	3.53	16.11
16.	4.38	17.02
17.	5.24	17.54
18.	6.13	18.48
19.	7.04	19.45
20.	7.59	20.48
21.	9.05	22.01
22.	10.22	23.18
23.	11.40	-
24.	0.19	12.36
25.	1.07	13.19
26.	1.46	13.56
27.	2.18	14.28
28.	2.47	14.58
29.	3.16	15.30
30.	3.47	16.05

DECEMBER 1985

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 ^h 23 ^m og aftager derefter indtil den 21., hvor den er 6 ^h 56 ^m . Herefter og til månedens ende tiltager dagen 6 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
S. 1	1. s. i advent	{ Arnold Solens radius 16' 15"	8 17	15 40	18 26	12 14
<i>Jesus i Nazareth synagoge, Luk. 4,16-30.</i>						
1' række, Matth. 21,1-9. Uge 49						
M. 2	Bibiana	Aldebaran kulm. midn.	8 18	39	19 47	12 41
Ti. 3	Svend		20	39	21 12	12 58
O. 4	Charlotte Frederikke	{ Barbara Tusmørket varer 48 ^m	22	38	22 38	13 10
To. 5	Sabina	● s. kv. 10' 1 ^m	23	37	—	13 20
F. 6	Nikolaus		25	37	0 5	13 28
L. 7	Agathon		26	36	1 34	13 35
S. 8	2. s. i advent	Mariæ undf.	27	36	3 5	13 44
<i>De 10 brudejomfruer, Matth. 25,1-13.</i>						
1' række, Luk. 21,25-36. Uge 50						
M. 9	Rudolph		8 29	15 35	4 42	13 54
Ti. 10	Judith		30	35	6 23	14 9
O. 11	Damasus	{ Tusmørket varer 49 ^m ☾ nærmest Jorden ● n.m. 1' 54 ^m	31	35	8 7	14 33
To. 12	Epimachus	{ Capella kulm. midn. Rigel kulm. midn.	32	34	9 42	15 14
F. 13	Lucia		33	34	10 54	16 20
L. 14	Crispus		34	34	11 38	17 46
S. 15	3. s. i advent	Nikatius	35	34	12 4	19 20
<i>Zakarias' lovsang, Luk. 1,67 til enden</i>						
1' række, Matth. 11,2-10. Uge 51						
M. 16	Lazarus		8 36	15 34	12 20	20 50
Ti. 17	Albina	Merkur st. vestl. elong.	37	35	12 30	22 16
O. 18	Tamperdag	{ Lovise Tusmørket varer 49 ^m	38	35	12 38	23 36
To. 19	Nemesius	● f. kv. 2' 58 ^m	39	35	12 44	—
F. 20	Abraham		39	35	12 50	0 53
L. 21	Thomas	{ Solhverv 23' 8 ^m korteste dag Japetus	40	36	12 56	2 8
S. 22	4. s. i advent	Betelgeuse kulm. midn.	40	36	13 4	3 24
<i>Han bør vokse, men jeg forringes, Joh. 3,25 til enden - 1' række, Joh. 1,19-28.</i>						
M. 23	Torlacus	☾ fjernest Jorden Uge 52	8 41	15 37	13 14	4 40
Ti. 24	Alexandrine	Adam	41	38	13 28	5 59
O. 25	Juledag	Tusmørket varer 49 ^m	41	38	13 49	7 16
To. 26	St. Stephan		42	39	14 21	8 29
F. 27	Joh. evang.	○ f.m. 8' 30 ^m	42	40	15 10	9 30
L. 28	Børnedag		42	41	16 16	10 15
S. 29	S. m. jul og nytår	Noah	42	42	17 35	10 45
<i>Simeons lovsang, Luk. 2,25-32.</i>						
1' række, Luk. 2,33-40. Uge 1						
M. 30	David		8 42	15 43	18 59	11 5
Ti. 31	Sylvester		42	44	20 26	11 18

December 1985

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	4.21	16.43
2.	4.56	17.23
3.	5.32	18.05
4.	6.12	18.51
5.	7.00	19.47
6.	7.59	20.58
7.	9.16	22.15
8.	10.36	23.25
9.	11.44	-
10.	0.26	12.41
11.	1.19	13.35
12.	2.07	14.24
13.	2.54	15.13
14.	3.39	16.04
15.	4.25	16.53
16.	5.11	17.44
17.	5.58	18.32
18.	6.43	19.21
19.	7.29	20.13
20.	8.23	21.13
21.	9.27	22.22
22.	10.42	23.31
23.	11.49	-
24.	0.25	12.41
25.	1.08	13.24
26.	1.46	14.02
27.	2.21	14.40
28.	2.56	15.17
29.	3.34	15.57
30.	4.12	16.36
31.	4.49	17.16

Solens opgang og nedgang

Korrektioner for Sønderjylland

De i kalenderen angivne klokkeslæt for Solens opgang og nedgang gælder for Københavns horisont. Ved hjælp af de i hosstående tabel anførte korrektioner er det muligt at udregne tidspunkterne for henholdsvis Åbenrå og Slesvig.

Tabellen anvendes på følgende måde: I tabellens første kolonne opføres tidspunktet på året, idet de efter månederne anførte romertal I og II betegner henholdsvis første og sidste halvdel af den pågældende måned. De ud for månedhalvdelen anførte tal i de følgende kolonner er det antal minutter, der skal lægges til kalenderens klokkeslæt for henholdsvis solopgang og solnedgang for at få klokkeslættet for vedkommende lokalitet.

I landsdelens vestlige egne indtræder de omhandlede begivenheder yderligere op til 3 minutter senere, ved østkysten 1-2 minutter tidligere.

Eksempel: Solopgang i Højer den 7. juli. Kalenderen angiver 3^t 38^m. Hertil lægges ifølge tabellen for juli I for Åbenrå 17^m, hvorved man får 3^t 56^m. Da Højer ligger ved vestkysten lægges yderligere 3 minutter til. Resultat: 3^t 59^m.

Det bemærkes, at tabellen ikke kan anvendes til korrektion af tidspunkterne for Månens op- og nedgang.

N. O. Dohn.

	ÅBENRÅ		SLESVIG	
	Solopgang	Solnedgang	Solopgang	Solnedgang
Dec. II	+ 8	+ 17	+ 4	+ 20
Jan. I, Dec. I	+ 9	+ 17	+ 5	+ 19
Jan. II, Nov. II	+ 9	+ 16	+ 6	+ 18
Febr. I, Nov. I	+ 10	+ 15	+ 8	+ 16
Febr. II, Okt. II	+ 11	+ 14	+ 9	+ 15
Mar. I, Okt. I	+ 12	+ 13	+ 11	+ 13
Mar. II, Sept. II	+ 13	+ 13	+ 12	+ 12
Apr. I, Sept. I	+ 14	+ 12	+ 13	+ 11
Apr. II, Aug. II	+ 15	+ 11	+ 15	+ 9
Maj I, Aug. I	+ 16	+ 10	+ 17	+ 7
Maj II, Juli II	+ 16	+ 9	+ 18	+ 6
Juni I, Juli I	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4
Juni II	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4

Sommertid

I 1985 er der sommertid fra natten mellem den 30. og 31. marts, hvor urene stilles 1 time frem, og til natten mellem 28. og 29. september, hvor urene stilles 1 time tilbage igen.

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er i omstående tabeller beregnet for Havneby på Rømø. Udgangspunktet for beregningen er højvandet ved London Bridge, som er angivet i den almanak, der udgives af Københavns Universitet (i kommission hos Nyt Nordisk Forlag). Tidsangivelserne er mellemeuropæisk tid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end ved Havneby, må man ved:

Nordslesvig:	Rømødæmningen	lægge 10 min. til
	Lakolk	trække 30 min. fra
	Højer sluse	lægge 33 min. til
	Koldby	lægge 30 min. til
	Ballum sluse	lægge 15 min. til
	Rejsby sluse	lægge 30 min. til
	Vester Vedsted	lægge 20 min. til
Fanø/Esbjerg:	Nordby, Fanø	lægge 35 min. til
	Esbjerg	lægge 20 min. til
	Sønderho, Fanø	trække 10 min. fra
Sydslesvig:	Dagebøl (forbindelsen til Før)	trække 7 min. fra
	Schlüttsiel (forbindelsen til Halligerne)	trække 36 min. fra
	Husum (forbindelsen til Pellworm m.v.)	trække 37 min. fra
	Frederiksstad	trække 13 min. fra
	Tønning	trække 1 time og 7 min. fra
	St. Peter	trække 1 time og 46 min. fra
	Wyk	trække 26 min. fra
	Westerland	trække 1 time og 41 min. fra

Når der er sommertid, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

Willy Buch.

Danske helligdage i 1985, som er hverdage i Sydslesvig

4. april	Skærtorsdag
3. maj	St. Bededag

Sydslesvigske fest- og helligdage i 1985, som er hverdage i Danmark

1. maj	Maj-festdag
17. juni	Den tyske enheds dag
20. november	St. Bededag

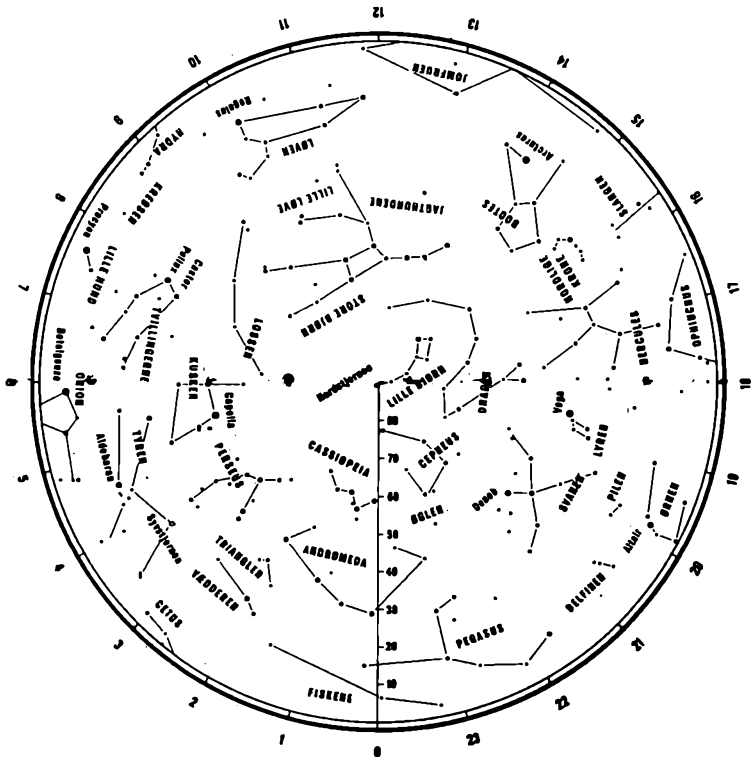
Ferieplan for skolerne i Sydslesvig i 1985 – Fastlandet

Juleferie	22. december 1984	-	2. januar 1985
Påskeferie	30. marts 1985	-	13. april 1985
Sommerferie	11. juli 1985	-	21. august 1985

Desuden er følgende dage undervisningsfrie: Lørdag den 2. februar 1985. Lørdag den 2. marts 1985. Fredag den 17. maj 1985. Alle lørdage fra 1. maj til sommerferien 1985.

Stjernesked

Stjernesked viser sig hver klar nat, men på enkelte tider af året ses flere end sædvanligt, således hvert år omkring 3.-4. januar (Kvadrantiderne), 22. april (Lyriderne), 12. august (Perseiderne), 21. oktober (Orioniderne) og 13. december (Geminiderne), medens der med års mellemrum kan forekomme mange stjernesked omkring 9. oktober (Oktober-Draconiderne) og 17. november (Leoniderne).

Formørkelser i året 1983

1. *Total måneformørkelse den 4. maj, synlig i Danmark fra Månens opgang og indtil formørkelsens ophør.*

Formørkelsen begynder kl. 19:17^m og slutter kl. 22:36^m. Totaliteten begynder kl. 20:22^m og slutter kl. 21:31^m. I Danmark vil den indledende partielle del af formørkelsen være påbegyndt før Månens opgang. Tidspunkterne for Månens opgang er i Rønne kl. 19:32^m, i København kl. 19:44^m og i Esbjerg kl. 20:00^m. Ved totalitetens midte kl. 20:56^m vil Månen ses i sydøstlig retning og stå 7° over horisonten i København. Under totaliteten vil Månen skinne med et svagt dybrødt skær der skyldes den del af sollyset, der bøjes i Jordens atmosfære, og alligevel når Månen.

Alle tidspunkter er, som overalt i denne almanak, angivet i dansk normaltid. Når man har *sommertid*, skal der lægges én time til alle tidspunkter.

2. *Partiel solformørkelse den 19. maj, ikke synlig i Danmark.* Formørkelsens synlighedsområde fremgår af kortet på modstående side. I området A vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I området B vil formørkelsen være påbegyndt ved solopgang og i område C vil Solen gå ned før formørkelsen er afsluttet.

3. *Total måneformørkelse den 28. oktober, synlig i Danmark.* Formørkelsen begynder kl. 16:55^m og slutter kl. 20:30^m. Totaliteten begynder kl. 18:20^m og slutter kl. 19:15^m.

I København vil Månen stå op ca. 18^m før formørkelsens begyndelse og på Vestkysten vil den stå op omtrent samtidig med formørkelsens begyndelse.

Ved totalitetens midte kl. 18:42^m, vil Månen ses i østlig retning og stå 13° over horisonten i København. Under totaliteten vil den skinne med et svagt dybrødt skær, der skyldes den del af sollyset, der bøjes i Jordens atmosfære, og alligevel når Månen.

4. *Total solformørkelse den 12. november, ikke synlig i Danmark.* Formørkelsens synlighedsområde fremgår af kortet på modstående side. I området A vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I området B vil formørkelsen være påbegyndt ved solopgang og i området C vil Solen gå ned før formørkelsen er afsluttet. Det skraverede område angiver, hvor formørkelsen bliver total.

Planeterne i året 1985

Merkur. Planeten vil, set fra Jorden, bevæge sig fra den ene side af Solen til den anden flere gange i årets løb. Står Merkur øst for Solen, er det muligt at se den som aftenstjerne lavt i vest lige efter solnedgang; står den vest for Solen, kan den ses som morgenstjerne over den østlige horisont kort før solopgang. Den 3. januar, 1. maj, 28. august og 17. december er den længst vest for Solen og står omkring disse dage i København op henholdsvis 1¼ time, ¼ time, 1¼ time og 2 timer før Solen. Den 17. marts, 14. juli og 8. november er den længst øst for Solen og går omkring disse dage ned henholdsvis 2 timer, 1 time og ½ time efter Solen.

Venus. Planetens tilsyneladende bevægelse er meget lig Merkurs, men noget langsommere, og Venus når større vinkelafstand fra Solen. Den 22. januar er den længst øst for Solen og går da ned 4¼ time efter Solen. Indtil slutningen af marts ses den klart lysende på aftenhimlen. Fra midten af april og indtil begyndelsen af december ses den på morgenhimlen. Den 12. juni er den længst vest for Solen og står da op 1½ time før Solen. Venus lyser klarest den 26. februar og den 9. maj.

Mars står ved årets begyndelse i Vandmanden, i slutningen af januar går den ind i Fiskene, midt i marts ind i Vædderen, midt i april ind i Tyren, i begyndelsen af juni ind i Tvillingerne, i slutningen af juli ind i Krebsen, i slutningen af august ind i Løven,

midt i oktober ind i Jomfruen og i slutningen af december ind i Vægten. Den 11. maj passerer den 6° nord for Aldebaran, den 9. september 0°8 nord for Regulus og den 2. december 3° nord for Spica. Den er i konjunktion med Venus den 8. februar, den 15. februar og den 4. oktober.

Mars er synlig på aftenhimlen indtil midt i maj, herefter kommer den for tæt ved Solen til at kunne iagttages. Fra begyndelsen af september og året ud er den synlig på morgenhimlen. Den kommer ikke i opposition til Solen i 1985. Den står i syd ved årets begyndelse kl. 16, i begyndelsen af april kl. 14, i begyndelsen af juli kl. 12½, omkring 1. oktober kl. 10½ og ved årets udgang kl. 8.

Jupiter står ved årets begyndelse i Skytten. I begyndelsen af februar går den ind i Stenbukken, hvor den forbliver resten af året.

De første dage i året vil den være synlig på aftenhimlen, herefter kommer den for tæt på Solen til at kunne observeres. I slutningen af januar vil den komme frem på morgenhimlen. Den 4. august er den i opposition til Solen og kan iagttages hele natten. Sidst på året vil den kun kunne ses på aftenhimlen. Den står i syd ved årets begyndelse kl. 13, sidst i marts kl. 8½, sidst i juni kl. 3, i begyndelsen af oktober kl. 20 og ved årets udgang kl. 15.

Saturn står indtil begyndelsen af december i Vægten, hvorefter den går ind i Skorpionen.

Ved årets begyndelse er den synlig på morgenhimlen. Den 15. maj er den i opposition til Solen og kan iagttages hele natten. Fra august og indtil begyndelsen af november er den kun synlig på aftenhimlen, herefter kommer den for tæt på Solen til at kunne ses. Ved årets udgang vil den igen kunne ses på morgenhimlen. Den står i syd ved årets begyndelse kl. 9, i begyndelsen af april kl. 3, i slutningen af juni kl. 21, omkring 1. oktober kl. 15 og i slutningen af december kl. 10.

Uranus som under særligt gunstige forhold netop kan skimtes med det blotte øje, står hele året i Ophiuchus. Den er i opposition til Solen den 6. juni og står da 11° ½ over Københavns horisont.

Neptun står hele året i Skytten. Den er i opposition til Solen den 23. juni og står da 12° over Københavns horisont.

Pluto, står hele året i Jomfruen. Den er i opposition til Solen den 23. april.

Oversigt over planeternes op- og nedgang i året

Nøjagtige tidspunkter for planeternes opgang, kulmination og nedgang er angivet i kalenderet for hver tiende dag. Kortet på modstående side skal tjene til at give en oversigt over, hvilke planeter der på en given nat er synlige på himlen. Kortet anvendes ved, at man for den pågældende dato følger en lodret linie og på skalaen til højre eller venstre aflæser tidspunkterne for planeternes op- og nedgang.

For eksempel ses den 11. marts, at Solen går ned kl. 18. Merkur, Venus og Mars vil være synlig på aftenhimlen og går ned henholdsvis 1¾ time, 3¾ time og 3¾ time efter Solen. Saturn og Uranus vil stå op henholdsvis kl. ½ og kl. 2½, og Jupiter vil stå op 1¼ time før Solen.

Grænseland

Af Connie Bork, København

Dengang min far og mor blev skilt, beholdt min mor den hvide kuffert. Hvert år pakkede vi den og tog på sommerferie. Vi skyndte os for at nå det helt tidlige morgentog. Vi skiftedes til at bære den, selvom det var min mor der bar den mest. Den havde rødt foer, og den blev spændt fast med en rem og metalspænder. Da vi havde spændt remmen hjemme i stuen, var vi klar til afgang.

Vi rejste ned til Sønderjylland for at besøge vores familie. Min mor skulle besøge sin far og mor. Mens min søster og jeg skulle besøge vores far og hans familie. Vores farmor og farfar.

Vi ilede ned ad villavejene. Allerede på lang afstand kunne vi høre toget. Morgenlyset var orange, næsten guldbelagt. Det så ud som om husene var forvandlede til guldbygninger i dagens anledning. Især ruderne skinnede med en sjælden gul kraft. Vores fodtrin lød meget højt på den grå asfalt. Senere på dagen ville husenes guld opløse sig i almindelige mursten, men på det tidspunkt ville vi være midtvejs over Fyn, og vinden ville blæse os ind i ansigtet, så vi ikke kunne mærke heden fra de tunge brune togsæder.

Og det var rigtigt, vi stod med ryggen til kupeen, da vi kørte over Lillebæltsbroen og forlod Fyn.

På den anden side af Lillebæltsbroen startede landet. Mine øjne blev mange år yngre og slyngede sig ømt og blødt ud i landskabet.

Jeg lagde godt mærke til byerne, Kolding og så videre, men jeg betragtede dem som overfladiske rester, svagt forstyrrende bygninger, der ikke kunne forhindre landet i at komme til syne. Det blev mere

og mere fladt, og mere og mere grønt, efterhånden som vi kørte ned igennem Jylland.

Her regnede det mest.

Der var alle disse store grå skyer, der kastede sig rundt og bunkede sig sammen i kæmpehøje, der gav himlen et mærkeligt dybt præg, mens jorden var helt flad og fyldt med frodigt grønt græs, og alle disse muldvarpeskud.

Engang imellem åbnede den grå himmel sig for solen, og det lignede en brønd, med lys der faldt hele vejen ned, helt ned på bunden, hvor jeg stod mellem muldvarpeskuddene.

Jeg elskede dette land, hvor alt var fladt og horisontalt. Vinden og blæsten havde lagt træer og buske ned. Kun græsset strittede i runde buer op mod himlen.

Da vi ankom til Sønderjylland, tog min farmor og far imod. Min far løftede min søster op, fordi hun var den mindste, mens han smilede og smilede til mig. Men hans smil var som filtreret gennem alle de dage og uger hvor jeg ikke havde set ham. Og det var kun fordi han blev ved med at smile, at jeg til sidst kunne huske hans ansigt helt tydeligt.

Om natten sov jeg hos min farmor. Hun spiste rosiner i lyskeglen fra sin sengelampe, mens hun gættede kryds og tværs. Engang imellem smilede hun til mig, og hendes ansigt blev rynket som om hun selv var en venlig rosin.

Min farmor og farfar boede i yderkanten af det store grønne græs-område, der ledte ned til Tyskland. I min farmors have kunne man se jorden på havens stier, der kantede alle bedene. Der var kun havebede i haven, ikke noget græs. Længere væk var der ukrudtsgræs, som min farfar mejede, men min søster og jeg gik aldrig derned, fordi det ikke hørte til haven.

Inde i huset var rummene meget store, og i et af rummene hang der en plakat fra Spanien, med min farmors og farfars navn. Den havde de fået af deres datter. Min faster.

Og måske kunne jeg gå ind i græslandet – der engang blev til Tyskland – og måske kunne jeg gå ind i Spaniensbilledet, men jeg

gjorde det aldrig. Jeg nøjedes med at kigge derind, mens jeg ventede på at min farmor og far skulle tage mig med på besøg, om på den anden side af grænsen.

Min farfar ville blive hjemme, mens vi tog over for at besøge min farmors tyske familie, som min far også altid havde besøgt fra han var helt lille.

Vi tog til Tyskland. Inden fyldte vi benzin på bilen. Der var kun de klappende ledninger oppe i himlen og vinden, og jeg fik et sidste glimt af det hjemlige internationale benzinskilt før vi kørte af sted. Vi kørte hen over disse øde græsstrækninger, hvor landet var blevet spulet rent for træer, og engang for længe siden var der kun den bare jord, nu var tykt, tykt græs over det hele, og så denne enlige asfaltsti med biler.

Det flade land, med den smalle streg af en vej, lignede en lang forberedelse til ankomsten til Tyskland, hvor soldaten checkede os ved grænsen. Han sad inde i sit lille glashus, der puttede sig mellem noget buskads. Den eneste bevoksning på stedet.

Vi hilste som om vi altid havde kendt hinanden. Min farmor og far talte tysk, og deres stemmer blev høje og euforiske, som om de var kommet hjem, som om de samtidig var trådt tilbage i deres fortid og barndom, hvor de fik kærtegn på tysk.

Da vi nåede frem til vores tyske familie, talte de dansk til os i anledning af vores besøg.

Min farmor sagde *liebling*, *liebling*, og hendes sprog var pludselig fyldt med *ie-lyde*.

I det hus hvor vi var på besøg, var bordet altid fyldt med mad, de tog aldrig maden af bordet, fordi der altid var nogen der var sultne, når de kom ind fra stalden. Der var pølse og smør, fedt og brød, æg, agurk og tomater. Syltede asier, rødbeder, leverpostej. Og kiks.

Kun om natten blev maden sat ind i spisekammeret.

Kvinden i huset hed Rosa, hun havde rødligt hår, og alle hendes sønner havde også rødligt hår. Når de manglede deres mor sagde de »Mutti«.

Der var ikke nogen piger, men sønnerne byggede mange sandhuse

ude i et stort sandterræn i husets have. De byggede den ene gårdlænge efter den anden, og lavede det ene sirlige vindue efter det andet, som om de brugte hele deres liv på at blive dygtige til at bygge disse skriddefærdige miniaturrehuse.

Engang vi mødte dem på Rømø, i Danmark, rejste min far sig forventningsfuldt op og sagde: »Nå, der kommer de, i deres røde Mercedes« (mer-se-des, som han plejede at sige). Og det var rigtigt, ud af bagsædet på den røde Mercedes, vrimlede de rødhårede sønner og begyndte at bygge sandhuse af det gode faste sand på Rømø.

Jeg var kæreste med en af dem, fordi vi havde nøjagtig samme alder. Min søster var kæreste med en anden. Det var umuligt at ramme ved siden af i denne flok af drenge. Hvad enten vi havde været tre år yngre eller tre år ældre, havde der været en kæreste til os.

Jeg talte aldrig med ham der var min kæreste, men jeg kan huske han havde et rødt hår, der var mere over i det glansfulde brune og smukke. Og hans fregner var beslutsomt og kraftfuldt aftegnede på hans kinder.

Min far havde i øvrigt også været meget rådåret da han var barn, og min mor fortalte mig altid, at det godt kunne være jeg ville få rødhårede børn.

Da min søster og jeg tog afsted, var sønnerne stadig bukket over deres husbyggeri, de ældste var alvorligt optagede, de yngste var uopmærksomme, mens de to sønner i midten delte deres opmærksomhed ligeligt mellem os og husene. Og måske var der et glimt af tab i deres øjne, da vi sagde farvel. Vi brugte ikke noget sprog, fordi vi betragtede det som uhøfligt. Min søster og jeg kunne ikke tale tysk, og de kunne ikke tale dansk som deres forældre.

Farvel, farvel, sagde vi uden ord.

Senere hen, tilbage på Sjælland, får jeg tysk i skolen og min lærer siger, at jeg ikke kan sige ch-lyde. Men jeg kan sige ie-: Liebling, liebling. Og jeg kan huske grønne flade landskaber, grænsevagten i glashuset, i buskadset. Asfaltstien, der fører til Tyskland »liebling, liebling«. Min tyske familie, der taler dansk. De mange sandhuse, som Rosas rødhårede sønner byggede.

Og engang vil jeg rejse til andre grænselande end Tyskland. Og engang skal jeg finde gentagelsen af min farmors hus i Spanien.

Der er den samme udsigt ud af et vindue, jeg kan godt lide den frodige baghave, og det asketiske udstyr i rummet, den nettildækkede rude, som om vi er på bagsiden af verdenen. På den anden side af huset vil der være sollyst og stærkt trafikeret, mens der på vores side er stille og grønt, med silende sollys.

Og ligesom huset i Spanien og min farmors gæsterum er grønne og stille, så er grænselandet også tavst og langsomt, ligesom barndommen og erindringen er det. Vi bevæger os allesammen tyst og stilfærdigt omkring. Vi kan se begyndelsen og slutningen på hver eneste bevægelse.

Ferierne er holdt op, spænderne er gået i stykker på den hvide kuffert, men der vil altid ligge dette store vidtstrakte græsbevoksede område indeni os. Formindsket og helt detaljeret vil det ligge indeni os, og ganske lille vil grænsevagten træde ud af sit hus, eller bare nikke, med fin, fin mikroskopisk mimik. Og min farmors og fars stemmer vil stige euforisk, men i et opskruet højt kært stemmeleje. Ligesom på gamle plader, der spiller og spiller den samme melodi.

Liebling, liebling.

Brudstykker af en præstegerning

Tidsbillede fra Arrild sogn

Af Laurids J. Nielsen

Efter veloverstået embedseksamen og da den første glæde og feststemning havde lagt sig, skulle jeg så til at tænke på at få et embede, og det var slet ikke let i de tider. Der var for mange kandidater, og mange måtte gå både et og to år uden embede, enkelte slap vel aldrig ind. Jeg søgte nu fire sognepræsteembeder samtidig. De to var i Sønderjylland og de to i Nordjylland. Det ene af de sønderjyske embeder var Arrild. Engang i oktober kom udnævnelsen, og indstillingen var enstemmig.

Een af de første dage i november (1931) pakkede jeg mine ejendele på en lastbil og kørte til Arrild. Da vi ankom til præstegården, var der anbragt en ranke om døren, og der var sat et papskilt over døren med ordene: »Velkommen i Herrens navn.« Hvem der var mester for denne udsmykning, har jeg aldrig fået at vide, men jeg er da klar over, at det var mennesker, der på den måde bød den nye præst velkommen. Sognet havde godt 800 indbyggere, og det var sparetider i landet, derfor havde de kirkelige myndigheder forsøgt at overtale menighedsrådet til at lægge sognet sammen med Branderup, der havde et lignende indbyggerantal. Med sønderjysk stædighed havde menighedsrådet konsekvent udtalt sig for, at de ville have deres egen præst. Stædighed for det gode er en god egenskab.

Søndag den 8. november 1931 blev jeg indsat i embedet af provst Vibe-Petersen, Rødding. Det var en meget tåget efterårsmorgen, og min og min forlovedes familier, der skulle komme i bil, henholdsvis fra Hejnsvig og Haderslev, var ved at komme for sent til indsættelsen. De nåede det dog. Betty har bagefter fortalt mig at hun var frygtelig nervøs, hun mente endda, at hele bænken, hun sad på, rystede. Teksten var om »Skattens mønt«. Først bagefter blev jeg klar over, at denne tekst på grund af de nationale modsætninger i landsdelen blev anset for at være en meget vanskelig tekst. Efter genforeningen i 1920 var vanskelighederne dog vist overstået, i det mindste i et sogn som Arrild, hvor ca. 90% af befolkningen var dansk. Jeg kan endnu huske, at konklusionen af min prædiken var »at vi skulle give Gud vort hjerte, og kejseren – det borgerlige samfund – vor ærbødighed. En konklusion som vist ingen kunne anfægte. De henved 10% af befolkningen, der var tysksindede, skilte sig ikke ud fra deres dansksindede naboer, hvad det kirkelige angik. Vel havde jeg været noget interesseret i de sønderjyske forhold, uden at det dog i nogen måde havde været min bevæggrund til at søge præsteembede i Sønderjylland. Jeg besluttede mig til indtil videre at være tilbageholdende med udtalelser om det nationale, og jeg ville se tiden an, indtil jeg kendte mere til de specielle sønderjyske forhold. Indtil mit standpunkt var mere afklaret, ville jeg simpelthen møde enhver i sognet som et medmenneske.

Inden jeg går videre, vil det nok være på sin plads at skrive noget om vore personlige forhold med glæder og sorger i Arrild-tiden 1931-40. I den første tid var jeg ugift og havde en udmærket husbestyrerinde, Marie Carstensen, fra nabosognet Nørre Løgum. Hun var lidt op i årene, en erfaren og kristelig kvinde, som godt i ny og næ kunne vejlede en ung præst. Få dage efter indsættelsen kom hun hjem fra en indkøbstur til brugsforeningen og fortalte mig, at rutebilen havde læsset to sække kartofler af til mig. Det var på kanten til at fryse, og jeg sagde til hende: »Så tager jeg trillebøren og henter dem, for det ser ud til at blive frostvejr i nat.« Som sagt så gjort; men da jeg var ved at forsvinde om hushjørnet, kom hun løbende efter mig og sagde:

Pastor Laurids Nielsen og frue som nygifte.

»Det synes jeg ikke, at De skal gøre.« »Hvorfor dog ikke« svarede jeg. »Nej, det er ikke passende, at præsten kører med trillebør gennem byen.« Så kørte jeg trillebøren ind igen og ringede til en vognmand. Det kostede mig så et par kroner at holde på den gejstlige værdighed. En anden gang kunne hun igen hjælpe mig. En dag, jeg havde haft konfirmander, kom een af pigerne, Thomine Aabling fra Øbjerg, og gav mig en lille pakke da børnene gik fra undervisningen. Jeg pakkede op, og en pæn lille poesibog kom frem. Jeg anede virkelig ikke, hvad meningen var, og spurgte frk. Carstensen. Jeg fik så at vide, at jeg skulle skrive et salmevers eller et bibelsprog i den, så Thomine kunne have et minde om konfirmationsforberedelsen. Sidenhen har jeg så skrevet i et par tusinde poesibøger, i Sønderjylland blev de kaldt »stambøger«. Nogle af disse poesibøger ligger vel endnu i mine gamle konfirmanders kommodeskuffer. Af og til har jeg set dem senere, f. eks. når jeg var ude for at ønske til lykke med konfirmationen. Poesibogen havde ofte hæderspladsen på gavebordet. Det har været mig påfaldende, at der er foregået en udvikling på dette felt. Foruden præsten havde lærere og forældre skrevet i bøgerne og

sidst men ikke mindst kammeraterne og veninderne. De første år blev der gjort noget ud af det. Skriften var sirlig og pæn. Versene af værdi; men efterhånden blev skriften mere og mere sjuksket, og versene det samme. Toppunktet i denne udvikling var vist følgende poetiske udgyldelse: »Pump din cykel, pump den længe, pump din svigerfar for penge.«

Vinteren 1931-32 var lidt drøj for mig. Før student i København med alt, hvad det indebar. Nu sognepræst langt ude på landet med alt, hvad det indebar. Jeg gik temmelig meget rundt og besøgte folk. Der var to emner, der stadig kom på tale. Det første var min forgængers pludselige død en søndag morgen, inden han skulle i kirke. Det andet var krigen 1914-18 og den påfølgende genforening i 1920. Det var jo kun 13 år siden krigen sluttede, og der var endnu mange sår, der blødte. Enker sad tilbage alene med en børneflokk, og der var store praktiske vanskeligheder med bedriften o. s. v. En ting, man ofte kom til at tale om i Arrild, var den straffelej, der havde været etableret dér. Den havde ligget ved landevejen mellem Arrild og Kokkenborg og var en underafdeling af en større lej i Løgumkloster. Hvis tyske soldater i krigen 1914-18 nægtede lydighed eller deserterede, kunne de blive idømt »fæstning« i så og så lang tid. De blev så anbragt i disse lejre, hvor de – efter folks fortællinger at dømme – ikke havde det stort bedre end i nazitidens koncentrationslejre. De fik en ganske elendig kost, de blev sat til et umenneskeligt slid, og de blev ofte pryglet for små forseelser. Godt 20 soldatergrave på kirkegården i Arrild og endnu flere i Løgumkloster taler den dag i dag om disse unge mænds lidelser.

I Løgumkloster levede der ved den tid en ældre from kvinde. Hun var kolportør for Det danske Bibelselskab, og hun havde derfor fået navnet »Stinne mæ e biffel«. Hun kunne ikke holde ud at se på disse mænds lidelser; hun gik derfor rundt på gårdene og tiggede mad til dem. Så kom hun måske til lejren med en spand kartofler og en spand mælk. Hun blev afvist, og man truede med at skyde hende, hvis ikke hun forsvandt. Alle trusler til trods gik hun ind i lejren, og hun blev ikke skudt men fangerne elskede hende for hjælpen.

Når der blev fortalt om lejren, fik folk ofte tårer i øjnene.

Foruden sorgen over faldne sønner og mænd kom så de store økonomiske vanskeligheder med landbrugskrisen, der netop i disse år var på sit højeste. Arbejderne var arbejdsløse, og de fik virkelig så lidt, at et rugbrød og et franskrød + et pund margarine var alt hvad de kunne få for en dags understøttelse. Bønderne havde føden, men penge havde de ikke. En gårdmandskone fra sognet sagde engang: »Jeg skulle så gerne have bukser til drengene, men min mand siger, at vi har ingen penge.« – Og der stod dog ca. 40 malkekøer på stalden. En to-tre landmandsfamilier måtte i disse år flytte fra deres hjem, fordi de ikke kunne skaffe penge til terminen. Hvedebrøsdagene efter genforeningen var så vist forbi, det var hverdag med slid og slæb og afsavn. Intet under at der var utilfredshed, som gav sig udslag i »bevægelser« som Lei-bevægelsen og Cornelius Petersen bevægelsen og L. S. Da nazisterne så i 1933 kom til magten i Tyskland og begyndte at fiske i rørte vande, var det ikke til at undre sig over, at mange tyske og »blakkede« lod sig indfange. Der blev da også i disse år oprettet en lille tysk skole i sognet, den nåede vist aldrig op på mere end 14-15 elever. Det skal siges til den sønderjyske befolknings ros, at da stormen fra syd rejste sig med krav om grænseflytning, da stod den fast på sin danskhed. Landeværnet og Det unge Grænseværn var det danske svar.

Selv om sognet ikke var stort, var der nok at bestille. Der var foruden søndagsgudstjenesten og de kirkelige handlinger en søndagsskole i kirken hver søndag kl. 13.30. Der var endvidere en bibelkreds og en missionskreds. I vintertiden holdt jeg bibellæsninger i skolerne i Roost og i Hønning. D. v. s. at præsten gennemgik afsnit af den hellige skrift. F. eks. har jeg gennemgået bjergprædikenen, nogle af Davids salmer, et par af Pauli breve o. s. v. Efter mødet i skolestuen blev vi inviteret til kaffe hos læreren eller i et andet hjem i nærheden af skolen.

I løbet af nogle år lærte præsten hele sognets befolkning at kende, og efterhånden havde jeg vist været i hvert eneste hjem i sognet. Som de vestjyder folk derude var – og tilmed sønderjyder – så gav de sig

Arrild præstegård.

ikke lige med det samme, de skulle først se sig en ny mand an. Men hvis de så havde godkendt den tilflyttede præst, så var de også tro som guld, man kunne stole på dem. Missionsfolkene var de flittigste kirkegængere, og dem kom man uvikårlig mest i forbindelse med. De kunne nok være lidt snæversynede, men de mente det godt (og nogen form for ondskab har vi aldrig mødt). Min kone, som ikke kendte meget til dette miljø, følte sig vel undertiden lidt trykket; men hun fik så gode venner derude, at venskabet holder endnu i flere tilfælde.

Megen kulturel interesse var der ikke i sognet. Langt de fleste måtte slide og slæbe dagen igennem for at bjærge føden, de havde ikke overskud af kræfter til mere end dagen og vejen. I sognets skoler var der et lille bibliotek, som læreren administrerede. Bogbestanden var beskeden og udlånet ligeså. Der havde været en ungdoms- og foredragsforening, men den havde måttet give op p. gr. af manglende tilslutning. Forsamlingshus havde sognet ikke. Der var en kro med beskeden søgning. Kromanden måtte leve af det landbrug, der hørte til. Sognet var nok noget præget af den afsides beliggenhed. Man

sagde, at til Arrild kommer kun dem, der løber vild, og så dem, man har haft bud efter. Under sådanne kår var der mange, der ikke havde udviklet sig til de store personligheder, enkelte originaler var der også; men på den anden side vil jeg absolut hævde, at der også fandtes folk af en sjælden helstøbt karakter. Mens de gik efter ploven – fure op og fure ned, havde de haft tid og ro til at udvikle høje egen-skaber.

En præst hører jo ofte fortællinger om forgængerne i embedet. Een, man hørte meget om, var en pastor Ørbeck, der i henvend 30 år midt i det nittende århundrede var præst i sognet. I sognets »liber daticus« havde han skrevet om sig selv, at han kun takkede profes-sorernes godhed for, at han havde fået embedseksamen. Endvidere havde han indført en skrivelse til provsten, om hvordan man kurerede døvhed. Provsten var meget tunghør, og nu skrev Arrildpræsten til ham, hvordan han selv havde kureret sin egen tunghørhed. Man kunne ikke få andet ud af skrивelsen, end præsten slet og ret havde vasket skidt ud af ørerne, og så kunne han høre igen. Om provsten havde prøvet kuren, og om den har hjulpet ham, melder historien intet om. Iøvrigt var pastor Ørbeck bekendt for, at han viede unge folk, der ikke måtte få hinanden: Bl. a. er han skyld i, at der i Søn-derjylland findes en slægt med navnet Kloppenborg-Skrumsager. Kloppenborg havde en stor gård i Københoved. Han fik en tjeneste-karl fra Skrumsager i Vestjylland. Karlen og datteren blev forelsket i hinanden, men den gamle Kloppenborg sagde nej. Hans datter skulle så sandelig ikke giftes med en almindelig bondekarl fra Vestjylland. Men nu købte den forsmåede bejler nabogården og fremførte påny sit ønske. Et nyt nej blev svaret. I nattens mulm og mørke bortførte han nu datteren og kørte til Arrild med hende. Han havde i forvejen sikret sig præstens medvirken. Da Kloppenborg om morgenen op-dagede, at jomfruburet var tomt, anede han sammenhængen. Han lod gårdens hurtigste hest sadle og red til Arrild; men han kom for sent, de unge var gift og sad på kroen og drak kaffe sammen med præsten. Hvis man tror, det er løgn, så kan kirkebogen i Arrild for-tælle, at det er sandt nok.

Pastor Ørbeck var dansk, og han havde dansk uddannelse; men efter 1864 kom der efterhånden tyske præster med tysk uddannelse. Ved århundredskiftet havde sognet en præst ved navn Brodersen, han var født i Mecklenburg; men han må dog vist have haft slesvigske eller danske rødder med dette gode danske navn. Han havde stort besvær med det danske sprog. En nytårsdag indledede han prædiken med ordene: »Vi står i dag på dørtærskelen til det nye år,« med tryk på tredje stavelse i ordet dørtærskelen. Det lød jo lidt besynderligt i danske øren. En gang brugte han et billede i sin prædiken. Han fortalte om et skib, der sejlede ud over havet, og så sagde han: »da pludselig lød der det råb, en mand er sprunget over bordet.« Men en varmhjertet og ydmyg præst var han. Skønt han var skrøbelig af helbred, gik han fra hus til hus for at besøge gamle og syge, og han glemte aldrig de små i samfundet. Dette blev påskønnet, og da han døde tidlig, blev der ved hans begravelse talt over ordene fra Lukas evang. 7,5, hvor der er tale om den romerske høvedsmand, og hvor det om ham hedder: »Han elskede vort folk og har bygget synagogen for os.« Pastor Brodersen blev begravet i fattigjorden på kirkegården, efter sigende efter eget ønske. Hans grav ligger lige inden for lågen mod nord, den låge, som præsten altid har benyttet på sin gang til kirken. Da jeg kom til Arrild i 1931, var der gået godt 25 år efter pastor Brodersens død; men han var ikke glemt, skønt der havde været 4 præster i sognet efter hans død.

I fordums dage boede der i Højbjerg en mand og en kone, der havde meget svært ved at forliges; det var endda så galt, at det var kommet præsten for øre. Det har nok været i de tider, da præsten var hele sognets »vor far«, i hvert fald følte han sig kaldet til at tale med manden om det, og han opfordrede ham til at være noget bedre ved konen. Manden fra Højbjerg ville imidlertid ikke lade sig noget sige, han anklagede sin kone på det kraftigste. Præsten sagde så til ham: »Hun har da sikkert også sine gode sider;« men han fik det svar: »Nej hr. pastor, om også jeg trimler hende helt fra Højbjerg og ned til Arrild, kommer der aldrig en god side opad.«

Engang havde vi bispevisitats. Det var biskop Westergaard fra Ribe,

der besøgte menigheden. Her kan det tilføjes, at biskop H. A. Brorson i sin tid visiterede og fandt kirken så fuld af folk, at han havde besvær med at nå frem til prædikestolen. Han bemærker i sin visitatsbog at der i sognet er »en køn opvækkelse.«

Ved biskop Westergaards visitats var det ordnet sådan, at jeg skulle prædike, biskoppen var tilhører. Efter min prædiken var den konfirmerede ungdom tilsagt til at møde i kirken til en overhøring. Jeg havde ordnet det sådan, at de tre sidste årgange konfirmander havde fået en personlig indbydelse til at komme. De fleste efterkom indbydelsen, dog manglede der nogle af drengene. Da vi havde sunget salmen efter prædiken, bad jeg konfirmanderne om at træde ud på kirkegulvet, hvor jeg talte med dem om noget af det, som vi i sin tid havde gennemgået under konfirmationsforberedelsen. Da jeg var kommet et stykke hen med samtalen, og de unge var blevet »varmet op«, overtog biskoppen samtalen, hvilket i forvejen var aftalt. Om denne samtale nu også var til opbyggelse for menigheden, som det vel var meningen, vil jeg lade andre dømme om.

Så var biskoppen med os hjemme for at spise til middag, men ellers ingen. Betty var vist lidt nervøs for at have så høj en kirkens tjener til middag. Hun havde engageret Arrilds kogekone, Maren Weismann, og vor unge pige skulle servere. Inden middagen gik min kone ud i køkkenet for at berolige Maren; men det var vist i grunden unødvendigt, for hun hævdede, at hun var lige så rolig, som når hun fodrede sine høns hjemme.

Søndag eftermiddag havde vi efter biskoppens ønske inviteret menighedsrådets medlemmer til kaffe. Det var meningen, at vi skulle have en samtale om kirkelige emner, specielt vore egne forhold i Arrild sogn. Samtalen kom slet ikke rigtig i gang, og biskoppen var såvist ikke nogen højfornem eller frygtindgydende person, tværtimod. Min kone og jeg bevarer mindet om ham som en særdeles tiltalende mand – en af de kæreste gæster, vi nogensinde har haft på besøg.

Natten mellem søndag og mandag tog biskoppen hjem til Ribe, for bispinden var på dette tidspunkt syg; men om mandagen kom

Arrild kirke.

han igen, for dengang blev skolerne også visiteret. Foruden biskoppen var amtsskolekonsulenten fra Tønder også med til alle sognets skoler, også den tysksprogede afdeling af Arrild skole. Endvidere var jeg med rundt. Vi havde en lejebil, de to høje herrer sad i bagsædet, mens jeg – unge mand – havde plads ved siden af chaufføren. Jeg spidsede ører, da jeg hørte, at i bagsædet fik de forskellige lærere karakter, ligesom skolebørnene får det i skolen. Hvad jeg hørte, har jeg henregnet under præstens tavshedspligt, og det vil jeg fortsat gøre.

I kirkerne blev der samlet ind til sognets fattige, til disse indsamlinger brugte man en klingpung, der blev båret rundt under salmesangen. Navnet kommer af, at der til den var fæstnet en lille klokke, iøvrigt var pungen gerne en læderpose – noget i retning af en gam-

meldags kaffepose. Det hele var anbragt på en stang af et par meters længde. I sønderjyske kirker er skikken vistnok bevaret længere end i den øvrige del af landet, det skyldes måske, at man i tysk tid i hvert fald ikke kendte meget til social hjælp fra det offentlige side. Jeg har aldrig set en klingpung nord for den gamle grænse; men da jeg kom til Arrild i 1931 var klingpungen stadig i brug. Graveren bar den rundt under salmen efter prædikenen. Der kom meget lidt i den, ofte kun et par småmønter. Jeg bad Betty om, at når hun var i kirke, skulle hun lægge lidt i den. Det i årets løb indsamlede beløb blev så uddelt af menighedsrådet til jul. Da det gav så lidt, og der nu var mulighed for, at fattige kunne få hjælp af det offentlige, besluttede vi at ophøre med at bære pungen rundt. Men kort tid efter fik jeg et brev med en check fra en dame i Amerika. Hun fortalte, at hun var født i sognet i et arbejderhjem. En vinter havde hendes far været syg i længere tid, og det havde været yderst småt for hendes familie, og da havde de fået hjælp fra klingpungen. Det havde hun aldrig

Da jeg trådte ind i hjemmet, sad manden ved bordet med mørke miner, og hans kone græd sine bitre tårer.

Da jeg nogle dage senere traf den mand, som havde været ordfører for de organiserede arbejdere, spurgte jeg ham, om ikke de havde været lidt hårde ved A. »Jo,« sagde han, »men det kan ikke nytte at være blødsøden.«

Hvad en præst dog kan komme ud for.

Lige bag ved præstegården lå der som nævnt nogle småbakker, der var tilplantet med gran; de lignede dejligt for vor have, og man kunne gå ture der, også når vejret var vestjysk med blæst og tåge. Men midt i denne idyl var der et minde fra krigens tid. I 1917, da fronterne var stivnet i skyttegravskrig – i hvert fald på vestfronten – var tyskerne blevet bange for at englænderne kunne finde på at åbne en ny front ved at gå i land på den jyske vestkyst, f. eks. i Esbjerg, og på den måde angribe Tyskland fra nord. Noget sådant havde englænderne prøvet ved Dardanellerne i Tyrkiet 1914-15, det blev et uheldigt eksperiment med store tab, men det kunne dog tænkes, at man ville

forsøge igen på et andet sted. Derfor blev der anlagt en befæstningslinie tværs over Nordslesvig. Længst mod øst var der anlæg ved Venbjerg i Hoptrup sogn, så i Lerskov plantage, videre vestpå i Agerskov sogn, og på højdedragene mellem Arrild og Hønning, det sidste anlæg mod vest var på Gasse høje i Skærbæk sogn. Anlæggene bestod af betonbunkers, forbundet med løbegrave i zig-zag form. Efter genforeningen blev anlæggene sprængt af det danske militær og lå nu i ruiner. Her bag ved præstegården var jorden så gennemrodet, at man anså det for håbløst at gøre det til agerland igen, og da jorden tilmed var sandet, havde menighedsrådet ladet det tilplante, det drejede sig om 2-3 ha. Da vi kom til Arrild, var plantningen smuk, træerne var i mandshøjde, og de voksede hvert år, så de gav godt læ til spadsereture. Søndag eftermiddage fungerede plantagen som offentlig park for den lille bys indbyggere.

Omkring 1936 var der efterårsmanøvrer på egnen, og i præstegården havde vi en oberst og hans adjutant indkvarteret. Jeg viste obersten de gamle fæstningsanlæg, som han var meget interesseret i. Han fortalte mig, at det danske militær under krigen havde vidst udmærket besked med hele denne linie. Man vidste helt nøje, hvor de forskellige afsnit befandt sig; men man havde ikke været klar over, hvor svære betonanlæggene havde været. Da man senere skulle sprænge dem, havde man måttet bruge større sprængladninger end først beregnet. Det var måske grunden til, at der i præstegården var enkelte buede vinduesruder. Jeg kan forestille mig, at en meget stor del af vinduerne er gået i stykker ved sprængningen. Et enkelt sted i Hønning lå der en sådan »understand« lige opad et husmandssted, den var ikke sprængt, for så var hele huset vel røget med. Manden brugte den nu til oplagsplads for roer.

Det er allerede omtalt, at krigen 1914-18 ofte blev drøftet, det var jo gerne set med nordslesvigske øjne; men engang fik vi krigen og dens elendighed at se fra en hel anden synsvinkel (det skrev jeg om i D. S. K.s årbog, årgang 1970. (D. S. K. står for »Danskisindede sønderjydske Krigsdeltagere«). I det følgende gengives denne artikel):

Det var en mørk og regnfuld nat i november 1917 på krigsskuelpladsen i Nordfrankrig. Englænderne og tyskerne lå over for hinanden. I de tyske skyttegrave blev man opmærksom på, at en engelsk patrulje bevægede sig ude mellem linierne. Den blev beskudt, og den trak sig tilbage; men en englænder var blevet ramt og lå derude og klagede sig. Da der var blevet ro, gik to tyske soldater derud og fandt englænderen, som de så bragte ned i deres skyttegrav. Han var hårdt såret af et skud gennem brystet, og man lagde en foreløbig forbindelse på; men han døde mellem hænderne på dem, der hjalp ham. Man undersøgte nu hans lommer for at finde ud af, om der gemtes noget af militær interesse. og hvad man ikke interesserede sig for, det kastede man bare ud i skyttegravens pløre, hvorefter man begravede den døde soldat bagved de tyske linier.

Den ene af de tyske soldater, der havde været ude efter den sårede, var en sønderjyde. Blandt de ting der var kastet bort i skyttegraven, var en lille skindindbunden bog med guldsnit. Den syntes vor sønderjyde var for pæn til at ligge der i pløret, hvorfor han tog den til sig, og den var blandt de ting, der sidenhen kom med hjem, selvom han ikke kunne læse i den, så bogen havnede på et loft mellem mange andre ting.

glemt. Som ung pige var hun udvandret til USA. Hun var blevet gift derovre og sad nu i gode kår. Så var hun kommet til at tænke på klingpungen i Arrild kirke, og hun havde besluttet sig til at sende os en gave. Det var en ret stor check, hun sendte; på en gang stod vi med et beløb, der svarede til to års indsamling. Menighedsrådet måtte nu til at dele pengene ud, og vi var lige ved at fortryde, at vi havde taget beslutningen om at holde op.

Også i enkelte andre sønderjydske kirker har man benyttet klingpungen i min tid. Ja, mig bekendt bæres den endnu rundt i en enkelt landsbykirke. Rundt omkring i landsdelen hænger endnu en gammel klingpung bag alteret og vidner om, at man skal tænke på sin næste.

Når der er tale om arbejdsløshed, kan det nævnes, at menighedsrådet ydede et lille bidrag til at nedbringe den.

Der blev af staten gennem Det danske Hedeselskab ydet støtte til

plantningsarbejder. Præstembedet havde et hedeareal på ca. 12 ha beliggende nordvest for Arrild. Det er i nærheden af den nuværende Arrild ferieby. Det eneste udbytte vi havde af dette hedeareal var, at jagten hvert år blev udlejet, og det var ikke store penge, det drejede sig om. Derfor besluttede vi, at heden skulle tilplantes med fredskov, hvilket vil sige, at der altid skal være skov på de 12 ha.

Det første, der skulle ske, var, at lyngen skulle brændes af. Det skete på den måde, at hele menighedsrådet, der udelukkende bestod af mænd, drog derud med tændstikker og skovle. Vi havde udset os en dag med stille vejr. Lyngen blev nu antændt, og så gjaldt det om at holde ilden under kontrol, så den ikke løb løbsk og anrettede skade på andres ejendom. I løbet af nogle timer var arbejdet udført og de sidste gløder slukket. Ved afbrændingen af lyngen kom der noget interessant for dagens lys. Det viste sig, at der var agerfurer i retning syd-nord. Arealet havde altså engang været dyrket. Om det nu har været den sorte død eller andet, der har fået folk til at opgive dyrkningen, kan jeg ikke udtale mig om.

Det næste, der skulle ske, var, at heden blev pløjet med en speciel plov, der lagde to furer, een til højre, som det er almindeligt, og een til venstre. Bagest havde ploven en meget kraftig arm, der gik 60-70 cm dybt ned midt i den dobbelt fure, der var fremkommet ved, at der blev lagt en fure til hver side. Furerne var nu ca. 60 cm brede og mellemrummet imellem dem det samme, men dækket af den vendte jord. På den måde var lyngjorden helt dækket, og der kunne plantes i furerne dér, hvor jorden var blevet løsnet i 60-70 cm dybde. Denne store plov kunne slet ikke trækkes af et par heste, men en meget stor traktor var trækraften.

Til plantningen var der fra Skærbæk Planteskole kommet 91.000 planter, halvdelen var gran, og halvdelen var bjergfyr. Yderst skulle der plantes hvidgran, der er modstandsdygtige overfor vinden, iøvrigt blev der plantet rødgran, der er en mere værdifuld træsort. I hele plantagen blev der plantet skiftevis en gran og en fyr. Fyrrene kaldtes ammetræer, de gror hurtigere end granerne, de kan derfor hurtigere komme i vejret og holde lyngen nede og skærme de mere sarte graner,

men når der er gået nogle år, bliver de blot hugget om, så har de gjort det, de skulle. Afstanden fra træ til træ var een spadelængde.

Arbejdskraft var der jo nok af. Vi havde sat en seddel op i brugsforeningen med meddelelse om, at vi den og den dag skulle bruge så og så mange mand til arbejdet. Lønnen var den tariffmæssige, som statskøvsæsenet også gav, nemlig 1,08 kr. i timen.

Så skulle præsten være arbejdsleder, og det havde jeg nær brækket halsen på. Blandt de fremmødte arbejdere var der en mand, som ikke var i fagforening, og nu meddelte een af de andre arbejdere mig, at hvis han fik arbejde, så gik resten hjem. Det var en slem kattepine, for de 91.000 planter var lige læsset af. Solen skinnede dejligt, det var vistnok i april måned, og en tør og kraftig påskeøsten peb hen over det flade land, og der lå planterne i en stor bunke, mange af dem med rødderne lige i solen og vinden. Jeg kunne hurtigt regne ud, at hvis den ene mand skulle plante det hele, så ville det blive midsommer, inden han var færdig. Efter en smule betænkning sagde jeg til dem, at menighedsrådet ikke var i arbejdsgiverforening, så jeg ville nødig jage nogen væk; men I får 10 min. betænkningstid, og dem der så vil arbejde får arbejde. Jeg gik en tur op over heden og skottede af og til tilbage for at se, hvad der skete. Jeg var lumsk ked af det, og jeg vidste sandt at sige ikke hvad jeg skulle stille op, hvis sagen gik i hårdknude. Da jeg var på vej tilbage, så jeg at A. tog sin spade på nakken og begyndte at gå hjemad. Så kunne arbejdet begynde; men jeg havde en flov smag i munden.

På vejen hjem gik jeg ind for at tale med manden, som ikke havde fået arbejde. Han havde haft et lille husmandssted, men havde i landbrugskrisen ikke kunnet svare sine forpligtelser, han var så sat på porten og havde så lejet en lille aftægtslejlighed på en gård i Arrild by. Han var over 60 år, og hvis han meldte sig i fagforening, kunne han ikke få understøttelse i flere måneder, og derefter ville han snart være for gammel til hårdt arbejde.

Livet går jo videre, og efter krigen giftede den omtalte sønderjyde sig – fik hjem og børn og alle de dermed forbundne pligter – men bogen lå der stadigvæk på loftet. En dag i 1934, da konen var ved at

rydde op og gøre rent i huset, kom den lille bog for dagens lys. »Hvad er det, du har her?« spurgte hun sin mand. Hun fik da historien fra 1917. En nabo kom til, han fik også historien. Ingen af dem kunne engelsk; men de kom til at tale om, at det måtte præsten da kunne hjælpe dem med, og sådan gik det til at bogen kom i mine hænder.

Det var en andagtsbog med et salmevers og et bibelord til hver dag i året. Foran i bogen stod der skrevet: »Denne bog tilhører Alfred Handley,« samt hans nummer og afdeling. Bag i bogen var der skrevet: »Hvis denne bog skulle gå tabt, så vær så venlig at sende den til fru Handley, Liverpool« – samt gade og husnummer.

Vi blev enige om at skrive, skønt vi ikke havde meget håb om, at vort brev ville finde fru Handley. Men i løbet af 4-5 dage var der dog brev tilbage fra fru Handley, der viste sig at være den unge soldats mor. Hun boede stadig på den samme adresse. Vi sendte nu bogen derover – den var endnu plettet af sønnens blod – og gav de oplysninger vi kunne bl. a. om begravelsesstedet. Hun skrev omgående igen og takkede så inderligt for de oplysninger, hun havde fået. Hun fortalte videre, at hun havde haft tre sønner, og at hun havde mistet dem alle tre i krigen 1914-18, een ved Dardanellerne, een på havet og så endelig – Alfred – hvis skæbne vi jo kendte. Andagtsbogen, som hun havde fået tilbage, havde hun givet ham, da han skulle rejse til fronten. Om Alfred havde hun iøvrigt kun fået den eneste oplysning at han var savnet. Hun skrev, at hun længe havde levet i håbet om, at han en dag skulle dukke op igen. Den slags skete jo. Efterhånden, som håbet svandt, havde hun bedt om, at hun dog inden sin død måtte få lidt at vide om, hvordan det var gået ham.

Vi modtog adskillige breve fra hende. De var altid fulde af taknemmelighed over den underretning, som hun havde fået. Jeg var meget glad for brevvekslingen med fru Handley, og engang bad hun mig om, at der måtte blive lagt en buket blomster ved mindestenen for de faldne i mit gamle sogn. Det sidste brev var ikke skrevet af hende selv, men af en slægtning, der fortalte, at den gamle mor var meget syg og ikke mere kunne skrive selv. Derefter forblev brevene ubesvarede.

Det ligger nær at antage, at den gamle trofaste mor var død. Men hun havde fået sin bøn opfyldt, og hun vidste nu, hvordan det var gået hendes dreng.

Henimod slutningen af vor tid i Arrild blev de storpolitiske forhold mere og mere spændt. Hitler tog bid efter bid; hver gang sagde han, at nu skulle han ikke have mere, men et halvt år efter var det galt igen. Var det mon periodisk tilbagevendende sindsforvirring? Men da han så i september 1939 rykkede ind i Polen, og Frankrig og England erklærede krig, ja så var det virkelig alvorligt. Med et slag var katastrofen rykket lige ind på os. Benzintilførsel til private biler blev straks inddraget, lidt senere fik man dog en stram rationering. Vor førstelærer i Arrild, Johnsen blev indkaldt som soldat, og senere hjemsendt med våben. Jeg var i 1931 taget til infanteriet, men havde fået frinummer, nu fik jeg besked på, at der kunne blive tale om indkaldelse. Værnepligtige præster skulle melde dette til de kirkelige myndigheder, og jeg fik besked på, at i tilfælde af min indkaldelse skulle pastor Poort i Branderup være vikar for mig.

Vinteren 1939-40 var usædvanlig streng med megen sne, og knap var sneen smeltet, så havde Hitler igen et af sine halvårslige anfald, der betød Danmarks og Norges besættelse den 9. april. Vinteren igennem havde det danske militær haft forhøjet beredskab. Ved Rødekro var der opstillet et luftværnsbatteri med lyskastere, ofte havde vi om aftenen kunnet se lyskasterne afsøge himmelrummet for at få øje på eventuelle fremmede flyvere. Vistnok i januar måned vedtog det danske folketing en udtalelse om, at hvis Danmarks neutralitet blev krænket, skulle alle kræfter sættes ind på at bekæmpe fjenden. Vi håbede så på, at det ville gå som det gik i 1914, at landet kunne bevare sin neutralitet. Så var der forøvrigt afsluttet en ikke-angrebspagt mellem Tyskland og Danmark; men det var da vist kun helt urealistiske, blåøjede folk, der troede på den. Senere vist det sig jo også, at folketingets udtalelse om at kæmpe af alle kræfter ikke var andet end det rene komediespil, for i den sidste fase inden den tyske besættelse var alt gjort for at gøre hæren ukampdygtig.

Så kom den skæbnetunge dag, og den kom bag på os. Rigtignok havde vi hørt noget om, at der var sænket et par tyske skibe oppe ved Norge; men hvad de skulle deroppe, vidste menigmand vel ikke. Ved daggry blev vi vækket ved larm fra en hel mængde flyvere, der strøg ganske lavt hen over hustage og trætoppe. At der var noget galt, var vi straks klar over. Jeg fik i en fart noget tøj på og kom ud til have-lågen for at se. Jeg husker, at der kom tre maskiner lige over hovedet på mig, uvilkårlig søgte jeg skjul bag tjørnehækken. Hækken kunne vel skjule mig, men noget værn var den i hvert fald ikke. Vi ringede til mine svigerforældre i Haderslev og spurgte, om de vidste noget. Min svigerfar havde været ude for at se; han havde fundet et af de berømte »opråb«, og han læste op for mig. Mens jeg stod ved telefonen og hørte til, så jeg den tyske kolonne på landevejen fra Kokkenborg til Arrild. De tyske tropper kørte forbi til helt ud på eftermiddagen ad landevejen fra Løgumkloster til Gram.

Efterhånden var vor ældste dreng kommet i skolealderen. Da der var meget dårlige muligheder for, at vore to drenge kunne få videregående skoleuddannelse, havde vi begyndt at tænke på at flytte. Jeg havde søgt tre embeder, og et sted havde jeg været indstillet som nr. 2. I foråret 1940 blev Sottrup på Sundeved ledigt, og vi havde talt om, at jeg skulle søge det. Men så lige ved den tid kom besættelsen, som helt lammede os. Ansøgningsfristen udløb en ugestid efter den ulykkelige begivenhed, og vi kunne ikke engang rejse hen for at se på præstegården eller forholdene i det hele taget, alle offentlige befordringsmidler var indstillet. Et par dage før fristens udløb, besluttede jeg mig til at cykle til Sundeved for at se på forholdene. Det var 120 km frem og tilbage på een dag. Jeg begyndte på turen, inden det blev lyst, og jeg kom først hjem efter mørkets frembrud. Først så jeg på den smukke og statelige kirke på bakkens top, den tiltalte mig meget. Derefter tog jeg ned til præstegården i Snogbæk. Mod forventning boede pastor Kjølseth der endnu. Han var pensioneret og skulle flytte til København; men på grund af forholdene kunne han ikke komme af sted. Det meste indbo var pakket. Jeg blev

særdeles godt modtaget og fik en god beskrivelse af sognet, ærlig og redelig, uden at jeg fik store forhåbninger, der ikke var dækning for. Udefra var præstegården en idyl; men jeg blev da klar over, at den var både stor og upraktisk, den trængte også meget til istandsættelse. Da jeg sent om aftenen nåede hjem, var jeg godt træt. Vi blev enige om, at jeg skulle søge det, selvom vi var noget betænkelige ved præstegården. Der var forøvrigt 59 ansøgere.

En søndag var Sottrup menighedsråd så i kirke i Arrild, Bagefter var de med hjemme i præstegården og fik en kop kaffe. Begge parter havde så lejlighed til at orientere sig. Efter nogen tids forløb kom så indstillingen. Jeg var nr. 1 med 4 stemmer, nr. 2 havde 3 stemmer. Så var kirkeministeren frit stillet, og da nr. 2 havde højere anciennitet, vidste jeg ikke, om vi var købt eller solgt. Det blev til en udnævnelse og dermed afsked med Arrild.

Der blev holdt en smuk afskedsfest for os på kroen. Der var så mange, som huset kunne rumme. Vi fik gode ord med på vejen. Menigheden havde lagt sammen og forærede os et standur, der trofast har afmålt tiden for os lige siden.

Laurids Johannes Nielsen er født i Hejnsvig den 9. juni 1906 som søn af gårdejer Niels Peter Nielsen og hustru, født Larsen. I 1925 tog han studentereksamen i Rønde og i 1931 bestod han een teologisk embedseksamen ved Københavns universitet. Han blev den 27. maj 1932 viet i Haderslev Domkirke til Betty Davidsen, datter af tingbogsfører Davidsen i Haderslev og hustru Martha, født Kähler. I ægteskabet er der to sønner: kriminaldommer Ditlev Nielsen, Sønderborg og prof. dr. phil. Niels Davidsen-Nielsen, København.

Laurids Nielsen døde den 27. november 1980 i Sønderborg og er begravet på kirkegården i Sottrup.

Sproget er død! Sproget lever!

Af V. Tams Jørgensen, Langenborn

Denne overskrift siger efter min mening noget om, hvordan det står til med det frisiske sprog i det sydvestlige Sønderjylland (det gamle hertugdømme Slesvig). Hvad frisisk er, har jeg skrevet om i Sprogforeningens Almanak 1979 (s. 107 ff.). Det skal ikke gentages her. Men jeg var også inde på, at sproget har været på tilbagegang gennem lang tid. I nogle områder af det gamle Nordfrisland (f. eks. på halvøen Ejdersted og på marskøerne) har det været uddød længe, og jeg skrev, at Søndergøsherredmålet var næsten uddød.

I dag kan man sige, at frisisk i Søndergøsherred *er* uddød. Man kan ligefrem datere det, fordi man ved, hvornår den sidste, der kunne tale det i Hatsted, døde (ligesom man kan tidsfæste det korniske sprogs død til en bestemt person). Men i virkeligheden var det jo død for længst, idet den pågældende ingen havde i området at tale det med. Dette gælder for så vidt også landsbymålene i Nørregøsherred. Hvad hjælper det da, om Hoorningmålet (Langhorn) tales af to småbørn (mine børnebørn), der bor uden for landsbyen, hvor sproget i øvrigt kun tales af nogle få ældre mennesker. Ja, endog i fastlandets kerneområde Bøkingherred (Risum-Lindholm) er det nu blevet almindeligt at tale tysk med børnene. Selv på Vesterlandfør, hvor frisisk indtil i dag har stået ret så stærkt, er det ikke længere ualmindeligt

Jir kenst Dü söl'ring snaki!

Hear könst Dü fering snaake!

Heer koost Dü frasch snåake!

Hear könst Dü öömring snaake!

Bordkort på forskellige frisiske dialekter.

at tale tysk med børnene. Hvorom alting er: tidspunktet nærmer sig, hvor der kan proklameres, at sproget er død. Men skal vi ligesom ved et tronskifte også tilføje: Sproget leve!? Thi det kan vel ikke være meningen at lade et fremmed sprog leve på bekostning af sit eget!

Da jeg gik ind i det frisiske arbejde for en menneskealder siden, har dette med modersmålet, der alene i mund og bog kan vække et folk af dvale, været min rettesnor. Den frisiske sprogkamp har jo stået på i lang tid. Og den har altid haft sine forkæmpere. Jacob Paludan har ganske vist formuleret den strøtanke: Elsk Sagen, den er jo dog uden Skyld i sine Forkæmpere. Men heldigvis har det også været forkæmpere, der ikke blot selv gjorde, hvad de opfordrede andre til at gøre, men som også har været i stand til at vække andre til at betragte sagen som deres egen.

I endnu højere grad end for den danske vækkelse i grænselandet («Da Sønderjylland vaagnede») gjaldt det her i Nordfrisland ikke bare om at bevare sit eget og værne det mod overgreb, men ligeså meget om at generobre det, man allerede havde tabt. Ikke så få tysktalende i Nordfrisland er kommet til en bevidsthed om, at de kun kan virkeliggøre sig selv som medlem af det frisiske folk, og det er opmuntrende, at der i høj grad er tale om unge mennesker. For dem er det da en selvfølge, at det frisiske sprog må spille en altafgørende rolle. Jeg bliver tit mindet om, hvordan det var i Sydslesvig i årene efter befrielsen, da man gjorde alt for at (gen)erobre det danske sprog.

Det har naturligvis meget med bevidsthed at gøre. Ja, man kommer vel ikke uden om en vis form for fanatisme. Det gælder om at bruge sproget så ofte som muligt og over for så mange som muligt. Denne sprogkamp finder også sit udtryk i små mærkater, det være sig bilmærkater eller småkort, der kan sættes på bordet (se illustrationerne). Yderligere har man i snart mange år brugt en knappenål af filigran. (Også Sprogforeningen har jo fremstillet en dansk sprog-nål samt mærkater). Når den bæres, giver man ikke kun til kende, at man er i stand til at tale frisisk, men også helst *vil* tale det. Det indbefatter også folk, der taler en anden dialekt, hvilket kan være vanskeligt nok, hvis man ikke er vant til det. Til støtte for denne in-

Deutsch	Dansk	Mooring	Fering-Öömrang	Sölring	Halunder	Frysk	English
149 Erde	jord; klode	järd	eerd; arderk (ää-)	öört	iir	ierde	earth
150 Ernst	alvor	älwer	iarensi	iærnst	iaarns	earnst	earnestness
151 Ernte	høst	beerid	fung	bärichi	oornt	rispinge	harvest
152 erste(r)	første	järsit(e)	iäst	jest	iaars	earst, foarst	first
153 ertränken	drukne	dränke	dreenke	dreenk	ferdrink lat	ferdrinke	drown
154 ertrinken	drukne	dränke	dreenke, fersüp	dreenk	ferdrink	ferdrinke	drown
155 erzählen	fortælle	ferteele	feriel	fortel	feersnakke, ferhoale	ferhelje	tell
156 essen	spise	äase	iidj	iit	iit	ite	eat
idt	spiser	eet	at	et	et	yt	eats
aß	spiste	ätj	eed (ääd)	eet	eat	iet	ate
gegessen	spist	in	eden/iidjen	iiten	elten	iien	eaten
157 Essig	eddike	äij	eetj	ötj	etj	jittik	vinegar
158 euch	jer	jam	jam	juu	djum/djim	jim(me)	you
159 euer	jeres; jert	jærnge	jau; jamens	juu	djerrem	jim(me)	your
160 Eule	ugle	kätüöl	kadüül	katüül	iil	katöl	owl
161 Euter	yver	jäder	jider	iider	djüdder	jaar	udder

Uddrag af en side i »Interfrisisk Leksikon« fra 1981.

terfrisiske kontakt på nordfrisisk udsendtes i 1977 et interfrisisk leksikon med 777 ord, som afviger mere eller mindre fra hinanden. Leksikonet er ottespaltet, deriblandt de fire nordfrisiske hoveddialekter mooring, føring, sildring og helgolandsk.

I takt med, at det nordfrisisk sprog er ved at uddø i Nordfrisland, udfoldes der store anstrengelser for at bevare det. Således bliver det nu også undervist – udover hvad der sker ved de danske skoler – ved flere og flere af de offentlige tyske skoler. Det er stadig på frivillig basis, og det drejer sig som oftest om børn, der må lære deres fædrene mål som fremmedsprog. Endvidere kan der studeres frisisk ved universitetet i Kiel og den pædagogiske højskole i Flensborg. Der vil sikkert blive gjort endnu flere anstrengelser på dette område – det gælder også for frisisk i radioen – og det er godt sådan. Vi må imidlertid være på vagt over for »irske forhold«, hvor næsten alle og enhver lærer (skal lære) sproget, mens dette som folkesprog fremdeles går tilbage. Det afgørende også fremover vil være at bruge det i hjemmene, tale det med børnene, så det atter bliver deres modersmål. Da vil det også have sin berettigelse at proklamere: Sproget leve!

En sommernat i 1976

Af Ib Andersen, Varnæs

Ill.: Aage Jensen

Natten nærmer sig næsten umærkbart, trænger ind mellem huse og længer. Efterhånden gennembrudt af skært gadelys og oplyste vinduer. En gammel grå kone går aftentur med hunden op ad den lille korte vej, hvor mørket sluger asfalten, som er omgivet af hegn, buske og stille sørgende træer. Huse skimtes bagved som slumrende kæmpevæsener. Tæt ved sender en enlig kærte sit budskab ud i mørket. Mozarts musik smyger sig ud af husets åbenstående terrassedør. Den gamle kone stopper op et øjeblik og lytter undrende, inden hun langsomt går videre. Musikken forsvinder ud over landsbyens tage, ud mod mark og skov og hav, der gemmer sine hemmeligheder.

Nat er det. Den enlige kærte har endnu ikke lukket sit øje. Musikken fylder stadig stuen derinde, men Mozart er forlængst blevet fortrængt af Kodalys fantastiske og magtfulde eventyrværk. Musikken bruser ud mod havens dystre buske og træer. Hækken står i silhuet i skæret af gadelyset. Han sidder derinde bag den åbne dør, opslugt af Kodaly og stereo. Når han må op og skifte plade, går han søvn-gængeragtigt og famlende over til pladespilleren, de sidste indtryk har ikke forladt ham endnu; eller han bliver for længe siddende i den dunkle stue, indtil pladespillerens stomp-stomp-stomp får ham til at rejse sig. Det bastante standur gør forgæves sit bedste for at minde ham om ti-i-den med sine skingre skrig. Længere og længere indtil midnat hvorefter det kun langsomt når op til tidligere vælde.

Først efter at tidsmåleren har angivet den første time af det nye

døgn, ophører musikken. Det lille lys pustes i søvn, døren åbnes, og han forlader husets og havens skygger og begiver sig tøvende ud mod gadelysets magtdomæne.

Han vandrer ned gennem landsbyen uden at møde nogen, nydende den ensomme natlige vandring og mærker med velbehag den lune brise. En bil passerer støjende forbi og kun langsomt fortøner lyden sig i den stille nat.

Han lader landsbyen bag sig med dens skærende gadelys og vandrer ud ad landevejen. Mørket skjuler omgivelserne. Han indånder duften af dugvådt græs fra de omkringliggende marker. En lille vindmølles metalliske slag lyder gennem natten. Men så svinder lydene bort. Natten virker så afdæmpet, og han tager sig i at træde forsigtigt. Mens han går videre, tænker han over, hvad han nødvendigvis skal huske at få gjort over middag. Da han derpå ser sig om, er tågen der. Som et tågebælte omkring ham. Han undrer sig over så pludselig at være omgivet af tågesløret. Han har svært ved at orientere sig. Ingen lyde, intet lysglimt, alene den hvide mur omkring ham. Han tror at vide, i hvilken retning han skal gå, men det er som om han ingen vegne kommer. Han går med hænderne strakt ud foran sig uden at støde ind i noget. Men så stopper han op uden nogen anelse om, hvorhen han skal fortsætte med at gå. Tågesløret indhyller ham fuldstændigt, han har ingen føling med sted og tid. Ikke en lyd opfatter han, som er han afskåret fuldstændig fra omverdenen. På en mærkelig måde forekommer det ham, at han befinder sig i et ingenmandsland. Han ønsker med et brændende at høre en velkendt lyd, fra en knallert eller en bil. Men stilheden omgiver ham, en stilhed der foruroliger ham. Han beslutter sig til at gå videre. Famlende og med usikre skridt. Da begynder tågen langsomt at opløse sig, og han skelner i mørket foran sig efterhånden et stengærde og skygger af høje, monumentale træer. Efter at have stirret forbi gærde ind i mørket ved han, hvor han befinder sig. Uden at vide hvorfor går han tøvende nogle skridt, åbner langsomt lågen og træder ind på dødens ager.

Langsomt begynder han at skelne omgivelserne. Månen titter frem

bag en sky som en sløret kugle og afgiver et dæmpet, søvnigt lys, som med mellemrum afskærmes af natsorte skyer. Han skimter kirken som et mørkt massiv, hvor vinduerne fremstår som tomme øjenhuler. Han synes, vinduerne er blevet så små, men det må være skyggernes skyld. Klokketårnet er endnu delvis omgivet af hvide tågestruber. Han går op langs stendiget og de høje træer. Her er så stille; ingen forstyrrende lyde høres overhovedet fra vejen derude og landsbyen bag ham. Som om han er afskærmet fra den mekaniserede verden derude. Månelyset kommer og forsvinder igen, så han har svært ved at se omgivelserne tydeligt. Han går op langs stendiget for at sætte sig på bænken. Den er der ikke. Han føler frem for sig, men forgæves. Så sætter han sig op på det gamle stendige og betragter tankefuldt den gamle have. Det er svært, herfra hvor han sidder, at genkende de forskellige steder. Skyggerne forvirrer ham.

Han tænker vemodigt på de henfarne i deres grave. Her ligger de alle, mand og kone ved hinandens side. De to landsbyers beboere i hver deres halvdel af haven, hvor de hører hjemme. Han kender deres navne, og hvor de har haft deres stavn engang. Han griber sig i at ønske at komme til at tale med Mads Foged, eller Johan Eriksen og Jørgen Dinsen. – Så mange spørgsmål.

Han bliver tankefuldt siddende. Derpå retter han sig op og opdager tæt ved sig en kat liste over en grav. Den vender et øjeblik sine gådefulde, gule lysende øjne mod ham, så er den forsvundet i skyggerne. Han prøver forgæves at tale den til sig, men den kommer ikke til syne igen. Han undrer sig over ikke at kunne skimte noget gadelys over mod skolen. Tågen gemmer stadig bygningerne derovre i sit slør.

Det forekommer ham at have siddet der allerede længe, da han ved kirken ser en slags procession dukke frem af mørket. Den skrider lydløst frem, en række slørede og utydelige skikkelser, som med et forsvinder ind gennem våbenhuset, lige så tyste, som de kom til syne. Ingen lyd af døren, intet. Som et gammelt maleri, der for en ganske kort tid har fået indgivet bevægelse.

Han kan ikke forstå, hvad han lige har været vidne til. Tankerne farer forvirret gennem hovedet. Nu kommer der gløder i de mørke

vinduesøjne, blafrende lys trænger ud. Han sidder et øjeblik tvivlrådig, så rejser han sig for at gå op mod kirken. Men han nærmer sig den kun langsomt. Han føler sig mat i lemmerne og mærker en sær uro uden dog at føle frygt. Han snubler over et gravkors og kan slet ikke finde nogen sti. Han træder i højt græs. Lyset trænger flakkende ud fra Guds hus, han mener at høre stemmer derinde fra men kan ikke opfatte ordene. Da han når hen til kirkebygningen, hører han igen stemmer. Men vinduerne sidder for højt oppe, til at han kan kigge ind. Da mærker han ved muren, at en stige er hængt vandret op. Hvordan kan det gå til? Stigen står da i klokketårnet. Han er forvirret og urolig. Men så beslutter han sig. Langsomt og forsigtigt får han med møje stigen ned og stillet op ad muren. Tøvende træder han op og kommer langsomt op på højde med vinduet. Der står han et øjeblik, og da han i det samme hører høje, vrede råb, kigger han ned i kirkerummet. Han har besvær med at genkende det, men hans opmærksomhed fanges straks af en gruppe mænd i kutter, der står ved korbuen. I baggrunden ser han andre mænd; klædt på samme måde, med fakler. Han bemærker, at de er bevæbnede med sværd og spyd, og lægger i farten slet ikke mærke til, at prædikestolen ganske mangler. Al hans opmærksomhed bindes af gruppen ved korbuen.

I en halvkreds står de formummede mænd, i hvis midte der befinder sig en høj skikkelse ved siden af en kvinde. De står der som et par, ligesom et brudepar, falder det ham ind. Og foran dem en mand uden kutte, måske en præst, efter dragten at dømme. Han hører højlydte stemmer uden stadig at kunne opfatte ordene. Da han uvilkårligt læner sig frem, begynder stigen at skride, og han falder ned fra de øverste trin. Fortumlet får han fodfæste på det nederste trin, men inden han når at sunde sig, hører han høje råb derinde fra, derpå et fortvivlet skrig. Derpå følger stilhed. Han klatrer hurtigt op igen og stirrer ind. Tættest ved korbuen står en skikkelse, fakkellyset glimter i hans trukne værge, hvorfra bloder drypper rødt ned på flisen. Den høje skikkelse har rakt armene besværgende frem. Men mellem dem, under korbuen, ligger en livløs krop, kvinden. I skæret af faklerne fremtræder et øjeblik hendes kønne, regelmæssige, aristokra-

tiske ansigtstræk. Hendes dragt i hvidt og sort, med en tydelig klar rød plet, hvor sværdet har ramt med usvigelig sikkerhed.

Han vil ikke se mere og skynder sig ned af stigen. Fortumlet går han om til kirkens østgavl og sætter sig ned ved den gamle løn med hovedet hvilende mod stammen. Har hans fantasi spillet ham et puds? Nej, han så det jo. Han sidder og kommer til klarhed over, hvad han har været vidne til. Da han kigger op, har en række dunkle, utydelige skikkelser passeret forbi på den anden side af det gamle træ og opløses i mørket i udkanten af haven. Stille sidder han og stirrer frem for sig. Han føler sig mærkelig tilpas, men langsomt falder der ro over ham. Han ved, at de i hans mors slægt kunne se mere end andre. Men han er egentlig overrasket over, at han skulle komme ud for en sådan oplevelse. Han læner sig op mod stammen og føler sig med et så træt, som efter en lang vandretur. Han mærker en bedøvende træthed i kroppen. Mens morgenlyset ganske langsomt trænger frem i øst, og en morgenbrise får grene og blade over ham til at vifte i små bevægelser, falder han i søvn med ryggen mod stammen.

Han vågner ved prikkende regnstænk i ansigtet, ser sig forvirret om og kommer langsomt på benene. Bilstøj nede fra vejen når op til ham og fra en nærliggende mark høres en traktor. Hvad han var vidne til i nat, forekommer ham at ligge så langt bagude. Han går op forbi kirken uden at få øje på nogen stige. Døren ind til våbenhuset er låset. Nede på den nye kirkegård ser han kirketjenerens bøjede ryg. Ad nyrevne stier går han ned til kirketjeneren og låner nøglen. Da han står i kirkerummet, ved han godt, at han ikke vil finde noget spor af, hvad han så i nat. Han går alligevel op gennem skibet og koret, og på tilbagevejen, inden han træder ud i våbenhuset, vender han ansigtet op mod himlen over prædikestolen, hvor busten af den gamle birkefoged skuer ned på ham.

Langsomt begiver han sig på hjemvejen ned gennem landsbyens snoede gader. Undervejs, søvnig og langt fra udsovet, tænker han nattens hændelse igennem. Ved nærmere eftertanke forekommer det, han så gennem kirkevinduet ham bekendt. Og da han ad den lille gade når op til huset, er han sikker.

Da han lukker fordøren op, står den hvide kat og venter på ham, og han må med det samme ile ud i køkkenet og give den mad. Derfra ind til bogsamlingen. Efter at have ladet fingeren glide hen over bogryggene, trækker han et bind ud, som han tager med ind i soveværelset. Han klæder sig hurtigt af og bemærker lige det egentlige kønne vejr, inden han lægger sig godt til rette i sengen. Han slår op i bogen og læser, nikker og lægger den så fra sig på natbordet. Katten hopper op i sengen og ruller sig sammen. Han klapper den og hører den spinde. Sønnen vil ikke rigtig komme.

Den korte regnbyge er hurtig blevet afløst af solskinsvejr. I det sydvendte kammer falder solstrålerne skråt ind gennem vinduet. Lyset falder på den opslåede bogs gulnede blade. Midt på venstre side, med en blyantsstreg i marginen, står der:

Under den Løn, der står ved den østre Ende af Varnæs Kirke, ligger Junker Vigge ved Siden af Ide. Hun blev myrdet strags efter, at de var blevne gift. En Karl fra Varnæs har fortalt mig, at hans Fader tit har set Lys om Natten i Kirken, og han har sat en Stige til og har kravlet op for at se, hvad det var. Idet han nu keg ind ad vinduet, så han, at der var fremmede Krigsfolk der inde, og han har også set et Mandfolk føre et Kvindfolk til Alteret.

Glimt af det danske og af det tyske flag

Af Peter Petersen, Ny Skovbøl

Skrevet over historiske begivenheder fra 1848 til 1920 i Sundeved, Gråsten og Lundtoft kommuner.

Det var sidst i martsdagene 1848. Ikke et skib var at se på fjorden. Kun et par fiskerbåde sås ovre mod kysten ved Løjt. Men det var orlogsfartøjer, Christian Petersen spejdede efter fra Fiskernes Bro ved Felstedskov. Han skød den lange søkikkert sammen og så op mod flaget, det gamle flag, som var blevet reddet, da hans fars jagt, »Mågen«, strandede på østkysten af Als i 1824. Nu vajede det i den friske martsblæst foran Strandhuset, som lå et par hundrede skridt vest for Felsbæk mølle.

Christian Petersen så mod syd og lyttede. Han ventede fjenden – ikke tugthusfangerne og slaverne fra Rendsborg – rygтет om deres plyndringstogt op gennem landet havde været falsk, men det standede nok ikke før Skagen.

Nu så han sin tolvårige søn springe over hegnet, ud på vejen. På bare fødder og med træskoene i hænderne kom han løbende i sit sædvanlige hurtige løb.

»Slesvig-holstenerne kommer, far! Der er mindst tre snese. De kommer ned forbi Rossens gård.«

»Det er godt, Christian! Løb ind og sig det! Skjul kikkerten!«

Christian Petersen gik op til huset og gav sig til at reparere nogle

fissegarn, mens han spejdede efter fjenden, som meget forsigtigt nærmede sig med skudklare bøsser, ivrigt spejdende ud over fjorden, rede til flugt, hvis deres mest frygtede fjende, enheder af den danske flåde, skulle vise sig.

Dannebrogflaget gjorde dem åbenbart meget usikre. De standede ofte, pegede på flaget, snakkede, sendte småpatruljer frem foran sig over markerne på den side af vejen, der vendte bort fra fjorden.

Da de kom nærmere til Strandhuset, beordrede de med høje råb Christian Petersen hen til sig. Han fortsatte uforstyrret sit arbejde. Tysk var Christian Petersen døv for, og først da de spurgte på dansk, svarede han, at han boede i huset, og at flaget var hans. Da de brølede, at det skulle han straks hejse ned, svarede han nej.

Flere råbte op. En lille splejs i en alt for stor dansk uniform, og med hvidt bind om venstre arm, for at vise at han tilhørte slesvigholstenerne, skreg: »Ned! Ned!« mens han truede voldsomt med en mægtig ryttersabel.

»Jeg er dansk! Flaget er mit! Jeg hejser det ikke ned!« Christian Petersen talte roligt, mens han så på den sammenløbne hob, halvt i danske uniformer eller dele deraf, resten i civilt tøj – fra fornemt snit til pjalter.

Splejsen blev rasende og huggede voldsomt efter Christian Petersens hoved. Han bøjede sig hurtigt til siden, og splejsen, der sikkert aldrig havde ført en sabel, tabte balancen og trillede hen ad jorden.

Latter og råb fik den uheldige til at springe op og igen styrtede løs på Christian Petersen med højt løftet sabel. Men hans modstander sprang ind på ham, vred sabelen fra ham og holdt ham med højre hånd så fast i trøjekraven, at han ikke kunne røre sig.

En yngre mand i en slags befalingsmandsuniform trådte frem.

»Nu har du en god sabel, fisker, hug så flagsnoren over!«

»Jeg tager ikke flaget ned!«

»Skyd så fjendens flag i laser!« råbte manden.

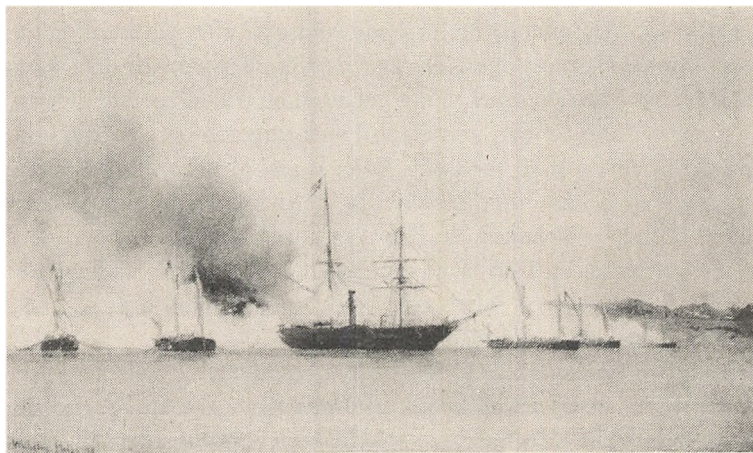
Hujende og skrigende skøb hoben mod flaget. De fleste skud fløj forbi det smældende flag, men enkelte huller sås dog i det. En kugle skød flagsnoren over, og flaget flagrede ned.

En flok styrtede frem mod flaget, mens de skreg: »Tramp det trældomsmærke ned!« – Men de standsede brat. Maren, Christian Petersens hustru, gik roligt, høj, rank frem og tog stille flaget op, netop som de første slesvig-holstenerere skulle til at trampe på det. Uden at værdige dem blik eller ord gik hun ind i huset med flaget.

Først stivnede slesvig-holstenerne i en forundret måben – så skreg de op: »Efter den fordømte kælling, hun skal ikke løbe med vort bytte!«

Flere voldsomme udbrud lød, og mange løb mod huset, men igen blev de brat bragt til standsning. En fløjtende, hvislende, hvinende piben for over deres hoveder, der lød et dundrende drøn ude fra fjorden, en røgsky væltede frem – og gennem røgen viste sig en lang, lav kanonbåd med lange, gule årer strittende til siderne. Som et kæmpeinsekt med gule ben, der bevægede sig taktfast, nærmede kanonbåden sig hurtigt stranden.

I et nu var slesvig-holstenerne på vild flugt, skrigende af angst. Nogle løb mod øst eller vest ad Strandgaden, andre løb sydpå, tværs over markerne.

Hjuldampskib og danske ro-kanonbåde i aktion den 9. april 1848.

Endnu et drøn lød fra kanonbåden. Kuglen sprøjtede jord og småsten op mellem en flok af de flygtende på bakketoppen. Nogle faldt, men kom snart på benene igen. Det var mest skrækken, der havde væltet dem – løbe kunne de da alle.

Kanonbåden gled frem mod Fiskernes Bro. Dannebrogslaget blafrede agter, sømændenes blå uniformer lyste om kap med den blå fjord. Christian Petersen gik ud på broen til dem.

★

Under hele krigen i 1864 havde Tumbøl kro mange tyske soldater indkvarteret. Kroen havde Christian Petersen købt i 1852. Hjemmetyskerne havde straks husket hans tjeneste i Det danske Efterretningsvæsen i Treårskrigen og angivet ham til de tyske tropper. For at holde øje med ham havde tyskerne tvunget ham og hans søn til at forrette kørsel for sig ved Dybbøl. Det var kromanden og hans søn ikke kede af. Om dagen sled de nok for tyskerne, men om natten arbejdede de for efterretningsvæsenet.

En dag skulle der vaskes tøj i Tumbøl kro. Krokonen, Maren Petersen, havde som hjælper gårdejer Johan Lassens kone, Anna Kierstina, og hans to søstre, Kjestina Maria og Botilla.

På et tidspunkt, da alle tyske soldater var borte fra kroen, havde Kjestina Maria og Botilla et ærinde ind i den største krostue. De så en tysk fane, som stod op mod væggen.

»Hvad skal fjendens fane her!« Botilla så vredt på fanen.

»Vi har god ild under vaskekedelen! Vi brænder den grimme tingest!« sagde Kjestina Maria.

Inden de to unge piger rigtig havde tænkt over, hvor farligt det var, havde de revet fanedugen af og kastet den under kedelen, hvor den brændte lystigt. Fanestangen huggede de i stykker og begyndte at stikke stumperne ind i fyret.

Under arbejdet kom Maren Petersen.

»Men piger da! Hvad laver I dog?«

»Vi lader tyskernes fane forsvinde,« sagde Botilla.

»Det er sandelig farligt? Blot tyskerne ikke ser det! Skynd jer!« Selv løb hun ud for at spejde – ingen fjender var at se. Hun hentede

Anna Kierstina Lassen. Med en knibtang fik de de blanke søm trukket ud af det øverste af stangen. De metalbeslag, som ikke allerede var i fyret, blev gemt. Så hurtigt havde vist ingen af dem arbejdet før.

»Botilla, løb hjem og hent Johan! Vi må prøve at redde os. Der vil blive ståhej, når tyskerne opdager, at fanen er væk,« sagde Maren Petersen.

Johan Lassen kom i hast. »Det var højst ubetænksomt gjort! Men nu må vi se, om vi kan klare sagen. At miste en fane er jo for tyskerne næsten som at tabe et slag!«

»Hurra!« råbte Kjestina Maria.

»Ja, vent nu med at juble, søster! Bliver dette her opdaget, så ryger vi alle i tugthuset – mindst – og der er ikke megen ære i jeres foretagende. – Men det er sket – og fanen brugtes i en dårlig sags tjeneste, så lad den nu være forsvundet. Vi må have alle metalbeslag ud af fyret, jeg skjuler dem hjemme. Fej gulvet i krostuen og strø nyt sand på, så jeres spor hen til fanens plads i alt fald ikke ses. Og så må vi alle holde fast ved, at ingen af os kender det mindste til fanens forsvinden. Ingen har lagt mærke til den. Fanens forsvinden må blive tyskernes egen sag. De skulle ganske givet have haft vagt ved den. – Røb nu intet!«

Der blev mægtig opstandelse, da tyskerne opdagede, at fanen var forsvundet. Alle kroens folk og deres pårørende kom i forhør, men de adspurgte svarede som aftalt.

Tyskerne ledte og ledte. Rasende var de, flove og ulykkelige – men det bragte ikke fanen frem. Heldigvis tænkte ingen tysker på, at noget så fornemt som en tysk fane kunne bruges som brændsel under en dansk vaskekedel.

Hvordan tyskerne har klaret dette forsvindingsnummer, bliver vel aldrig opklaret. Da fanen ikke kunne findes, blev sagen dysset ned, og kort efter forlod soldaterne Tumbøl.

Har de haft en så fornem officer, at fanens forsvinden kunne skjules? Har officeren været så rig og fornem, at en »erstatningsfane« har kunnet fremskaffes? Eller er nogen blevet straffet? Vi ved det ikke. – Men i Tumbøl kro og hos Johan Lassen åndede man lettet op.

Tumbøl kro på et gammelt postkort.

En dag sendte de tyske myndigheder et tysk flag til Tumbøl skole. Førstelærer Mathias Nielsen græd, da han så flaget, som han for fremtiden var tvunget til at hejse på de officielle festdag: kejserens fødselsdag, sedandagen o. s. v. Flaget var prydet med den tyske ørn.

Nielsens kone, Trinike, født Eskildsen, fra Felstedskov, sagde: »Jeg vil ikke have den klud i mit linnedskab! Du kan smide den, hvor du vil!«

De tyske flag på skolerne i Sønderjylland kom op – men undertiden kom de ned på ureglementeret måde.

Mens lærerne og alle børnene i Bovrup skole en dag stod ved flagstangen og højtideligt hejsede flaget, brast flagsnoren, og flaget faldt ned på vejen. En bonde kørte just forbi med nogle sække korn, som skulle til mølle. Han kørte over flaget, vendte vognen og kørte over det en gang til. Inden han fik vognen vendt endnu en gang, blev flaget hentet.

Flaghejserne må have taget sig meget god tid med bjergningen. Flagsnoren havde sikkert fået et snit af et knivsblad. Det havde været

regnvejr, og der var store vandpytter på den opkørte jordvej, så flaget så ikke kønt ud med mærkerne af hestehove, vognhjul og vejsnavs.

Det kostede bonden 300 mark i bøde at lave dette nummer. Det var en meget stor bøde i den tids penge. Da nogle gode venner spurgte bonden, hvorfor han kørte over flaget to gange, svarede han: »Kan jeg få den fornøjelse at køre over det tyske flag to gange, nøjes jeg ikke med at gøre det en gang.«

★

Beretningen om bondens kørsel over flaget blev snart kendt i omegnen. I Tumbøl kro spidsede kromandens tre store drenge, Christian, Peter og Jacob, ører, da de hørte den. Snart havde den ældste, Christian, en plan klar.

»Flaget med »fluen« skal også ned på vor skole,« sagde han. »Det skal skydes ned, ligesom tyskerne skød farfars flag ned ved Strandhuset. Du skyder bedst, Peter, du skal skyde det ned!«

Da Peter indvendte, at skuddet kunne høres, svarede Christian: »Du bruger din salonbøsse, den giver ikke meget knald, og du skyder en dag, når flaget er oppe i stormvejr. Man vil naturligvis tro, at snoren er bristet i stormvejret. Du skal blot skyde snoren over.«

At skyde en flagsnor over med et salonbøsseprojektile synes umuligt. Men i flere generationer havde Petersen-slægten været utrolig dygtige skytter.

Kroen og skolen lå på hver sin side af vejen. En dag med blæst og regn, blev flagsnoren skudt over. Det varede påfaldende længe, inden lærer Nielsen så, at flaget lå i vandpytterne på skolegården. Nedskydningen af flaget i 1848 var blevet hævnet.

★

Hjemmetyskerne vidste, at Christian Petersen havde fået et flag af Frederik den Syvende, som erstatning for det flag der var blevet ødelagt i Treårskrigen. Den tyske gendarm holdt nøje øje med, om han kunne få en flig af det at se, så han kunne konfiskere det.

Op man drillede ham. En dag, da man i Tumbøl kro, som sædvanligt en gang om året, havde kisteklæder og andet tøj hængt til luftning på havehækken, blev der slået alarm til gendarmen. Flaget var

også ude til luftning. Gendarmen kom, så den røde farve titte frem, listede hen langs havehækken og slog en klo i det røde stof – det var en rød dyne, som døtrene i kroen havde lagt frem til lejligheden. De stod skjult bag nogle buske i haven og lo nu højlydt ad gendarmens fangst, og en råbte: »Tøjet skal luftes noget længere! Vent et par timer, så må du hjælpe os med at bære det ind!«

Gendarmen fik meget travlt med at komme væk, men han svor ved sig selv, at dette nederlag skulle hævnnes. I lang tid holdt han nøje øje med folkene i Tumbøl kro.

En aften, efter et møde i kroen, opdagede døtrene, der stod og sang, mens de vaskede op, at gendarmen listede rundt og kiggede ind ad vinduerne. De fortalte det til deres far, som sagde: »Syng en af de forbudte sange, men meget kraftigt, så skal jeg ordne gendarmen.«

Pigerne sang, kromanden tog skoene af og listede ud på strømpefødder. Gendarmen kiggede nu ind under gardinet for at se, hvem der sang de forbudte sange. Kromanden, der var en meget høj og kraftig mand, greb ham, bar ham ind i krostuen og råbte til pigerne, at de skulle komme og se hans fangst.

Pigerne kom, men gendarmen var nu kommet sig af forskrækkelsen og råbte, at det skulle koste kromanden dyrt, sådan at overfalde en tysk gendarm.

Kromanden lod meget forbavset. »Er du gendarm? Jeg troede, at du var en bos!« (landstryger), sagde han. »Men er du gendarm, hvorfor kommer du så ikke frit frem i stedet for at liste rundt som en tyv? Og hvordan er det, du ser ud? Pikkelhuen har du ikke på, livremmen hænger skævt, din uniform er ikke knuppet – ja, der mangler endda en knap! Ser en tysk gendarm sådan ud? – Nej, jeg har nok fanget en tyveknægt, der har stjålet en tysk gendarms uniform og nu vil begå indbrud!«

Gendarmen blev så flov og ulykkelig, at han tiggede og bad, om de ikke ville lade ham gå og tie med hans uheldige optræden. I så fald lovede han højt og helligt, at han aldrig skulle genere dem i kroen mere. Han slap – og han holdt sit løfte.

Kromanden sagde senere: »I kan tro, at jeg klemte ham godt! Endelig kunne jeg tage ordentlig fat på en tysk gendarm!«

★

Christian, den ældste af de tre drenge i Tumbøl kro, sagde en dag til sine to brødre: »I kan tro, at jeg har opdaget en hemmelighed. Far har et ekstra gemmested i pengeskabet. Far opdagede ikke, at jeg kom ind. Han stod helt fordybet i sine tanker og stirrede ind i pengeskabet. Da han så mig, lukkede han hurtigt en ekstra låge i pengeskabsdøren, men jeg nåede at se, at der er et Dannebrogflag gemt der. Det vil jeg godt se nærmere på.«

Nogle dage senere kaldte faderen på de tre drenge. »I er så store nu, at I kan tie stille,« sagde han. »Se, bag døren i pengeskabet er der en ekstra dør. Her kan I se vort rigtige flag! Det er et lille Dannebrog, som jeg ser på, når jeg tænker særlig meget på Sønderjyllands tunge skæbne. Og her ser I billedet af vor mest afholdte konge, Frederik den Syvende. – Havde han været på Dannevirke i 64, var tyskerne måske aldrig kommet over Thyras gamle vold – i alt fald ikke uden hård kamp. – Det man kæmper for, har man ret til. Vi kæmpede på Dybbøl – derfor vil Nordslesvig komme tilbage til Danmark. – Og her ser I billedet af vor konge, Christian den Niende. – Vi må aldrig glemme, at vi er danske. Engang kommer Sønderjylland tilbage til Danmark. Det er lovet os i paragraf 5 – og det har Jomfru Fanny forudsagt.«

★

Det nedskudte flag fra Treårskrigen og flaget, som Christian Petersen fik af Frederik den Syvende, brændte i 1914, da Peter Petersens gård, »Virkelyst«, i Tørsbøl brændte. Det blev således ikke, som tænkt, Frederik den Syvendes flag, der skulle vaje, den dag Sønderjylland kom tilbage til Danmark.

★

I Tørsbøl skole var der efter 1918 en rigstysk lærer, som hed Alpen. Han kunne ikke blive længe i embedet, nu når Nordslesvig blev dansk. Hans søn, Heine, savnede legeskammerater, da alle drengene i byen var danske. Af en eller anden grund, som jeg ikke husker, søgte

han op til »Virkelyst«, som lå en kilometers vej fra byen, for at lege med mig, skønt jeg også var fra et dansk hjem. Heine var vel seks, jeg fire år. Heine snakkede kun rigstysk, jeg kun sønderjysk. Vi forstod hinanden udmærket og legede godt sammen. Heine kunne noget meget spændende – han kunne rulle sig helt forlæns sammen, tage fat om fødderne og hurtigt rulle rundt på græsmarken. – Jeg lærte det aldrig.

Vi legede altid ved gården. Kun een gang var jeg nede i skolen hos Heine. Jeg følte mig ikke godt tilpas der. Der må have været familiefest, for flaget var hejst. Det var flaget, som gjorde mig utryg. Det var jo trestribet – det var ikke det rigtige flag. Jeg vidste nok, hvordan det rigtige flag så ud.

Min store søster havde syet et mindre Dannebrogssflag til os søskende. En dag var jeg alene hjemme sammen med min bror, Christian, der var syv år ældre end jeg. Christian havde fået en høj, slank granstamme fint afbarket og fået dette flag sat fast på den. Denne flagstang havde han i hast gravet ned i jorden ved syrenhækken. Vi stod nu og beundrede det vajende flag. Da skete det værste af alt: en gendarm kom cyklende, stillede sin cykel ved vejen og gik gennem den lange allé frem mod gården.

»En gendarm!« råbte Christian. »Han må ikke tage flaget!« Han greb fat i flagstangen og rev den op af jorden. Jeg forstår den dag i dag ikke, at han magtede det. Han løb tværs over gårdspladsen, hvor gendarmen ikke kunne se ham, for ind i stalden og lagde flagstangen med flaget ned på staldgangen. Vi for ud igen, lukkede døren og gik frem over gårdspladsen. Gendarmen var nu helt nær, en kæmpehøj og bredskuldret mand i uniform.

»Goddag! Er jeres far hjemme?« spurgte han.

»Nej!« svarede Christian.

»Er jeres mor hjemme da?«

»Nej!«

»Er der ingen andre hjemme, end jer to knægte?«

»Nej!«

»Havde I ikke et flag oppe?«

»Nej!«

»Det er mærkeligt! Jeg synes, at jeg så et flag oppe.«

»Nej! Vi har intet flag haft oppe!«

»Er du sikker på det?«

»Ja!«

»Vil du hilse din far fra mig, Johan Matzen.«

»Ja!«

Gendarmen gik. Vi var dybt rystede, men meget glade over, at den frygtede tyske gendarm gik. At Christian løj, var kun naturligt. Gendarmen skulle ikke tage vort flag. Selv om langt de fleste i Nordslesvig både håbede og troede, at landsdelen snart ville blive dansk, sad angsten for tyskerne så fast hos min bror, at han ikke turde sige sandheden til den tyske gendarm. Under hele krigen var de sønderjyske børn som helhed opskræmte af krigens gru og angsten for deres fædres og slægtninges liv ved fronten. Denne sindsstemning holdt sig hos mange flere år efter krigens afslutning.

Min bror ville naturligvis heller ikke aflevere flaget. Det var et hjemmesyet flag, men måske derfor endnu mere kært, og det eneste han havde.

Da vore forældre kom hjem, havde de mødt og talt med »den tyske gendarm«. Det var fars gode ven, Johan Matzen fra Tumbøl. Han var blevet ansat i Det internationale Politikorps, som skulle sørge for opretholdelse af orden i Nordslesvig inden afstemningsdagen 10. februar 1920. Johan Matzen ville besøge far for at få ham med i politikorpset. Men far ville passe sin efter krigen meget, meget forsømt gård og havde ikke lyst, eller i alt fald ikke tid, til polititjenesten.

★

En eftermiddag, vistnok i 1920, hørte vi hjemme klingende militærmusik. Jeg sprang op i køkkenvinduet og kunne fra denne højde se en mængde soldater, der med Dannebrog i spidsen marcherede på vejen fra Kværs til Lundtoft. Det måtte vi se på nærmeste hold. Christian, mine to søstre og jeg løb et par kilometer tværs over markerne. Det skulle gå hurtigt, så vi tog træskoene i hænderne og løb. Jeg synes

endnu, at jeg kan fornemme de spidse stubbe fra de nyslåede kornmarker stikke mod fødderne.

Men vi nåede op på diget i vor yderste mark tids nok til at se de grå soldater marchere forbi os i kun en snes meters afstand – med Dannebrog i spidsen. En åben militærbil kørte i modsat retning. Soldaterne gik i to rækker ud i hver sin vejside, og bilen kørte mellem de lange rækker soldater. Det foregik hurtigt og så kønt ud. Jeg så der for første gang en bil, men det, der betog mig mest, var den højt løftede fane, vort eget flag, som nu måtte vises frit frem.

★

I dag, hvor vi har haft fred og gode nationale kår siden 1945, betyder Dannebrog ikke så meget for en stor del af befolkningen, navnlig ikke for de helt unge. Men for dem, der som jeg har oplevet afstemningen og genforeningen 1920, selv om det var som knap femårig, betyder flaget noget stort og måske uforklarligt.

Vi mindes Dannebrog ved det store gymnastikstævne, som Sønderjysk Idrætsforening afholdt i Tønder 12. maj 1933 og som samlede 12.000 mennesker.

Ved det store Dybbøl-stævne 11. juni samme år samledes 50.000 mennesker om de mange faner.

Betagende var det ved Skamlingsbanke-stævnet i 1934 at se, hvordan de tusinder, der kom sejlene til foden af Skamlingsbanken, drog frem mod bankens top, og fanerne dukkede frem mellem hegn og vajede over markerne i den smukke danske sommerdag.

Et smukt minde har vi også om gymnastikstævnet i Haderslev 29. maj 1938, hvor vi var 2.200 gymnaster, der i fire rækker, to rækker piger og to rækker karle, marcherede gennem Haderslev. For hver tiende gymnast i rækkerne var der en fane på hver side. Det var et ejendommeligt skønt skue at se tilbage på denne næsten endeløse række Dannebrogspaner.

Uforglemmeligt er mindet om, dengang mørklægningen for første gang i fem år blev fjernet i Tønder. Levende lys strålede fra vinduerne, mens Dannebrogspanerne hejstes – det hvide kors stod så ejendommeligt klart mod nattehimmels skyer den 4. maj 1945.

H. C. Andersens besøg på Als i året 1844

Af Vang Rasmussen, Sønderborg

I 1844 besøger H. C. Andersen Als som gæst hos hertugparret på Augustenborg Slot. Han er endnu ikke fyldt 40 år og er midt i sin storhedstid som digter.

Hos arvehertugen i Weimar er han for nylig blevet modtaget som en kulturpersonlighed på niveau med Goethe. Og på Föhr har han været en kær gæst hos den danske konge og dronning under deres ferieophold på den vestslesvigske vadehavso.

Dronningen er søster til hertug Christian August af Augustenborg, der med sin gemalinde, Louise Sophie, også er kongefamiliens gæster. Hertuginde bliver betaget af digterens oplæsning, at hun indtrængende beder ham besøge Augustenborg på vejen hjem.

H. C. Andersen rejser sammen med violoncelvirtuosen Christian Kellermann fra Föhr over Flensborg til Sønderborg. I sin dagbog for den 10. september 1844 skriver han:

»Vi kom nu til Sønderborg Sund, hvor vi gik over med en Træk Færge, / Vandet lyste, / jeg saae det først på det vaade Toug, det saae ud som faldt der St. Hans Orme fra det, / jeg fik en Aare at pladske i Vandet med, det var som en hvid straalende Fane, / en Svømmer må lyse som Jesu Barnet i Correggios Nat, / en Barnemorderke kunde ved at see dette Billede tænke paa sit Barn hvorledes det lyste i Vandet.«

Han indlogerer sig sammen med Kellermann på byens bedste hotel, »Stadt Hamburg«, og drikker vin og punch om aftenen.

Næste dag spadserer de en tur i det gode vejr. Andersen vil benytte lejligheden til at se nærmere på slottet, hvor Chr. II sad fangen. For tre år siden sejlede han forbi Sønderborg slot på vej fra Kiel til Årø-sund. Han var dengang ikke synderlig betaget ved mødet med slot-tet og byen.

»--Indsejlingen mellem Slesvig og Sønderborg er som en Flod,« skrev han i dagbogen. »Taarnet hvor Chris: 2 den sad er aldeles uden Vinduer og vender ud mod Beltet. Alt tog sig saa fladt ud.«

Sønderborg slot hørte siden slutningen af 1700-tallet ind under hertugerne af Augustenborg, men er nu på grund af manglende ved-ligeholdelse i stærk forfald og imponerer heller ikke Andersen, da han ser det på nærmere hold. Det skuffer ham også, at tårnet, hvor Chr. II var fængslet, er revet ned. Alligevel finder hans fantasi stof at arbejde med i den romantiske fortid:

»--Den Mamorblok Kongen har siddet paa laae neden for Trap-pen, / jeg satte mig paa den, hvor kold, / Tanker fløj gjennem min Sjæl.«

Andersen har ikke kendskab til de ganske komfortable forhold, som den afsatte konge levede under på slottet. Under rundgangen fanges hans opmærksomhed imidlertid af et mere nærværende dra-ma:

»--Vi kom gjennem Sale med Udsigt til Haver, / her laae en stak-kels karl, der af Kjærlighed igaar havde skudt sig saa under Munden var sprængt, / jeg saae de svulne blodige Læber.«

Om eftermiddagen kører Andersen og Kellermann til Augusten-borg. »-Det er et smukt lille Land, et Fyen i det Smaa,« mener digte-ren. »Slottet tog sig prægtig ud i den nedgaaende Sol, / en stor Mængde Svaner svømmede omkring, jeg tænkte paa de græske Prinsesser i »Svanehammen«, der badede sig.«

Ved ankomsten til hertugbyen tager de to rejsende først ind på kroen, men hentes straks efter til slottet, hvor de indkvarteres i Kava-lerfløjen.

Næste dag bliver vidne til en af digterens må triumfer. Han låner hertugens vogn og kører i stiveste puds med kusk og tjener til bispe-

boligen i landsbyen Ketting. Andersen, der ejer en elefants hukommelse, har sit helt særlige formål med denne udflugt.

Tetens har været præst ved Sct. Knuds Kirke i Odense og konfirmeret Hans Christian i 1819. I sognet var det skik, at de fattige konfirmander meldte sig til forberedelse hos kapellanen, mens det velstående borgerskabs børn samt Latinskolens elever gik hos stiftsprovst Tetens, hvis konfirmandet stod øverst på kirkegulvet under konfirmationen. Men Hans Christian meldte sig hos stiftsprovsten, som måtte tåle at få »den grimme ælling ind i sin andegård«.

Drengens medkonfirmander og provsten fandt dette brud på den sociale orden upassende og valgte at overse ham. Provsten så vist kun verdslig forfængelighed i den sære drengs trang til social opdrift og talte engang hårdt til ham om det.

Nu er den fattige dreng blevet en europæisk berømt digter, som kommer på besøg i hertugelig karet med krone på døren. Jo, vist duede han, friskomagerens aparte søn, der blev konfirmeret i sin afdøde fars overkjole og stavrede op ad kirkegulvet i nye, knirkende støvler. I dag der det ham, der kan fortælle præsten om den gode Gud, der fører alting til det bedste, også for fattigbarnet med de rige evner.

Hvad Tetens tænkte ved besøget ved vi ikke. Han er uden tvivl bæret over at se den berømte eventyrdigter i sit hus, men nok ikke helt tilfreds med, at han kommer som gæst fra Augustenborg. Der er nemlig ikke det bedste forhold mellem bispen og hertugen.

Også på Als er de nationale modsætninger mellem dansk og tysk begyndt at gøre sig gældende. Hertugen er tyksindet og har stillet sig i spidsen for den slesvigholstenske bevægelse, der arbejder på at løsrive de to hertugdømmer fra Danmark og tilslutte dem det tyske forbund at stater. Han virker kraftigt for det tyske sprogs udbredelse og kræver arveret til hertugdømmerne.

Biskop Tetens er klart dansksindet og bremser hertugens bestræbelser på at fortykke skolevæsenet på øen. Under sit ophold på Als undgår Andersen da heller ikke at mærke tidens nationale uro. Han forstår ikke selv meget af det, der sker i disse bevægede år, bryder sig

vist heller ikke meget om det. Politiske diskussioner holder han sig langt borte fra.

I sin dagbog for den 20. september skriver han: »Hertugen talte Politik. Jeg følte mig ikke glad.« Digteren er i det hele taget urolig og ængstelig ved udviklingen, som forstyrrede hans cirkler. Tyskland er det land, der først har vist ham anerkendelse, og hvor hans popularitet er størst. Nu føler han, at han er i klemme mellem sin oprigtige taknemmelighed og taknemmeligheden over for Tyskland.

Under et besøg hos den dansksindede præst i Ulkebøl, Krogh-Meyer, bebrejder man direkte Andersen, at han er gæst hos hertugparret.

»-Præstekonen meget vakker, / Haven smuk, / man heisede for min Skyld det danske Flag, / der var mange Gjæster, / Manthey fra Sønderborg, Senator Schmidt, Fru Krüger & Meyers Søster var ikke tilfreds med mig, / De kaldte mig Schleswigholstener.«

Men alt går dog ikke op i politik under opholdet. Hertugen er også lidenskabeligt interesseret i heste og afholder hvert efterår hestevæddeløb i Augustenborg, og disse finder netop sted, medens Andersen er på besøg. En del fornemme gæster kommer tilrejsende, heriblandt hertugens broder, prinsen af Nör. Han er ikke mindre tysksindet end sin bror, alligevel har kongen udvævnat ham til statholder og kommanderende general i hertugdømmerne.

Udnævnelsen af den stærkt tysksindede prins er fra kongens side en forsonende gestus over for sin svoger og vel dermed også et forsøg på at dæmme op for den slesvigholstenske bevægelse. Som bekendt lykkedes det ikke, idet prinsen af Nör begik forræderi i 1848 og tog kommandoen over den slesvigholstenske oprørshær.

Ved frokostbordet får H. C. Andersen plads ved siden af prinsen, som nogle dage forinden af dansksindede borgere i Ribe er pebet ud af byen. »Tør De sidde ved siden af mig, som de danske har pebet ud af Ribe?« spørger han digteren, som blodet går til kinderne.

Siden bliver stemningen dog bedre mellem de to mænd. Og næste dag, da væddeløbene skal afholdes, kører prinsen om formiddagen digteren rundt på øen. Andersen beskriver turen således i dagbogen:

»Kjørt kl. 8½ en smuk Tour, som Statholderen førte os/ uden for Bøndernes pyntelige, grundmurede Huse, smaa Grønne Æblehaver, der her have det svenske Navn »Trægaarde«. / Frugterne hang røde og gule i riig Mængde, / Vejene vare indhegnede, / det var et helt pomonas Horn, / der var Nødder, Hyben, Sloen og Brømbær, der som Orangetræet blomstrede og bar tillige Frugt, nogle hang blaasorte og saftige, / vi besteg først Retterstedet, hvor der en dejlig Udigt-- Vi kjørte gennem venlige Byer, / paa een Højde, oversaae vi næsten hele Øen, / Fyen laae ligefor, og Assens Kirke bestraalet af Solen, / vi saa Horne, dernæst Angeln, Aarøsund, / der stod en sort sky, som Regnen væltede fra bag en Mølle i Syd, men alle Marker laae stærkt Solbelyste, saa friske grønne, qarerede af de levende hegn, / nu kørte vi til en stor Skov, der løb langs Havet, / ved Udkjørselen var Ruiner af et Slot, der har tilhørt Hertug Hans, / vi naaede netop Kl. 11 Bannet, da Hertuginde kom der. / Jeg havde improviseret til Statholderen, da Tetens ej kunde.

O Als er ret en Perle fiin,
Man ei for høit den priiste!
Et Hoch, og i den bedste Viin,
Ham, som os Perlen viiste!«

Selve væddeløbene trætter Andersen. Han er nervøs og plages af hovedpine ved tanken om den skåltale på vers, han om aftenen skal udbringe for prinsesserne. Han er ellers kendt for sine kvikke improvisationer, men han føler, inspirationen svigter ham ved denne lejlighed. Det lykkes ham dog inden aftenen at frembringe nogle verslinier, der hylder de unge prinsesser.

Den 29. september forlader Andersen igen Als, idet han fra Brunsnæs på Broager Land sejler med dampskibet »Caroline Amalie« til Sjælland.

Det gik eventyrdigteren som det er gået de fleste andre, der har besøgt Als. Han faldt fuldstændig for øens blide skønhed.

I »Mit livs eventyr« beskriver han Als som »en blomstrende have, hvor frodige korn- og kløvermarker står indhegnede med nøddehække og vilde roser«.

H. C. Andersen læser op for den augustenborgske hertugfamilie, her i 1845 på Gråsten Slot.

Men i al uskyldighed har han også nydt at blive feteret af herskerne og solet sig i glansen fra det lille hertughof på Augustenborg Slot.

H. C. Andersen besøger ikke siden Als. Han opretholder i nogen tid en brevveksling med hertuginde, men kontakten ophører helt efter krigsudbruddet i 1848.

Min Skorstensfejer

Af Holger Drachmann

Sønderborg, den 19. april 1877

Man skærer ej Spanter til Skibe
Ud af det sirlige Træ,
De svajende Graner gi'er Master,
Men Eg maa i Tømrenes Knæ.
Man smedder ej Søm af det bløde Sølv;
Det lader for let sig slide;
Man hugger dem ud af det sejge Jern;
Det kan gennem Plankerne bide.

Der ligger en Grund hos det danske Folk,
Som ikke er gødet af kunstig Gødning;
Urtids Muldet, som bærer sin Frugt,
Ukendt med al Radikalernes Rydning.
Du vandrer en Aften bekymret stemt
Ved grænsen, og træffer en Mand, der vejer
Mer' end de lyseste Hoveder; selv
Om han er sort som en Skorstensfejer.

Han kom gaaende jevnside mig, da jeg var stegen ned paa Vejen igen fra Højplateauet, hvor Monumentet staar. Han kom nede fra Dalen, fra Dybbøl By, og skulde øjensynlig videre ad Vejen; jeg skulde tilbage til Sønderborg; altsaa havde vi samme Retning, og kom til at gaa jevnside, hver ved sin Grøft med Vejen imellem os.

Skumringen var tiltaget. Jeg ledte i Lommen efter en Sigar, men fandt ingen. Jeg tog min lille Feltpipe frem, stoppede den, og gav

mig til at søge efter Fyrstikker. Jeg havde ingen. Jeg skottede over til ham paa den anden Side, og saa' en lysende Glød midt i Ansigtet, dér, hvor jeg omtrent kunde slutte mig til, at Munden maatte være. Det var en usædvanlig sort En! tænkte jeg ved mig selv. Det forekom mig dog ikke, at Mørket var faldet saa stærkt paa, at man kunde blive til en saadan Skorstensfejer, blot med Chausseens Bredde imellem sig. Det faldt mig imidlertid ind, at jeg selv, i hans Øjne, kunde være en lignende Silhouet. Man véd aldrig, hvor sort man selv ser ud i Andres Øjne.

Vi kom forbi Møllen. Bakkerne ude i Terrainet sænkede sig lidt her, og jeg fik Manden ovre paa den anden Side af Vejen en Kende op imod Horisonten. Jeg saa', at han havde en Oppakning, Byldt eller lignende paa Ryggen. Aha; en vandrende Gesell altsaa! en af disse Levninger endnu fra det store romerske Riges Romantik, en Landevejens ensomme Ridder tilfods, en Bussemand for Børnene, en Skræk for Bønderne, en Plage for Herredskontorerne!

Jeg skridtede tversover Vejen, bad ham paa Tysk om lidt Ild, og saa' nu, at han var »virkelig« Skorstensfejer.

Han standsede, læssede den Pose af, som han havde over Nakken (den var tung, det hørte jeg, da han satte den ned paa Jorden), og bød mig Sigaren, idet han paa rigtig »Svende-Tysk« sagde mig, at jeg godt kunde smide Stumpen med det samme. Jeg beklagede, at jeg selv ingen Sigar havde at byde ham, og vi kom i en lille Passiar, idet Posen atter blev læsset paa Nakken, og vi fortsatte Vejen sammen.

Jeg var i Grunden ikke utilfreds med at lægge et Intermezzo imellem mine ensomme Betragtninger oppe paa Dybbølberget og de Betragtninger, jeg sandsynligvis vilde komme til at anstille ved min Ankomst til Sønderborg. Medens vi allerbedst passiarede, sagde han pludselig, og endnu paa Tysk:

Om Forladelse, men hvad Landsmand er De egenlig? Det forekommer mig, at De ikke er indfødt Tysker!

Jeg sagde ham, at jeg var Dansk, fra København.

Han blev øjensynlig fornøjet:

Jeg var bange for, at De var Englænder. Der kommer nu og da,

skøndt nu ikke længer saa ofte, Folk af den Slags og driver omkring her oppe. Men naar De er Dansk, saa lad os bare skifte Melodonte!

Og han begyndte, paa en fornøjelig Blanding af Sønderjysk og Københavnsk, at gøre mig en Række Spørgsmaal, som jeg besvarede saa godt jeg formaede og saa vidt mit Personalkendskab strakte sig. Han meddelte mig til Gengæld, at han var født her i Egnen, at han »fejede paa Landet« for en mester inde i Sønderborg, at han havde været i Lære inde i København og dernæst nede omkring i Tyskland, at han havde været Soldat i 64 og var sluppen fra det med en stiv Arm (hvis Aarsag han ikke kunde krybe i de »nye« Skorstene i Byerne), at hans Brødre ogsaa havde været Soldater og var faldne, og at han nu snart vilde se at blive Mester, for »nu havde han krøbet og fejlet nok paa Andres Regning«.

Det var Hovedtrækkene af et Levnetsløb; men der kom yderligere Detailler til.

Jeg saa' nøjere paa ham.

Han var af den danske Gennemsnitsstørrelse, middelhøj, godt bygget, ikke just meget bred, men med runde Skuldre, faste Ben, korte Underben, ikke just store Hænder og Fødder. Hans »Mundering« tillod at anstille disse Undersøgelser, næsten som havde man ham for sig paa en Session. Hans Ansigt var, forsaavidt ikke Trækkene løb fra En i et sort Ubestemt, godmodig opvakt; Kindbenene brede, Kinderne runde; lidt Skæg under Næsen og Hagen. Hertil kom, maaske særlig for ham som Professionist, noget Kvikt, resolut Ligefremt, der ogsaa fra Trækkene meddelte sig til hans Tale, eller maaske fra hans Tale og Handlinger var gaaet over i hans Træk. Han søgte sjældent efter Ord, og fortalte naturligt, nu og da med et vist Sving, der er ejendommeligt her paa Grænsen, og som desuden røbede, at han havde været »daraussen«, ude i Verden mellem mange Slags Folk. Han havde ikke den tyske Haandværkers sorgløse Gemytlighed parret med et vist fiffigt Hensyn overfor den Velklædte. Ligesom han ikke gik klods op ad mig, men stedse holdt et Par eller halvandet Skridts Afstand imellem os paa Vejen, saaledes ogsaa i hans Henvendelser til mig, der var ligefremme og direkte nok og under-

tiden smagte af Kammeraten, ansporet af min egen Ligefremhed, men aldrig voksede til Paatrængenhed som hos en Tysker, og lige-saalidt, naar jeg pludselig blev lidt kølig, sank ned til Ydmyghed, som hos en Svensk. At hans Tale var spækket med tekniske Ord og Vendinger følger af sig selv.

De er altsaa Sønderjyde?

Javel, Sønderjyde med Liv og Sjæl – at sige, forsaavidt man har Lov til at være det her!

Han saa' sig omkring, som om han vilde tage Maal af en Hindring, og slaa denne til Jorden med sin haarde Skorstensfejrnæve. Derpaa smilte han, idet han viste Tænder som en Neger, skubbede Sækken til Rette paa Nakken, og vedblev:

Da jeg var en halv Snes Aar gammel, kom jeg til København i Lære ...!

Undskyld! afbrød jeg. Hvorfor blev De netop Skorstensfejer?

Jeg véd min Sandten ikke. Man skal jo være noget. Formodentlig har jeg som Dreng haft Lyst til at krybe op rundt omkring. Jeg var en klejn Dreng dengang, og kunde smutte igennem som en Lækat; men Aaret, da jeg gik til Præsten, blev jeg siddende fast og maatte hugges ud.

»Hugges ud?« spurgte jeg.

Javel, hugges ud. Det var i Klosterstræde; Huset, hvor siden efter »Folkets Avis« var. Det var en meget gammel og daarlig Skorsten; at sige, Stenene i den var stærke nok, men den løb snever til foroven, og den var ikke bleven fejlet i mange Tider, saa at Soden sad i tykke Kager helt op imod Røghatten. Jeg var ikke videre dreven i Faget, og da jeg mærkede, at jeg begyndte at komme i Klemme, arbejdede jeg mig opefter, fordi jeg tænkte, at det maatte faa en Ende engang. Det fik ogsaa en Ende, men det var nær bleven med Forskrækkelse. Jeg sad fast ...

Og blev røget!

Ja, som en Skinke. Jeg sad hele syv Timer i Sod og Os, medens Mester, tre Dreng og to Brandsvende huggede løs af alle Kræfter paa Skorstenen inde fra et Loftskammer. Jeg tabte Besindelsen og

glemte at trække dette Tørklæde – ser De, saadan! – op for Munden, og aande derigennem. Jeg laa paa Almindeligheden tre Maaneder efter den Fejning, og var jo lidt ængstlig ved Geschæften, da jeg atter kom ud. Men saa blev jeg Svend efter en stor Ildebrand, hvor jeg løb med Slangerne henad en gloende Tagryg – for jeg var endelig ikke bange; – og saa tog jeg til Tyskland.

De siger, at de bruger dette Klæde til at aande igennem! De har vel Benævnelser for enhver Del af Deres Paaklædning?

Naturlig! Ser De, Hætten paa Hovedet her, den kalder vi for »Kappe«. Ja, det er Tysk, men saadan er hele Munderingen; og det er jo de danske Skorstensfejeres egen Skyld, at de ikke døber den om. Trøjen her, det er »Kollert'en«; Bæltet, som holder den fast til Benklæderne, hedder »Gurtel«; og det er meget vigtigt for os, at Kollerten ikke glider op; for saa kan man nemt blive siddende fast, hvor der er snevert; og det er ikke sagt, at man hver Gang bliver hugget ud. Skraberen her, som vi hager fast over den venstre Skulder, hedder »Eisen«, og hvis De vil lyse lidt med Deres Pibe, saa vil De se, at der her paa Messingspændet foran paa min Gurtel er to »Eisen« overkors. Det er Lavets Zunftmærke!

De er altsaa »zünftig«?

Javel. I Tyskland, hvor jeg har »rejt«, er der endnu Zunft paa Skorstensfejere og Kobbersmede. Jeg har aldrig »fægtet«, jeg har »rejt«. Det var en fornøjelig Tid dengang – lige godt, det var Tyskere; men det tænkte vi ikke paa i de Tider ...

Hvor gammel er De, med Forlov?

Syvogtredive. Man havde sin Vandrebog i Felleisen, og sin »Gesckænck« fra den sidste By, hvor man havde arbejdet. Kom man saa til en fremmed By, saa spurgte man blot efter Kroen, og gik lige ind og satte sig under Tavlen. Saa kom den sidste Gesell og gav sin »Gruss«, og man svarede med sin Gruss. Saa kom Kruset paa Bordet med alle Sølvskillingerne paa, og man tog om en af Skillingerne og spurgte: Mit Gunst, er her Arbejde for en zünftig Svend? Og saa svarede han: Kan Du Din hele Gruss? Og saa gav man ham den hele Gruss og sagde: Mit Gunst; ich komme von der Stelle, wo die Meister Töchter

gar hübsch, und die Meisterinn fromm, und der Meister streng, und so und so, und das und das; und trink mir zu, so trink i' auch, und trinkst Du aus, so trink i' nit! Og saa drikker han En til, og saadan gaar det videre. –

Jeg vandrer, ganske langsomt, ved Siden af min Skorstensfej, og lader ham passiare. Det er kostelige Historier disse. Det er en Arbejders, en Haandværkers Vandreaar. Og hvor ligefrem, naturlig og godmodig fortæller han ikke. Ikke en eneste Slibrighed, og ingen Klage og Misundelse. Han fryser og døjer Ondt, bliver syg, kommer paa Hospitalet og bliver rask igen. Intet er naturligere; han har en stærk Natur, og en udmærket Appetit, naar han faar noget at spise. Naar han er ved Mønt, saa bliver han forelsket og kommer sig igen af sine Anfald. En Affaire er af en alvorligere Natur; den afbrydes af Krigen heroppe i Norden. Han fejer for mange Slags Folk, og véd at skildre dem alle paa en træffende Maade. Han undgaar ikke at opdage hist og her Livets Uregelmæssigheder, dets vilkaarlige Fordeling af Goder og Lidelser. Han støder ofte paa »Samfundets Brøst«, men fortsætter sin Gang, uberørt af dets Bitterhed, til Nød med et lille Raisonnement, som aftvinges hans sunde Sans. Han er et lykkeligt Menneske, lykkelig ved sit Sinds Ligevægt og sit hærdede Legemes Modstandsevne.

Han tager i Reglen let, om end ikke overfladisk paa Tingene. De »Sværheder« (Schwierigkeit), hvori han undertiden er geraadet, opdager jeg skyldes en Tilbøjelighed hos ham til nu og da at blive hidsig. Han har Grænsefolkets Blod i sine Aarer. I sine Raisonnementer er han aldrig hidsig. Vi har ikke undgaaet, i Forbifarten, at berøre Arbejdernes, Haandværkernes Vilkaar og de »Spørgsmaal«, som især i Tyskland er baade naturligt opkastede og kunstigt opelskede heraf. Hans sunde, ulidenskabelige Gemyt har da heller ikke her fornægtet sig, og hans Svar paa et af mine Spørgsmaal har været et saadant: Dersom Arbejderen ikke giftede sig saa tidlig, ikke saa tidt drak sig fuld, og itide satte noget ind i en Kasse, saa vilde der intet Arbejderspørgsmaal være! Et, om ikke just udtømmende Svar, saa dog idetmindste et Svar, der røber en Karakter, en Mand.

Det er Synd, jeg burde have optegnet mig flere af hans Historier og Raisonnementer. Jeg erindrer, at navnlig hans Ophold i Frankfurt kort forinden Udbrudet af den 2den slesvigske Krig var rigt paa kostelige Ting. Særlig hans Tale til Politikommissairen sammesteds, da han blev opkaldt paa Raadhuset ifølge et stikbrevlignende Tilhold, som var sendt ham gennem Avtoriteterne fra Udskrivningschefen herhjemme. »De kan tro, jeg sagde »Kommissionæren« Besked! Dér kommer de med deres Stikbrev og stævner mig; og min Værtinde og hele Huset troede, at jeg var en Tyveknægt, og raabte efter mig ned ad Trapperne: Schau mir der Lump, der Däne, der Mordkerl! Og jeg blev transporteret til Grænsen; for jeg havde ikke læst i nogen Avis, at der skulde være Krig hjemme, og jeg havde ingen Penge til at fare paa Jernbane for. Men da jeg hørte, at det var det, der var i Vejen, og at jeg skulde hjem og være Soldat, saa blev jeg to Tommer højere i mine Sko foran Forhørsrichterens, og slog i Balkonen og sagde: Nun komm mal her; jetzt werde i' mindesten vier Frankfurterlumpen schmeissen, sobald's los geht da drüben, weil Ihr mi' so verklagt! Og saa smed de mig udenfor.«

Men jeg indrømmer, idet jeg netop noterer dette ene Forsøg paa et Referat af hans Tale, at Duften af hans Historier gaar tabt under Nedskrivningen. Den ejendommelige Friskhed, Fart og Bevægelighed i Udtrykket, denne hans hele verve bliver under Typerne til en Karrikatur. Et sådant Patois af Svende-Tysk, Sønderjysk og Københavnsk maa høres, det kan ikke beskrives.

Og han gik henad Vejen ved Siden af mig, fortællende og raisonnerende. Han hørte sig aabenbart gerne selv tale; han havde sandsynligvis ikke ofte Lejlighed dertil. Efterhaanden begyndte han at smaanygne, og skubbede alt imedens den tunge Pose til Rette paa Nakken.

Hvad er det, De der gaar og slæber paa?

Det er Sod. Det vejer til, kan De tro. Jeg har sommetider en 8 Lpd. her i Sækken; men det er en god Skilling i Biindtægt for Skorstensfejerfaget!

Hvad bruger De det da til?

Jeg bruger det ikke. Jeg sælger det til de »fine« Fabrikationer!
Jeg erindrer ikke, om jeg fik at vide, hvilke disse »fine« Fabrikationer var, som brugte Sod. Han gik og saa' sig omkring ud over Markerne, og gav sig saa til at synge ganske højt:

Ja, ikke sandt,
Den Junida',
Da Wrangel han kom her,
Vor Løjtenant
Han skreg: Hurra,
Og: Fæld Gevær!
Saa tog vi dem i Nakken,
Og smed dem ned a' Bakken.
Hillemænd,
Sikk'et Spænd
Gamle Wrangel kommer aldrig mer' igen!

Jeg kunde ikke bare mig for at smile. Og dog klang disse løjerlige Ord, med deres Stemning af Otteogfyrres frejdige Naivitet, næsten profanerende ud over disse tavse Grave fra »sidste« Gang. Maaske havde han noget af den samme Fornemmelse. Vi gik i hvert Fald nogen Tid umeddelssomme videre, indtil jeg sagde, ganske sagte:
Ja, det var den Gang!

Men den skal komme igen! Og han daskede sin Pose ned paa Jorden, og satte sig paa den, saa Støvet fra Soden stod op omkring ham som en Krudtsky.

Min Fa'er han sloges her oppe i Ott'ogfyrrer. Han lærte os Børn de Soldatviser, som de sang dengang. Saa døde han, og vi var tre Brødre, lige efter hverandre, som kom ud i Verden. Overalt hvor jeg har været henne, har jeg sunget de gamle Sange, indtil jeg kom hjem, og det gik løs igen heroppe; men saa havde de andre Viser, som ikke var nær saa lystige som de gamle. Men hvad kommer det an paa en Vise! Det er Næverne, som gør Udslaget. Vi havde altfor faa' af dem sidst her paa Banken, og Kanonerne duede vel ikke stort. Det forstaa

I Dybbølstillingen 1864. Maleri af Jørgen Sonne.

jeg mig nu ikke paa, for jeg har altid været Infanterist, og hvad man ikke forstaar sig paa, skal man ikke snakke om. Men det er jeg dog sikker paa, at vi fik slaaget en hel Mængde Tyskere ihjel, inden vi maatte over til Als; og saa er der saa mange færre af dem, naar det næste Gang gaar løs!

Denne Betragtning har jeg i al sin heroiske Troskyldighed hørt gentaget rundtomkring mig her ved Grænsen i disse Dage. Man haaber, hvad man helst vil have skal ske. Min Skorstensfejer her var ikke nogen Undtagelse fra Reglen. Han lod Posen blive staaende ved Vejgrøften, og idet han sprang op, trak han mig med sig i Halvmørket ind over Markerne, fortællende, udpegende, malende disse Maaneders fortvivlede Dage og Nætter heroppe under Granatregnen, i den dybe Sne, i det halvtøede Ælte, i Blod og Skarn, under utænkelige Savn, Lidelser, Strabadser, som kun Vanen, støttet af Underbefalingsmændenes Koldblodighed, de højere Officerers intelligente Fasthed, og den sejge danske Natur kunde gøre udholdelig for Men-

nesker. Han var aabenbart komme paa det Punkt, at han betragtede det hele Terrain heroppe, og Erindringerne, der knyttede sig hertil, som sin lovlige Domaine. Han lod nu en Landsmand græsse paa sin Mark. Hans Brødre, hans Venner, hans Kammerater var faldne her, og han selv var bleven saaret her; fra Krigens Ophør og lige indtil nu havde han blandt sine Standsfæller i Sønderborg og blandt sine Kunder og Venner mellem de dansksindede Bønder i Sundeved saa godt som udelukkende talt om denne Krig, dens umiddelbare Følger og de uopfyldte Løfter, der vare knyttede til dens sørgelige Afslutning. Han var saa godt som uvidende om sit Fødelands videre »Udvikling« siden da; han havde, som hos de fleste af de Sønderjyder, jeg har lært at kende herovre, kun meget knappe, hyppigst dadlende eller i hvert Fald stærkt skeptiske Anmærkninger tilovers for vor »indre« Politik. Han levede kun paa den »sidste« Krig; men af den levede han ogsaa højt, og gav rundhaandet fra sig. Han var en dansk Fänrik Stål i Skorstensfejeruniform.

»Ingen ser et Slag«. Saavidt jeg mindes, er det Franskmanden Courrier, der har brugt disse Ord i et Brev; og han var selv Soldat. Han tænker dog vel nærmest her paa selve coup'et; nogle af Slagets Detailler faar dog Deltageren at se, og disse gaar da ved Meddelelser over til de saakaldte »Bataillestykker«. Ingen ser et Slag. Men hvad der gaar forud for Stormen, Haandmænget, Massakren, det har en Mængde Tilskuere – og ikke mindst blandt Soldaterne bag en Skanse; og de kunne fortælle derom.

Min Fänrik Stål skildrede mig her, medens vi i Halvmørket tumlede afsted over Gravene, hele dette den danske Soldats Martyrium, som i den barske Vinter 1864 militairlakonisk kaldtes »paa Afløsning« eller »ude i Stillingen«. Et lille Forsøg paa at fastholde nogle Træk af dette Martyrium vil Gudskelov næppe endnu være noget nyt. Hele det modne Danmark, der er kommen op over Trediveerne, vil gennem Paarørendes eller Bekendtes egne Meddelelser, eller gennem de øjeblikkelige Efterretninger i hine Dage, bære en uudslettelig Erindring hos sig om hvad det var. Den yngre Slægt staar allerede nu noget fjern, og derfor noget kølig overfor Indtrykket. Den vil kunne

8. Brigades modstød ved Dybbøl. Maleri af Vilhelm Rosenstand.

læse sig det til. Det Indtryk af noget Selvoplevet, som jeg fik her gennem min Ledsagers Selvsyn, skal jeg visseligen ikke glemme.

En og anden af disse min Ledsagers alt andet end stærkt kolorerte Meddelelser om Opholdet her »i Stillingen«, i den store aabne Begravelse, som gik Verden rundt under Navnet Dybbøl-Skanserne, har uvilkaarlig formet sig til Vers, medens jeg forsøgte at fastholde Billedet saa knapt og korrekt som muligt. Jeg gør med Flid opmærksom paa, at det ingenlunde er de mest »gribende og gruopvækkende« Begivenheder, der saaledes have krystalliseret sig i Rim. Det vilde for en Kras-Realist have været en Lækkerbidsken at give sig til at male de Scener, som i Bladenes Meddelelser, og endnu mindre i Overkommandoens Telegrammer, sjældnen gaa over til det store udenforstaaende Publikum. Jeg skal kun skitsemæssig antyde, hvad en saadan »Uforsonlig« kunde have følt sig kaldet til at dvæle ved. Der var denne Udrykning paa ganske bestemte Tider, lad os f. Eks. sige en isnende kold Morgen lige i Dagbrækningens hele søvndrukne Uhyg-

gelighed, af det Hold ovre paa Alssiden, der var bestemt til »Afløsning« : til Slagterbænken. Ud af et usselt Kvarter i det halvbrændte Sønderborg eller fra Barakkerne udenfor, eller fra de overfyldte Kantonementer ude omkring paa Landet, trompetes Soldaterne ud. De har haft saa megen Tid, at de har kunnet rense nogenlunde deres Uniformer fra Skarnet og Blodet i det forfærdelige Søle derovre »fra sidst«; men de har ikke kunnet, og gider vel heller ikke, rense deres Kroppe for Utøjet, som hjemsøger dem idelig og idelig. En Soldat paa Feltfod er reduceret til et halvt Dyr i en Bunke Klæder, som et Ladegaardslem vilde afvise med Selvfølelse. Desto større Hæder for Soldaten, at Mennesket i ham er saa uforgængeligt, at han kan vise Pligttopfyldelse, Maadehold, ja Begejstring – paa Tid og Sted. Men Tid og Sted for Begejstring er ikke Dybbøl. Der skal man kun sidde i Skarn med Ryggen op mod en ødelagt Jordvold i to Gange fire og tyve Timer og vente paa det Øjeblik, hvor et flyvende Stykke Jern kommer for at lemlæste En – uden at man kan løsne et Skud med det Vaaben, som man holder i sin Arm.

Den lange Række tramper tungt over Pontonbroen. En og anden har maaske først erkyndiget sig om, hvor mange der er blevet slaet ihjel inat eller igaar. Dog, dette spørger man ikke længer om. Det interesserer ikke. Det er ikke nyt. Man har intet nyt at spørge om. Man tænker kun paa Frokosten. Man gaar derover.

En og Anden, en ung »Reservespire« maaske, begynder paa en Opsang. Den tapre Landsoldat. Men det gaar ikke. Man er ikke oplagt. Man har Vinden med iskolde Snestænk lige i Ansigtet, idet Kolonnen i Delinger arbejder sig op ad den dyndede Bakke, opkørt af Trainovgnene, langsomt asende i de usmurte (hvor Pokker skulde man faa Tran fra!) Fedtlæderstøvler, hvis haarde Folder gnave lige ind til Ankelknoglen, og hvis Saaler ere som et Sold, saa at Snevandet sjapper ind om Strømperne, der totalt mangle Tæer. Alt, hvad man møder paa Vejen, har det samme medtagne, forbitrede eller resignerte Udtryk, som Landskabet. Skiden Sne op ad Jordværkernes Skraaninger; skiden Sne ude over Terrainet, naar man er kommen op over Brohoved-Batteriet og marcherer frem ad den hullede, sø-

lede Kolonnevej. Ordknappe Ordonnanser i regntunge Kapper, bøjede frem over Hestehovedet. En Vogn fuld af tavse, og en anden fuld af stønnende Saarede. Fjenden har »rekognosceret« inat. Det giver dog lidt Liv. Kolonnen gør Holdt. Vinden blæser isnende; Fødderne ere som to døde Katte, indsvøbte i vaade Klude. Obersten faar Mælding af en forpustet Ordonnans ude fra »Stillingen«. Officererne begyndte at se forretningsmæssige ud. En lille, tarvelig Vitighed lister sig halvhøjt mellem Geledderne. »Bliver det snart til noget i Retning af Frokost?«

Under alt dette er Stilheden, der har hængt ned over Landskabet sammen med de lave Sneskyer, bleven afløst af Genoptagelsen af den gamle, kendte, ved sin Regelmæssighed (tre-fire-fem Brøl i Minuten) saa usigelig trættende Kanonskydning. Det er omtrent som i en jysk Studestald; det beror paa, om Røgterne have vænnet deres Nerver til Brølene, eller om de endnu pines ved denne evige Slaaen paa Tromme i Ørerne, hvorunder Luften sitrer og al Underholdning ophører. Og under denne Skydning, imod al den Jernregn, som venter paa En, »detacheres« nu de enkelte Delinger i Reserve, Dækning og Vagtmandskab ud i Stillingen. Skanserne aabne deres noget usikre Gæstgiversteder for det nye Hold. Reserverne smides ned langs Retranchements eller stilles ud paa fri Felt bagved nogle opkørte Halvbatterier med forvaagede Artillerister og dødtrætte Officerer. Saa begynder Jernregnen at falde, hvorunder man spiser Frokost, hvis ikke tilfældigvis straks denne Forfriskning bliver En nægtet ved et »Tilfælde«, og saa søger man i de næste 2 Gg. 24 Timer at indrette sig saa bekvemt som muligt mellem disse eventuelle Tilfælde ved, med sit Utøj paa Kroppen, i de vaade Støvler, opad en leret Jordvold, hvor en Udkigsmand stadig ser ud og varskoer for Skuddene, under Lavetten paa en Kanon, som kun sjælden skydes af, at slaa Tiden ihjel med at ryge fugtig Tobak, studere sine gabende Støvlenæsers Karakteristik, eller spille Kort med nogle Kammerater – forudsat at man er koldblodig nok dertil, og at Kammeraterne ikke skydes væk. Kortene bliver nok liggende.

Lidt om had og medmenneskelighed

Af Signe Fabritius de Tengnagel

Sigurd Evansmo siger i sin bog »Englandsfarere«:

»Et folk forvoldte det. Og vi skulle ikke hade? Vi skulle ikke hævne, når vor tid kommer? –

Herren gav, Herren tog, Herrens navn være lovet?

Nej! I denne nat og til den sidste nat nej!«

Og vi skulle ikke hade? Vi skulle ikke hævne, når vor tid kommer? Nej! Ikke hævne, for hvor glider menneskene så hen? De glider ganske simpelt deres egen tilintetgørelse i møde; men sandt nok, der er et had! – Hadet skabt af kærlighed, kærlighed til et fædreland, kærlighed til hjem, til forældre, til en elskede, til sine små børn og til kammeraterne i kampen i nødens stund. – Det had brænder, det brænder så dybt, at selv hævnfølelse til sidst brænder ud. –

Har De læst »De sidste Timer,« den værdifuldeste og rene bog vor danske litteratur nogensinde har ejet, og så mangler der endda et brev, det, som Christian Ulrik Hansen skrev hjem til sine forældre i sin sidste time, og som en gammel bedstemor havde fået forlagt, da brevene til bogen blev samlet. Jeg læste det under krigen i et illegalt blad, og jeg glemmer det aldrig.

Han var en frihedskæmper, der bad sine forældre tage et lille tysk forældreløst barn til sig i hans, sønnens, den dødsdømte søns sted.

Og det var ikke forloren ædelmodighed, hvem har råd til det, i sin sidste time? Nej, det var mennesket i individet, lutret til det re-

neste guld, igennem had, kamp og kærlighed; men størst var kærligheden.

Den nat, lektor ved Århus Universitet, Troels Fink's villa brændte (det skyldtes brandbomber, men hele familien blev reddet ved et mirakel), cyklede min mand og jeg om morgenen ud for at se brandtomten. Alt var udslettet, hele det skønne hjem var forsvundet. Vi så kun en stump skorsten i en murstens askebob, stellet af en forfullet barnevogn og lidt juletræsdynt, en lille række røde dannebrogssflag, der nok så gemytligt hang og viftede og skinnede rødt i solen i en taxbusk, der havde stået ved villaens gavl.

Som jeg stod der, sortnede det for mine øjne, mit hjerte tog til at banke, og uden at kunne beherske mig knyttede jeg mine hænder i et ønske om at være med til at dræbe, stene; en så intensiv fornemmelse af had var noget, jeg aldrig havde oplevet før, noget jeg ikke var herre over selv, noget, der jog igennem mig som et kuldegys. Måske det kun var en nervereaktion, hvad ved jeg? Men *et* ved jeg, at man skal være forsigtig, når man dømmes den, der hader.

Hadet kan være noget forunderligt sammensat noget, ligesom kærligheden, der spænder lige fra dyriske drifter til forelskelse, den reneste og ømmeste moderfølelse og den varmeste kammeratskabsfølelse.

Der har i det sidste års tid været skrevet og talt meget om emnet had og medmenneskelighed. Vi har læst og hørt mange hule og tomme fraser, men også dybe sandheder har været skrevet og talt. Jeg har lyst til at citere lidt af en kronik fra Berlingske Tidendes Aftenavis (8. 12. '45 »Langhalm og Sæd«, af forfatteren Martin A. Hansen), hvori han skriver om kunstig ungdom, jagende æsteter, udmarvede førere:

»De er på jagt efter det rige liv, synes det. Tværtimod! de flygter for livet ind i en teaterfremtid. Lutter angst og dårlig samvittighed. Og bag de hastende, som vil høste uden at have sået, kommer det nye stilfærdigt, gror det unge.

Det er her, og det har været her skjult, længe før frihedskampen, hvorfra det sugede kraft. Det skal forløses som begreb, tanke, idé og

livsopfattelse af generationens egen oplevelse, men mig skal det ikke undre, om forløsningen vil ske ved ord, sagt for en menneskealder, for et århundrede, sagt for årtusinder siden. – At det er her og øger begrebsusikkerheden ved sin vækst, viser sig i, at stærke ord bliver mærkeligt lamme. Sådan med det meget brugte nøgleord: »Medmenneskelighed«, øjeblikkets løsen. Og det er et skønt ord.

Men nogle af os er varsomme med at bruge det. Hvorfor? Måske fordi det almindeligvis er som meget fornemme personers håndtryk, man får et tag af et par fingre. Dette ord kræver een, ser man. –

»Vær medmenneskelig!« råbes der til de hadende. »Vær medmenneskelig!« råbes der mellem to mundfulde af den gode kaffe, man har hentet hjem fra Sverige. Dette batter ikke meget. Det er at ville omstyrte mure ved at kaste æg imod dem. Hvad ved de om hadets onde sygdomme? Der gives mange slags. Lad os her blot tale om een, den sjældne og måske værste, hadet, der er en frygtelig lidelse, en edrende betændelse, hadet af kærlighed, det som rammer naturer, der elsker tungt og dybt, mennesket som hader vildt og hjælpeløst, fordi han har set sin ven blive pint ihjel.

Han kan ikke hjælpe sig selv eller hjælpes af ord. Og kaffedrikke ren, hvad stiller du op med ham?

Vil du hjælpe ham, da skal du komme, selv komme, ikke komme med dine forbandet billige fraser, men komme med et sind og en hengivenhed, hvis varme er stærkere end den forbandede kulde i hans sind.«

Således skriver Martin A. Hansen.

Kan sandheden om hadet og medmenneskelighed siges sandere?

Men ydmygende er det for os, for hvor mange af os har den sindets varme at øse af? Stille og beskæmmende må vi dukke vore hoveder og lade de store ord falde, de er kun fraser. Men noget nyt og fint gror alligevel på slagmarken, som jeg så det for mange år siden. Det var efter forrige verdenskrig. Mine forældre, min søster og jeg stod ved »Aisne« på en bjergskråning og så ud over slagmarken, det terrain, som »Grosse Bertha« og hendes lige havde raseret, et ingenmandsland, kun sump, sammenskudte løbegrave, forkullede træ-

stammer og filtret pigtråd, så langt øjet rakte; men udover sumpen i landsbyernes ruiner, alle steder bredte sig puder af en lille, yndig, rød blomst, – en forunderlig kontrastvirkning til alt det uhyggelige, vi så. Den virkede netop symbolsk og forjættende – det unge og nye, der vil vokse frem af verdens slagmarker.

Min moder samlede en gennemskudt stålhelmet op. Kuglen var gået ind igennem den ene side og ud af den anden; hun viste den til vores chauffør, der stod ved siden af os, en ung krigsinvalid, der selv havde været med i kampen, netop på dette sted. Jeg, som var den, der talte bedst fransk, henvendte mig til ham med nogle hadske ord om den tyske soldat i den tro, at det ville behage ham.

Da skete der det forunderlige, som jeg aldrig skal glemme.

Invaliden så på mig med et fjernt og koldt blik og sagde:

»Ils étaient des bons camarades.« »De var gode kammerater,« hverken mere eller mindre. – Aldrig har jeg følt mig så lille og beskæmmet, jeg rødmede, mens alting ligesom skred sammen om mig: »Tag dine sko af, for det er hellig jord, du træder på,« tonede det igennem mig.

Men i dag – 1946 – forstår jeg også godt min lille niece og tapre frihedskæmper. Hendes mand er i dag lejrchef på et gammelt slot for en tysk flygtningelejr på 400 forældreløse børn og en del voksne. Hun, hendes mand og lille 1-årige pige lever deres liv sammen med disse børn, under samme primitive levevilkår, men de elsker deres opgave og deres kæmpestore børneflokk.

De er strålende lykkelige, for alle deres tanker drejer sig kun om, hvordan de kan gøre det godt for deres koloni, bringe det mest mulige ud af de små midler, der står til deres rådighed.

Jeg har været derude og set hele herligheden, lige fra soverum, skolestuer, systuer, legestuer til kirkesalen, der var pyntet så smukt med blomster og grønne grene til konfirmationen.

Der blev sunget og leget og puslet om børnene i alle aldre af kærlige, tyske legesøstre; der blev syet, stoppet og lappet, tømret, muret, malet og lavet træsko, alle var beskæftiget.

Næsten allermost rørende var deres lille tandklinik, så primitiv, så

primitiv, men ren og hvidmalet, selvom det meste var tømret sammen af simple kasser og brædder; men en tandlægestol og det vigtigste inventar var der da, og – vor barndoms helt, Robinson Crusoe, havde heller ikke store sager at slå til side med!

Ens hjerte bankede, og fantasien kom vældigt i sving.

Jeg sad forleden i biografen og så: »Tabte horisonter«, en film om landet østen for sol og vesten for måne. Der vandrede menneskene rundt og var evig unge, gode og glade. Sorger kendtes ikke, pragt, skønhed og herlighed til alle sider.

Der er meget anderledes ude på det gamle slot; men da jeg sad og slugte filmens fantastisk skønne billeder, kom jeg mærkelig nok hele tiden til at tænke på børnejren. En film derfra ville også handle om landet østen for solen og vesten for månen.

Lejrchefen fortalte mig om en lille legesøster, som ved en omregulering skulle passe den ny flok børn; men hun blev syg og visnede af sorg, og alt hendes hår faldt af. Lejrchefen måtte lade hende komme tilbage til sin egen flok.

Hvor var det også rørende at se de mange, mange barnesenge i rad og række i store luftige rum, simpelt tømret sammen af brædder og med en halmmadrass, et lagen og et hestedækket i hver seng, men sirlig redt, ikke en fold nogen steder, og i mange af sengene lå der kludedukker, syet med stor opfindsomhed af så godt som ingen ting.

Ja, her kan man sandelig bruge det skønne ord: Medmenneskelighed – hvem det så er, der fortjener det. Her gror det unge, det nye, op af slagmarken. Her er landet østen for sol og vesten for måne; men slangen skal jo nok være et eller andet sted i paradiset.

Jensine Jensen og »Danmarks Sønner«

Af Poul Skadhauge, København

I Sprogforeningens Almanak for 1984 er på side 81 aftrykt fire strofer af digtet »Fjernt har dine Sønner, Danmark, faret fra din Stavn« med en meddelelse om, at digtet under første verdenskrig blev fundet skrevet på væggen i en jernbanevogn, der førte sårede sønderjyder fra fronten i Frankrig. I almanakken for 1944 er alle digtets fem strofer trykt på side 30-31 i forbindelse med en artikel »Danmarks Sønner« af Sprogforeningens daværende sekretær og senere formand, bibliotekar Jakob Petersen, hvori han, der var personlig kendt med forfatterinden, lærerinde Jensine Jensen, fortæller om hende og hendes digt, om hvilket der gik mange frasagn, bl. a. at det første gang var blevet læst i en jernbanevogn i Rumænien!

Det er rigtigt, at det blev skrevet i en jernbanevogn, men det var i en kupé i en vogn på linjen Skive-Glyngøre, hvor forfatterinden vel af mangel på papir havde skrevet det på væggen med blyant. Det var i sommeren 1917. Digtet blev afskrevet af andre og kom vidt omkring – helt til de sønderjyske krigsfanger i Felthåmlejren i England, siges der. En afskrift blev trykt i Herning Avis, og Jensine Jensen, der i en årrække havde været medarbejder ved bladet, vedkendte sig forfatterskabet til de oprindelig fire vers og indføjede et femte. Hele digtet blev trykt i hendes digtsamling »Løvspring«, som under navnet J. Jensen udkom i Herning i 1919.

Jensine Jensen var født 23. 11. 1876 i Arnborg i Hammerum herred,

hvor hendes far var lærer. Efter uddannelse som forskolelærerinde blev hun i 1898 ansat ved skolen i Erslev på Mors, og derfra kom hun i 1902 til Vildbjerg vest for Herning, hvor hun varetog en elsket lærergering til 1943. Hun døde i Vildbjerg 31. 3. 1956.

Som motto for sit liv havde hun valgt: Tjen Gud og dit land! Hendes kristne holdning kom til udtryk i levende deltagelse i foreningsarbejde og i udarbejdelsen af to bøger for missionselskaber.

Hendes interesse for det nationale, der bl. a. blev næret ved rejser i Sønderjylland, gav sig udslag i flere digte, hvoraf »Danmarks Sønner«, som digtet fra jernbanevognen kom til at hedde, blev kendt i vide kredse. I en sangbog fra Flensborg 1922, udgivet af Den slesvigske Forening og Grænseforeningen, er de oprindelige fire vers trykt, men hendes navn er ikke nævnt. Som kilde opgives Kystartilleribladet januar 1918 »fra en anonym indsender, ansat ved statsbanerne«, og som melodi ærføres N. W. Gades »Hvorfor svulmer Weichselfloden«.

De samme fire vers blev optaget i Den blaa Sangbog 1924, også her uden Jensine Jensens navn og uden melodiangivelse. I Højskolesangbogen fandt sangen optagelse under hendes navn med alle fem vers. Thorvald Aagaard havde komponeret en melodi. Men fra 15. udgave 1964 er sangen udgået.

I en artikel i Berlingske Aftenavis 27. 11. 1939 med titlen »To Sønderjyllands-Digte« skrev professor Johannes Brøndum-Nielsen om Henrik Pontoppidans genforeningsdigt »Det lyder som et Eventyr« og om Jensine Jensens nationale digte, især om »Danmarks Sønner«, der omtales som »et stykke ædel og fast formet poesi«, og viceskoleinspektør Christian Winther i Rødding havde 17. 2. 1969 i Flensborg Avis en kronik om »Sangen på kupévæggen«. Artiklen i Berlingske Aftenavis var ledsaget af en nykomponeret melodi af Hakon Andersen.

Jakob Petersen skrev i almanakken 1944 varmt om Jensine Jensen og hendes sang, men det er 40 år siden, og nye slægtled er vokset op, for hvem første verdenskrig er fjern historie. Det kan derfor være rigtigt på ny at mindes forfatterinden og hendes digt, der ved dets fremkomst tolkede, hvad danske i Sønderjylland såvel som i konge-

riget måtte føle ved, at mange landsmænd, der var tvunget i tysk militærtjeneste, fandt døden i krigen. De kæmpede jo ikke for egen sag.

Digtet optrykkes her, som det blev trykt i Brøndum-Nielsens artikel, »med enkelte af forfatterinden nu foretagne eller godkendte småændringer«:

DANMARKS SØNNER

Fjernt har dine Sønner, Danmark, faret fra din Stavn,
der er ristet danske Runer i Piræus' Havn.
Brede Bautastene knejser end paa Skotlands Vang,
og i Lejet nynner Seinen paa en nordisk Sång.

Fjernere dog Sønner af dig, Danmark, farer nu,
thi en fremmed Fane følger de med Sorg i Hu;
fjernere, men dog tillige fast i Hjemmets Favn,
i vort Haab, vor Tro og Længsel, i vor Sorg, vort Savn.

Polens Sletter, Namurs Volde, Lüttichs Skansers Fod
saa dem kæmpe, saa dem falde, drak det dyre Blod;
mange hviler alt derude i en ukendt Grav,
Dannebrog blev ej den Pude, Dødens Seng dem gav.

Taareblændet Slesvigs Datter ud af Døren ser;
han, den Kære, som hun ventede, kommer aldrig mer.
Bøj dit Hoved, Moder Danmark, klæd i Sort din Borg,
sæt Sordinen paa din Harpe, dine Børn har Sorg!

Herre, hvert et Suk du høre trods Kanoners Brag,
bær du Slesvigs trætte Sønner gennem Nødens Dag!
Lad dem se dit Kors, der lyser gennem Røg og Brand,
og det røde Blod, der købte Vej til Livets Land!

En juleforskrækkelse

Af Margrethe Dodt, Aabenraa

Når det nærmer sig jul, så bliver der sat jul foran alle ord. Lige fra mavepine og snue til kage og gæst og selskab og trafik og alt mulig andet. Så kan det jo også være på sin plads at sætte jul foran en forskrækkelse. Og det var netop, hvad Lærke oplevede i sin alders 6. år. En juleforskrækkelse.

Lærke boede alene sammen med sin mor. Nu er det mange år siden hun oplevede den, men hun har aldrig glemt den. På det tidspunkt var det ikke almindeligt og anerkendt at være enlig eller fraskilt mor. Og Lærke måtte tit, når legekammerater blev vrede på hende, høre dem drillende råbe: »Ha, du har ikke engang en far.« Det havde hun selvfølgelig. Han boede blot ikke sammen med dem. Og det var Lærke godt tilfreds med. Dengang han gjorde det, skændtes Lærkes mor og far så tit og så højt, at hun løb væk og holdt sig for ørerne, fordi hun følte det som hele hendes verden brød sammen, så der ikke var den mindste smule godt og glædeligt tilbage. Det kunne hun selvfølgelig ikke udtrykke i ord. Kun i tårer. Og så blev far endnu mere gal og voldelig. Far drak og det kunne ikke blive ved med at gå. Men ellers var far dejlig. At blive løftet op i hans arme og se ind i hans strålende, varme brune øjne, det var højdepunktet af lykke og tryghed. En dag havde far så igen drukket, og det var sorg og ulykke altsammen. Så sagde mor stop, og nu boede mor og hun alene – og der var ro og fred i Lærkes verden. Selv om de var lidt fattige og mor havde rengøringsarbejde både morgen og formiddag, så var det al-

ligevel meget, meget bedre. Lærke var ikke mere bange og behøvede ikke mere at løbe væk, holde sig for ørerne og græde sig i søvn.

Og nu var det juleaftensdag, og selv om mor sagde, at de ikke havde råd til ret meget, så var det da alligevel jul. Jul med juletræ, små gaver og lidt finere mad end til daglig. Mor syntes, at de skulle gå i kirke om eftermiddagen. Det var så højtideligt og smukt med salmesang og lys og musik og mange glade mennesker. Det ville Lærke gerne. Alt var som mor havde sagt. Kirken var strålende oplyst, og oppe foran stod to store juletræer med en masse tændte lys, salmesangen lød så smukt, og alle folk så så venlige og glade ud og smilte til hende, skønt hun slet ikke kendte dem. Hun følte sig omsluttet af noget uendelig godt – som i fars arme, når han var ædru og fuld af godhed og varme og tryghed. Præsten læste en køn historie om nogen hyrder på marken, om engle og et lille barn, der blev født i en stald og lagt i en lun og blød foderkrybbe, der var fuld af hø og strå. Og barnet var Jesus, som nu ikke var på jorden mere, men som alligevel var levende og som man kunne bede til og tale med, både når man var ked af det og når man var glad. Ind imellem alt det dejlige, der skete i kirken, sad Lærke og glædede sig til det der ventede hende, når hun kom hjem. Der var også en pakke fra far, vidste hun. Og hun måtte få lov til at tænde juletræet.

Men så var det forskrækkelsen kom, midt i den lune og lyse og festlige kirke, hvor alt syntes at være så godt. I trængslen på vejen ud kom mor og Lærke lidt fra hinanden, og foran sig fik Lærke øje på en gammel dame, der havde en plyskåbe på, brun og glinsende og blød, ja sådan, at det var umuligt at modstå fristelsen til at røre ved den. Hun strakte sin hånd frem og strøg ganske forsigtigt på det bløde og følte uendelig velvære og behag ved at føle det mod sin hud. Ligesom når hun hjemme klappede sin kattekilling eller fik lov til at røre ved naboens lysegrå kanin Helt ned i noget dybt og varmt kom hendes hånd – og så, så blev den fanget af en fugleklo, og et vredt ansigt og en vred stemme var over hende: »Og hvad har du så at gøre i min lomme om jeg må spørge?« Det slog ned i Lærke, at damen troede hun havde villet stjæle noget, og hun mærkede rød-

men stige op i kinderne og forskrækkelsens tårer i øjnene. Nu kom mor til og spurgte: »Hvad er der i vejen, Lærke?« Men Lærke kunne ikke svare og den vrede dame var væk. Så sagde mor: »Lad os nu bare komme hjem, så kan du fortælle mig det.« Som i en tåge så Lærke den vrede dame slutte sig til en bekendt og sige noget, mens de begge kiggede hen på hende. Hun var sikker på, at de nu sagde noget om enlige mødre, der ikke havde tid til at opdrage deres børn. Det hørte hun tit, men det passede ikke, og det passede heller ikke, at hun havde villet stjæle. Hjemme fik hun historien fortalt til mor, og mor troede den selvfølgelig. Hun kendte sin Lærke, og hun forstod også, at et barn kan få en ubetvingelig lyst til at røre ved noget silkeblødt og lunt og skønt. Men mor sagde også: »Damen kunne jo ikke vide, hvordan du følte det. Du ville da også blive vred og forskrækket, hvis du pludselig følte en fremmed stikke hånden i din lomme. Det var forkert, men det har du ikke tænkt på. Det vigtigste er jo, at du har en god samvittighed. Lad os prøve at glemme det og være klogere en anden gang.« Sådan talte mor, mens hun strøg det lille bedrøvede

ansigt med bløde hænder og smilte varmt og opmuntrende. Og så holdt de juleaften med hinanden. En god og glad juleaften, hvor alle Lærkes forventninger blev opfyldt. Hun glemte helt sin oplevelse nu hvor der skete så meget godt. Men da hun træt lå i sin seng kom sorgen igen. Damen troede, at hun var en tyv. Hvordan skulle hun dog få forklaret hende, hvordan det hang sammen og få hende til at tro det? Hun vidste jo ikke, hvor hun boede, for så havde mor og hun jo sammen kunnet gå op til hende og fortælle det som det var. Mor måtte sætte sig på sengekanten og igen tale hende til ro og forklare, at Gud vidste, at hun ikke ville gøre noget forkert, mor vidste det og hun selv vidste det. Men da de nu ikke kunne få det sagt til den fremmede dame, så kunne de jo bede Gud om at sige det til hende.

Julen gik og nytår med. Lærke var lige ved helt at glemme sin forskrækkelse og sørgelige oplevelse. Indtil et par dage hen i januar. Da kom hun en eftermiddag hjem fra Brugsen og strålede over hele ansigtet. Da mor spurgte, hvorfor hun var så glad, sagde hun: »Jeg har set damen fra kirken i bussen. Hun sad ved vinduet, og hun kendte mig. Og ved du, hvad hun gjorde? Hun smilte til mig og vinkede.« »Vinkede du så igen?« spurgte mor. »Ja,« svarede Lærke. »Hun så så rar og god ud, og nu ved hun jo, hvordan det gik til.«

Oh Kristelighed

Af H. P. Jensen, Agerskov

Guds ord det er vort arvegods, det skal vort afkoms være. Luther levede ikke forgæves og forældre følte det engang som opgave og nåde, om deres børn også ville tage del i det, de havde fundet som ståsted og håb. Gak ud blandt alle folkeslagene og gør dem til mine disciple, måtte for jævne, almindelige mennesker først betyde hjemmet. Den opgave var stor nok, selv om hjem i den tid endnu kunne være lille verdener der kunne afgrænse sig overfor den store verden og alle dens fristelser.

Vore forældre var fromt og bevidst troende, og hjemmets påvirkning var stærk. Det blev til kirkegang hver søndag, dertil søndagskole og mange andre møder. Vi bad bordbøn, læste af Brødreminighedens kalender om morgenen og af Gøtsches Skatkiste før sengetid. Det kunne have været utåleligt og værre endnu uklogt. Det overmåde avler ofte den stærke reaktion, men vi kan ikke berette om hykleri og mørkt tryk. Vort hjem var mærkeligt frisindet, åbent overfor indtryk. Vi læste alt, revl og krat uden begrænsning. Som naturbørn strejfede vi vidt og bredt og hentede egne indtryk og meninger. Fra et sådant hjem glemmes intet, der forkastes og hånes ikke, men tid og eget liv finder frem til andre proportioner.

Den megen kirkegang oplevedes ved, at flere af barndommens præster var begavede mænd og fængslende talere. Tilmød søgte vi ikke alene sognekirken i Toftlund, men også alle omegnens kirker og så andre ansigter. Også med kedsomhed som en drivkraft erhvervede vi et skarpt blik for indhold og form, måske endda mest det

sidste, skærpet derhen, at første forudsætning for en god tale var, at den var kort. Var det en dårlig, lidet sigende tale, var pinslen jo des kortere. Var den god og fængslende, bevirkede kortheden yderligere klarhed. Et af livets underer er den klart udtrykte mening, fremført i jævne ord, forståeligt, kort. Derfra er der ikke langt til overbevisningen og afviser man, ved man, hvad man har afvist. Livet efter bevarede vi en indædt afsky og had til lange, uklare taler.

Vi var kritiske, og ikke alle fandt nåde for vore øjne. En af vore præster, som vore forældre en tid yndede, havde et salvelsesfuldt væsen, som næppe kendes mere, en meget særpræget diktion og han var en utrættelig langdrager. Vi havde hørt ham så tit, at vor væmmelse var dæmpet ned til apati. Tiden havde været bedre anvendt til søvn. Det forhindrede mors albuer. En lettelse bragte endelig vor broder Anker, der var en opvakt dreng. Han havde en næsten uhyggelig evne til at kopiere prælatens væremåde og taleflom. Lukkede man øjnene kunne der ikke høres forskel. Derfra var skridtet til at røre lidt ved pastorens særprægede udtale og hans talers indhold ikke langt. Anker indflettede overraskende betragtninger i pastorens tankegang, betragtninger vi fandt meget oplivende, men de vakte mors mishag. Samtidigt appellerede de til hendes ubestridelige humoristiske sans. Drevet langt nok græd og vred hun sig af latter. Uden for rækkevidde tilbød hendes søn hende, at vi kunne spare den lange cykeltur. Vi kunne godt blive hjemme, han skulle bare have dagens tekst, eller bare hvad vi skulle have til middag. – Stegt flæsk, gammeldaws hvidkål, sovs og katøfler, kunne han forme til en jubelsang, som verdens skaber ville have været glad ved at høre. Han udviklede en tale for brudepar, hvor han var inde på, at vel var kærlighedens arm stærk, men den burde dog ikke slå for hårdt. Han havde tak for mad taler, tak for kaffe taler. Han kunne finde de rigtige ord til sølv- og guldbrudepar. Enkelte af pastorens sognebørn fandt egentlig, at de havde mere ud af denne skrækkelige tiårige taler end af deres egen sjælehyrdes.

I 1936 fik Toftlund ny præst. En ung rødhåret mand med lynende guldbryller og en væremåde, der en tid var et chock i indeklemthe-

den. Den unge Henrik Stangerup kaldte siden dr. theol. Svend Lefeldt ved Helligåndskirken for gammeltestamentlig. For os var han en åbenbaring. Det var en fryd at følge hans taler og prædikener. Han snakkede med os som ligestillede og kunne et utal af historier. Vidste alt. Han var en strålende præst og til min konfirmation gav han mig ikke den almindelige hakkelse til skriftsted men et ord fra Jakobsbrevet, hvor der tales om frihedens fuldkomne lov.

Med årene udviklede vi brødre ikke bare en omfattende bibelkyndighed, men også et kritisk syn på al forkyndelse. Det korte og klare anerkendte vi, hvad enten det var godt eller dårligt. Kortheden blev noget afgørende for os.

Vi deltog i allehånde møder. Indre Mission, Luthersk mission, Oxford, og næsten alt, hvad der kaldes sekter i Danmark. Vor tilstedeværelse ved møderne formede sig meget forskelligt. Sky på bageste række med en bog med under trøjen, som tiden kunne fordrives med. Enkelte gange på første række, når taleren var værd at høre, eller vi havde tanker om aktiv deltagelse.

På en eller anden måde var vi tre ældste nogle gange blevet tvangsindbudt af en eller anden sekt til at deltage i noget, der hed teltlejr, eller vinterlejr. Far var vist egentlig imod det. Den forekom ham for overspændt. Mor var mere ængstelig for vor opførsel i almindelighed. Vi måtte vist egentlig godt have ladet være med at gå hen. Vi gik alligevel med, næsten for at dyrke modviljen mod det meget ekstatiske, der prægede disse møder. Vi fandt offentlige syndsbeholdelser ublufærdige. Fællesbøn stred mod vor selvstændighedsfølelse. Vi ville nok bede, men selv bestemme, hvad der skulle bedes om.

Møderne begyndte med læsning af skriftsteder. Taleren var en meget kendt lægprædikant hvis navn forbandt noget gammeltestamentligt med noget meget dansk. Han hed noget andet men kunne for eksempel hedde Ezekiel Petersen. Skriftstederne blev læst med langsom, slæbende stemme, der skulle være højtidelig. Til gengæld blev salmerne sunget underlig skrigende. Vi var på første række.

Prædikanten var kendt for at imponere ved møderne ved at vælge sit emne gennem det såkaldte mannakornsystem. Små sedler med

skriftsteder i en kurv. Han greb et og talte øjensynligt improviseret. Men vi havde opdaget, at hans mannakurv havde små afdelte rum. Han vidste, hvad han tog, og i hans store bibel var der kun lagt seddel ind et sted. Det slog han altid op på. Keine Hexerei, nur Behändigkeit.

Ved vort sidste møde med ham kom vi lidt før tiden og checkede, hvor sedlen i bibelen var lagt. Vi byttede et lille sted fra Timoteus om med Efeserbrevet og satte os andægtigt hen. Da skriftstedet var læst, og der skulle synges, lagde vi for:

Marius havde dengang sygekassebriller, der var præget af, at han sloges en del. De var nærmest fodformede, og lyset brød forkert i dem.

Johannes var absolut den pæneste af os. Han blev også først gift i den uansvarlige alder af 23. Vi brødre var egentlig imod det og overvejede, om vi kunne få ham umyndiggjort. Vi blev nu siden hen meget glade for hans søde kone. Jeg er den ældste og har fået et stort hovede. Lader jeg munden stå åben, ser jeg ret ubegavet ud fra naturens hånd.

Det har alder været Timoteus, sagde Marius. Kolosenser, sagde Johannes. Efeser, sluttede den evnesvage. Der faldt en stor tavshed over forsamlingen, og vi fulgte op med en kort karakteristik af Pauli ven, Timoteus, og Efesernes mange særkender, ikke alle fordelagtige. Ezekiel var først som sparket i maven og dernæst tankefuld. Marius takserede ham til at sige fandens indvendig. Måske har han kendt verdens djævelskab og anet en sammenhæng. Han fiskede rundt i mannakornene, og sandelig, sandelig mine venner, en lille fejl var sket. Lov og tak, at en ungdom voksede til, fortrolig med den hellige skrift. Lad os lovsynge Herren. Det gjorde vi: Over Kedron Jesus træder.

Så talte Ezekiel og vi badede os i væmmelse. Heftige miner, dybe hjertesuk, smagen på ordene. En utidig vælten i lammets blod. Han var en dommer, en dømmet og en fordømmer. Ingen synd var for lille og ingen straf for streng. Lad enhver komme frem, mine venner, og bekende sin synd, mens tid er.

Men luft skulle han jo ha', og i en lille pause, kom et lille ord fra Mathæus fra den evnesvage: Dømmer ikke, at I ikke selv skulle dømmes.

Der blev igen ufatteligt stille, og vor broder Johannes repeterede Jesu ord om hvordan der burde bedes. Ingen braldren op og riven tøj i stykker. Nej, lønkammeret.

Intet ord gik tabt, og så kom den brutale Marius. Vorherre er det i det hele taget ikke en pjatrøw. Han har slet ikke tid til at gå og bøvl med sådan noget snallerværk som at danse lidt og læse morskabsbøger. Næi, han havde meget større ting for, Vorherre.

Der sad alligevel nag fra det første nederlag i Ezekiel, og det kogte op og ud af ham. Vi fik teksten læst. Gud lader sig ikke spotte. Ordene djævelens yngel blev nævnt, om det var os, blev vi ikke rigtigt klare over.

Vi var frimodige. Vi forsvarede os, og Ezekiels vrede steg. Synden mod den helligånd, den sværeste af alle, kom på tale.

Nå hedder på sønderjysk na. Na, na, na, sagde vi. Gud er ikke så procentlig. Han ved nok, hvad der er stort og småt.

Menigheden var fortørnet, men sad alligevel i en stor nysgerrighed. Ezekiel var ikke helt urystet, og kongers kvaler har altid interesseret folket. Skulle vi slås ned som skabede hunde. Hvem var de drenge egentlig?

Vi var på det høje plan, og vi var sikre. Selv om vi også syndede lidt, skulle Gud nok tilgive os. Han havde tilgivet meget værre ting før.

Nå havde han det. Hvad for eksempel da?

Ja, kong David. Han havde noget for med Batseba. 6. bud. Urias blev slået ihjel. 5. bud. David ville ikke bekende. 1. bud.

Peter, Apostelen Peter. Vidste Ezekiel, at Peter betyder klippen? Peter, han forrådt Jesus tre gange.

Dengang Paulus var Saulus, forfulgte han de kristne. Den, der er ren, han kaste den første sten, sagde broder Johannes. Ok, ja, vi har alle tilgivelse behov, sluttede Marius i en tone, vi kunne have brækket os over. Ezekiel smagte da også grundigt på spyttet.

Tre kanonrør havde fyret, og et imago vaklede, og dets fald så ud til at være såre meget stort. Eller var det ikke? Erindring har betydelige kim til selvforherligelse og god glemsomhed. Men der var forvirring. Josef og Maria var der forvirring. Nogle sad og så ned i gulvet. Den opmærksomme Johannes svor siden hen på, at tårerne dryppede fra dem, sådan grinede de.

Vi var klare til næste omgang, og da er ressourcerne bedst i det gamle testamente. Johannes Aabenbaring, Jeremias, Prædikerens bog, der kan præstere de rigtige gok. Men der skal citeres ordret, og der skal tages godt med luft ind, så alle kan høre hvad der bliver sagt.

Så vidt kom det ikke. Vi blev bortvist, og da vi luskede ned ad midtergangen, veg vor triumf. Vi så ikke til siden, for der sad folk vi kendte. Endnu før vi nåede døren, steg en salme op: Se, hvor nu Jesus træder, hen til den morderstad, endog man ham bereder, så grumt et blodbad.

Vi hørte aldrig, hvad der passerede efter vor udvandring. Vore forældre var en del tavse i dagene efter, og vi skulle ikke med til disse møder mere.

Men foran missionshuset ledte vore tumlende hjerner efter passende skriftsteder og svar, som Ezekiel burde have brugt imod os, hvis der ellers havde været lidt ved ham at gøre.

I natten foran missionshuset var der mørke, men ingen tænders gnidse. Det gjorde alligevel godt at få ram på Ezekiel.

Det var høstens tid.

På cyklerne hjem i den lune nat fløjtede og sang vi.

Har hånd du lagt på Herrens plov.

Sønderjylland

Af E skolemesterkuen

Du skønne land – min fødestavn,
hvor jeg som barn har leget,
og hvor min slægt har værnet om
den jord, som de har pløjet.

Her sad min mor og sang for os,
imens hun rørte vuggen.
Vi sang i låde, stald og lo,
og barnet sang for dukken.

Hvor er der vel en plet så smuk
som der, hvor man har hjemme.
Hvor fjordens bølger siger kluk
ved sønderjydske strande.

Omstridte land med strand og skov,
her vil jeg bo og bygge.
Her gik min slægt bag hest og plov,
og her fandt jeg min lykke.

Du er ej stort, men du har alt
hvad hjertet kan begære.
Tak – mødre, fædre i hver by,
der holdt vort mål i ære.

Fra Østersø til Vesterhav,
der dyrkes korn i travet.
Der ligger landet, Gud han gav
os som en kostbar gave.

Den må vi trofast værne om
i sorg såvel som gammen.
Kom alle sønderjyder – kom,
og lad os holde sammen!

En Histor om eet Been

Af Peter Ohrt, Skærbæk

Æ vee da te hæ i vo Laend, æ dæ naue, ænd kaalde – et godt Been – aa æ ha da osse væt mæ i foskelle Bestyelsæ, men det ha æ no alle faat naue faa, aa det æ da helle iet om eet godt men eet skidt Been æ hæ vil fotæel om, men om eet hel almindle brækket Been. Æ æ kommen lidt op i æ Olde, aa æ maa da si, te det som man mæ eet fien Oæ, kaalde fo – Institutioner – ha æ no alle hai sa møj teoves fo, aa mit Indtrynk a den Slau, blæv no helle iet møj bæe, da æ fo føest Gaang vaa aa æ Syghus. Det æ da helle iet saa galt manne Aa sien te æ prøvt det, aa det vil æ saa no fotæel lidt om. Men æ maa no nok helle føest presenter mæ.

Se Peder æ dæ jo manne a, aa en Dau da æ sku ha – en Skart – skul æ spil mæ to dæ osse heet Pede. Saa skaen jo skives op, aa føes ind i Rubrikke aa æ Papie, aa kaet da iet nyt te en skrive p. foroven aa dem olsammel. Se de anne to haij fo læeng sien faat et Ettenavn. Den jen koldt de Pede Amtmand, den anden koldt de Pede Kanin, aa æ dæ vo Handværke aa læe Sajle, blæv saa koldt Pede plyds, aa æ blæv saa føe ind aa æ Papie, mæ P. P., aa det Navn ha æ saa foresten beholdt sien.

Men no vil æ saa fotæel den Histor, hel fra æ Begyndels a.

Det gik nemle saanen te, te æ hai laut naue fin Puer, te eet Skief, aa dem skuel æ den Dau aflevee. Æ kom m boæ, aa æ Skibbe vo glaed foem, han betael aa saa sku vi da osse ha en Konjak. Saa kom æ Skibbe fra æ Naboskief, aa da han saa de hæ Puer, skuel han da

osse ha saanen naue. No ja, æ hai jo æ Tomstok mæ saa æ sku bae ævve aa tæj Maal. Se saanen naue Fiskekutte ligner jo ol sammel æ naen, men dæ vo no allivel, den foskel, te den anden hæ, laaej en Alen længe nee fra æ Kaj, aa det vae æ mæ iel fo. Æ spraang, aa det vo eet godt Styek nee, aa sa laaej dæ eet Styek Ref, som æ kom fokeet aa, aa det laaej saa, aa æ mærket mæ det saem, te mit Been gøe galt undt. Naa vi kom da nee i æ Kajyt, aa æ Skibbe gauv mæ Beskeen aam hva dæ sku laves. Han stilt en Flask Konjak aa æ Boæ, aa fosvudt saa. Dæ saat æ saa mæ æ Tomstok i æ Haend, men da mit hye Been vo hel tumbre aa iet vil mæ, saa vist æ sna iet va æ sku gøe, ja dæ vil sie æ haij da aa faaet undt i Lyev, aa æ V. C. som æ ku naa, aa haij Brueg fo, vaa laaest a. Æ Boe mæ æ Konjaksflask, ku æ helle slet iet naa. Hæ saat æ saa aa Havsens Bund. Æ ku se den Hønsstiege dæ fœ op i den blaa Himmel, aa æ prævet aa raaf aa Hjælp, men æ Skibbe aa hans Mandskaf, saat a æ Dæk aa bøet Gaen, aa kun iet høe mæ. Saa ku æ iet gøe andt een sæt mæ te aa tænk. –

Æ kom te aa tænk aa min Revisor, som æ haij fyet i Februa. Fo lisom min Indtæjt gik nee, gig han Honorar op. Æ soej saa te ham, te æ haij iet møj Respekt fo dem dæ kun ku løs aa skriev. Jo dengang haij æ æ Been aa æ Joæ, det ku æ iet si te æ haij no. Men da æ vo gammel Handværke, aa oltiens haij bruegt min Hinde, ja saa maat æ se om de iet osse ku hjælp mæ no. Aa æ fik mæ da osse taklet op a den hæ Hønsstiege, aa op aa æ Dæk. Da æ Skibbe saa mæ i den Testaen, fik de mæ da osse hejst i Laend, aa fik ringet etter Falck, fo æ maat jo te æ Dokte, dæ boej 23 km væk. Æ Dokte vrikket saa lidt mæ æ Been, aa gøe saa det de fleest Doktee gøe, han gav mæ een Spøjt, aa seend mæ hjem, mæ den Beskeen te vis det iet vo bæe te æ Dau ette, saa skuel æ te æ Syghus, aa fottografees.

Naa æ Dau ette, vo æ saa ring te æ haij it Lyst te aa køe de 50 km te æ Syghus, saa æ vindt en Dau mee. No prævt naue hel Nyt, fo no sku æ jo bæes aa Hinder. Det vo endda en kvindle Chaføe dæ kom, men hun ku no iet klæe mæ, saa vi maaet ha Fostærkning. Æ kom te æ Syghus, aa æ ku jo nok tænk, te mit Tefæel maat væ naue særle, fo æ sku vindt læng aa en firhujlet Vueen, da dæ vo manne væ æ

Fottegraef. Naa saa fik æ mæ bakset ind i een Box, iet fo aa tænk, men fo a smie æ Bovs. Naa omsie kom æ ind te æ Fottegraef, men det vieest sæ no, te æ allivel vo kommen lidt fo tidle, fo det vo en anden dæ sku te føest. Ja det blæev da aa min Tue, aa æ blæev da aa nok klae øvve, te det vaa iet en almindle Kanonfottegraef, fo det hæ Been saa tejej a, baade fofra aa fra æ Sie, aa fra needen aa fooven. Da hun no vo saa godt igaang, spue æ a, – om hun iet mæ det saem, ku tæej eet Brystbild, da æ stoej fo aa sku ha mit Pas fonyet, men det haij hun inne Ti te. Da æ Bild vo tøer, fik æ Beskeen aa, te æ ku godt køe hjem igjen, de ku inne Fejl find. Saa gøe æ det.

Dæ kom saa Beskeen æ Dau ette, te æ allivel sku kom, fo det vaa alivel saalen te æ sku ha æ Been i Gibs. Dæ vo en dokte aa tre Mæ-hjælpæ, aa de viklet aa de Gibset, saa æ soij te dem, – tedet fæ vi da alle a igjen. Æ Dokte soij saa – Ka vi iet faa eet a foneen, saa tæjje vi bæ æ hele Been fo oven, saa vist æ det. Det vo lieg ind te en Vek-end, saa æ fosømt iet naue, væ aa lik te tørren et Par Dau, men Munde Moren, blæev dæ ringet te æ sku kom igjen aa æ Syghus, fo det vo en hel fokeet Gibs æ haij faat aa. No ja i Dau regne vi joiet 50 km hen, aa 50 tebag fo naue særle. Saa fik æ æ hele molevit a egjen, aa nau nyt aa, mæ en fien Jernbøjl undeneen. Den hæ Gaang beholdt de mæ, aa det passet mæ iet saa godt, faa æ keend iet møj te aa lieg aa et Syghus, aa det vae da helle iet læng, inden æ dummet mæ. Æ haij spue ette æ Bækken eet Pa Gaang, aa saa spue de mæ a – om æ iet sku ha æ Æend tørret. Æ soij nej, fo æ sku kun a mæ æ Vand. Naa soij de saa. Saa ska do brueg de Posse dæ hænge ve æ sie a æ Seng, det vo naue dæ ligne dem, man brueg, te aa kast op i, i æ Flymaskinne.

Ja, æ læe faktisk en hel Deel, lieg fra Plasticposse te Grastok. Aa æ fik saat eet Tegnbrædt op, ve æ Æen a æ Seng, te man mæ rød aa blaa Strejje, ku følle mæ i olt va æ laut. Æ ku iet sie te æ vo kommen i den syvend Himmel, men æ vo ihvertfold, kommen, som syvend Mand, ind aa en sejs Mands Stue. He trof æ jo naue foskelle. Dæ vo jen dæ haij Been mæ Søem i, dæ vo to Knallertben, dæ vo jen mæ jen Nye, aa jen uend Blindtarm. Den gamlest a vos, kom hjem aa

holdt Guldbryllup, aa jen a de yngst, som vi iet regnet mæ fejlet naue særle, han døe knap ette, men saæn gæet jo te aa eet Syghus. Æ vee iet i Dau ino, hvofo æ kom ue'aa lieg aa æ Gaang en Nat. Dæ kom en anden ind i min Stu, aa tau min syven Plads, aa en Stuen ætter kom han hjem. Fo mæ blæv det en urolle Nat. Dæ kom en Knæjt ind væ æ Sie a mæ. Hans Fæ haij køe ham æve, mæ hans egn Trakto. Det vo da Søen fo æ Dreng, aa dæ te komme, te i Dau, rende baade æ Ævedokte, æ Plejer, aa anne Mæhjælpe, rundt i Træesk, fo det ska væ saa suend, Føe i æ Ti, hvo dæ Skilte opslaun, hvoaa dæ stoj – Tal sagte, gaa stille – men de bruge de iet i Dau mee. Æ loij naue Dau, aa sku saa op aa treen mæ aa gaa. Æ fik eet Pa Støttestokke, den som æ kaalde fo Krygge, aa æ gik i haa Træning, saa galt, te mit Skinnebeen gik i Stykke. Æ læe aa køe i Køestoel, det va æ kaalde Rulstoel, aa det hel æeend da mæ, som den vaanske Patient æ vo, te æ blæv seend hjem. Saa ku æ kom igjen om tre Uge aa bliev fotografee igjen.

Da de tre Uge vo gaaen, mødt æ saa op igjen. Æ sku møe aa Kl. 8, men fo mæ blæv æ Atelie iet lukket op føe aa Kl. 9. Det vo i el ny Lokael, mæ eet ny Apperat, men det vo den gammel Fotograf. Vi keend æ naen, aa hun soij, – te det he Apperat vo møj bee in det andt, saa naa skul hun nok sørre fo, te det Been blæv hel rigte a tav. Ette det kun æ bae tæj hjem, med Beskeen aa, – aa gaa, lisom een anden Stork aa jet Been, i tre Maanede, æ fik eet Pa a de hæ Krykke med, aa sa dasket æ a.

Ja, no æ det gaaen lang Tid sien, aa det Been æ læng blævnt te eet godt Been igjen aa æ vee da osse godt te æ ku haij kommen ue fo det dæ vo møj væer.

Æ æ blævnt æ lidt baang fo Skibsdæk ette den Ti, aa de Puer som æ alle fik maal, fik æ helle alle laut, men æ fik da naue Køetuæ ue aet, aa saa oplævnt æ lidt, te æ osse ku faa den hæ Histor ue aet.

Lav Martinus vihl tæhsk

Af Sigfred Andresen, Bredsted

Det å tæhsk mæ plejl vå jo godt nok, men åh di stoe gån haj det åt læng væt sorn, te di haj fåt en tæhskmaskin – sorn en stoe kasten, hvo æ negh blev put injd helt ovenåh – det vå sorn sånave en 2 mete op – å så kom æ halm ue ve den jen æhnj å æ kvorn ræhnj née i sæk åh den anj æhnj. Æ hele herlehée blev trukken a en stoe petroleums-motoe, dæh mæ sin stoe remskyv vå såt op åh en gammel kastenvuhn. Æ tæhskmaskin vå å åh hjul. Det hele vå stoe å svar.

Erik a Tantes – hva injne haj trohj, kunj blyv te nave ornle nave – haj køjt sæ sorn en maskin, rightenok brught. Han vå no blevn sjell-stænjne å haj folk unjne sæ, få Køtte Tykhoz å Lille Anton gik fast mæ ham runjt fra stej te stej å tosk få æ bynjner. Engång æmell slav di lidt øve æ strenge, men det komme no enle injt det hæh ve. Nej, det vå Martinus, dæh vihl tæhsk.

Martinus bohj sammel mæ Anmalen injd åh æ mark. Dæh gik kun en hel gevøhnle markvej injd te dem. Enle vå det kun et hjulspå. Det år haj di haj en gevældigt masse kvorn, så dæh stav en stoe stak rav å en lisåstoe stak have ue i dert kaltovt. Da di no haj høe te Erik a Tantes vå unjnevejs, så tav Martinus sit hjul å køe ue te æ Skrupmanjds, hvo Erik javnt vå ve å tæhsk.

Det hele kom snar terett. »Å så komme do morn fåmehr mæ din hæhst, å så flytte vi æ hele gesjighte øve te dæ.«

Om fåmehr kom Martinus så mæ sin hæhst, et gammel øgh å en stoe ponni. Di haj åt slæft mye fåskelle, men aljle et tæhskværk. Di fik spænjd få. Føst få æ motoe. Da di haj fåt den ue åh fast vej, hinjt di æ tæhskmaskin å list den fåbi æ motoe, holdt så stil'l å koffelt æ vuhn mæ æ motoe te æ maskin. Da Martinus såt æ hæhst i gång,

kunjd di kun javnt træk det hele, å sinjne gik det no længs æ skasé. Da di kom injd åh Martinus's markvej, gik det galt. Di kœ fast. – Hva no? – Di koffelt æ vuhn fra, men di to stakkels hæhst kunj ånjt træk æ tæhskværk åjen.

Da di haj bœvlt et styk ti å kœ sæ mée å mée fast i æ smargaff, kom Heine, dæh bohj dæh, hvo di holdt. »Ska æ kom å hjilp jæ?« Det måt han da gern. »Æ kanj sæt min vallyghe få din to, Martinus. Mæ fie hæhst må vi da kunj træk det bitt maskin.«

Heine kom så mæ sin to køhn røskimle vallyghe å så skuld det savt kunj gåh, men, nej – æ maskin blev ståhn, få vinjne æ vallyghe tråt te, gav di anjne to ætte å omvæhøj – hen å hi, men injt mæ ænahn, så ue ah æ stej kom di injt. – No vå go rahj dye.

»Tej din fra, så prøve æ mæ min vallyghe åjen.« – Heine vidst te di kunj slæhf en masse. – Di spæhøj di anjne to fra å Heines kom no ligh få æ maskin. Da olt vå fæhr, drejet han dem lidt te lings. – »Å, kom så,« sø han å holdt dem stram i æ tøm'm. Æ hæhst kæhøj dæ kusk å no vå dæh injt nave fremme mée. Di lø dem i æ gesjerr å arbert mæ æ ben, sorn te di snar lø mæ æ lyv åh æ joe. »Ja, kom så – så, no gæh det!« Å rigte, helt sinjne fik di gång i æ hjul, å da di føst vå ue ah æ smargaff gik det lisårulle vihr helt injd te Martinuses. Han sjell kom baghætte mæ æ petroleumsmotoc. Den kunj sin to krikke javnt slæhf.

Da di haj fåt æ maskin såt op æmell æ stak å prøvet åh om det hele gik, mén Erik: »Æ kanj da vis låhn dit øgh å æ vuhn, få æ blyve nøj te å hinjt nave petroleum, ejen fæh vi injt tosken det hele?« »Ja, det kanj do da,« svar Martinus. »Do kanj få det ve Hans Petroleum op ve æ sih ah æ mejeri.« »Det væhr æ nok, dæh fik vi å få et pa dav synjt.« – »Æ kanj så godt skik bøj te æ nafer, te vi tæhske morn?« »Ja, vi begynjne klok syv, å så hofe æ, te vi kanj flyt injnen avten, få vi skuld gern ha stihl op ve Dres Pete åh Lillhorn morn avten. – Do, æ stræve no, få æ skuld gern væh tebagh ægen, vinjne din Anmalen gie nar. – Do hæ sæk nok te æ kvorn?«

Erik kœ og Martinus gik injd få å ligh nyt halm i æ seng' i æ karlkamme, hva di ejen injt brugt, men dæh kunj di tre ligh æ nat.

Vort kœen Synnejysk!

Af Marie Jessen, Padborg

Vi Synnejyre skal snak synnejysk oldt det vi kan,
det gjælde baade i æ By o aa æ Laend,
isæ ven æ Bœn fra æ Skoel komme hjem,
for saa snakke 'de rigsdansk, det andt æ gown i Glem.
Dæ æ noue dæ tøss, te det æ for sembelt o ring,
de hæ no it møje Faastaend o den Slaus Ting.

Dengang æ fløtt fra æ Laend te æ By,
va det noue det soj te mæ nok saa kry:
Snak synnejysk, det var oldt faa fladt,
nej, æ maat it sej dit o dat.
»Tynde, Haesle, Synneborre, Affenraa,
det siger da ingen, hvad tænker du paa.
Det hedder Tønder, Haderslev, Sønderborg, Aabenraa,
sønderjysk er der kun faa, der kan forstaa.«
Naa! tændt æ, min Mening va modsat, æ soj it naue,
men det skuld æ no nok se o faa opdaue.

Saa en Dau da æ vil lidt ue o kœe
o køjt en Billet ved æ Rutebilsjafœe,
boy æ ham om o sæt mæ æe i Nybøl.
Javel! svæe han, æ skal nok hoeld i Dybbøl.
Nej! soj æ, it Dybbøl men Nybøl.
Han kegh lidt aa mæ o soj saa med et Smil saa smørre:
Naa, »Nøffel« – ja saa faastæe æ, vo do vel hen.
Se, saænd fæk æ opdaue, te min Mening va den rechde,

men æ seje bestemt it mee Nybøl igjen.
Æ hæ faat nok æ o spell Vechde Pæe,
la vos bare blyv ved det vi hæ læe.

Kreddbae, Faitong, Kalgaa, Dørnsk o Døssel
maat æ it sej faa de kloch,
helle i Daue, Mejmaal, Onnen o Nare,
it Hældfach, Hjaald o Grof, Bæsning, Læe, Ladde o Spærre.
Da tændt æ, dem maa æ da nok helle prøv o brems.
Sidst Avden, æ haj væt'te bys o skuld hjem,
faatoel æ dem saa en ornle lang Rems:
»Æ hæ æ Knibsløjde i min Task, saa æ kan find æ Løchelgaf,
æ Løchel o æ Handklærre hæ æ i min Fik.«
Saaend fæk det Æend med den Musik,
æ tou min Høll o Mandel aa o gik.
»Ja saa Farvel, vi møss igjen en anden Dau,«
de ved jo godt, æ soj det hele kun for Sjov.

Omeld hæ vi Komsammel o hæ et galt glant,
drelle æ dem lidt, saa veed de nok det æ sandt
ven æ seje, te det skal de it tej dem næe,
æ hæ bare saa tombe svart ved o la væe.
Noue troe de kan snak Rigsdansk o vel væe saa fin,
och, de blyve da bare kuns helt te Grin.
Det kan vi nemle ælichen slet it rechde,
det kan it betael sæ o blyv vechde.

Ja, saa vel æ o faatæel jæ,
ven I da it aalleré veed et,
te det synnejysk Maal hæ bestojn i manne hunde Aar,
det hæ sin Rørre i en Tid galt lant tebach,
eno længe ind te Valdemar Atterdag.
Det æ oldnordisk, det oprinde o rechde,
saa det ska vi bevæe, dæte æ vi faaplechde.

Kan I hous Ludvig Holberg, vo stoe Dechde,
dæ faa hened 280 Aar sindt skrøv:

»Med Fruerne Fransk og Tysk med sin Hund

og Dansk med sin Tjener han talte.«

Det haj han jo Ret i, o æ kan blyv helt kjøv
fo no hæ vi minsandt omtrent igjen det saem.

Det kan vi it væe bekænd, det æ en stoe Skam.

Da vi gik te Skoel bløv det vos faatoel,
om Hjort Lorenzen, da han stoj op aa æ Taelstol.

I vor Danmarkshistori stæ det trøjt:

»Han talte Dansk og vedblev at tale Dansk.«

Saaend ska vi hænge ved æ Græns o blyv ved
o bruch det Spraach dæ hø vos te.

Jaun hæ i æ Grænsegn hæ det saa møje o betye,
te vi endle it sædde vort dejle Maal øve Sty.

Æ jæ børn bløvn vousen o au o te lidt krads,
(det kan jo væe, te de i æ Staj hæ faat Plads),

saa kan I godt tej med dem en Tørn,
jen ska it væe bang faa sin ejen Børn.

Hva vi Bedsteforælde faatæll, hø de slet it edde,
nej, de snagge mest om Fjas, Polletik o Rakedde.

Engang med æ Tid vel de o nok blyv kloche,
da vi ande va ung, va vi akkoraat li saa dofe.

Sej te dem: »I Synnejylland æ I føjt, dæ hæ I hjem,
det maa I alle nouesind forglem.

I skal snak synnejysk, det æ saa køen

o fæ I sjel engang noue Bøen,

saa læe dem det o de vel fornemm,

i vo ejgammel Landsdel, dæ hø de hjem.«

Vo Spraaeg

Af Peter Ohrt, Skærbæk

I vo Fortid, ska vi no slæt iet raeg
fo no ligge det da saa lont tebaeg
men vi hovs, aa ino fra vo Barndomstid
det tidt imel dansk aa Tysk vo Strid
i vo skoeltid, sku det væ fin aa Snak tysk
men vo Moe, læe vos no syndejylland
fo det vo det Spraaeg, vi bedst ku fosta
det lisom vos bedst, aa æ Tung vos laa
aa ske det hjem te det foelt et tysk Oe
saa banket min Fae da gjern i æ Boe
Se det syndejylland Spraaeg, vo jo gammel dansk
aa det maat vi iet mæ tysk fovansk
Saa vee vi da oel, hvodan det gik
da æ Græns blæv flyt, aa en ny vi fik
Vi troej, den sku gaa lont nee te synde
men kom te aa gaa lidt synden fo Tynde
men vi kom da mæ te det gammel Laend
aa vi sku i Skoel, aa læe dansk Fostaend
det hele, det vo no da slet iet saa svæ
fo møj vi i æ Fovej, haej vi læ a vo Fae
vi keend da godt foskel aa Kejse aa Kung
aa o skriv aa dansk, føel vi slet iet vo tung

mæ æ Rigsmaalsspraaeg, gik det rigte godt
no bae vi æ Mund, fik rigte saat
Saan gik da vo Skoeltid, vi haej det tit glant
no vi tænke tebaeg, voet da ret interessant
Vi holdt aa det dansk, læe lidt aa Snak tysk
men mest vi da brugt vo syndejyds
aa saa vee æ da osse, te jeet fik vi læe
te dit Spraaeg, det skul do hoel i Æe
Vi vee daa aa godt te Verden æ stoe
men vi ha da ino hæ en Plet aa æ Joe
aa o den ska vi læv, aa vo Spraaeg ska væ køen
te Glæ fo dæ sjel, aa te glæ fo din Bøen

Æ Julgris ska Slaudes!

Af Karoline Moesgaard, Viby

No tænger æ å seggen en veddeværdighe de vo den gong fo manne manne år sin, da vi sku slaut te Jul.

Et stellenan ureen æen, Moe sku føst ha æ Spiskamme fin i orden, ja det bleu kalget å æ Hylle sku ullers ålt sku væ blits blank te den stoe dau.

Min far vo håndværker i den lille by, te Jul køjt han åltie en gris ve jen elle annen a æ Bynner, som vo jen a hans kunner.

Ok det vo et aggevas den dau, føst sku vi øver te Nielses fo å lån en stoe Balle/Kar som æ gris sku skoles i, æ Grugkell kåm i kog mæ kogende vand, det vo en traulheæ fra æ mornstun, æ ka se den dau i dau æ Buen kåm gåen mæ den stoe Gris hen å æ vej, den gryndet nok så gemytle æ hele vej, æ Buen haj en stok i æ Haen o gau æ Gris et dask bag i engong imel fo å jau den astei.

Den Gris vo som regel stoe o got mæ øvevet. Æ Slaude Anders Snorr vo allere kommen, han vo i Slaudety, en strifret Jag o et pa Ullen Baus, o ve æ si hæen et hylste i et læe belt mæ manne Kniv både stoe o små, ja det vo en dau.

Æ Balle vo hint å æ Vand kogt got i æ Grugkel ålt vo parat. Vi Bøen sku blyu in i æ Køggen, Moe skul jo ugge o tej imoeæ Bloi, ven æ Slaude haj stoggen æ Gris, æ ku se o min Moe hun vo no it så glaj foet, Far helle it se ået, han vo fo leng sin fodoftet in i æ Værkstei,

men måt no allivel ugge o jalp mæ bæe den Gris op i æ Balle te den ku blyv skolet, så æ Slaude ku skraf æ Grisstobbe væk, ædde den omgong kâm den op å heng å et Læ/Stige som vo sât op imoe æ væg væ æ Hugges. No fek vi Bøen lau te o kom ugge fo o se te, vi støj mæ stoe Øjn o så da æ Slaude begynt o skæe den Gris op, o vi fie snagget om at det sna vo søen foen allivel, den haj lig vet så glaj innen den kâm o haj gryndet æ hele vej jem te vos.

Innenfo haj vos Moe travel mæ o røeæ i den span bloi, te det bleu koel, styu måt o sku det it gjern blyv så vel det kuns gå i klomp, fo vi skul da gjern ha Svortpøls te auden, det pleiet vi o få den ðau ven vi slaut.

Men mæ såren en Gris æ det moie arbe ve, Anders Snore støj in i æ Vaskrom, han skraft Tarme, naue a dem sku bruges te Svortpøls/Blodpølse o anne te Istebåen/Medisterpølser æ Læue o æ Flom kâm in å læg o æ Køggenboe, fo it o snak om æ Jerne, de sku gjern steges te Audensmar fo Far, vo det nesten det bæst æ hele Gris, det vo no hans ide, vi kâm te o le så smørre te æ nan no Moe loi de to staggels Jernér i æ Pan, men vi soi inne teng, vi tent bæe vos.

Det sku no helst væ frøstvæe ven det sku slaudes, fo dengong haj vi jo inne Fryse o inne Kølskaf som vi ha no te daus.

Nej æ Vækkel o æ Vækglas vo parat, fo moie a æ Kjø skul Vægges hen i Vækglas, mæ det gek det long tit, de glas sku kog en stunstit, det vo no it åltie det lögges te de vo bleunt tæt så måt de koges om igjen, Læfar o Lækrugge vo osse parat, fo it o snak om æ Soltkar, manne puen Solt vo bleun kjøt.

Ja så igjen te Auden kâm æ Slaude å sku skæe æ Gris neæ. Han skâr den lig neæ met i, det gøe de den gong, Karbenade/kotletter bleu det alle te fodet den Gris bleu pateæe å den gammeldaus måneæ, æ Røgraj bleu skâren met igjømmel, så Karbenadene bleu kuns hall o sât sammel mæ æ Rebbe.

Ven hele den mullemong a Kjø kâm in å læg å æ Køgenboe sku det ordnes føst skul ålt det Kjø sâtees fra som sku neæ i æ Soltkar, det vo æ Siflesk o æ Skenger, dæ sku de Skenge leg i ca. sejs uge, så bleu de taun op o sæen te æ røge neæe i Hagnak, det røgerit tau osse long

ti, en fie te sejs uge ædde som vo stoe de Skenge vo, men æ Flesk bleu i æ Slotkar, så kun vi hint et støk lisom vi haj brug foet, det Flesk ku da got væ en ti cm tyk, ja det vo da Flesk te den gong.

Som æ sie, Moe vo no døgne, o vodan hun ku få så moie fra æ Haen soren en dau, det vo no it te o fostå, hun lauet Istebåen, Læuepostei te Vækglas, Svortpøls o Græuefet te Audensmar å Sireb te, ja massevis a Freggedelle som bleu loi i Leæfar i ren Svinfet, dæ ku hol sæ i long tit.

Ja det deile vieæ Svinfet i den stoe brun Krug, det ku æ fale spis som det vo mæ en sjat Solt te, æ spist det lig ugge a æ Krug, det vo slet it te å stå fo, Moe ha manne gong taun mæ o fesk gerning, æ ku bae it la den Krug stå.

Rolpøls bleu lauet a æ Slau, o bleu loi neeæ i æ Soltkar ve ålt det ant, den sku vi føst ha te Jul, så bleu den kocht o loi i pres, Suereb i Krugge mæ sky dæ vo så styv te det dallert o vibberæ.

Men Julens hystepungt vo no Moe begynt o sku skæ en lille Rolsteg op te Pålæg, om det no vo lögges fo hin nok engong te, det vo no vegde, no ska æ fotæl vodan hun ha lauet den. Moe haj nemle kocht æ Tong a æ Gris o loi den in i Freggedelfas, o sniddet den såren te hun ku læg naue stremle Flesk ve, vi så spent o hin mæ stoe Øjn, det gøe vi ver gong, va kåm te syn i den lille Rolpøls mæ æ Tong å æ Flesk, ja va troe i? Vi fire Bøen så da et deile lille Dannebrogflag som vos Moe haj syslet samel mæ sin Hænnere mæ vasomheæ, den konst vo det kuns vo Moe dæ ku fin ugge a. Væ År te Jul spistes vert et støk a Dannebrogflagets Rolpøls mæ den støst højtideleheæ. No te daus ska det hele gå rask, Højtideleheæ o nænsomheæ ve et støk arbe æ vos so fjern, sku vi ung it sna tei let væ læe a den ældre Generation, så fek vi et måske let bæe mæ vos sjel, vi vel så moie, o troe vi ka det hele, tænk dog på var er livet dog vær, nå man ikke forstår at vertsætter minder, uden disse minder kunde jeg ikke selv leve.

*Lad os være behjælpelig
med idé og udformning
af Deres tryksag
eller annonce til Dy-Po Bladene*

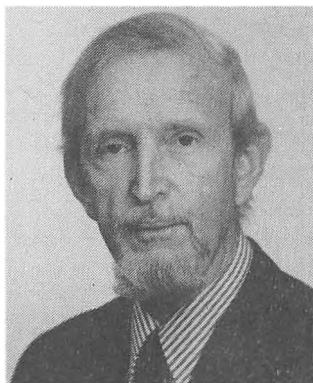
DY-PO TRYK

BOGTRYK – OFFSET

SØNDERVANG 4 – 6400 SØNDERBORG

TELEFON (04) 42 26 75 - 42 26 76

MINDEORD

Anders Feilberg
Skærbæk

I tidernes morgen, før skolens tilblivelse i 1924, var der tilsammen 26 elever i Tønder Statsskoles hele gymnasieafdeling. En af dem var pastor Jørgensens Anders fra Skærbæk.

I 1954, 30 år efter, var Anders Feilberg Jørgensen (efter udflugter til Askov Højskole, Københavns Universitet, Gentofte og Frederiksborg Statsskoler) vendt tilbage til sin slægts hjemegn, og til sin gamle skole som dens rektor.

8 år senere var han – »en flakke«, »en flygtning«, »henflyvende avne på jord« – rejst igen, denne gang til Århus for at være rektor på Statsgymnasiet dér – »med sine fædres jord under træskoene og grænsens sang i lungerne« ...

Han døde i København den 12. marts 1984.

Om vor rektor i Tønder (1954-1962), medarving, medarvelader, dansk-europæer, aktivist, humanist – om ham er der at berette, at han, der skulle fødes i en grænselandsdel, alle vegne befandt sig på eller foran eller bag ved flere grænser end landegrænsen; at han ikke blot var en »Grænselandets søn«, men også »søn af andre – mere skæbnesvangre – grænser: én i tid og én i rum (et vist indre rum); at han var en janus, et væsen med to ansigter, ét i hver sin retning, med to gange to øjne: to forhåbningsfulde, spejdende efter, ofte skuende, vennerne og frænderne både på den ene side og den modsatte side – og de resterende to øjne, vogtende på *ffjenden*, »jeres mod-

stander«, den ene modstander, der – på begge sider af fronten – bliver ved med at gå rundt »som en brølende løve, søgende, hvem han kan opsluge«.

Vore mindre modstandere, fjenderne i flertal og med bare små bogstaver – dem behøvede man heller ikke at være i tvivl om hvem var. Det var sådan en som tyskeren Martin Luther (ikke kun under Bondekrigen) og sådan en som danskeren Grundtvig (lige bortset fra den store friheds profet af samme navn); det var i det 20. århundrede, syd for grænsen, f. eks. den frygtelige Karl Barth (delvis) og Heinrich Vogel (én dogmatiker til); og nord for grænsen f. eks. Jakob Knudsen, selvfølgelig, og Martin A. Hansen, såmænd. Når alt kommer til alt, og ret besete: en samling mystificerende, bragesnakkende hel- eller halvreaktionære!

Til modstand mod sådanne desværre ikke helt ufarlige modstandere gik nu heldigvis danske såvel som tyske mænd (i hvert fald én tysk kvinde, nemlig Rosa Luxemburg, »også en af nederlagets børn – hvor har der været mange af dem, med intelligens og gode viljer!«): Poul Henningsen og Thomas Mann, H. V. Brøndsted og Bertold Brecht, Preben Wilhjelm og Albert Schweitzer, og særlig Hørup og »fortræffelige gamle Henrik Pontoppidan«, og da også andre (kordegn Kofoed og »den kloge jesuiterpater« N. N.) – alle medkombattanter i den gode strid, den for frisind og fremskridt. –

Et års tid før sin død skrev han: »Jeg synes ikke at have brug for nogen udødelighed. Evigheden – også dér er jeg beskeden: for mig er det nok med »slægtens spor«, og så det, at så længe dé lever, som har kendt en, har jeg også en slags liv, men næppe længere ... Min såkaldte sjæl er ikke noget at samle på«.

Herefter skal ingen dødelig komme og prakke ham noget andet liv på en det lange og gode liv – eller korte, for korte liv, som han kaldte »godt-nok-til-mig«.

Nu han er død, skal hans ord ikke anfægtes af andre ord end hans egne, disse:

»Ideeerne, ånden er det bestående i tilværelsen.«

»Til at være menneske hører som noget væsentligt det at huske. En digter har engang sagt: »At glemme, det er indbegrebet af alle synder, som mennesket kan begå.««

Chr. Kastberg Nielsen.

Ovenstående er uddrag af nekrolog, som med forfatterens tilladelse er taget fra Tønder Statsskoles Årsskrift.

Anders Feilbergs store indsigt i grænselandets forhold afspejles også i hans forfatter- og udgivervirksomhed. I Sprogforeningen satte han sig blivende spor som medlem af foreningens bestyrelse fra 1957-1978 og som forfatter til jubilæumsbogen »Sprogforeningen gennem 100 år«, der udkom i 1980.

Knud Olrik

Haderslev

Knud Olrik blev født i København den 17. januar 1899. Hans far var stifteren af og den første forstander for Statens lærerhøjskole, Hans T. Olrik. Den olrikske slægts rige kulturarv blev et stærkt udgangspunkt for Knud Olrik og prægede ham livet igennem. Efter nysproglig studentereksamen fra Østre Borgerdydsskolen i 1917 blev Olrik i 1925 cand. mag. i fagene historie, dansk og sang. Efter et års virke som timelærer ved københavnske gymnasier blev han i 1927 adjunkt ved Haderslev Katedralskole, lektor i 1942, og i 1962 udnævntes han til lektor i 26. lønningsklasse. Olrik tog sin afsked fra skolen i 1967 efter 41 års arbejde ved samme skole. – Olriks fag på katedralskolen blev historie og sang/musik. Allerede i 1928 blev han censor i musik ved skoleembedseksamen, hvilket betød, at han fik et førstehåndskendskab til yngre kolleger, der glædede ham meget.

Olriks tilværelse blev bestemt af hans fagområder, i hvilke han virkede langt udover skolen. Han var dirigent for Haderslev korforening i en årrække i 30erne og derefter kredsdirigent for Dansk Korforenings sydjyske kreds 1937-1962. Igennem sit musikalske arbejde kom Olrik i berøring med vide kredse i Nordslesvig.

Sammen med jævnaldrende kolleger på skolen og tidligere elever satte han stærkt præg på Det unge Grænseværns arbejde i Haderslev i 30erne, hvor blandt andet et studiekredsarbejde blev drevet med ildhu. Selv var han ofte på talerstolene ude i landsdelen med historiske emner, hvor kirkebygningerne havde hans særlige interesse. Som leder af ekskursioner åbnede han landet for mange af sine elever. Hans interesse gjaldt i høj grad landsdelen syd for Skelbækken. I værket om »Sydslesvig« I-II (red. Gunnar Knudsen og Kretzschmer, 1933-45) skrev han indlevet om Angel og Mellemslesvigs hedeegne, i »Sydslesvig gennem tiderne« (1948) forfattede han oversigts-

artiklen: Mellem Skelbæk og Ejder. I hjemstavnsbogen »Fra Gelsbro til Lillebælt« (1958) skrev han om »østeramt og vesteramt« og behandlede kirkebygningerne. Om amtets historiske minder og dets naturskønhed var han med til at værne som mangeårig kredsformand i Naturfredningskommissionen for Haderslev og omegn. Fra 1955 var han medlem af forretningsudvalget for Gymnasielærernes fadderskab for Duborg-Skolen, fra 1962 til sin pensionering dets formand. Til sin død den 26. november 1983 var han medlem af forretningsudvalget for Det unge Grænseværn og med til at præge dets ny arbejdsform.

Olrik var til det sidste en flittig mødegæst, hvor man samledes om landsdelens historiske og nationale spørgsmål. Han var sendemand ved Grænseforeningens årsmøder. I efteråret 1983, hvor en kreds samledes for at festlig holde Det unge Grænseværns 50 årsdag, blev Olricks tale et markant bidrag til festen.

Olrik følte sig også efter pensioneringen nært knyttet til sin gamle skole og sine tidligere elever; hilsener fra dem var ham til stor glæde. – En anden, det mødte ham, vil bevare mindet om et fint menneske af gammel kultur – i ordets egentligste forstand en hædersmand.

Knud Fanø.

Julius Albers Lyksborg

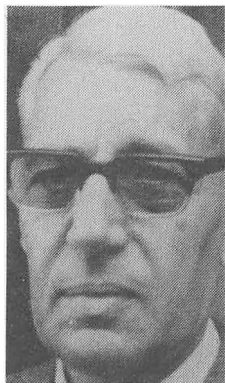
Med fhv. kørelærer og vognmand Julius Albers, Lyksborg, der døde 7. januar, 75 år, har folkedelen mistet en engageret medarbejder, der ikke mindst ydede en betydelig indsats i efterkrigsperioden.

Julius Albers stillede sig straks efter 1945 til rådighed for det danske arbejde. Hans indsats koncentrerede sig først og fremmest omkring skolearbejdet og byrådsarbejdet. I to perioder sad han i Lyksborg byråd – fra 1947 til 1948 og i en senere valgperiode frem til 1955, valgt af SSW. I en periode var han stedfortrædende borgerforstander og han havde et nært samarbejde med Lyksborgs daværende danske borgmester, grev Viktor Reventlow-Crimil.

Men også skolesagen havde hans store interesse. Julius Albers tilhørte den kreds, der stod bag oprettelsen af Lyksborg danske skole i 1946. Som formand for skolens forældreråd i en årrække gik han stærkt ind for, at der blev skabt en god kontakt mellem skole og hjem.

Gennem en lille menneskealder var Julius Albers kørelærer og vognmand i Flensborg, og han trak sig tilbage i 1975 efter at han havde uddannet flere generationer af køreelever.

K. Grage.

Heinrich Fischer

Flensborg

Fhv. stadsskoleinspektør for de danske skoler i Flensborg, Heinrich Fischer, døde 27. august 1984, 80 år gammel.

Heinrich Fischer var en af dem, der tog fat efter nederlaget i 1920. Som leder af Flensborgs danske kommuneskole blev der i nazitiden stillet store krav til ham. Nazisterne forsøgte hyppigt at tvinge forældre til at tage deres børn ud af dansk skole, men med takt og smidighed kunne han forhindre det værste. Han var stolt af, at han aldrig havde brugt nazi-hilsen. Sin uddannelse fik han på det daværende seminarium i Nibøl og et stykke tid var han også ansat på Duborg-Skolen.

I 1952 blev Heinrich Fischer udnævnt til leder af Gustav Johannsen-Skolen og samtidig fik han overdraget ansvaret for de danske folkeskoler i Flensborg. På denne post løste han en række betydningsfulde opgaver. Han engagerede sig også i Flensborg Avis' tilsynsråd, hvor han i 1955 afløste Cornelius Hansen på formandspladsen. I hans formandsperiode fik Flensborg Avis og den daværende Südschleswigsche Heimat-Zeitung fælles udgiver.

Efter mere end 40 år i den danske skoles tjeneste trak Heinrich Fischer sig tilbage i 1971. I de senere år svigtede kræfterne, især efter at hustruen Kristiane Fischer var død forrige år.

K. Grage.

Peter Wolf

Sadbjerg Kegnæs

Den 5. marts 1984 døde forhenværende gårdejer Peter Wolf, Sadbjerg Kegnæs. Han var født den 26. 7. 1898, og blev godt 85 år gammel. Han var født på den gård, han drev, som søn af gårdejer Peter Wolf og Marie Cathrine f. Møller. Peter Wolf måtte som ung mand med i krigen 1914-18, men kom uskadt hjem, og giftede sig i 1923 med nabodatteren Cathrina Schmidt og overtog samtidig sin fødegård. Her øvede han en betydelig arbejdsindsats, blandt andet ved at rejse gårdens bygninger og på anden måde udføre betydelige forbedringer på ejendommen.

Snart blev der kaldt på Peter Wolf til offentlige hverv. I en ung alder valgtes han til formand for Kegnæs mejeri, et hverv han udførte på en god måde i en årrække.

Da Kegnæs sogn ved folketingsvalget i 1939 fik et halvt hundrede stemmer på Slesvigsk parti, og da man efter den tyske besættelse i 1940 forbedrede oprettelsen af en tysk skole på Kegnæs, tog man fra dansk side tanken om rejsning af et dansk forsamlingshus op. Peter Wolf var manden, der ikke blot startede sagen, men var den inspirerende igangsætter af byggeriet, der resulterede i forsamlingshusets indvielse i 1943. Igennem mange år var Peter Wolf forsamlingshusets dygtige formand, og han var ikke bange for at give både tid og midler for, at dette hus, der nok var hans hjertebarn kunne få så gode vilkår som muligt.

Igennem en årrække var Peter Wolf naturligt formand for foredragsforeningen »Frem«, og sidst var han som gammel krigsdeltager formand for den lokale afdeling af D. S. K., hvor han jo ved den traditionelle ærtespisning på våbenstilstandsdagen den 11. november, altid – indtil foreningens ophør – præsiderede som den humorfyldte leder af aftenen i kammeraternes kreds.

Som bestyrelsesmedlem i Tandslet sparekasse repræsenterede han på en god måde sit sogn. Sidst må nævnes, at han igennem mange år var Sprogforeningens utrættelige tillidsmand her i sognet, aldrig blev han træt af at nævne de nationale foreningers hjælp ved forsamlingshusets rejsning.

Alle de hverv Peter Wolf fik betroet gjorde han alt for at passe på bedste måde. Med Peter Wolf er en markant skikkelse i vort sogn gået bort, han var en god Kegnæsbo, og sit land en god søn. Ære være hans minde.

Jens Bladt sen.

Chr. Rönnenkamp

Klusgård

Med Christian Rönnenkamp, Klusgård ved Flensborg, der døde 14. februar, 84 år, er en farverig personlighed gået bort.

Christian Rönnenkamp var ud af en berømt Flensborg-slægt, der omkring år 1700 var indvandret fra Lifland. Den første Rönnenkamp, der bosatte sig i Flensborg, var nålesmed, men i Flensborgs storhedstid i det 18. århundrede blev hans efterkommere storkøbmænd og skibsredere og gjorde sig stærkt gældende i fjordbyen. Det var også en af hans forfædre, der byggede Klusgård i 1806, mens en anden oprettede plejehjemmet for tidligere søfolk på Ballastbroen. Under det slesvig-holstenske oprør sluttede et medlem af slægten sig til oprørerne, hvad der resulterede i, at en gren af slægten blev tysk.

Christian Rönnenkamp fik også en tysk opdragelse. Efter endt skolegang på »Oberrealschule« i Flensborg blev han som 18-årig indkaldt til krigstjeneste på vestfronten og hjemsendt som hårdtsåret. I mellemkrigsårene drev han fra Klusgård slægtshistoriske studier og i 2. verdenskrig blev han påny indkaldt, denne gang som hjælpetolder i Italien. Efter 1945 gik han aktivt ind i det danske arbejde og i en årrække sad han i Nyhus-distriktets bestyrelse, ligesom han var medlem af den udvidede amtsstyrelse i det gamle Flensborg amt.

Christian Rönnenkamp følte det som en forpligtelse at vende tilbage til den nationalitet alle hans forfædre havde haft før 1840 og han kom hurtigt til at føle sig hjemme i det danske. Han var en højt begavet og kultiveret mand med en betydelig historisk viden og i en årrække var han stærkt benyttet foredragsholder.

K. Grage.

Christian Jacobsen

Nymark Kegnæs

Den 5. december 1983 døde forhenværende gårdejer Christian Jacobsen, Nymark Kegnæs i en alder af 80 år.

Christian Jacobsen var født på Skeldemark i Broager sogn den 13. april 1903, som søn af landmand Lorens Jacobsen og Ingeborg.

Sin skolegang fik Christian Jacobsen udelukkende i den tyske skole, og efter konfirmationen var han landbrugsmedhjælper både hjemme og ude forskellige steder, sidst fra 1930 til 1935 hos forpagter Hans Mathiesen i Kegnæs præstegård. Her mødte han sin hustru i datteren Kathrine, de blev gift i 1935, og købte gården Nymark i Østerby.

Her øvede de en dygtig landmandsgerning, indtil de i 1958 afstod gården til deres eneste datter Ingeborg og hendes mand, der fortsætter de gode traditioner.

Christian Jacobsen var en kærnedansk mand, stærkt historisk interesseret, og han deltog trofast i sognets og egnens historiske arbejde. Igennem en årrække var han tillidsmand i Sprogforeningen.

Han var meget sangglad, og bestyrelsesmedlem i den stedlige sangforening. Da Kegnæs skole blev bygget var han den første skolenævnsformand, og gennem en årrække i bestyrelsen for foredragsforeningen Frem. Husflidsarbejde havde hans store interesse, og i Kegnæs kirke hænger en smuk indsamlingsbøsse fra hans hånd.

Igennem de sidste mange år boede Christian Jacobsen og Kathrine i deres hyggelige aftægtsbolig på Nymark, og han gav så længe han kunne en hånd med i det daglige arbejde.

Med Christian Jacobsen er en dygtig og trofast sønderjyde gået bort, hans skikkelse savnes i sognebilledet på Kegnæs.

Jens Bladt.

Margarethe Wingender

Flensborg

Margarethe Wingender, der døde 31. august 1984, 91 år, hørte til den flok trofaste kvinder og mænd, der gennem en sejt og udholdende indsats og hyppigt under personlige afsavn skabte grundlaget for nutidens danske mindretsarbejde.

Som tillidskvinde i SSF's 18. distrikt sled hun i mere end 25 år trapper for danskheden – først i 1930'erne og påny efter 1945. For denne indsats fik hun i 1975 tildelt SSF's sølvnål. Til trods for, at hendes mand, der var skibsingeniør, sjældent var hjemme fra søen og hun således var ene om at opdrage deres to sønner, gik hun stærkt op i dansk foreningsarbejde. Hun var allerede aktiv i den danske agitation i afstemningstiden og efter 1920 stillede hun sig til rådighed for Den slesvigske Forening, da denne startede på fuldstændig bar bund.

I sit liv måtte Margarethe Wingende døje megen modgang og sorg. Hendes yngste søn faldt 1942 i Rusland, hendes mand sad 4½ år interneret i England og Canada, efter at hans skib var blevet sænket i Atlanten og hyppigt blev hun også chikaneret af nazisterne. I sit hjem fik hun hele syv gange besøg af Gestapo, der ledte efter eftersøgte personer og illegale skrifter.

Ligesom sin mand, der døde for en del år siden, var Margarethe Wingender meget bevidst dansk. I en periode i 30'erne gik hendes mand arbejdsløs, og familien fik da af nazisterne at vide, at han godt kunne få hyre, hvis han ville tage de to sønner ud af dansk skole. Svaret blev et bestemt nej.

K. Grage.

Peter Jessen Møller

Tønder

Ved fhv. hjemmeværnskonsulent Peter Møllers død den 3. marts 1984 mistede Syd- og Sønderjylland atter en af sine kendte personer.

Peter Møller blev født i Haderslev den 19. maj 1908. De første fire år af sin skolegang i Haderslev måtte han gå i tysk skole. Efter genforeningen i 1920 kom han i dansk skole, hvor han gik, indtil han blev konfirmeret i 1923. Efter konfirmationen kom han i lære som bygnings-snedker. I 1929 tog han som nyuddannet bygnings-snedker på valsen gennem Tyskland og videre til Wien, hvor han afsluttede turen med at deltage i en stor international kongres. Fra Wien rejste han tilbage til Haderslev, hvor han opholdt sig, indtil han kom på Arbejder-Højskolen i Esbjerg. Efter højskoleopholdet arbejdede han i nogle år som snedker/tømrer på Nakskov skibsværft. I 1934/35 kom han på Arbejder-Højskolen i Roskilde og derfra tilbage til Haderslev, hvor han – ligesom så mange andre på den tid – måtte gå arbejdsløs, indtil han fik anvist arbejde ved digebyggeriet på Årø (den tids nødhjælpsarbejde for langtidsledige)..

Den 9. april 1940 arbejdede han hos en dansk snedkermester i Haderslev. Senere fik han arbejde hos en tysk mester, men da denne begyndte at arbejde for tyskerne, holdt han op hos ham. I 1943 blev han pedel på en skole i Haderslev, og som sådan arbejdede han, indtil han i 1948 kom til Tønder som redaktør for dagbladet Sønderjyden. I 1953 blev han udnævnt til hjemmeværnskonsulent i Sønderjylland, men virkeområdet blev senere udvidet til og med Horsens. Som hjemmeværnskonsulent måtte han tage sin afsked i 1974 på grund af svigtende helbred.

Som redaktør var han en god nyhedsformidler, og han var ikke bange for at give sin mening til kende. Han var saglig, men kunne være hård, når der var noget, der havde offentlighedens interesse og som forskellige kredse/grene bevidst forsøgte at sylte.

Som den første hjemmeværnskonsulent i Sønderjylland måtte han være igangsat næsten inden for alle områder, der havde med hjemmeværnets oplysningsarbejde at gøre. Han sørgede for foredragsholdere, arrangerede hvervekampagne, udstillinger m. m. Han holdt sig heller ikke tilbage for at arbejde i marken med at stemme dørklokker hos personer, der var positivt indstillet over for hjemmeværnet. Mangen en hjemmeværns M/K vil huske og mindes ham som en god kammerat med et godt humør, hjælpsom, slagfærdig og med en aldrig svigtende optimisme over for det arbejde, som skulle sættes i gang. Hans arbejdstid var aldrig under 8 timer daglig – nærmest det dobbelte – men uanset hvor han befandt sig i Jylland og uanset, hvor sent det blev, kørte han hjem til Tønder. Der hvilede og spiste han bedst, sagde han, og så kunne det jo også være, at der var kommet noget med posten, som han lige skulle svare på. Han deltog også i øvelser som frivillig hjemmeværnsmand og var den, som stod for det første udvekslingsbesøg mellem hjemmeværnet i Tønder og Tønder bys venskabsby, Langesund, Norge. Endvidere var han foregangsmand ved oprettelse af hjemmeværnets veteranforening, og sad i denne forenings bestyrelse lige til det sidste. Som påskønnelse af sin arbejdsindsats i hjemmeværnet, fik han som en af de første i Sønderjylland tildelt hjemmeværnets fortjenstmedalje.

Af politisk overbevisning forblev han hele sit liv socialdemokrat af den gode gamle slags og var som sådan opstillet som folketingskandidat i Tønder kredsen fra 1964-1969.

Foreningen Norden havde også hans store interesse. Her virkede han som pressesekretær og sendte nyheder fra Tønder og omegn til Tønder bys nordiske venskabsbyer samt modtog og oversatte nyheder fra disse byer og fik dem optaget i de lokale dagblade.

Også inden for Landsforeningen for bedre Hørelse gjorde han et stort stykke arbejde, og han var i de sidste 10 år formand for lokalforeningen i Det gl. Tønder amt.

Han nåede også at få udgivet en bog gennem Historisk samfund for Sønderjylland. I bogen, der blev udgivet i 1978 og som han gav titlen »Haderslev-dreng mellem tysk og dansk«, fortæller han levende og interessant om Haderslev by, dens borgere og sin egen opvækst i byen, indtil den 8. april 1940. Et manuskript til en fortsættelse af bogen efter den 8. april blev efter opfordring fra og indsendt til historisk samfund, men dette manuskript blev sendt tilbage – til stor fortrydelse for ham – med den begrundelse, at de nuværende økonomiske forhold ikke gjorde det muligt at få bogen udgivet.

Gennem de sidste par år gennemgik han mange svære operationer på sygehuset i Odense og Tønder, men knap var han kommet hjem, før han atter var i gang med sine mange gøremål.

Han var en god familiefader, selskabsmand, havemand samt en god mand at spørge til råds.

Han efterlader sig sin hustru Esther, datteren Eva, der arbejder på AOF's landsforbunds kontor og sønnen Hans, der arbejder som journalist ved radio Syd. Med Peter Møller er et særdeles virksomt liv sluttet.

Æret være hans minde.

J. P. Autzen.

ALMANAKKENS HÅNDBOG

Sønderjysk vejviser

Forslag til supplering af vejviseren modtages gerne.

Sprogforeningens Almanak,
Østergade 11, 6440 Augustenborg

DET DANSKE KONGEHUS

MARGRETHE II, Danmarks Dronning, født 16. april 1940, succederede 14. januar 1972, gift 10. juni 1967 med prins *Henrik* af Danmark, født greve de Laborde de Monpezat, født 11. juni 1934.

Sønner: 1) *Frederik André* Henrik Christian, født 26. maj 1968. 2) *Joachim* Holger Waldemar Christian, født 7. juni 1969.

Søstre: 1) *Benedikte* Astrid Ingeborg Ingrid, født 29. april 1944, gift 3. februar 1968 med *Richard* Casimir Karl August Konstantin, prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg, født 29. oktober 1934. Børn: a) *Gustav* Frederik Philip Richard, født 12. januar 1969. b) *Alexandra* Rosemarie Ingrid Benedikte, født 20. november 1970. c) *Nathalie* Xenia Margareta Benedikte, født 2. maj 1975. 2) *Anne-Marie* Dagmar Ingrid, født 30. august 1946, gift 18. september 1964 med Hans Majestæt *Konstantin*, forhen Hellenernes konge, født 2. juni 1940.

Moder: Dronning *Ingrid* Victoria Sofia Louise Margareta, født Sveriges prinsesse, født 28. marts 1910, gift 24. maj 1935 med *Kong Frederik IX*, født 11. marts 1899, død 14. januar 1972.

Farbroder: Arveprins *Knud* Christian Frederik Michael, født 27. juli 1900, død 14. juni 1976, gift 8. september 1933 med *Caroline-Mathilde* Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid (se nedenfor). Datter: *Elisabeth* Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margarethe Désirée, født 8. maj 1935.

Farfaders broders børn: a) *Caroline-Mathilde* Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid, født 27. april 1912, gift 8. september 1933 (se ovenfor). b) *Gorm* Christian Frederik Hans Harald, født 24. februar 1919.

Farfaders farbroders børn: 1) *Axel* Christian Georg, født 12. august 1888, død 14. juli 1964, gift 22. maj 1919 med *Margaretha* Sofia Lovisa Ingeborg, født Sveriges prinsesse, født 25. juni 1899, død 4. januar 1977. Søn: *Georg* Valdemar Carl Axel, født 16. april 1920, gift 16. september 1950 med *Anne* Ferelith Fenella, født Bowes-Lyon, født 4. december 1917, død 26. september 1980. 2) *Margrethe* Françoise Louise Marie Helene, født 17. september 1895, gift 9. juni 1921 med *Renatus* Karl Maria Joseph, prins af Bourbon-Parma, født 17. oktober 1894, død 30. juli 1962.

REGERING OG FOLKETING

Ministeriet Poul Schlüter

Udnævnt den 10. januar 1984

Statsminister	<i>Poul Schlüter</i>
Udenrigsminister	<i>Uffe Ellemann-Jensen</i>
Finansminister	<i>Palle Simonsen</i>
Justitsminister	<i>Erik Ninn-Hansen</i>
Økonomiminister	<i>Anders Andersen</i>
Landbrugsminister	<i>Niels Anker Kofoed</i>
Energiminister	<i>Knud Enggaard</i>
Industriminister	<i>Ib Stetter</i>
Miljøminister og minister for nordiske anliggender	<i>Christian Christensen</i>
Undervisningsminister	<i>Bertel Haarder</i>
Minister f. offentlige arbejder	<i>Arne Melchior</i>
Fiskeriminister	<i>Henning Grove</i>
Boligminister	<i>Niels Bollmann</i>
Arbejdsminister	<i>Grethe Fenger Møller</i>
Minister for kulturelle anliggender	<i>Mimi Stilling Jakobsen</i>
Socialminister	<i>Elsebeth Kock-Petersen</i>
Indenrigsminister	<i>Britta Schall Holberg</i>
Minister for skatter og afgifter	<i>Isi Foighel</i>
Minister for Grønland	<i>Tom Høyem</i>
Forsvarsminister	<i>Hans Engell</i>
Kirkeminister	<i>Mette Madsen</i>

Folketingsvalget den 10. januar 1984

Stemmeprocent 88,4

Socialdemokratiet	1.062.561 stemmer	56 mandater
Radikale Venstre	184.642 stemmer	10 mandater
Konservative Folkeparti	788.222 stemmer	42 mandater
Retsforbundet	50.381 stemmer	0 mandater
Socialistisk Folkeparti	387.122 stemmer	21 mandater
Inter.-Social.-Arbejderparti	2.151 stemmer	0 mandater
Kommunistisk Parti	23.085 stemmer	0 mandater
Centrum Demokraterne	154.553 stemmer	8 mandater
Kristeligt Folkeparti	91.623 stemmer	5 mandater
Arbejderpartiet KAP	978 stemmer	0 mandater
Venstre	405.737 stemmer	22 mandater
Venstresocialisterne	89.356 stemmer	5 mandater
Fremskridtspartiet	120.641 stemmer	6 mandater
I alt	3.361.052 stemmer	175 mandater
Færøerne		2 mandater
Grønland		2 mandater
		<hr/> 179 mandater

Stemmetal i Sønderjyllands amtskreds den 10. januar 1984

Stemmeprocent 87,7

Socialdemokratiet	47.596 stemmer	3 mandater
Radikale Venstre	6.690 stemmer	0 mandater
Konservative Folkeparti	44.608 stemmer	3 mandater
Retsforbundet	1.872 stemmer	0 mandater
Socialistisk Folkeparti	9.818 stemmer	1 mandater
Inter.-Social.-Arbejderparti	70 stemmer	0 mandater
Kommunistisk Parti	455 stemmer	0 mandater
Centrum Demokraterne	6.953 stemmer	1 mandater
Kristeligt Folkeparti	5.723 stemmer	0 mandater
Venstre	25.008 stemmer	1 mandater
Venstresocialisterne	1.506 stemmer	0 mandater
Fremskridtspartiet	9.104 stemmer	1 mandater
I alt	159.403 stemmer	9 mandater

Valgt i Sønderjyllands amtskreds

- Socialdemokratiet:* J. K. Hansen, fhv. minister
Poul Qvist Jørgensen, afdel.led.
Svend Taanquist, labor.mest.
- Konservative Folkeparti:* Kaj Ikast, major
Jens P. Rønholt, gårdejer
Svend Åge Petersen, rådg. ing.
- Socialistisk Folkeparti:* Inger Harms, kontorassistent
- Venstre:* Peder Sønderby, gårdejer
- Fremskridtspartiet:* Helge Dohrmann, entreprenør

Undervisningsministeriets udvalg vedrørende danske kulturelle anliggender i Sydslesvig

(Beskikkelse af 21. maj 1984 - efter folketingsvalget den 10. januar 1984)

S fhv. viceamtsborgmester
Peter Gorrsen,
Gl. Færgevej 48,
6300 Gråsten	V folketingsmedlem, gårdejer
Peder Sønderby,
Ørderup,
6520 Toftlund
SF viceamtsskatteinspektør
Rolf Lütken,
Birkholmsvej 4,
2800 Lyngby	R generalkonsul, professor
Troels Fink,
Vægtergården 1,
6200 Åbenrå
K direktør, cand. polit.
E. Haunstrup Clemmensen,
Gl. Vartovvej 19,
2900 Hellerup	Sekretær:
kontorchef C. E. Laurup,
Undervisningsministeriet,
Direktoratet for de videre-
gående uddannelser,
Frederiksholms Kanal 26,
1220 København K.
tlf.: (01) 92 54 37.

AMT OG KOMMUNER

Sønderjyllands amt

Overøvrigheden

H. P. Hanssensgade 42, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 12 36. Kontortid: 9-12 og
14-16, lørdag lukket.

Tilsynsrådet for Sønderjyllands amt

H. P. Hanssensgade 42, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 12 36. Kontortid: 9-12 og
14-16, lørdag lukket.

Statsamtmand

Ole Perch Nielsen.

Sønderjyllands amtskommune

Amtsgården, Flensborgvej 130,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 50 50.

Amtsborgmester: Kresten Philipsen.
Amtskommunaldirektør: V. Harsberg.

Kort over Sønderjyllands amt

Amtsrådsmedlemmer pr. 1. januar 1982

- V Amtsborgmester Kresten Philipsen, »Lundtoftbjerg«, 6200 Åbenrå. Gårdejer. Tlf. (04) 68 75 37.
- A 1. viceamtsgormester Dycke Hoff, Farversmøllevej 125, 6200 Åbenrå. Distriktsmontør. Tlf. (04) 62 17 94.
- V 2. viceamtsgormester Peter Holst, Bregnegårdsvej 13, 6630 Rødding. Højskolelærer. Tlf. (04) 84 12 50.
- V Edith Aalling, Selskærvej 5, 6560 Sommersted. Landbohusmoder. Tlf. (04) 55 41 92.
- A Heine Andersen, Birkevænget 2, Abild, 6270 Tønder. Lærer. Tlf. (04) 72 20 13.
- A Karen Bertelsen, Frejasvej 12, 6070 Christiansfeld. Sygehjælper. Tlf. (04) 56 14 28.
- A Per Friis, Færgevej 71, 6100 Haderslev. Lærer. Tlf. (04) 58 46 93.
- A Børge Bisgaard Hansen, Ringgade 240, 6400 Sønderborg. Toldpatr.mest. Tlf. (04) 42 46 04.
- S Hermann Heil, Farversmøllevej 97, 6200 Åbenrå. Regnskabschef. Tlf. (04) 62 38 33.
- F Helge C. Jacobsen, Åstrup Allé 46, Over Åstrup, 6100 Haderslev. Skolepsyk. Tlf. (04) 52 10 81.
- V Helge M. Jensen, Landevejen 34, Døstrup, 6780 Skærbæk. Lærer. Tlf. (04) 75 43 24.
- A Knud Tejlgård Jensen, Rosenvej 29, Ullerup, 6400 Sønderborg. Skoleinsp. Tlf. (04) 46 11 81.
- V Lauge Nielsen Jepsen, Bakkevej 4, 6261 Bredebro. Direktør. Tlf. (04) 74 15 33.
- A Christian P. Johannsen, Nyboder 41, 6520 Toftlund. Skoleinspektør. Tlf. (04) 83 16 84.
- A Else Jæger, Rådnyvej 26, 6400 Sønderborg. Sygeplejelærer. Tlf. (04) 42 58 73.
- Z Günther Kley, Juhlsvej 1, Farris, 6560 Sommersted. Flyvechef. Tlf. (04) 55 12 03.
- Q Knud Olav Knudsen, Solbakken 20, 6100 Haderslev. Dyr læge. Tlf. (04) 53 15 65.
- C K. M. Laursen, Grønlandsvej 39, 6100 Haderslev. Major. Tlf. (04) 52 50 68.
- C Gerda Loff, »Havklev«, Varnæsvej 329, 6200 Åbenrå. Fru. Tlf. (04) 66 36 22.
- B Ruth Nielsen, Østergade 19, 6270 Tønder. Fru. Tlf. (04) 72 19 30.
- Z Hans R. Nielsen, Bredgade 19, 6254 Øster Højst. Bagermester. Tlf. (04) 77 51 08.
- A Erik Oksborg, Egevej 6, Hammelev, 6500 Vojens. Konsulent. Tlf. (04) 57 72 80.
- B Sv. Ingomar Petersen, Smedevænget 5, 6500 Vojens. Arkit. Tlf. (04) 54 18 70.
- C Hans Rossen, Trolldhøj 2, 6510 Gram. Fabrikant. Tlf. (04) 82 18 50.
- V Erik Rytter, Ringridervej 23, 6400 Sønderborg. Amtslandinsp. Tlf. (04) 42 12 26.
- V Hans Schmidt, Sandetvej 1, Arrild, 6520 Toftlund. Gårdejer. Tlf. (04) 83 41 08.
- C Sven Tarp, Jernbanesvinget 7, 6392 Bolderslev. Installatør. Tlf. (04) 64 62 19.
- V Jens Terp-Nielsen, Lindbjerg 5, 6200 Åbenrå. Direktør. Tlf. (04) 62 18 18.
- A Bente W. Tietzje, Møllebakken 20, Guderup, 6430 Nordborg. Distriktssekretær. Tlf. (04) 45 89 08.

Kommuner i Sønderjyllands amt

- Augustenborg kommune,**
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 15 82.
Borgmester: Arthur Jespersen.
Kæmner: M. Thomsen.
- Bov kommune, 6330 Padborg.**
Tlf. (04) 67 00 7.
Borgmester: Johann Rebsdorf.
Kontorchef: N. C. Andersen.
- Bredebro kommune, 6261 Bredebro.**
Tlf. (04) 74 16 50.
Borgmester: Peter Kjær.
Kæmner: Gert Horn.
- Broager kommune, 6310 Broager.**
Tlf. (04) 44 10 33.
Borgmester: Niels Krogh Hansen.
Kæmner: Knud Møller.
- Christiansfeld kommune,**
6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 14 05.
Borgmester: Bent Skriver.
Kommunaldirektør: Jørgen E. Lund.
- Gram kommune, 6510 Gram.**
Tlf. (04) 82 21 31.
Borgmester: Anton Paulsen.
Kommunaldirektør:
Keld Brøkner Nielsen.
- Gråsten kommune, 6300 Gråsten.**
Tlf. (04) 65 12 30.
Borgmester: Uwe Nannsen.
Kæmner: N. Bahlke.
- Haderslev kommune,**
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 65 05.
Borgmester: Kurt Dørflinger.
Kommunaldirektør: Arne Otto Bak.
- Højer kommune, 6280 Højer.**
Tlf. (04) 74 23 27.
Borgmester: Knud Hansen.
Kæmner: Thomas Uhr Knudsen.
- Lundtoft kommune, Felsted,**
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 55 11.
Borgmester: Johannes Kristiansen.
Kommunaldirektør: Jens Bundesen.
- Løgumkloster kommune,**
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 45 11.
Borgmester: Hans Jessen Hansen.
Kæmner: R. Rømer.
- Nordborg kommune, 6430 Nordborg.**
Tlf. (04) 45 04 15.
Borgmester: Jens Chr. Jensen.
Kæmner: Anton Nielsen.
- Nørre-Rangstrup kommune,**
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 19 34.
Borgmester: Chresten Jacobsen.
Kommunaldirektør:
Jacob Jacobsen Haugaard.
- Rødding kommune, 6630 Rødding.**
Tlf. (04) 84 21 61.
Borgmester: Gunnar Juul.
Kommunaldirektør: Carlo Jensen.
- Rødekro kommune, 6230 Rødekro.**
Tlf. (04) 66 28 75.
Borgmester: Erik Larsen.
Kommunaldirektør: Ervin Mølgård.
- Skærbæk kommune, 6780 Skærbæk.**
Tlf. (04) 75 22 11.
Borgmester: Hans Bonde Møller.
Kommunaldirektør: H. Thomasen.
- Sundeved kommune, Avnbøvej 12,**
Ullerup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 12 16.
Borgmester: Chr. Møller.
Kæmner: Erik Petersen.
- Sydals kommune, Skovsholm 1,**
Hørup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 52 20.
Borgmester: Thomas Jacobsen.
Kæmner: Poul-Erik Johansen.
- Sønderborg kommune,**
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 93 00.
Borgmester: Harry Christensen.
Kommunaldirektør:
cand. jur. Henning Neerhøj.
- Tinglev kommune, Tinglev Midt 2,**
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 40 39.
Borgmester: Hardy Knudsen.
Kommunaldirektør:
cand. jur. Morten Knudsen.

Tønder kommune, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 18 10.
Borgmester: Jens Børsting-Andersen.
Kommunaldirektør: Egon Nielsen.

Åbenrå kommune, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 12 00.
Borgmester: Camma Larsen-Ledet.
Kommunaldirektør: Ehlert B. Nielsen.

Vojens kommune, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 16 76.
Borgmester: Peter Petersen.
Kommunaldirektør: Mogens Olsen.

**I Andelsbanken
kan du både få
høj rente
og mulighed for
A-købe lån
på din nye
A-løn konto.**

**Kom ind
og få
en aftale**

ANDELSBANKEN
er anderledes

FORENINGER, ORGANISATIONER, INSTITUTIONER M. V.

Nationale og historiske foreninger m. v.

Sprogforeningen

Folketøj, Haderslevvej 7, Åbenrå.
Tlf. (04) 62 11 50.
Kontortid: Tirsdag og fredag 16-18.

Sekretær: Lis Mågård.

Formand: O. bibliotekar Jørgen Mågård,
Bovvej 4, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 34 54.

Ledelse: Skoleleder Sigfred Andresen,
Mühlendamm 7, D-2257 Bredstedt
(Sydslesvig). Tlf. 009 49 4671 - 42 57.

Sognepræst Th. Heick,
Kirkepladsen 3, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 12 27.

Direktør H. P. Jensen,
Åbakken 24, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 36 35.

Fru gdr. Mette Jepsen, Rørkær,
Skovfennen 5, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 24 86.

Naturlæge Hermann Liebers,
Hochstrasse 11,
D-2390 Flensburg.
Tlf. 009 49 461 - 5 38 76.

Dommer Ditlev Nielsen,
Hertug Hansvej 7, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 22 75.

Skoleforeningen

Formand: Fhv. borgmester
Svend Christensen, Åglimt 16,
6372 Bylderup Bov. Tlf. (04) 76 25 58.

Næstformand: Gdr. Hans Schmidt,
Sandet, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 41 08.

Kasserer: Bankass. fru Hanne Clausen,
Sydbanks afdeling, 6270 Tønder.

Sekretær: Fhv. gdr. Jens Friis Styrk,
Catharinasvej 22, Visby, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 32 81.

Grænseforeningen

Kontor: Peder Skramsgade 5,
1054 København K. Tlf. (01) 11 30 63.

Formand: Professor H. P. Clausen,
Hørhavevej 75 A, 8270 Højbjerg.
Tlf. (06) 27 11 20.

Sekretær: Direktør, cand. jur.
O. M. Olesen.

Sønderjyllands amt:

Formand: Bagermester Chr. Buch,
Vinklen 12, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 51 64.

Haderslev Vesteramt:

Formand: Kredsrevisor Hans Mathiesen,
Lindeallé 10, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 13 21.

Haderslev Østeramt:

Formand: Fhv. skoleinspektør
Jørgen Pors, Sjøllandsgade 13,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 17 42.

Åbenrå Amt:

Formand: Skoleinspektør Ove Nissen,
Dalsmarksgade 3, Rinkenæs,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 07 45.

Sønderborg Amt:

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Hellesen, Kastanieallé 24 a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Tønder Amt:

Formand: Bagermester Chr. Buch,
Vinklen 12, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 51 64.

Grænseegnens Arbejdsudvalg

Formand: Lærer Knud Nielsen,
6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 12 31.

Sekretær: Lærer Tage Madsen,
6372 Bylderup. Tlf. (04) 76 21 27.

CIMBRIA TØMMERHANDEL A/S

AABENRAA

- en central for byggematerialer

Telefon (04) 62 20 00*

**padborg
boghandel**

v/ Launi Pedersen

Tlf. 67 31 08

BOGCENTRET VED GRÆNSEN

Sønderjydsk litteratur i stort udvalg

NIELS THOMSENS Boghandel

STORETORV 2 . Aabenraa . Telf. (04) 62 37 20 . 62 22 29

KVALITET på TRYK

er ikke dyrere

AABENRAA BOGTRYKKERI

BOGTRYK - OFFSET

v/ Leif Mogensen

Aabenraa . Vestermarksvej 21 . Telefon (04) 62 25 49

HOLM HANSEN'S BOGHANDEL

Løgumkloster - Telefon 74 35 57

Slesvigsk Samfund

Kontor: Hans Egedesgade 11,
2200 København N. Tlf. (01) 39 67 23.

Den Nordslesvigske Kvindeforening

Formand: Fru Mette Julius,
Algade 68, Frifelt, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 72 34.

Næstformand: Fru Kirsten Gjelstrup,
Hjarupvej 15, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 31 47.

Kasserer: Hedvig Møller,
Brobølvej 21, 6400 Sønderborg.

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sekretariat og ekspedition:
Landsarkivet, Haderslevvej 45,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 46 83.

Forretningsudvalg: Fhv. filialdirektør
Poul Andersen, Munkemølle, Gråsten,
formand.

Rektor Knud Fanø, Duborg Skolen,
Flensborg, næstformand.

Landsarkivar Hans H. Worsøe,
Åbenrå, sekretær.

Afdelingsleder Rasmus Callesen,
Åbenrå, kasserer.

Redaktionsudvalg for Sønderjyske
Årbøger: Overarkivar Dorrit Andersen,
Farum.
Rektor Knud Fanø, Flensborg.

Redaktionsudvalg for Skriftrækken:
Mag. art. Henrik Becker-Christensen,
Åbenrå.
Bibliotekar N. H. Kragh Nielsen,
Rødding.
Arkivar Lars N. Henningsen, Åbenrå.
Museumsinspektør Steen Andersen,
Haderslev.

Redaktionsudvalg for Sønderjysk
Månedsskrift:
Cand. polit. fru Inger Bjørn Svensson,
Haderslev.
Bibliotekar Jane Bossen, Flensborg.

Amtsudvalgsformænd:

Haderslev amt: Gdr. Søren Rasmusen,
Hygumskov, Rødding.

Sønderborg amt: Skoleinspektør
Aage Rasmussen, Broager.

Tønder amt: Gdr. E. Posselt,
Møgeltønder.

Åbenrå amt: Overlærer H. H. Bang,
Bov.

Sydslesvig: Dr. Johann Runge,
Flensborg.

Øvrige medlemmer af styrelsen:
Advokat Svend Oksen, Skærbæk.

Historisk Samfund for Als og Sundeved

Formand: Forstander Boye Andersen,
Storegade 84, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 46 63.

Sekretær: Museumsinspektør
J. Slettebo, Sønderborg Slot,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 25 39.

Det unge Grænseværn (D. N. U.)

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Hellesen, Kastanie Allé 24 a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Næstformand: Gdr. Poul la Cour Møller,
Blispegården, Ketting,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 16 08.

**Bankrådgiveren,
kun i Privatbanken**

PRIVATbanken

GRAM AFDELING
Slotsvej 11 . 6510 Gram
Telefon (04) 82 16 21

M. Schaumanns Klædefabrik A/S

Haderslev

Grundlagt 1872

Restaurant - Kursuscenter

»FOLKEHJEM«

6200 Aabenraa . Telf. 04 - 62 28 48

OCEKA MARKED

v/ PETER TRUELSEN . 6534 Agerskov . Telefon (04) 83 33 03
Kolonial . Vine . Spirituosa . Konserver . Dybfrost . Frugt og grønt

KONTORMASKINER

KONTORMØBLER

KONTORARTIKLER

Asmus Schultz

Aabenraa . Tlf. (04) 62 35 26

Institut for Grænseregionsforskning

Persillegade 6, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 55 50.

Direktør: Cand. polit.
Nils Groes.

Forskningsmedarbejdere:

Kirsten Sass Bak,
Henrik Becker-Christensen,
Susanne Bygvrå,
Andreas P. Cornett,
Carsten Y. Hansen,
Vibeke Jensen,
Lars Jespersen,
Tyge Korsgård,
Christian Kådtmann,
Karen Margrethe Pedersen,
Karen Restad,
Torben Schultz,
Niels Holger Skou,
Gösta Toft.

Teknisk-administrativt personale:

Karin Davids,
Anne-Grethe Sibbesen Gårdsvig,
Hella Koschmieder,
Ingrid Lassen,
Lis Andersen Mågård.

Naturhistorisk Forening for Sønderjylland

Formand: Cand. scient. Vagn Heckmann,
Birkevej 3, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 27 65.

Kræftens Bekæmpelse

Den Syd- og Sønderjydske Fond.
Formand: Sognepræst M. K. Hvalsøe,
Hørup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 53 25.

Dansk Kvindesamfund

Formand: Inge Pedersen,
Hiort Lorenzensvej 27, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 32 83.

Slægtshistorisk Forening Sønderjylland

Formand: Jørgen Wangel,
Mosevang 29, Ulkebøl,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 75 33.

Sønderjydske Idrætsforening

Formand: Claus Christensen,
Nyrøjsvej 6, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 19 21.

Forretningsfører: Jens Olesen,
Øbeningsvej 5, Nr. Hostrup,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 92 69.

1. næstformand: Ingolf Skousen,
Mågevej 2, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 28 48.
2. næstformand og formand for
Fælles kursusudvalg: Elna Petersen,
Hasselvej 14, Hammelev, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 57 73 77.

Formand for skydning: A. T. Hansen,
Thrigesvej 94, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 60 69.

Formand for gymnastik:
Anne Grethe Cornelsen,
Bøgelhusvej 7, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 81 80.

Formand for folkedans:
Otto Holk Nielsen, Ahornvej 15,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 66 07.

Formand for idrætsudvalget:
Erik Stockholm, Hajstruggade 53,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 42 42.

Foreningen er delt i 5 hovedkredse.

Formænd:
Haderslev vesteramt: Henning Gårde,
Bakkevænget 12, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 14 36.

Haderslev østeramt: Lisbeth Skau,
Skovgårdsvej 15, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 57 72 21.

Åbenrå hovedkreds: Anton Mortensen,
Fiskebækvej 15, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 13 46.

Sønderborg hovedkreds:
Chr. Caspersen, Gammelmarksvej 16,
6310 Broager. Tlf. (04) 44 17 42.

Tønder hovedkreds: Tage Madsen,
Surrevej 18, Bylderup,
6372 Bylderup Bov. Tlf. (04) 76 21 27.

Røddingegnens Gymnastik- og Ungdomsforening

Formand: Frode Sørensen,
Rødding Højskole, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 15 28.

Forretningsfører: Anna Bruun,
Skovvænget 17, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 10 17.

Formand for håndboldudvalget:
Asta Lehmann, Præstegårdsvej 26,
Ø. Lindet, 6630 Rødding.

Formand for folkedanseudvalget:
Ole Sørensen, Lauenborgvej 11,
Stenderup, 6630 Rødding.

Formand for gymnastikudvalget:
Ester Torp, Galgetoft 44,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 21 78.

Formand for svømmeudvalget:
Peter Fredslund, Sdr. Hygum,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 53 05.

Formand for klub- og mødeudvalg:
Folmer Petersen, Nyvej 16,
6660 Lintrup.

Formand: Landmand Gerhard Schmidt,
Ladegårdskov, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 18 90.

Generalsekretær: Peter Iver Johannsen.

Deutscher Jugendverband für Nordschleswig

Vestergade 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 38 45.

Formand: Viceskoleinspektør
Armin Nickelsen, Skovfennen 16,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 45 57.

Forretningsfører: Knut Lippert.

Deutscher Schul- und Sprachverein für Nordschleswig

Jørgensgård 5, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 41 03.

Formand: Landmand Andreas Bucka,
Hostrupvej 32, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 43 12.

Bund deutscher Nordschleswiger

Deutsches Generalsekretariat,
Vestergade 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 38 33.

**Andels - Kartoffelmelsfabrikken
»Sønderjylland«
Tøndervej 3, 6520 Toftlund**

Telf. (04) 83 13 43

Musik – Teater – Kunst

Sønderjyllands Symfoniorkester

Institutionens bestyrelse:

Fhv. stiftamtmand, kammerherre
C. A. Vagn-Hansen, K1, formand.
Viceamtsborgmester Dycke Hoff.
Amtsrådsmedlem, gårdejer
Hans Schmidt.
Viceborgmest. Alfred Krogh Pedersen.
Fhv. kommunaldir. Ludvig Nielsen.
Fhv. redaktør Walther Lange.
Domorganist Svend Prip.
Violinist Torben Jensen.

Programudvalg:

Fløjtenist Thomas Jensen, formand.
Violinist Arne Møller Jørgensen,
næstformand.
Bratschist Finn Winsløv.
Fhv. stiftamtmand, kammerherre
C. A. Vagn-Hansen, K1.
Viceamtsborgmester Dycke Hoff.

Administration:

Jørgen Billesbølle, forretningsfører.
Karen Hilfred, sekretær.
Ingrid Christensen, bogholder.
Erik Nørlund, regissør.
Bo Lykke Jørgensen, arkivar.
Ib Kallehave og Per
Rosenborg Eriksen, orkesterbetjente.
Margit Osther, kantinen.
Peter Osther, vicevært.

Adresse:

Musikhuset, Skovvej 16,
DK 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 61 61.

Ib Nielsens Fløjtekvartet

Ib Nielsen, Erling Vagn Nielsen,
Børge Larsen, Urban Ericsson.

Henvendelse: Børge Larsen,
Primulavej 30, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 17 74.

Spillemandskvartetten

Børge Larsen og Torben Jensen, violin.
Jesper Hindø, bas.
Henning Jensen, klarinet.

Henvendelse: Tlf. (04) 42 72 13.

Den sønderjyske Messingkvintet

Flemming Neergaard Pedersen,
trompet. Per Nielsen, trompet.
Henrik Olsen, horn. Primdal Sørensen,
basun og Ernst Wedam, bastuba.

Henvendelse: Flemming Neergaard
Pedersen, Søndergade 24,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 82 36.

Den sønderjyske Duo

Elin Bruun, Dybbølberg 16,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 58 86.
Thomas Jensen, Ertebjergvej 28,
6473 Tandslet. Tlf. (04) 44 75 18.

Sønderjyllands Strygekvartet

v/ Arne Møller Jørgensen,
Dybbølberg 16, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 58 86.

Den alsiske Blæserkvintet

Ib Nielsen, Tove Steensgård,
Henning Jensen, Søren Friis,
Henrik Soelmark.

Henvendelse: Ib Nielsen,
Kongevej 42, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 63 17.

Sønderjydsk Teaterforening

Formand: Ole Berg, Bjerggade 25,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 45 61.

Sekretær: Overlærer K.W. Knudsen,
Topmejsvej 22, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 18 51.

Dansk Amatør Teater Samvirke

Landsformand: Bruno Gaston,
Fensmark, 4700 Næstved.
Tlf. (03) 74 61 55.

Forretningsfører: Asger Hulgaard,
Bliegevej 7, 8300 Odder.
Tlf. (06) 54 08 31.

Redaktør af »Rampelyset«:

Bent Jacobsen, redaktionens adresse:
Postboks 70, 6300 Gråsten.

Landssekretariat: Postboks 70,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 11 03.

Forlaget DRAMA,
Postboks 70, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 11 03.

**Christiansfeld Kunst- og
Museumsforening**

Formand: Fru Ilse Søgaard,
Lysestøbervej 3, 6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 16 73.

Haderslev Kunstforening

Formand: O. Gellert Nielsen,
Højgade 5, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 52 43.

Sønderborg Kunstforening

Formand: Lektor Karen Løvig,
Peter Graus Vej 5, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 18 16.

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Advokat Steen Schröder,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensborg.
Tlf. 009 49 461 - 1 79 53.

Vestslesvigs Kunstforening

Formand: Journalist Hanne Alsing,
Visby, 6270 Tønder. Tlf. (04) 76 34 11.

Bøger & Papir? så 65 1-2-3-4

Gråsten Boghandel ApS

NYGADE 1

GRÅSTEN

RØDDING TØMMERHANDEL A/S

6630 RØDDING . TELEFON (04) 84 11 49

JELS AFDELING

6630 RØDDING . TELEFON (04) 55 21 28

BYGGEMARKED

Biblioteker

- Augustenborg, Augustenborg Kommunebibliotek, 6440 Augustenborg.**
Tlf. (04) 47 16 71. Filialer i Asserballe, Fynshav, Notmark.
- Augustenborg, Løgumkloster, Løgumkloster Bibliotek, Storegade 16, 6240 Løgumkloster.**
Tlf. (04) 74 30 42. Filialer i: Bedsted, Nr. Løgum, Ø. Højst.
- Bredebro, Bredebro Bibliotek, 6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 14 28.**
Filialer i: Ballum, Randerup, Visby.
- Nordborg, Nordborg Bibliotek, Løjtertoft, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 450336. Filialer i: Guderup, Havnbjerg samt bogbus.**
- Broager, Broager Bibliotek, 6310 Broager. Tlf. (04) 44 16 13.**
Filial i: Egersund skole.
- Padborg, Bov Bibliotek, Bovvej 4, 6330 Padborg. Tlf. (04) 67 34 54.**
Filialer i: Holbøl, Kollund.
- Christiansfeld, Christiansfeld Bibliotek, 6070 Christiansfeld. Tlf. (04) 56 18 37.**
Filialer i: Aller, Fjelstrup, Hejls, Hjerndrup, Stepping, Taps, Vejstrup.
- Rødding, Rødding Bibliotek, Kongevej 6, 6630 Rødding. Tlf. (04) 84 12 88.**
Filialer i: Hygum, Jels, Lintrup, Skodborg, Skrave, Øster Lindet.
- Deutsche Bücherei, Åstrupvej 9, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 15 29.**
- Rødekro, Rødekro Bibliotek, Vestergade 20, 6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 26 23.**
Filialer i: Genner, Hellevad, Hjordkær, Hovslund.
- Felsted, Lundtoft Kommunes Biblioteker, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 53 20.**
Filialer i: Bovrup, Kliple, Søgård.
- Skærbæk, Skærbæk Bibliotek, Birke Allé 2, 6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 17 80.**
Bibliotekssamarbejde mellem Skærbæk og Tønder kommuner. Bogbus med 12 holdsteder i kommunen uden for Skærbæk by.
- Gram, Gram Bibliotek, Slotsvej 6, 6510 Gram. Tlf. (04) 82 19 70.**
Filialer i: Arnum, Fole.
- Sønderborg, Sønderborg Kommunes Biblioteker, 6400 Sønderborg.**
Tlf. (04) 42 26 31. Filialer i: Ulkebøl (Torvet, Ulkebøl). Tlf. (04) 42 82 58.
Dybbøl (på Dybbølskolen). Tlf. (04) 42 84 88.
- Gråsten, Gråsten Bibliotek, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 13 75.**
Filialer i: Rinkenæs og Kværs.
- Sønderborg Tekniske Bibliotek, Voldgade 5, 6400 Sønderborg.**
Tlf. (04) 42 11 88.
- Haderslev, Haderslev Bibliotek, Bispegade 15-17, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 55 33. Filialer i: Halk, Hoptrup, Marstrup, Vilstrup, Øsby, Årø.**
- Biblioteket ved Handelshøjskoleafdelingen i Sønderborg, Sdr. Landevej 30, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 55 25.**
- Højer, Højer Bibliotek, Digeskolen, 6280 Højer. Tlf. (04) 74 26 86.**
Filial i: Sdr. Sejerslev.
- Deutsche Bücherei, Rønhaveplads 12, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 57 65.**
- Kirke-Hørup, Sydals Kommunebibliotek, Holtvej 2, Hørup, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 44 54 29.**
Filialer i: Lysabild, Tandstet, Kegnæs.

Tinglev, Tinglev Bibliotek, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 41 69. Filialer i: Bolderslev,
Bylderup-Bov, Ravsted, Rens.

Tønder, Tønder Bibliotek, Richtsensgade
10, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 33 26.
Bibliotekssamarbejde mellem Tønder
og Skærbæk kommuner. Bogbus med
12 holdsteder uden for Tønder.

Deutsche Bücherei, Popsensgade 6,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 33 59.

Toftlund, Nørre Rangstrup Bibliotek,
Torvegade, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 13 03. Filialer i: Agerskov,
Arrild, Bevtoft, Branderup.

Vester-Sottrup, Sundeved Bibliotek,
Vester-Sottrup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 71 28. Filialer i:
Nybøl og Ullerup.

Vojens, Vojens Bibliotek, Billundvej 5,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 16 80. Filialer i:
Hammelev, Jegerup, Nustrup,
O. Jerstal, Oksenvad, Simmersted,
Skrydstrup, Sommersted, Vedsted,
Ørsted.

Åbenrå, Det sønderjydske Landsbiblio-
tek, Haderslevvej 3, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 25 62. Filialer i:
Løjt Kirkeby (Skolegade),
Rugkobbøl (Farversmøllevej 28) og
Stubbæk (Stubbæk skole).

Büchereizentrale Apenrade,
Vestergade 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 11 58.

Sønderjyllands Amts Biblioteksforening
(Amtskreds af Danmarks
Biblioteksforening)

Formand: Konsulent Hans M. Bille,
Kirkegårdsvej 43, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 14 52.

Sekretær: Overbibliotekar Ib Madsen,
Det Sønderjydske Landsbibliotek,
Haderslevvej 3, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 25 62.

Lån til forbed- ringer...

**JYLLANDS
KREDITFORENING**

Åstrupvej 13, 6100 Haderslev
Tlf. (04) 52 70 00

Undervisning

Ungdoms- og efterskoler

Agerskov Ungdomsskole, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 33 15.
Forstander Johs. Svenningsen.

Højer Ungdomsskole, 6280 Højer.
Tlf. (04) 74 21 40.
Forstander Bodil Keldorff og
Daniel Eiler.

Kongeådalens Efterskole,
Dover, 6660 Lintrup. Tlf. (04) 85 53 33.
Forstander Martin Ottosen.

Luthersk Missionsforenings Efterskole,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 36 52.
Forstander H. P. Mogensen.

Nordborg Slots Efterskole,
6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 15 28.
Forstander Arley D. Bastiansen.

Rens Ungdomsskole, 6372 Bylderup-Bov.
Tlf. (04) 64 83 70.
Forstander Ole Hansen.

Rinkenæs Ungdomsskole,
Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 13 08.
Forstander Georg Pristed.

Skamlingsbanke Ungdomsskole,
6093 Sjølund. Tlf. (05) 57 40 26.
Forstander Johannes Larsen.

Sommersted Ungdomsskole,
6560 Sommersted. Tlf. (04) 55 41 68.
Forstanderpar:
Birgitte og Knud Erik Hansen.

Sundeved Ungdomsskole, Bovrup,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 03 11.
Forstander Aage Rasmussen.

Vojens Ungdomsskole, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 11 29.
Forstander Henning Balle.

Åbæk Efterskole, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 50 63.
Forstander Mogens Thyge Jensen.

Deutsche Nachschule, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 68 20.
Forstander Horst Jacobsen.

Højskoler og landbrugsskoler

Danebod Højskole, Fynshav,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 46 41 12.
Forstander Mogens Hemmingsen.

Gråsten Landbrugsskole,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 10 24.
Forstander Filt Jensen.

Forsknings-Højskolen,
Ribe Landevej 3, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 09 60.
Forstander Bent Jensen.

Hoptrup Højskole, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 57 52 13.
Forstander Arne Bechmann.

Jaruplund Højskole, Jaruplund,
D-2390 Jaruplund-Weding.
Tlf. 009 49 46 30 - 382.
Forstander Egon Rasmussen.

Løgumkloster Højskole,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 40 40.
Forstander Johs. Lind.

Rødding Højskole, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 15 68.
Forstander Erik Overgaard.

Rønshoved Højskole, 6340 Kruså.
Tlf. (04) 65 81 30 og (04) 65 83 18.
Forstander Oscar Hårder.

Idrætshøjskolen i Sønderborg,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 18 48.
Forstander Hans Jørgen Nielsen.

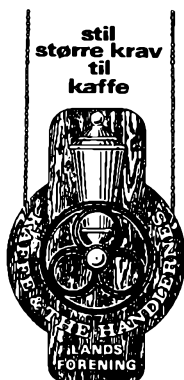
Højskolen Strand,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 21 60 og
(04) 42 85 90.
Kontor daglig 8-14.
Forstander Oluf Steinlein.

Volkshochschule Tingleff,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 48 20.
Forstander Horst Jacobsen.

Uge Folkehøjskole, Den nordisk-
europæiske folkelige højskole,
Uge, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 30 00.
Forstandere Myrna og Carl Vilbæk.

Kvindehøjskolen (Den nordiske),
Visby, 6270 Tønder. Tlf. (04) 76 34 93.
Forstanderinde Lisbet Nissen.

Tønder Landbrugsskole
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 41 00.
Forstander Frederik Kragholm.

- og husk

**Kaffen
skal være fra**

J. LAURIDSEN

KAFFEFORRETNING

Søndergade 17 . Aabenraa . Telefon 62 10 28

**Slagteriregion SYD A.M.B.A.
GRAASTEN**

Telefon (04) 651211*

**Udsalg i
GRAASTEN**

Havnegade

Telefon 65 22 11

Lokalhistoriske samlinger og arkiver

Landsarkivet for de sønderjyske Landsdele

Haderslevvej 45, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 58 58.
Åben 9-16, lørdag 9-17. Fra 15. 6.-15. 8.
dog lukket om lørdagen.
Landsarkivar Hans H. Worsøe.
Arkivarer Lars N. Henningsen og
Jørgen Witte.

Historiske Samlinger for Sønderjylland

Landsarkivet, Haderslevvej 45,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 46 83.
Åben: Mandag til fredag, kl. 9-12
og efter aftale.

Formand: Professor, dr. phil.
Troels Fink.

Leder: Fhv. landsarkivar
Peter Kr. Iversen.

Augustenborg

Lokalhistorisk forening for Augusten-
borg kommune
v/ fuldmægtig Hans Lind,
Mosevænget 9, 6440 Augustenborg.

Notmark bylav
form.: sekretær Thorvald Frederiksen,
Notmark, 6440 Augustenborg.

Bov

Bov biblioteks lokalhistoriske samling
v/ overbibliotekar Jørgen Mågård,
Bovvej 4, 6330 Padborg.

Historisk forening for Vis herred
v/ overlærer H. H. C. Bang,
Padborgvej 27, Bov 6330 Padborg.

Bredebro

Lokalhistorisk samling
Brede Bygade 14, 6261 Bredebro.

Broager

Lokalhistorisk forening for Broagerland
v/ Svend Hollensen
Mølmark 25, 6310 Broager.

Lokalhistorisk Arkiv
Møllegade 5, åbent fredage 16-18.

Christiansfeld

Christiansfeld lokalhistoriske arkiv
v/ Aage Boysen, Høgelbjerg,
6070 Christiansfeld.

Hejlsminde lokalhistoriske forening
v/ Holger Andreasen,
Gendarmvej 4, Hejlsminde, 6094 Hejls.

Fotohistorisk Arkiv i Hjerndrup
v/ lærer Aksel Gyldenkærne,
Hjerndrup, 6070 Christiansfeld.

Gram

Lokalhistorisk arkiv for Gram kommune
v/ overlærer Sv. Jensen,
Hans Tjellesen Schmidtsvej 14, Tiset,
6510 Gram.

Gråsten

Gråsten kommunes lokalhistoriske arkiv
Biblioteket, Ahlmannsparken,
6300 Gråsten.

Haderslev

Haderslev byhistoriske arkiv
Biblioteket, Bispegade 15-17,
6100 Haderslev.

Halk lokalhistoriske arkiv
v/ Verner Jensen,
Mosteriet Hjulsminde,
Halkvej 134, 6100 Haderslev.

Højer

Højeregns Lokalhistoriske Arkiv
v/ Folmer Christiansen,
Strandvejen 16, 6280 Højer.

Emmerlev Sogns

Lokalhistoriske Forening
v/ Eigil Hoydal,
Sdr. Sejerslev Skole, 6280 Højer.

Massey Ferguson
traktorer og
mejetærskere

P Lindberg^{A/S}
MASKINFORRETNING
6630 RØDDING 04 - 84 12 34*

**Nora har den rette
temperatur i støvlen
- nemlig fodens egen.**

nora

- støvlestærk!

C. Borregaard Nielsen A/S

6200 Aabenraa . Telefon 04 - 62 29 50

Lundtoft

Lokalhistorisk samling for Klipleve sogn
v/ gårdejer Jørgen Hansen,
Potterhusvej 7, Klipleve, 6200 Åbenrå.

Bovrup-Varnæs sognekirk
v/ lærer Ib Refstoft Andersen,
Lindeallé 7, Varnæs, 6200 Åbenrå.

Løgumkloster

Lokalhistorisk arkiv for Løgumkloster
kommune
v/ lærer Frede Gotthardsen,
Ringgade 15, 6240 Løgumkloster.

Nordborg

Lokalhistorisk arkiv
Løjtertoft 52, 6430 Nordborg.

Rødding

Brændstrup Hjemstavnsforening
v/ Niels Kristensen, Låsledvej 18,
Brændstrup, 6510 Gram.

Hygum Hjemstavnsarkiv
v/ Aksel Fredslund,
Skolegade 4, Sdr. Hygum,
6630 Rødding.

Skrave Hjemstavnsforening
v/ Hans J. Matthesen,
Skravevej 17, Københoved,
6600 Vejen.

Lintrup lokalhistoriske udvalg
v/ radiotekniker Knud Pedersen,
Nyvej 1, 6660 Lintrup.

Rødding lokalhistoriske Arkiv
v/ bibliotekar Niels H. Kragh Nielsen,
Biblioteket, Kongevej 6,
6630 Rødding.

Skodborg Hjemstavnsforening
v/ fru Helga Hørlück,
Kirkevej 5, Skodborg, 6600 Vejen.

Lokalhistorisk Udvalg for
Øster Lindet Sogn
v/ gdr. Arne Buhrkal, Vråvej 4,
Øster Lindet, 6630 Rødding.

Rødebro

Lokalhistorisk forening for Rødebro
kommune
v/ K. G. Festersen,
Rødebro bibliotek, Vestergade 20,
6230 Rødebro.

Skærbæk

Historisk Samfund i Brøns
v/ fmd. hr. Wilbur Freudendahl,
Unsigvej 2, Brøns, 6780 Skærbæk.

Rejsby-arkivet
v/ Jens Lassen, Rejsby,
6780 Skærbæk.

Historisk forening for Skærbæk
og omegn
v/ forlagsdirektør H. E. Sørensen,
Melbyhus, Melbyvej 27,
6780 Skærbæk.

Sundeved

Hjemstavnsforeningen for Nybøl sogn
v/ fhv. gdr. Mads J. Petersen,
Vester Sottrup, 6400 Sønderborg.

Historisk forening for Sottrup sogn
v/ fmd. Olav Bonefeld,
V. Snogbæk 33, 6400 Sønderborg.

Ullerup sogns hjemstavnsforening
v/ sognefoged Niels P. Thuesen,
Kalvetoft 25, Ullerup, 6400 Sønderborg.

Sydals

Lokalhistorisk forening for Hørup sogn
v/ gdr. Hans Th. Tækker,
Mjang, 6400 Sønderborg.

Kegnæs-arkivet
v/ lærer Axel Rasmussen,
Kegnæs, 6470 Sydals.

Lysabild sogns historiske forening
v/ skoleinsp. Viggo Vandkær-Thomsen,
Lysabild, 6470 Sydals.

Lokalhistorisk arkiv for Tandstlet sogn
v/ gartner Sven Iversen, Østkystvej
Ertebjerg, 6470 Sydals.

Sønderborg

Dybbøl lokalhistoriske Samling
v/ kontorass. Kaj Hansen,
Redstedgade 10, 6400 Sønderborg.

Lokalhistorisk Arkivforening
for Sønderborg
Dybbøl-Sønderborg arkiv:
Kirke Allé 9, tlf. (04) 43 27 10,
ma. 9-12, on. 16-18.
Ulkebøl arkiv:
Augustenborg Landevej 77,
on. 19.30-21, fr. 10-12.

Historisk Samling/Ulkebøl
v/ værkfører H. P. Hansen,
Bjørnemosen 2, 6400 Sønderborg.

Tinglev

Ravsted egnhistoriske arkiv
v/ Thomas Hansen, Skolegade 20,
Ravsted, 6372 Bylderup Bov.
Tlf. (04) 64 72 06 (efter kl. 15.00).

Lokalhistorisk arkiv for Tinglev
kommune
v/ bibliotekar Ester Feddersen,
Nørreagervej 6 A, 6360 Tinglev.

Tønder

Lokalhistorisk forening for
Tønder kommune
att. Thorbjørn Heick,
Kirkepladsen 3, 6270 Tønder.

Åbenrå

Lokalhistorisk samling 1980 Ensted
v/ Johs. Fr. Heinsen,
Stubbæk bygade 4, 6200 Åbenrå.

Løjt sogns lokalhistoriske forening
sekr. Bent B. Thomsen,
Barsøvej 3, Løjt kirkeby, 6200 Åbenrå.

Åbenrå byhistoriske Forening
Foreningens arkiv er anbragt
i Historiske Samlinger
for Sønderjylland.

Sydslesvig

Den slesvigske Samlings arkiv
Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig
6340 Kruså.

LAURSEN · TØNDER

TH. LAURSENS BOGTRYKKERI A/S
BOX 133 · 6270 TØNDER · TLF. 04 - 72 15 50

Å/s Sønderjydsk Frøforsyning

FRØAVL og FRØHANDEL
Aabenraa . Telefon (04) 62 30 47

Museer

- Brødremenighedens Museum,**
Enkehuset, 6070 Christiansfeld.
Åben: 1.6.-31.8.: 10-11.30, 14-17, mandag lukket. (Besøg uden for disse tider efter aftale med frk. E. Iversen, tlf. (04) 56 19 85).
- Sønderjysk Brandværnsmuseum,**
Enkehuset, 6070 Christiansfeld.
Åben: Som Brødremenighedens Museum.
- Frøslevlejrens Museum,**
6330 Padborg. Tlf. (04) 67 65 57.
Åbent: 1.10. 1981 - 30.4. 1982.
Lørdag-søndag lukket. Mandag-fredag 10-14. Lukket fra 23.12. til 1.1. begge dage incl.
1.5. 1982 - 30.9. 1982: Mandag lukket.
Øvrige dage 10-17. Søndag - gratis omvisning kl. 15.00.
Tlf. (04) 67 65 57 kun i åbningsstiden.
- Højer mølle- og marskmuseum,**
6280 Højer. Tlf. (04) 74 25 93 eller (04) 74 24 49.
Åben: 1.4.-1.10.: 13-17, mandag lukket. Lejrskolebesøg uden for åbningsstid kun efter aftale).
- Midtsønderjyllands Museum,**
Gram Slot, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 10 00, evt. (04) 82 24 24.
Åben 1.4.-1.11.: Tirsdag-fredag 10-12 og 13-17. Lørdag, søn- og helligdage 10-17 og efter aftale. Mandag lukket.
- Haderslev Museum, Dalgade 7,**
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 75 66.
Åben sommer: (1.5.-30.9.) tirsdag-fredag 10.00-17.00, lørdag-søndag 12.00-17.00, mandag lukket.
Åben vinter: (1.10.-30.4.) tirsdag-søndag 12.00-16.30, onsdag tillige 19.30-21.30, mandag lukket.
- Kunstmuseet Holmen, Østergade 13,**
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 41 65.
Åben: 15.6.-15.8.: 10-12, 14-17.
16.8.-1.10 og 1.5.-15.6.: 15-17.
1.10.-30.4.: Kun åbent lørdag kl. 15-17.
Mandag lukket hele året.
Grupper kan aftale besøg udenfor disse tider på tlf. (04) 74 41 65.
- Nationalmuseets Kommandørgård,**
Toftum, Rømø, 6791 Kongsmark.
Tlf. (04) 75 52 76.
Åben: 1.5.-30.9., daglig 10-18.
Oktober: Daglig 10-15.
- Sønderjyllands Kunstmuseum og Tønder Museum, Slotsbanken,**
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 26 57.
Åben: Sommerhalvår: 10-17. Vinterhalvår: 13-17. Mandag lukket hele året.
- Museet på Sønderborg Slot,**
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 25 39.
Åben: 1.5.-30.9.: 10-17. 1.10.-30.4.: 13-16.
- Åbenrå Museum,**
H. P. Hanssensgade 33,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 26 45.
Åben: 15.5.-15.9.: 10-17, mandag lukket.
16.9.-14.5.: 13-17, mandag lukket.
- Samlingen af gamle arbejdsredskaber og bondemøbler på Jacob Michelsens gård i Kolstrup, Toften 27, 6200 Åbenrå.**
Tlf. (04) 62 10 68, bedst 7.30-8.30 og 12-13. Åbent efter aftale.
- Flensborg Bymuseum,**
Lutherplatz, Flensborg.
Åben: 10-13, 15-17. Søndag 10-13.
Mandag lukket.
- Lyksborg Slot, Lyksborg.**
Åben: 10-12, 14-17. Søndag 11-12, 14-17. Mandag lukket.

Clausen-bøger

ANDR. CLAUSEN BOGHANDEL ApS.

Tlf. 04-42 38 00 - 6400 SØNDERBORG

Jeppe
GAARDE

Tlf. 8313 53 - 6520 Toftlund

NU KAN DEN FÅS IGEN ...

H. V. GREGERSEN: EGNEN OMKRING VOJENS

En sønderjysk kommunes historie, tiden indtil 1864.

Indbundet
kr. **127,00**

PJ. SCHMIDT A/S

VESTERGADE 14 - 6500 VOJENS

TLF.(04)541226

- Det slesvig-holstenske landsmuseum,
Gottorp Slot, Slesvig.
Åben: 9-17, mandag lukket.
- Det slesvig-holstenske landsmuseum
for forhistorie og tidlig historie,
Gottorp Slot, Slesvig.
Åben: 9-17, mandag lukket.
- Nissen-Haus, det nordfrisiske museum,
Herzog Adolfstrasse 25, Husum.
Åben: 10-12, 14-17. Søndag 10-17.
- Det slesvig-holstenske Frilandsmuseum
Rammsee 23, Kiel.
Åben: 9-17. Mandag lukket.
16.11.-31.3. kun søndag 10-16.
- Nolde-museet,
Seebüll ved Neukirchen.
Åben: 1.3.-30.11.: 10-18.
- Slesvig Bymuseum, Frederiksstrasse,
Slesvig.
- Isted Mindehal, Isted.
- Hjemstavnmuseet, det gamle rådhus,
Rendsborg.
- Jernkunstmuseet, Carlshütte,
Büdelstorf ved Rendsborg.
- Frisisk Hjemstavnmuseum,
Osterweg 76, Nibøl.
- Ostenfeld-gården, Nordhusumstrasse,
Husum.
- Ejdersted Hjemstavnmuseum,
St. Peter.
- Häberlin-Frisermuseum,
Vyk på Før.
- Silds Hjemstavnmuseum, Keitum.
- Burg Hjemstavnmuseum, Fehmern.
Museer i Sydslesvig er i reglen
lukket om mandagen.

**UNION
BANK**

i Flensborg siden 1875

Storegade 2
FLENSBORG
Telefon (00949461) 1 77 57

Søndergade 89
HARRESLEV
Telefon (00949461) 7 13 35

Banken for erhvervslivets nord-syd-kontakter!

Mange danske virksomheder benytter sig af
DM - KONTI
hos os. - Det bringer store fordele for firmaet og dets kunder!

Landbrug

Jordbrugsdirektoratet

Sankt Annæ Plads 19,
1250 København K. Tlf. (01) 15 61 31.
Direktør J. Priemé.

Kontor i Tønder: Allégade 4,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 13 80.
Kontorchef Knud Aavang Jensen.

Teknisk afdeling:
Afdelingsleder Aksel Pedersen.

Jordlovsudvalget

Formand:
Gårdejer Søren Jensen,
Bygaden 42, Hasseris, 9000 Ålborg.
Tlf. (08) 18 10 62.

Medlem for Sønderjyllands amt:
Husmand Poul Rosager-Hansen,
Kravlund Møllevej 14, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 40 67.

Jordbrugskommissionen for Sønderjyllands amtskommune:

Formand:
Husmand Poul Rosager-Hansen,
Kravlund Møllevej 14, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 40 67.

Medlemmer:
Husmand Holger Hjort-Pedersen,
Hærvejen 62, Bommerlund,
6330 Padborg. Tlf. (04) 67 21 78.

Gårdejer Jørgen Jensen,
V. Åbøllingvej 8, V. Åbølling,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 32 70.

Viceformænd:
Gårdejer Nis V. Christensen,
Nordborgvej 63, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 10 31.

Husmand Niels Nielsen,
Sofiedalsvej 33, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 67 66 89.

Landmand Anton Ejnar Hansen,
Gammelbyvej 2, Birkelev,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 71 45.

Tiltrædende formand i henhold
til jordfordelingsloven:
Dommer Ib Lind Larsen,
Haderslev civilret.

Realkreditkyndigt medlem:
Landmand Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, Vester Terp,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 33 83.

Landbrugsrådet

Kontor: Axelborg, Axeltorv 31,
1609 København V. Tlf. (01) 14 56 72.

Præsident: Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lerkenfeldt, 9600 Års. Tlf. (08) 63 10 33.

Direktør: K. Ejler.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab

Rolighedsvej 26, 1958 København V.
Tlf. (01) 35 02 27.

Ledende præsident:
Godsejer Peter Skak Olufsen,
Quistrup, 7600 Struer.
(Ledende præsident f. 1984).

Det danske Hedeselskab

Hovedkontor: Postboks 110, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 61 11.

Direktør K. Sandahl Skov.

Formand: Hofjærgemester, godsejer
O. von Lowzow, R.,
Estruplund, 8950 Ørsted.

Grundforbedringsafdelingen
Viborg: Postboks 110, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 61 11.
Afdelingschef Søren Stisen.

Haderslev: Teaterstien 4,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 58 80.
Distr.chef Chr. Nielsen.

Sønderborg: Agtoftsvej 4, Ulkebøl,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 19 07.
Distriktsfuldmægtig Kr. Pedersen.

Tønder: Ribe Landevej 34,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 23 61.
Distriktsfuldmægtig J. Schøler.

Skovbrugsafdelingen
 Viborg: Postboks 110, 8800 Viborg.
 Tlf. (06) 62 61 11.
 Afdelingschef Peter Friis.
 Sønderjylland: Engvej 15, Tiset,
 6510 Gram. Tlf. (04) 82 30 50.
 Skovrider L. Nannestad.

Grænsforeningens Landbrugsudvalg
 Formand: Forstander Filt Jensen,
 Gråsten Landbrugsskole,
 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 10 24.

KØB SALG BYTTE

– sikkert resultat
opnår De
bedst med en annonce i

ugeavisen
for MIDTSØNDERJYLLAND

Vestergade 35
6520 Toftlund
 831990

ugeavisen •

for MIDTSØNDERJYLLAND

**EFTERSÅS
SLACKS**

88.00
68.00
30.00 68.00

100.00

29.80

27.80

29.80

39.90

43.90

220.-

175

Danskerne Historie Online
 Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Landboforeninger

De danske Landboforeninger

Kontor: Axelborg, 1620 København V.
Tlf. (01) 12 75 61.

Formandskab:

Formand: Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lerkenfeldt, Østrup, 9600 Års.
Tlf. (08) 63 10 33.

1. viceformand: Gdr. Hartvig Dehn,
Langagergård, Algestrup, 4340 Tølløse.
Tlf. (03) 48 54 59.

2. viceformand: Gdr. Lars J. Larsen,
Vestermarie, 3720 Åkirkeby.
Tlf. (03) 97 21 71.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Torben Bagge Hansen,
Abildgård, Fjelstrupvej 188,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.
Gdr. Arne Kindberg, Nybøl,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 66 17.

Foreningen af jyske Landboforeninger

Kontor: Kongsgårdsvej 28, 8260 Viby J.
Tlf. (06) 11 08 88.

Formand: Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lerkenfeldt, 9600 Års. Tlf. (08) 63 10 33.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Torben Bagge Hansen,
Abildgård, Fjelstrupvej 118,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.
Gdr. Thorkild Dahl Nielsen,
Stormgårdsvej 38, 6372 Bylderup-Bov.
Tlf. (04) 64 73 57.

Fælleslandboforeningen for Nordslesvig

Formand: Torben Bagge Hansen,
Abildgård - Fjelstrupvej 118,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.

Sekretær: Gunnar Fink, Landbogården,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 01 01.

Den nordslesvigske Landboforening

Formand: Gdr. Niels Schultz,
Kastbjerggård, Tornumvej 28,
6660 Lintrup. Tlf. (04) 85 53 08.

Sekretær: Chr. Paulsen,
Sdr. Tingvej 6, 6630 Rødding.

Haderslev Amts Landboforening

Kontor: Åstrupvej 36, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 04 31.

Formand: Gdr. Torben Bagge Hansen,
Fjelstrupvej 118, Fjelstrup,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.

Sekretær: Konsulent N. P. Bladt,
Åstrupvej 36, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 04 31.

Nr. Rangstrup Herreds Landboforening

Formand: Gdr. Henning Duedahl,
Horsbyvej 7, Rangstrup,
6534 Agerskov. Tlf. (04) 54 91 10.

Sekretær: Konsulent F. Dyhr,
Ørdrup Kirkevej 50, 6520 Tofthund.
Tlf. (04) 83 22 11.

Åbenrå Amts Landboforening

Formand: Gdr. Arne Kindberg,
Nybølgård, Hjordkær, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 66 17.

Sekretær: Konsulent Hans Lausten
Hansen, Landbogården, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 01 01.

Vis Herreds Landboforening

Kontor: Nederbyvej 1a, Hokkerup,
6382 Tørsbøl. Tlf. (04) 65 82 12.

Formand: Gdr. Svend Nissen,
Hesteløkke 5, Øster Gejl, 6382 Tørsbøl.
Tlf. (04) 67 15 93.

Sekretær: Konsulent
Bent Laue Petersen,
Melskovvej 15, Rinkenæs,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 03 12.

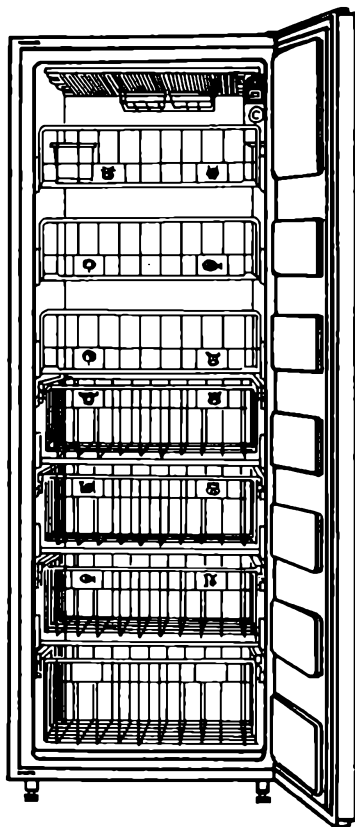
ET GRAM FRYSESKAB HAR MANGE FORDELE, NÅR DU SAMMENLIGNER MED EN FRYSEBOKS!

Et Gram fryseskab bruger mindre strøm, og har større indfrysningsskapacitet, end en fryseboks af nogenlunde samme størrelse.

Og det er dejlig nemt, når du lige skal have noget i fryseskabet, for det fylder så lidt, at det sagtens kan stå i køkkenet.

Desuden er det så overskueligt med vareskilte på hylder og trådkurve, at du undgår glemte pakker. Gram har fryseskabe i 5 størrelser fra 100 til 330 liter, –vi dækker alle behov!

FS 330

H:166,5 cm. B:59,5 cm. D:62,1 cm.

Rumindhold: 330 ltr. ******** frys.

Elforbrug: 1,74 kWh pr. døgn.

Indfrysningsskapacitet:
32,2 kg. pr. døgn.

**Dansk produceret
til danske
forbrugere!**

GRAM

Gram brochureservice: 04 - 54 04 04

Den sundevædske Landboforening

Formand: Gdr. Tøge Tychsen, Krammark,
6310 Broager. Tlf. (04) 44 17 46.

Sekretær: Gdr. Jørgen Frandsen,
Cosmusgård, Bøgevej 1, Nybøl,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 44 14 62.

Als Nørherreds Landboforening

Formand: Gdr. Georg Clausen,
»Graugård«, Rambøgevej 3,
Pøl, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 13 15.

Sekretær: Gdr. Chresten Jessen,
Stenbækgård, Holm, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 13 52.

Den alsiske Landboforening

Formand: Hans Jørgen Clausen,
Kettingskov, Østkystvej 2,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 46 41 77.

Sekretær: Hans Jørgen Clausen,
Kettingskov, Østkystvej 2,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 46 41 77.

Det bl. distrikts Landboforening

Formand: Martin Holts, Gallehøjvej 6,
Ballum, 6780 Skærbæk.

Sekretær: Bendix Nielsen,
Harres 63, 6261 Bredebro.

Landboforeningen for Løgumkloster og Omegn

Formand: Gdr. Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

Sekretær: Gdr. Jørn Outzen,
Skansen 8, Ellum, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 31 38.

Landboforeningen for Skærbæk og Omegn

Formand: Gdr. Peter A. Petersen,
Kærbølling, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 33 43.

Sekretær: Landbrugsled. Ejner Nielsen,
Statsfængslet Renbæk,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 83 41 18.

Vestslesvigs Landbrugscenter

Åbenråvej 22, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 42 88.

Formand: Gdr. Peter A. Petersen,
Moseagervej 18, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 33 43.

Sekretær: Konsulent Per Silius Emdal.

Slogs Herreds Landboforening

Formand: Gdr. Thorkild Dahl Nielsen,
Stormgårdsvej 38, 6372 Bylderup Bov.
Tlf. (04) 64 73 57.

Sekretær: Gdr. Bent Johansen,
Holmevej 26, Øster Højst,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 77 52 17.

Landwirtschaftlicher Hauptverein für Nordschleswig

Formand: Gdr. Fedder P. Hindrichsen,
Tøndervej 1, 6280 Højer.

Sekretær: Pl. kons. Claus Erichsen,
Skibbroen 62, 6200 Åbenrå.

Husmandsforeninger

Danske Husmandsforeninger

Kontor: Vester Farimagsgade 6,
1606 København V. Tlf. (01) 12 99 50.

Formand: Husmand Chr. Sørensen,
Tirslundvej 11, Tirslund, 6670 Holsted.
Tlf. (05) 39 25 57.

Sønderjyder i bestyrelsen:
Husmand Holger Hjort Pedersen,
Hærvejen 62, Bommerlund,
6330 Padborg. Tlf. (04) 67 21 78.

Sekretariatets chef:
Palle Bilsted Pedersen,
Gyvelvej 7, 4000 Roskilde.
Tlf. (02) 36 72 90.

Jyske Husmandsforeninger

Kontor: Viborgvej 128, 8210 Århus V.
Tlf. (06) 15 52 33.

Formand: Hans Larsen-Ledet,
Ejstrup Møllevej 17, Asferg,
8990 Fårup. Tlf. (06) 47 81 31.

Sekretær: Olav Povlsgaard,
Bispeværnget 11, 8464 Galten.
Tlf. (06) 94 41 70.

De samvirkende sønderjydske Husmandsforeninger

Kontor: Markledgade 17, 6240 Løgum-
kloster. Tlf. (04) 74 32 29.

Formand: Husmand
Holger Hjort Pedersen,
Hærvejen 62, Bommerlund,
6330 Padborg. Tlf. (04) 67 21 78.

Sekretær: Konsulent Erik Christensen,
Markledgade 17, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 32 29.

Haderslev Østeramts Husmandsforeninger

Formand: Arne Sørensen,
Fjelstrupvej 79, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 58 64 82.

Sekretær: Husmand Svend Aage Peter-
sen, Christiansfeldvej 124,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 10 99.

Haderslev Vesteramts Husmandsforeninger

Formand: Husmand Ole Brink,
Høllerskov, 6520 Tøftlund.
Tlf. (04) 83 17 12.

Sekretær: Konsulent Hans Otto Søren-
sen, Vester Gasse, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 22 62.

Sønderborg Amts Husmandsforeninger

Formand: Holger H. Pedersen,
Hærvejen 62, Løjdegård,
Bommerlund, 6330 Padborg.

Tønder Amts Husmandsforeninger

Formand: Husmand Hans P. Bjørn,
Noldevej 42, 6372 Bylderup-Bov.
Tlf. (04) 76 22 58.

Husmandsforeningerne

Åbenrå-kredsen:
Formand: Husmand Kristian H.
Thomsen, Birkehøj, Gl. Kirkevej 36,
Stubbæk mark, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 66 33 73.

LAUSTEN ISENKRAM
Nygade 16, Gråsten, tlf. 65 10 44

Husholdningsforeninger

De samvirkende danske Husholdningsforeninger

Hovedbestyrelsesmedlem (sydl. jyske kredse): Fru Lydia Willadsen,
Solbakkegårdsvej 1, 6715 Esbjerg N.
Tlf. (05) 14 13 59.

Det sønderjydske Husholdningsrepræsentantskab

Formand: Katrine Rodenberg,
Vester Terp 10, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

De samvirkende sønderjydske Husmandsforeningers husholdningsudvalg

Amtsformand: Fru Anna Buchholt,
Galgebakken 69, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 16 46.

Konsulent: Inga Boldt, Rundkærvej 6,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 11 65.

Lokalforeningernes formænd:

Arrild: Helga Nissen, Furup Møllegård,
Skovlundvej 5, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 51 53.

Emmerske-Ellehus: Astrid Fosgerau,
Åbenråvej 7, Adelvad, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 42 81.

Nørre Rangstrup: Else Larsen,
Kærmosevej 6, Stenderup,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 14 82.

Rise: Marie Asmussen, Sivkærvej 3,
Søest Mark, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 20 61.

Rødding-Gram: Anna Buchholt,
Galgetofte 69, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 16 46.

Sundeved: Grethe Iversen,
Blansskov 3, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 12 58.

Haderslev Amts Landbohusholdningsforening

Formand: Inge Marie Nissen,
Overbyvej 4, Neder Lerte,
6560 Sommersted. Tlf. (04) 55 43 85.

Nørre Rangstrup Herreds Husholdningsforening

Formand: Fru Elisabeth Prahll,
Præstegården, Kirkevej 4,
6535 Branderup.

Løgumkloster og Omegns Husholdningsforening

Formand: Annemarie Olesen,
Visbjergvej 23, 6240 Løgumkloster.

Det blandede distrikts Husholdningsforening

Formand: Sonja Hansen, Hovlundgård,
6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 11 92.

Sammensluttede Sønderjydske Husholdningsforeninger

Kredsformand: Inger M. Thaysen,
Nybøl Bygade 6, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 65 69.

Lokalformænd:

Bedsted Lø: Andrea Jepsen,
Hejselvej 4, 6252 Bedsted Lø.
Tlf. (04) 77 71 42.

Bjolderup: Merete Christiansen,
Todsbovej 24, 6392 Bolderslev.
Tlf. (04) 64 63 66.

Egvad: Karen Petersen,
Egvadvej 4, Nr. Hostrup, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 66 12 90.

Ensted: Elin Sørensen,
Buen 118, Stubbæk, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 66 31 55.

Felsted: Karin Sørensen,
Møgelosevej 6, Felsted,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 52 03.

Genner: Annemi Schmidt,
Nørreskovvej 47, Genner,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 57 53 66.

Hellevad: Jonna Petersen,
Ørslvej 28, Hellevad, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 93 25.

Hjordkær: Inger M. Thaysen,
Nybøl Bygade 6, 6230 Rødekro.

Hovslund: Cathrine Haugaard,
Rugbjergvej 24, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 68 44 44.

Kasø: Anne Marie Sangild, Lundgård,
Tågholmvej 2, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 65 98.

Kværs: Marie Hansen, Avntoftvej 58,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 65 91 20.

Løjt: Ester Lousen, Kopperholt,
Barsmark Bygade 179, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 66 75 77.

Nordals: Inga Hellesøe,
Oksbøl Nørregade 6, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 36 45.

Skelde: Marianne Gregesen,
Skrekkehøj 11, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 18 12.

Sydals: Kirsten Schmidt,
Lambjergvej 6, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 53 78.

Vis Herred: Anne Grethe Poulsen,
Gårdbækvej 12, 6382 Tørsbøl.
Tlf. (04) 65 81 71.

Broager og Omegns Husholdningsforening

Formand: Fru Annemarie Mortensen,
Nejsvej 18, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 16 78.

Kegnæs Husholdningsforening

Formand: Fru Ingeborg Christensen,
Nyemark, Østerby. Tlf. (04) 46 53 44.

Sundeved Husholdningsforening

Formand: Fru Kirsten Andresen,
Snogbæk Nederby 9, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 73 90.

Slogs Herreds Husholdningsforening

Formand: Fru Karen Michelsen,
Hedagervej 3, Jejsing, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 42 96.

Dybbøl Sogns Husholdningsforening

Formand: Fru Erica Hansen,
Sandbjergvej 2, Stougaard,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 43 32 90.

Lysabild Husholdningsforening

Formand: Fru Lilian Fangel,
Lillehave 21, Lysabild, 6470 Sydals.

Husdyrbrugsorganisationer

Afkomsprøvestationen Brøstrupgård

6330 Rødding. Tlf. (04) 84 13 12.

Formand: Gdr. Anton Holm, Rangstrup,
6534 Agerskov. Tlf. (04) 54 91 08.

Sønderjydsk Avlforening for sortbroget dansk Malkekvæg

Formand: Gdr. Eskild Wind,
Nørregård, Hjørtning, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 14 66.

Kreaturesportforeningen for Nordlesvig

Formand: Gdr. Adolf Lund, Byvang,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 22 62.

Salgsdirektør: Gdr. A. M. Lund, Poppen-
bøl, 6280 Højer. Tlf. (04) 74 81 11.

Salgsdirektør: W. Sønnichsen,
Søndergade 25, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 21 79.

Avisforeningen Den jydsk Hest

Kontor: Kongsgårdsvej 28, 8260 Viby J.
Tlf. (06) 11 08 88.

Formand: Gdr. Peter Bager,
Ribesvænget 6, 8543 Hornslet.
Tlf. (06) 99 51 26.

Sønderjysk Fællesledelse af Kvægavl

Kontor: Østergade 11,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 00 00.

Formand: Bent Holsteen Jessen,
Ribevej 6, Brunde, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 21 03.

Landsudvalget for Fjerkræ

Slagtekyllinger:
Anker Ammitzbøll,
Konsulenttjenesten, Middelfart.
Tlf. (09) 41 02 00.
Bopæl: Rødekro. Tlf. (04) 66 23 12.
Arbejdsområde: Sønderjylland og Fyn.

Rugeægproduktion:

Anker Ammitzbøll,
Rødekro. Tlf. (04) 66 23 12.
Middelfart. Tlf. (09) 41 02 00.
Arbejdsområde: Sønderjylland.

Konsumægproduktion:

Keld Juul Nielsen,
Konsulenttjenesten, Middelfart.
Tlf. (09) 41 02 00.
Bopæl: Ullerslev. Tlf. (09) 35 14 75.
Arbejdsområde: Sønderjylland og Fyn.

Kalkuner, gæs og ænder:

Christian Høg, Konsulenttjenesten,
Øster Hougvej 50, 5500 Middelfart.
Tlf. (09) 41 02 00.
Privat tlf. (06) 95 14 67, Ravnsøvej 118,
8670 Låsby.
Arbejdsområde: Hele landet.

Teknik:

Jørgen Hald, Konsulenttjenesten,
Øster Hougvej 50, 5500 Middelfart.
Tlf. (09) 41 02 00.
Arbejdsområde: Hele landet.

Mejeriforeninger

De danske Mejeriers Fællesorganisation

Kontor: Frederiks Allé 22, 8000 Århus C.
Tlf. (06) 13 26 11.

Formand: Gdr. Thomas Jørgensen,
Dorthealund, Pjedsted,
7000 Fredericia. Tlf. (05) 95 40 71.

Direktører: J. Handberg (adm.)
og L. Raun.

Det Sydjydsk Mejeribrugs Samarbejdsregion

Formand: Gdr. Gunnar Nielsen,
Kjelst, 6852 Billum.
Tlf. (05) 25 83 05.

Sekretær: Mejerikonsulent
N. Bruun Johannessen,
Margrethevej 33, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 14 31.

Skovbrug

Småskovforeningen for Åbenrå-Sønderborgegnen

Formand: Gdr. Peter Madsen, Nygård,
Stevningnorvej 19, Stevning.
Tlf. (04) 45 86 08.

Konsulent: Skovrider Edv. Hvidt,
Felstedskov, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 68 54 11.

Sydøstjysk Småskovforening

Formand: Gdr. Jens Otto Gæmelke,
»Røjgård«, Egholtvej 38, 6600 Vejen.
Tlf. (05) 55 50 10.

Konsulent: Skovrider Kjeld Ramsing,
Stranden 8, Rebæk, 6000 Kolding.
Tlf. (05) 52 58 27.

Slagterier

Andelsslagterier

Slagteriregion SYD, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 12 11.
Formand: Gdr. Kresten Bonefeld,
Langagergård, Pøl, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 14 12.
Direktør: Gert S. Haurum.
Afdelinger:
6372 Bylderup-Bov. Tlf. (04) 76 23 11.
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 12 11.
Blans, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 16 11.
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 39 23.

Celebrity Slagterierne A. M. B. A.,
6700 Esbjerg. Tlf. (05) 12 55 00.
Formand: Gdr. Egon Kristensen,
Nørlundvej 9, Kjærgaard Mark,
6740 Bramming.
Adm. direktør: Aksel Petersen.
Afdelinger:
6823 Ansager. Tlf. (05) 29 70 44.
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 11 24.
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 23 56.

Danish Crown Slagterierne
6000 Kolding. Tlf. (05) 52 12 11.
Formand: Gdr. Erik M. Platz, Kærholm,
6621 Gesten. Tlf. (05) 55 71 23.
Adm. direktør: K. Bertelsen.
Salgsdirektør: S. R. Agerskov.
Afdelinger:
6000 Kolding. Tlf. (05) 52 12 11.
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 11 11.
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 58 22.
Skærbæk Eksportslagteri A. M. B. A.
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 19 11.
Formand: Gdr. Egon Kristensen,
Nørlundvej 9, Kjærgårds Mark,
6700 Bramming. Tlf. (05) 17 35 26.
Direktør: H. Frost Larsen.

De samvirkende danske Andelsslagterier

Kontor: Axelborg, 1609 København V.
Tlf. (01) 11 56 00.
Formand: Gdr. J. Esp Sørensen,
Herman Bangsvej 1, 9200 Ålborg SV.
Tlf. (08) 18 11 40.

Det jydsk Haveselskab

Åby Bækgårdsvej 6, 8230 Åbyhøj.
Tlf. (06) 15 56 88.

Regionalsammenslutning IV Sønderjylland

Formand: Forvaltningsleder
Jørgen C. P. Møller,
Erlevvej 82, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 49 01 eller (04) 52 34 34.

Kredsformænd:

Bjolderup: Holger Nielsen,
Bag Volden 12, 6392 Bolderstev.
Tlf. (04) 64 65 64.

Vestslesvigs havekreds: Bent Maybom,
Åbenråvej 22, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 42 88.

Broager: Fru Ida Madsen,
Ringridervej 15, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 12 71.

Christiansfeld: Johan Hjelm,
Skomagergade 6, 6093 Sjølund.

Gråsten og fjordeggen: Karl Carstensen,
Lyshøj 26, Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 00 23.

Føvling-Holsted-Gørding: Gartner
Johs. Kristensen, Bobølvej 1,
6650 Brørup. Tlf. (05) 39 81 06.

Haderslev: Kaj Aarud, Heimdalsvej 17,
Erlev, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 54 43 83.

Nordborg: Karin Hansen, Ellekobel 5,
Augustenhoff, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 08 77.

Oksenvad-Jels: Ernst Hansen,
Akmajvej 6, 6560 Sommersted.
Tlf. (04) 55 46 34.

Padborg: Fru Tove Nielsen,
Savværksvej 4, 6340 Kruså.
Tlf. (04) 67 19 73.

Ribe: Victor Pedersen, Havedal 151,
6760 Ribe. Tlf. (05) 42 40 47.

Rødding: Fru Marie Pedersen,
Tornumhus 4, 6660 Lintrup.
Tlf. (04) 85 52 20.

Rødekro: Karen Jacobsen,
Skovvænget 9, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 16 05.

Sønderborg: Afdelingsleder
Jørgen Hansen, Skansebakken 7,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 62 14.

Toftlund: Ingvard Iversen,
Engeriis 45, 6534 Agerskov.

Tønder: Læge Hans Otto Horst,
Hjejlen 22, 6270 Tønder.

Uge: Christine Bonde, Skovsmindevej,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 63 60.

Vamdrup: Niels Aage Sørensen,
Hvidøre 1, 6580 Vamdrup.
Tlf. (05) 58 13 29.

Vojens-Skrydstrup: Fru Karin Skøtt,
Christiansdalsvej 23, Hammelev,
6500 Vojens. Tlf. (04) 57 71 19.

Åbenrå: Købmand Jørgen Lauridsen,
Søndergade 17, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 10 28.

Konsulenter i området

Erik Kiel, Sandager 8, Hovslund,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 68 41 65.

Olav J. Nissen, Kystvej 2, Ballum,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 77 62 29.

Handel

Grosserer-Societetet

Børsen, 1217 København K.
Tlf. (01) 15 53 20.

Formand: Direktør Aage Rask-Pedersen,
København.

Provinshandelskammeret

Formand: Direktør, konsul H. E. Hempel-
Hansen, Odense. Tlf. (09) 11 83 83.

Sekretariat: Landemærket 32,
1119 København K.
Tlf. (01) 13 90 66.

Jyllands-afdelingen: Ny Banegårdsgade
45, 8100 Århus C. Tlf. (06) 13 53 55.

DLG Center Åbenrå,
Nyhavn 48, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 35 34.

DLG Center Agerskov,
Gestruplund 1, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 32 19.

DLG Center Bredebro,
Bredebygade 16, 6261 Bredebro.
Tlf. (04) 74 17 11.

DLG Center Vojens,
Fabriksvej 5, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 27 51.

DLG Center Haderslev,
Havnen 50, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 75 75.

Indkøbsforeninger

Dansk Landbrugs Grovvareselskab.
Hovedkontor: Axelborg,
1503 København V. Telex 2 29 68.
Tlf. (01) 15 11 13.

Formand: Gdr. Martin Nielsen.

Sønderjyske medlemmer af
repræsentantskabet:
Gdr. Konrad Jensen,
Birkelev 4, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 73 01.
Gdr. Chresten Lorensen,
V. Snogbæk 4, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 73 27.

Gdr. Anders C. Nygaard,
Østergårdsvej 5, Lydersholm,
6270 Tønder. Tlf. (04) 76 41 64.
Gdr. Svend Birkebæk Nielsen,
Friskjærvej 6, 6535 Branderup.
Tlf. (04) 83 53 27.

Gdr. Ebbe Fink-Nielsen,
Buskmose, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 15 40.

Gdr. Peter Rudbeck, Dalagergård,
Flotvej 70, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 58 41 90.

Gdr. Villy Jacobsen, Slevadvej 3,
Oksenvad, 6560 Sommersted.
Tlf. (04) 55 41 88.

Brugsforeninger

Formand for F. D. B.s bestyrelse:
Bjarne Møgelhøj.

Administrerende direktør:
Bent Lefevre.

FDB's bestyrelsesmedlem
i region Vejen:
Major Aage Christensen,
Havremarksvej 13, Skrydstrup,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 10 70.

Kredsformænd:
Uddeler Evald Kristjansen, Storegade
35, 6753 Agerbæk. Tlf. (05) 19 65 11.
Kreds 31, Varde.

Gdr. Egon Iversen, Lifstrup,
Hovedvejen 25, 6700 Esbjerg.
Tlf. (05) 16 92 12.
Kreds 32, Esbjerg.

Lærer Jytte Nielsen, Aggershus,
Melvangvej 2, Askov, 6600 Vejen.
Tlf. (05) 36 06 64.
Kreds 33, Grindsted.

Viceskoleinspektør N. Monrad
Jensen, Vestervænget 5, 7300 Jelling.
Tlf. (05) 87 12 04.
Kreds 34, Vejle.

Gdr. Tage Deleuran, Ryttergrøften 44,
Egeskov, 7000 Fredericia.
Tlf. (05) 95 70 47.
Kreds 35, Kolding.

Gdr. Jørgen Bjerrum, Indre Bjerrum,
6760 Ribe. Tlf. (05) 42 03 64.
Kreds 36, Ribe-Tønder.

Matrikelkontrollør Johs. Stenderup,
Torvegade 6, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 21 57.
Kreds 37, Åbenrå.

Uddeler Arnold Lauridsen,
Svalevej 10, Langesø, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 02 52.
Kreds 38, Sønderborg.

Handelsstandsforeninger og handelsforeninger i Sønderjylland (formænd)

Bov kommunes Handelsstands- og
Håndværkerforening
Bankfuldmægtig Heine Knudsen,
Sydbank A/S, Padborg.
Tlf. (04) 67 34 84.

Gråsten Handelsstandsforening:
Revisor Arnt Sørensen,
Ringgade, 6300 Gråsten.

Haderslev Handelsstandsforening
af 1844:
Direktør Vagn Dahl,
Euroskan Rejsebureau,
Lavgade, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 62 75 - privat (04) 57 54 50.

Sønderborg Handelsstandsforening:
Købmand Hans Michaelsen,
Mika-Favor Supermarked,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 43 65.

Toftlund Handels- & Håndværker-
forening:
Bagerm. Poul Thaysen, Søndergade 9,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 15 21.

Tønder Handelsstandsforening:
Statsautoriseret revisor Willy Kragh,
Vestergade 31, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 36 80.

Vojens Handelsstandsforening:
Herreekviperingshdl. Bent Lausen,
Far og Søn Tøj, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 16 26.

Åbenrå Handelsstandsforening:
Direktør J. Terp-Nielsen, Sækkø A/S,
Egelund, 6200 Åbenrå.

De samvirkende købmandsforeninger i Danmark

Hovedkontor - Sekretariat:
Svanemøllevej 41, 2900 Hellerup.
Tlf. (01) 62 16 16.

Formand: Købmand Preben Høyen,
S&E, Frederikssundsvej 5,
2400 København NV.

Centralorganisationen for Jylland:
Formand: Købmand Jeppe Gaarde,
6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 13 53 - 83 20 67.

Derunder De sønderjydske Købmands-
foreningers Sammenslutning:
Formand: Asbjørn Eriksen,
Nørremarksvej 7, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 13 00.

Handelsforeningen for Gråsten
og Omegn:
Formand: Købmand Hans E. Lautrup,
Nygade 27, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 15 56.

Haderslev og Omegns
Købmandsforening:
Formand: Købmand Laue Hansen,
Huginsvang 87, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 32 12.

Sønderborg og Omegns
Købmandsforening:
Formand: Mogens Holm Pedersen,
Storegade 7, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 15 47.

Midtsønderjyllands Købmandsforening:
Formand: Købmand Markus Kjær,
Lindevej 17, Ø. Lindet, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 61 18.

Tønder Amts Købmandsforening:
Formand: Købmand Asbjørn Eriksen,
Nørremarksvej 7, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 13 00.

Tønder Kolonialhandlerforening:
Formand: Købmand Antoni Andresen,
Vestergade 25, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 42 00.

Åbenrå og Omegns Købmandsforening:
Formand: Købmand Helmuth Carstensen,
Sønderport 67, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 20 13.

Håndværk og industri

Håndværksrådet

Organisationen for dansk håndværk
og mindre industri.

Kontor: Amaliegade 15,
1256 København K. Tlf. (01) 12 36 76.

Formand: Oldermænd, malermester
Klaus Bonde Larsen, København.

Teknologisk Informationscenter for Sønderjyllands Amt

Kirkepladsen 4, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 39 15.

Centerleder: Erik Johannsen.

Sønderjyllands Erhvervsråd

Kirkepladsen 4, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 23 84.

Formand: Direktør K. Sandahl Sørensen,
Anne Marie Vej 5, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 31 42.

Næstformand: Fhv. folketingsmedlem
P. Gorrén, Gl. Færgevej 48,
Alnor, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 15 09.

Formand Niels Jakobsen,
Kalvetoft 9, Ullerup,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 46 18 60.

Fhv. borgmester H. C. Carstensen,
Christiansfeldvej 66, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 22 64.

Bankdirektør Carsten Andersen,
Farverhus 172, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 21 41.

Grosserer Frithjof Nielsen,
Kongevej 31, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 44 04.

Amtsrådsmedlem Lauge Jepsen,
Bakkevej 4, 6261 Bredebro.
Tlf. (04) 74 15 33.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær
P. Groth Bruun, 6200 Åbenrå.

Lokale erhvervsråd

Agerskov Sogns Erhvervsudvikling ApS.:
Overingeniør H. Mathiasen,
Nørregade 14 A, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 34 66.

Erhvervsrådet for Allsund-området:
Nørrebro 1, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 92 22.

Formand: Direktør Bent Petersen,
Solofabrikken A/S, Sønderborg.
Erhvervschef: Ingeniør Aksel Møller,
Hyldehegnet 21, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 43 19 04.

Padborg-Kruså Erhvervsråd:
Sekretariat: Bovvej 2, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 27 02.

Formand: Ingeniør Lorens Wortmann,
Rudebeck & Wortmann ApS, Padborg.
Sekretær: Erhvervsrådssekretær
Gunnar Kjær.

Gram Erhvervsråd:
Revisor Johan Pedersen, Slotsvej 15,
6510 Gram. Tlf. (04) 82 27 10.

Haderslev Erhvervsråd:
Erhvervschef Arne Jensen,
Nørregade 38, Passagen,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 53 00 53.

Toftlund Erhvervsråd:
Direktør Bent Thomsen,
Mariavænget 5, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 20 83.

Tønderegnens Erhvervsråd:
Formand: Frank Kirchheiner,
Postboks 106, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 55 60.

Tinglev Erhvervsråd:
Erhvervsrådssekretær
Per Damgaard Back,
Rådhuset, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 40 51.

Vojens Erhvervsråd:
Erhvervschef Poul E. Fredsted,
Rådhuset, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 07 54.

**Erhvervsrådet for Lundtoft, Rødebro
og Aabenraa:**
Kirkeplads 4, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 49 62.

Christiansfeld Erhvervsråd:
Erhvervssekretær Bent Hörlyck,
Lindegade 58, 6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 14 05, lokal 261.

Håndværker- og industriforeninger

**Handelsstands- og Håndværker-
foreningen i Bov kommune.**
v/ formand Heine Knudsen,
Sydbank, 6330 Padborg.

Gråsten Håndværkerforening:
Formand: VVS-install. Bent Pedersen,
Fredensgade 7, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 18 65.

Haderslev Håndværkerforening:
Formand: Tømrermester Jens Chr.
Dueholm, Svanevej 25,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 38 08.

Højer Handels- og Industriforening:
Formand: Direktør Hans Lagoni,
Sparekassen Højer, Storegade 10,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 26 33.

**Løgumkloster Handels- og Håndværker-
forening:**
Formand: Bogtrykker Günther Brag,
Mellemgade 4, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 42.

**Sønderborg Håndværker- og
Industriforening:**
Formand: Isoleringsmester
Aage Land Hansen,
Mintebjergryde 4, Mintebjerg,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 44 59 72.

Tønder Håndværkerforening:
Formand: Ingeniør Bo Michelsen,
Klyden 8, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 37 70.

**Åbenrå Håndværker- og
Industriforening:**
Formand: Bygmester L. A. Quist,
Nørrehesselvej 40, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 34 30.

Finansiering

Sønderjyllands Lånekasse
Sekretariat: Storegade 12,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 15 67, lokal 25
(Sparekassen Sønderjylland).
Ekspeditionstider: Ma-ti 9-15, to 9-13.

Sekretær: Sparekassefuldmægtig
Hans Iversen.

Bestyrelse: Sparekassedirektør
Hans Lagoni (formand), Højer.
Viceborgmester Edw. Jensen
(næstformand), Rinkenæs.

Kontorchef cand. jur. Ib Frederiksen,
Direktoratet for Egnsudvikling,
Silkeborg.
Kontorchef Kirsten Kleist,
Kongeriget Danmarks Hypotekbank
og Finansforvaltning, København.
Sparekassedirektør
Mogens Jørgensen, Haderslev.

Sønderjyllands Investeringsfond
Kirkepladsen 4, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 23 84.

Formand: Fhv. folketingsmedlem
P. Gorrsen, Gl. Færgevej 48, Alnor,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 15 09.
Bankdirektør Poul Hansen,
Den danske Bank, Perlegade,
6400 Sønderborg.
Kontorchef, cand. jur. Ib Frederiksen,
Direktoratet for Egnsudvikling,
Søndergade 25, 8600 Silkeborg.
Tlf. (06) 82 56 55.
Fhv. bankdirektør Arne Skov,
Borgmester Andersensvej 20,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 37 00.
Kontorchef cand. jur. Kirsten Kleist,
Finansministeriet, Landgreven 4,
1301 København K.
Fhv. direktør M. F. Schøler,
Skovkobel, Ny Stavensbøl,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 13 23.
Formand Niels Jakobsen,
Kalvetoft 9, Ullerup,
6400 Sønderborg.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær
cand. oecon. P. Groth Bruun,
6200 Åbenrå.

Jyllands Kreditforening

Foreningen virker som administrator
for følgende foreninger:

Den vest- og sønderjydske
Kreditforening.

Jydsk Landkreditforening.

Kreditforeningen af jydsk
Landejendomsbesiddere.

Kreditforeningen af Ejere af mindre
Ejendomme på Landet i Jylland.
(Jydsk Husmandskreditforening).

Sønderjyllands Kreditforening.

Købstadhypotekforeningen (Jydsk
Hypotekforening).

Landhypotekforeningen for Danmark
(Ny jydsk Land-Hypotekforening).

Aalborg Hypotekforening.

Jydsk Realkreditforening for
almindelig realkredit.

Jydsk Realkreditforening for
særlig realkredit.

Formand:
Fhv. amtsborgmester Erik Jessen,
Åbenrå.

Kontorer:
Åstrupvej 13, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 70 00.
Herningvej 3, 6950 Ringkøbing.
Tlf. (07) 32 01 11.
Sct. Mathiasgade 1-3, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 33 33.
Boulevarden 43, 9100 Ålborg.
Tlf. (08) 12 38 77.
Kongsgårdsvej 6, 8260 Århus-Viby J.
(Fællessekretariat).
(Økonomisk sekretariat).
Tlf. (06) 14 88 00.

Direktion:
Haderslev: Cand. jur. Jørn Hansen.
Ringkøbing: Cand. jur. Jørgen Larsen
(adm.), Kristen M. Dideriksen.
Viborg: Cand. agro S. Hjortshøj
Nielsen (adm.).
Ålborg: Cand. jur. Bent Rasmussen
(adm., formand for direktionen),
cand. polyt. E. Thomsen Støtt.
Århus: Lrs. Mogens Høyer (adm.),
lrs. O. Smedegaard Andersen.

Dansk Landbrugs Realkreditfond

Nyropsgade 21, 1503 København V.
Tlf. (01) 15 11 00.

Direktion:
Direktør, cand. agro. J. Fløystrup
Jensen, adm.
Direktør, cand. jur. P. Wegge-Olsen.

Formand for repræsentantskab og
bestyrelse: Sparekassedirektør
Steen Madsen, Sparekassen SDS,
Vesterbrogade 8, 1620 København V.
Tlf. (01) 11 66 66.

Kreditforeningen Danmark

(Tidligere: Ny Jysk Grundejer-
Kreditforening og Østifternes
Kreditforening).

Hovedsædet i Herning, Viborgvej 1,
7400 Herning. Tlf. (07) 12 53 00.

Direktion:

Arkitekt Kaj Halse.

Hovedsædet i Århus, Åboulevarden 69,
8100 Århus C. Tlf. (06) 12 53 00.

Direktion: Statsautoriseret revisor
N. J. Kold Jensen.

Distriktschef for Sønderjyllands amt:
Tommy Jensen, Storegade 311,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 74 00.

BRF/Byggeriets Realkreditfond

Gl. Kongevej 74, 1845 København V.
Tlf. (01) 24 24 24.

BRF/Vojens

Byggesagkyndig Ingomar Petersen,
Allégade 30, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 18 70.

BRF/Esbjerg

Byggesagkyndig Johs. Sørensen;
Maadevej 15, 6700 Esbjerg.
Tlf. (05) 12 58 00.

Byggesagkyndig Flemming Hallen,
Islandsgade 1, 6700 Esbjerg.

Tlf. (05) 12 38 22.

Privat (05) 11 56 65.

BRF/Sønderborg

Byggesagkyndig Peter Sloth Møller,
Møllegade 54-56, 6400 Sønderborg.

Tlf. (04) 42 51 71.

Privat (04) 42 64 84.

BRF/Tønder

Byggesagkyndig Th. Helleberg,
Provst Petersensvej 2, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 25 62.

BRF/Åbenrå

Byggesagkyndig Mads Thuesen Møller,
Gl. Kongevej 72, 6200 Åbenrå.

Tlf. (04) 62 65 95.

Landeværnet

Kontor: Jernbanegade 4, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 40 54.

Formand: Gdr. Bahne Nicolaisen,
Østerholm, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 83 81.

Næstformand: Gdr. Arne Kindberg,
Nybølgård, Hjordkær, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 66 17.

Sekretær: Gdr. Thomas Rodenberg,
Vester Terp, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

Forretningsfører: Bankfuldmægtig
Werner Jensen, 6360 Tinglev.

Turistforeninger

Samvirkende danske Turistforeninger

Svalegården, Hasseris, 9000 Ålborg.
Tlf. (08) 13 81 22.

Formand: Rådmand Axel Handevitt-Haar, Bautavej 1, 8210 Århus V.
Tlf. (06) 15 33 44.

Sekretariatschef: K. Ellesøe.

Samvirkende jyske Turistforeninger

Svalegården, Hasseris, 9000 Ålborg.
Tlf. (08) 13 81 22.

Formand: Rådmand Axel Handevitt-Haar, Bautavej 1, 8210 Århus V.

Sekretariatschef: K. Ellesøe.

Sønderjysk Turistkreds

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Hellesen, Kastanie Allé 24a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Kredskontoret:

Amtsturistchef Bente Færgemand,
Amtsgården, Skelbækvej 2,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 63 01 30.

Augustenborg Turistforening

Bureau: Storegade 28,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 17 20.

Formand: Kamma Schmidt,
Boutique Høsehuset, Fynshav.
Tlf. (04) 46 42 95.

Turistforeningen for Broagerland

Formand: Chr. Caspersen,
Gammelmark Camping,
6310 Broager.

Bureau: Ihle's Papirhandel,
Storegade 23, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 11 00.

Turistforeningen for Christiansfeld og Omegn

Formand: Direktør Viggo Bunkenborg,
Skovvænget 8, 6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 18 04.

Bureau: Kongensgade 5,
6070 Christiansfeld. Tlf. (04) 56 16 30.

Gram Turistforening

Formand: Anker Vange Hansen,
Jens Holmsvej 6, 6510 Gram.
Tlf. 82 14 39.

Bureau: Alli Andersen,
Gram Bogtrykkeri, Torvegade 13,
6510 Gram. Tlf. (04) 82 13 35.

Højer og Omegns Turistforening

Formand: Hans Kallehave, Hotel Højer,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 26 50.

Bureau: Højer Mølle.

Gråsten Turistforening

Ahlmannsparken, Ahlfeldvej 4,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 09 55.

Åbningstider: 1. 6. - 1. 9.

Mandag til fredag: kl. 9-12 og 14-17.

Lørdage kl. 9-12.

1. 9. - 1. 3. Torsdage kl. 10-12.

1. 3. - 1. 6. Torsdage kl. 10-12 og 14-17.

Formand: Postmester H. G. Nielsen,
Ahlfeldvej 1, 6300 Gråsten.

Haderslev Turistforening

Formand: Bankfuldmægtig Lise Beck,
Grønningen 50, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 01 02.

Bureau: Apotekergade 1, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 55 50.

Turistchef: Svend Aage Mattson.

Erhvervs- og Turistforeningen for Rødding Kommune

Formand: Overlærer O. Finnemann,
Barsbøl Markvej, Jels, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 55 23 56.

Bureau: Den Gamle Mølle, Jels,
6630 Rødding. Tlf. (04) 55 21 10.

Leder: Fru E. Ankjer Jensen.

Nord-Als Turistforening

Formand: Disponent Arne Asmussen,
Tranebærvej 5, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 19 65.

Bureau: Nord-Als Turistbureau,
Storegade 16-18, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 05 92.

Turistchef: Steen Andrés.

Turistforeningen for Røme-Skærbæk og Omegn

Formand: Købmand Sv. Aa. Johnsen,
Ribevej 4, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 12 33.

Bureau: Tvismark, 6791 Kongsmark.
Tlf. (04) 75 51 30.

Turistchef: Sole Hansen.

Turistforeningen for Sønderborg og Omegn

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Hellesen, Kastanie Allé 24a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Bureau: Sønderborg Turistbureau,
Rådhusørvet 7, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 35 55.

Turistchef: Per Christensen.

Nørre-Rangstrup Turistforening

Formand: Manufakturhandler
P. A. Lautrup, Søndergade 26,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 11 16.

Bureau: Toftlund Bog- og Papirhandel,
Bente Born, Søndergade 5,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 11 19.

Tønder og Omegns Turistforening

Formand: Bankdirektør
Arne Hermansen, Den danske Bank,
Vestergade, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 21 22.

Bureau: Østergade 2a, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 12 20.

Vojens Turistforening

Formand: Sven Bork, Topmejsvej 18,
6500 Vojens.

Bureau: Vojens Bibliotek,
Rådhuscentret 5, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 06 00.

Turistforeningen for Åbenrå og Omegn

Formand: Bankdirektør F. Rudolph.
Tlf. (04) 62 20 30.

Bureau: Turistforeningen for Åbenrå
og Omegn
H. P. Hanssensgade 5, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 35 00.

Turistchef: Birte Rasmussen.

DANSKE OG FRISISKE INSTITUTIONER I SYDSLESVIG

Sprogforeningen

Sydslesvigafdeling.

Formand: Hermann Liebers,
Charlotte-Niese-Weg 7,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/53876.

Kgl. dansk Konsulat

Nordergraben 19, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/23305.

Generalkonsul: Jørgen Peder Hansen.

Konsul: Holger Nyvang Knudsen.

Vicekonsul: H. Hansen.

Dansk Generalsekretariat

Flensborghus, Norderstrasse 76,
D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/17821 - 17822 - 26329.

Generalsekretær: Karl Kring.
Sekretær Ebba Hede.
Fuldmægtig Hans Chr. Hansen.
Regnskabsafdelingen.

Dansk postadresse: Postbox 90,
6340 Kruså.

Dansk Kirke i Sydslesvig

Dansk Kirkekontor,
Wrangelstrasse 14, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52925.

Førstepræst: Provst C. B. Karstoft,
Wrangelstrasse 14, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52565.

Forretningsfører: Detlev Lorenzen.

Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Formand:
Holger Christiansen,
Ulmenweg 10, D-2397 Handewitt.
Tlf. 04608-6713.

Skoleledelse:

Chr. Thorup Nielsen,
Stuhrs Allé 22, Postfach 332,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/52498.
Kontor: Stuhrs Allé 22,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/52044.
Dansk postadresse: Box 99,
6340 Kruså.

Feriekontoret: Marienhölungsweg 41,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/56664.

Skolepsykologisk kontor:
Waldstrasse 43, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52055.

Duborg-Skolen

Ritterstrasse 27, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/22331.

Privat dansk gymnasium og realskole.
Rektor: Knud Fanø.
Dansk postadresse: Box 100,
6340 Kruså.

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg.
Dansk postadresse: 6340 Kruså.
Tlf. 0461/17953 - 17954.

Åbningstider:

Sommerhalvåret 10-18, lørdag 10-14.
Vinterhalvåret 10-20, lørdag 10-14.
Overgangsdatoer mellem halvårene
meddeles i Flensburg Avis.

Overbibliotekar Jørgen Hamre.
Studieafdelingen: Bibliotekslektor,
dr. Johann Runge.

Det danske Bibliotek i Husum,
Neustadt 81, D-2250 Husum.
Tlf. Husum 04841/2292.
Leder: Bibliotekar
Keld Klemith Madsen.

Det danske Bibliotek i Slesvig,
Lollfuss 69, D-2380 Slesvig.
Tlf. Slesvig 04621/24263.
Leder: Bibliotekar Karen Hansen.

Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Waldstrasse 45, D-2390 Flensburg,
Dansk postadresse: Box 119,
6340 Kruså. Tlf. 0461/52071.

Formand for sundhedsrådet og
forretningsudvalget:
Pastor Paul Tappe, Osterstrasse 5,
D-2262 Leck. Tlf. 04662/2443.

Kontorchef: Hasso Petersen.

Ledende sygeplejerske: Søster Else
Thygesen. Tlf. 0461/52072.

Lyksborghjemmet

Dansk Børnehjem, Grosse Strasse 54,
D-2392 Glücksburg. Tlf. 04631/2456.

Bestyrer: Ulla og Carl Sauer-Petersen.

Dansk Sygeplejeforening, Flensburg

Formand: Bibliotekar Kirsten Fabricius,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/17953.

Dansk Menighedspleje, Flensburg

Waldstrasse 45, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52071.

Gamles Værn

Formand: Betty Leckband, Im Tal 10,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/41673.

Sønderjysk Arbejderforening (S A F)

Formand: Hans Hinrichsen,
Carstenstr. 32, D-2380 Schleswig.
Tlf. 04621/29671.

Den slesvigske Kvindeforening

Formand: Edith Sigaard-Madsen,
Den danske Skole, D-2381 Strukstrup.
Tlf. 04623/541.

De sydslesvigske Husmoderforeninger

Formand: Lektor Elva Thorup Nielsen,
Stuhrs Allé 22, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52498.

»Borgerforening«, selskabelig forening

Formand: Redaktionssekretær Ejnar
Ramsing Lorenz, Grosse Strasse 83,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/80016.

Sydslesvigsk Erhvervsfond

Formand for tilsynsrådet: Kontorchef
Franz Wingender, Timm Kröger Weg 8,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/57510.

Kontor: Norderstrasse 76 III,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/26621.

Dansk Erhvervsforening i Sydslesvig

Formand: Direktør Preben Bjerregaard,
Westend 1, D-2387 Böklund.
Tlf. 04623/7266.

Sekretariat: w/ Bruno Kramer,
c/o Union-Bank, Grosse Strasse 4,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/17757.

Union-Bank A/S

Grosse Strasse 2, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/17757.
Süderstrasse 89, D-2398 Harrislee.
Tlf. 0461/71335.

Direktion: Hans Erik Hansen,
Otto Christiansen.

Slesvigsk Kreditforening

Formand for tilsynsrådet:
Gdr. Hans Detlev Andresen,
Birkering 7, D-2262 Achtrup.
Tlf. 04662/3738.

Kontor: Süderstrasse 89,
D-2398 Harrislee. Tlf. 0461/71975.

Forretningsfører: Nis Hansen.

Det sydslesvigske Samråd

Formand: Ernst Meyer,
Norderfeldweg 102, D-2267 Medelby.
Tlf. 04605/383.

Næstformand: Ernst Vollertsen,
Seekamp 19, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4795.

Sekretær: Chr. Thorup Nielsen,
Stuhrs Allee 22, D-2390 Flensborg.
Tlf. 0461/52044.

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

Formand: Walter Johannsen,
Halemduur 42, 2280 Westerland/
Sylt. Tlf. 04651/24768.

Dansk Ungdomssekretariat:
Moltkestrasse 20a, D-2390 Flensborg.
Tlf. 0461/51051.

Forretningsfører: Ingolf Julius.

Dansk Gymnastikforening Flensborg

Formand: Heinz Dieter Franz,
Nikolaiallee 1-3, D-2390 Flensborg.
Tlf. 0461/55836.

Klubhuset: Marienhölungsweg 62,
D-2390 Flensborg. (Frueskovens
Idrætspark). Tlf. 0461/54819.

Det lille Teater

Hjemmet, Mariegade 20, Flensborg.
Tlf. 009-49-461-24835.

Post til: Sonja Lehfeldt,
Twedter Mark 74, D-2390 Flensborg.
Tlf. 0461/37207.

Sydslesvigske Folkedansere

Formand: Knud Sørensen,
Rüderstrasse 13, D-2394 Satrup.
Tlf. 04633/8443.

Idrætshallen

Moltkestrasse 20c, D-2390 Flensborg.
Tlf. 0461/51053.

Inspektør: John Larsen.

»Tydal«-Spejdgård

D-2384 Eggebek.
Tlf. 04609/263.

Bestyrer: Kurt Brodersen.

»Christianslyst«

Lejrskole- og kursushjem.
D-2347 Nottfeld, Post Süderbrarup.
Tlf. 04641/2229.

Forstander: Jørgen Birch.

Lejrskolehjemmet »Skipperhuset«

Am Hafen 30, D-2253 Tönning.
Tlf. 04861/5493.

Bestyrer: Sven Lekkat.

Sydslesvigske Forening (S S F)

Formand: Overlærer Ernst Vollertsen,
Seekamp 19, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4795.

Flensborg by:

Formand: Gerhard Ernst,
Wachholderbogen 35,
D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/32082.
Sekretariat: Schiffbrücke 42,
D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/24766.
Sekretær: Søren Hansen.

Flensborg amt:

Formand: Helmut Lothar,
Birkenweg 4, D-2391 Oeversee.
Tlf. 04630/261.
Sekretariat: Norderstrasse 74,
D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/25827.
Sekretær: Monika Jansen.

Gottorp amt:

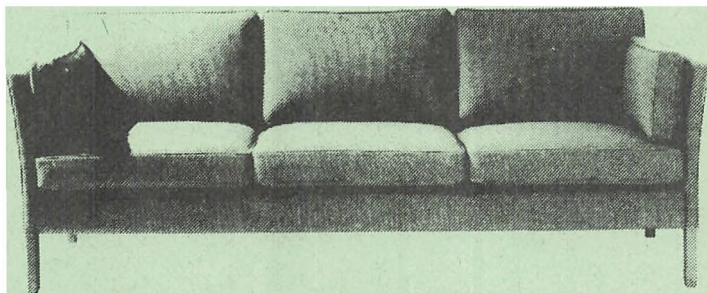
Formand: Andreas Lorenzen, Dansk
Forsamlingshus, Hühholzer Strasse 1,
Dammholm, 2381 Havetoflöt.
Tlf. 04623/7150.
Sekretariat: Lollfuss 69, D-2380
Schleswig. Tlf. 04621/23888.
Sekretær: Gerhard Lempert.

Husum amt:

Formand: Sigfred Andresen,
Mühlendamm 7, D-2257 Bredstedt.
Tlf. 04671/4257.
Sekretariat: Neustadt 95,
D-2250 Husum. Tlf. 04841/2612.
Sekretær: Hendrik Clausen.

"Bedre kan det ikke gøres"

Den sofa bliver De aldrig træt af

**Clausens
Brugskunst**

KOLLUND
MØBELFORRETNING

FJORDVEJEN 15 . SKOVBAKKEN 1 . KOLLUND . 6340 KRUSÅ
TELEFON (04) 67 87 12

Rendsborg/Egernfælde amt:

Formand: Joachim Martin,
Gartenstr. 24, D-2371 Borgstedt.
Tlf. 04331/32950.
Sekretariat: »Amtsmandsgården«,
Torstrasse 4, D-2370 Rendsborg.
Tlf. 04331/23376 (tirsdag og torsdag
kl. 9-12) og Noorstrasse 18, D-2330
Eckernfælde. Tlf. 04351/2527 (onsdag
og fredag kl. 9-12).
Sekretær: Friedrich Thomsen.

Sydtønder amt:

Formand: Overlærer Johann
Mikkelsen, Flensburger Strasse 109,
D-2262 Leck. Tlf. 04662/3185.
Sekretariat: Kokkedaler Weg 87,
D-2262 Leck. Tlf. 04662/1245.
Sekretær: Astrid Fries.

Ejdersted amt:

Formand: Gdr. Peter Jacob Alberts,
D-2251 Osterhever. Tlf. 04865/265.
Sekretariat: Am Hafen 30,
D-2253 Tønning. Tlf. 04861/5493.
Sekretær: Sven Lekkat.

Jaruplund Højskole

Forstander: Egon Rasmussen,
D-2390 Jaruplund-Weding.
Tlf. 04630/382.

Flensborg Avis

Grosse Strasse 83-85, D-2390
Flensborg. Tlf. 0461/8000.

I chefredaktionen:

Rudolf Mach (ansvarshavende)
og Karl Otto Meyer.

Direktion: Rudolf Mach og Peter Jans.

Flensborg danske Journalistforening

Formand: Ingolf Thomsen,
Grosse Strasse 83, D-2390 Flensborg.
Tlf. 0461/80040.

**Sydslesvigsk Vælgerforening
(S S V)**

Formand: Skoleinspektør Gerhard
Wehlitz, H. C. Andersens Weg 14,
D-2340 Kappel. Tlf. 04642/3389.

Landssekretariat: Norderstrasse 741,
D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/17421.

Landssekretær: Rolf Lehfeldt.

Sekretær: Jakob Meyer.

Dansk Lærerforening for Sydslesvig

Formand: Jytte Mehlsen Hegelund,
Buchenweg 2, D-2391 Handewitt.
Tlf. 04608/6145.

KFUM og KFUK i Sydslesvig

Formand: Berith Bang-Møller,
Apenraderstrasse 121,
D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/41239.

Sekretær: Povl Aksel Bang-Møller,
Apenraderstrasse 121,
D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/41239.

Dansk Spejderkorps Sydslesvig

Formand: Hans Christian Paulsen,
Am See 6, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4445.

Korpschef: Viceskoleinspektør
Dirch Jørgensen, Husumer Strasse 69,
D-2380 Schleswig. Tlf. 04621/26262.

**Foreningen »Norden«, Sydslesvig
afdeling**

Formand: Provst C. B. Karstoft,
Wrangelstrasse 14, D-2390 Flensborg.
Tlf. 0461/52565.

Sekretariat: Norderstrasse 76,
D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/17821.

**Frivilligt Dreng- og Pigeforbund
i Sydslesvig**

Distriktsleder: Preben Vogensen,
Dorfstrasse 1, D-2341 Rabenkirchen.
Tlf. 04642/2114.

Lejrskoler og hytter: »Trenehytten«,
D-2399 Tarp. Tlf. 04638/527.
Udlejning v/ Friedrich Thomsen,
Pastorenstrasse 2, D-2380 Schleswig.
Tlf. 04621/22498.
»Kongenshus«, D-2251 Tetenbüll.
Udlejning v/ Ole Hübertz Knudsen,
Yurian-Oven-Strasse 19,
D-2253 Tønning. Tlf. 04861/476.

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Advokat Steen Schrøder,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/17953.

De unges Kunstkreds i Sydslesvig

Formand: Carsten Henriksen,
Toosbüstr. 8, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/24502.

Dansksindede sydslesvigiske Krigsdeltagere

Formand: Asmus Brodersen, Apen-
raderstrasse 17, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/46451.

Torsdagskoret

v/ Kirsten Krienke,
Michelsenstr. 16, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/45408.

Dirigent: Hans Werner Hansen,
Norderallee 23, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/56385.

Foriining for nationale Friliske (Friserforeningen)

Formand: Alfred Boysen,
Mooringer Wäi 5, D-2263 Risum-
Lindholm. Tlf. 04661/8735.

Sekretariat: D-2255 Oster-Bargum.
Tlf. 04672/1677.

Sekretær: Manfred Nissen.

Nordfrilisk Institut

Osterstrasse 63, D-2257 Bredstedt.
Tlf. 04671/2360.

Sct. Georgs-Gildet

Gildemester: Roland van Oettingen,
Zum Dorfteich 7, D-2395 Husby.
Tlf. 04634/9647.

Sct. Knuds-Gildet

Oldermand: Ole Olesen,
Skovglimt 13, DK 6340 Kruså.

Ungdomskollegiet

Marienhölungsweg 66,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/52444.

Forstander: Overlærer Anna Schrøder.

Historisk Samfund

Sydslesvigs Amtskreds.

Formand: Dr. Johann Runge,
Schlossberg 9, D-2398 Harrislee.
Tlf. 0461/73246.

Fælleslandboforeningen for Sydslesvig

Kontor: Süderstrasse 89,
D-2398 Harrislee. Tlf. 0461/71975.

Formand: Gdr. Peter Andresen,
Kalleshave, D-2262 Achtrup.

Landbrugskonsulent: Hans Chr. Paulsen
Am See 6, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4445..

Landboforeningen for Flensburg
og Omegn

Formand: Gdr. Søren Andresen,
D-2391 Hüllerup. Tlf. 04608/6777.
Konsulent: Jes Simonsen,
Kätnerweg 7, D-2391 Schafflund.
Tlf. 04639/3674.

Landboforeningen for Sydangel

Kst. formand: Hans Jacob Asmussen,
Holming, D-2381 Havetoft.
Tlf. 04846/228.
Konsulent: Christen Møller,
Schleswiger Strasse 38, D-2347
Süderbrarup. Tlf. 04641/2249.

Landboforeningen for Gottorp amt

Formand: Preben Holl, Lehmrade,
D-2372 Brekendorf/Owschlag.
Tlf. 04353/581.
Konsulent: Hans Chr. Paulsen,
Am See 6, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4445.

Landboforeningen for Sydtønder amt
(gest)

Formand: Peter Andresen, Kalleshave,
D-2262 Achtrup. Tlf. 04662/2427.
Konsulent: Joachim Spitz,
Bavnehøj, Hauptstr. 7, D-2264 Humtrup.
Tlf. 04663/7495.

Den nordfrisiske Landboforening
(marsken)
Formand: Matthias Schmidt-Tychsen,
Bahrenhof Galmsbüll, D-2260 Niebüll.
Tlf. 04661/8770.
Konsulent: Joachim Spitz,
Bavnehøj, Hauptstr. 7, D-2264 Humtrup.
Tlf. 04663/7495.

Landboforeningen for Husum og
Ejdersted amter
Formand: Gdr. Peter Jakob Alberts,
D-2251 Osterhever. Tlf. 04865/265.
Konsulent: Hans Chr. Paulsen,
Am See 6, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4445.

**Ved telefonopkald fra Danmark til Sydslesvig drejes:
009 49 + områdenummer
med udeladelse af det foranstående 0**

MARKEDSFORTEGNELSE

Sønderjyllands amtskommune

Arnum, første lørdag i maj og tredje lørdag i september, heste.

Gram, pinselørdag, heste.

Høruphav, pinselørdag, heste.

Kliplev, anden lørdag i juni, heste.

Løgumkloster, 27. april og 17. august, heste.

Ravsted, 22. juni, heste.

Skærbæk, hver onsdag marked med heste og slagtekvæg.

Vollerup, sidste lørdag i juni, heste.

Åbenrå, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

Ribe amtskommune

Brørup, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg. 16. januar, 20. februar, 20. marts, 3., 10. og 24. april, 15. maj, 17. juli, 21. august, 4. og 18. september, 2., 16. og 23. oktober, 6. og 20. november, 4. og 18. december levekvæg, 13. marts, 1. maj og 25. september heste og levekvæg.

Bække, tredje lørdag i juni marked med heste.

Esbjerg, 1. lørdag i juli, hestemarked (Korskroen).

Grindsted, hver mandag marked med heste og slagtekvæg. Torvedag samt grise-marked hver torsdag.

Ho, 31. august fåremarked.

Varde, hver mandag eksportmarked med slagtekvæg; hver torsdag i april og oktober og hver første og tredje torsdag i de øvrige måneder marked med heste og levekvæg. De øvrige torsdage marked med levekvæg. Torvedag hver torsdag.

Vorbasse, næstsidste fredag i juli, heste.

Vejle amtskommune

Horsens, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg; hver fredag marked med levekvæg. Torvedag hver onsdag og lørdag; landboauktion og grisemarked hver fredag.

Kolding, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Vejle, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Ringkøbing amtskommune

Herning, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Torvedag hver tirsdag og lørdag, grisemarked hver torsdag.

Holstebro, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver torsdag marked med levekvæg og grisemarked.

Lemvig, hver tirsdag marked med heste og slagtekvæg.

Skjern, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver fredag marked med levekvæg.

Ulfborg, 28. august, heste og levekvæg.

Århus amtskommune

- Hammel**, hestemarked 1. lørdag i september. Grisemarked hver torsdag, hvis helligdag søgnedagen før.
- Kolind**, 2. onsdag i september, heste.
- Randers**, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg; hver lørdag marked med heste og levekvæg.
- Salten**, 21. og 22. juni, heste.
- Skanderborg**, torvedag hver fredag; grisemarked hver tirsdag.
- Århus**, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg på kvægtorvet.

Viborg amtskommune

- Bjerringbro**, lørdag den 8. og søndag den 9. juni, heste.
- Hurup (Møllekroen)**, 13. og 14. september.
- Kjellerup**, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
- Skive**, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
- Thisted**, hver torsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver tirsdag marked med levekvæg.
- Viborg**, fjerde lørdag i april og september marked med heste.
- Vildsund**, 4. onsdag og den følgende torsdag i juli, heste.

Nordjyllands amtskommune

- Brønst**, første lørdag i august marked med heste.
- Brønderslev**, anden mandag i hver måned (i marts og september den første mandag), heste.
- Flauenskjold**, 9. september, heste.
- Hjallerup**, sommermarked med heste den første fredag i juni, med forprang dagen før.
- Hjørring**, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
- Hobro**, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.
- Jerslev**, lørdag den 27. juli og søndag den 29. juli, heste.
- Nibe**, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.
- Pandrup**, tredje lørdag i september, heste.
- Ålborg**, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver fredag marked med levekvæg og grisemarked.
- Års**, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Øerne øst for Storebælt

- Holbæk**, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
- Højby Sj.**, pinselørdag, heste.
- Jægerspris**, 6. juli, heste.
- Nykøbing på Falster**, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
- Ringsted**, anden lørdag i april, juni og oktober samt første lørdag i august, heste.
- Ny Toftegård pr. Ølstykke**, 23. februar, heste.

Øerne vest for Storebælt

Egeskov, 18. september, heste og kreaturer.

Odense, hver mandag (eller hvis helligdag den påfølgende tirsdag) eksportmarked med heste og slagtekvæg; 25. juni (St. Knud), heste; hver onsdag marked med levkvæg og grisemarked.

Svendborg, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

Ørbæk, 2. lørdag i juli. Heste, slagtekvæg, får og geder.

SYDSLESVIG

Markedsfortegnelsen for Sydslesvig forelå ikke ved redaktionens slutning.

Noteringer

JAGT OG VILDTFORVALTNING

LANDBRUGSMINISTERIETS VILDTFORVALTNING

Jægerhuset, Strandvejen 4,
8410 Rønde. Tlf. (06) 37 25 00.
Administrator Ole Olsen.

Landbrugsministeriets Vildtforvaltning
er sekretariat for:
Jagtrådet og Vildtforvaltningsrådet.

JAGTRÅDET består af 5 medlemmer:

Formand: Departementschef H. J. Kristensen, Landbrugsministeriet, Landsformand Frede Petersen, Landsjagtforeningen af 1923, Formand Gustav Rønholt, Dansk Jagtforening, Ingeniør Jørgen Vesterdahl, Dansk Strandjagtforening, Lærer Chr. Hjorth, Dansk Ornithologisk Forening, og bistår landbrugsministeren med administration af jagtfonden.

VILDTFORVALTNINGSRÅDET

har 14 medlemmer: Jagtrådets fem medlemmer samt repræsentanter for Friluftsrådet, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornithologisk Forening, Naturfredningsrådet, De samvirkende danske Landboforeninger, Danske Husmandsforeninger, Statens Jordlovsudvalg, Vildtbiologisk Station, jagtkonsulentvæsenet og Dansk Skovforening. Jagtrådets formand er formand for vildtforvaltningsrådet.

Formålet med rådet er, at danne forum for drøftelser af principielle spørgsmål vedrørende landets vildtbestand.

Under Landbrugsministeriets Vildtforvaltning sorterer endvidere:

JAGTTEGNSKONTORET, Grenåvej 12,
8410 Rønde. Tlf. (06) 37 18 55 (9-12).
Kontoret varetager udstedelse af jagt-tegn og besvarer spørgsmål desangående.

VILDTRESERVATKONTORET

Strandvejen 4, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 25 00 (8-12).

Leder: Reservatinspektør P. Uhd Jepsen.
Kontoret varetager forvaltningsmæssige og administrative opgaver i forbindelse med oprettelse og drift af vildtreservater.

VILDTFORVALTNINGSKONSULENTER

Konsulenterne udfører bl. a. oplysningsarbejde om jagt og vildtpleje, afholder jagtprøver.

Jes Kramer,
Elmevej 11, 8543 Hornslet.
Tlf. (06) 99 47 44.

Distrikt 1 (Vendsyssel)
Peter Have, Vrejlevej 110, 9760 Vrå.
Tlf. (08) 98 14 14.

Distrikt 2 (Thy, Mors, Salling)
Anders Wulff, Landtingvej 31,
7830 Vinderup. Tlf. (07) 44 18 08.

Distrikt 3 (Himmerland)
Frode S. Pedersen, Suldrupvej 2,
Skivum, 9240 Nibe. Tlf. (08) 66 64 58.

Distrikt 4 (Vestjylland)
L. Ahlmann Olesen, Jægerbo,
Sdr. Kær, 6990 Ulfborg. Tlf. (07) 49 15 01.

Distrikt 5 (Østjylland)
J. Langvad Jensen, Vorrvej 5,
Katrinedal, 8654 Bryrup.
Tlf. (05) 75 61 75.

Distrikt 6 (Djursland, Anholt)
Skoleleder M. E. Pape, Kalø Jægerskole, Molsvej 34, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 16 07.

Distrikt 7 (Sydvestjylland)
Sv. Lerke-Møller, Morsbølvej 68,
7200 Grindsted. Tlf. (05) 32 15 23.

Distrikt 8 (Sønderjylland)
Søren Essendrop, Dybvighoved,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 66 73 63.

Distrikt 9 (Nordvestfyn)

Peter Bjerremand, Egelandvej 65,
Øster Starup, 6040 Egtved.
Tlf. (05) 86 31 46.

Distrikt 10 (Sydfyn)

M. Jessen Holm, Grønnevang 21,
5750 Ringe. Tlf. (09) 62 20 49.

Distrikt 11 (Vestsjælland)

Ole Daugård-Petersen, Aamosevej 14,
Kongsted, 4293 Dianalund.
Tlf. (03) 56 01 55.

Distrikt 12 (Nordsjælland)

Erik Meyer Pedersen, Vinkelvej 42,
3540 Lynge. Tlf. (02) 18 79 15.

Distrikt 13 (Sydsjælland)

Anders Walther Hansen, Skovvej 2,
Nyrup, 4700 Næstved. Tlf. (03) 75 05 15.

Distrikt 14 (Lolland-Falster)

Finn Jensen, Orebyvej 307,
4990 Sakskøbing. Tlf. (03) 89 50 80.

KALØ JÆGERSKOLE

Skovhuset, Molsvej 34, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 16 07.

Skoleleder: M. Pape.

Skolen tilbyder herregårdsskytter og
skovteknikere videregående uddan-
nelse på jagtområdet.

KALØ GODS

8410 Rønde. Overforvalter: Ove
Knudsen. Tlf. (06) 37 22 76.

Godset ejes af Jordfonden ved Sta-
tens Jordlovsudvalg. Det er forpagtet
af Jagtfonden med det formål at sikre
arealer til vildtbiologisk forskning og
til uddannelse af vildtforvaltningskon-
sulenter. I øvrigt drives godset efter
sædvanlige økonomiske principper for
land- og skovbrug.

Herudover er administrativt til Land-
brugsministeriets Vildtforvaltning
knyttet Vildtbiologisk Station, se
denne.

VILDTBIOLOGISK STATION

Kalø, 8410 Rønde. Tlf. (06) 37 12 44
(8.00-16.00).

Forskningsleder: Dr. phil. H. Strand- gaard.

Videnskabelig forskningsinstitution
under Landbrugsministeriets Vildtfor-
valtning. Foretager vildtbiologiske un-
dersøgelser over danske fugle og pat-
tedyr specielt med henblik på arternes
talrighed, formering og omsætning
samt deres tilpasning til omgivelserne.
Forskningsresultater publiceres for-
trinvis i »Dansk Vildtforskning«,
»Danske Vildtundersøgelser« og »Da-
nish Review of Game Biology«.

LANDSJAGTFORENINGEN AF 1923

Hovedkontor:

Frydendalsvej 20, 1809 København V.
Tlf. (01) 31 11 35.

Formand: Frede Petersen.

Medlemsblad: Jagt og Fiskeri.

DANSK JAGTFORENING

Formand:

Forpagter Gustav Rønholt,
Hårslevvej 10, Sandved, 4700 Næstved.
Tlf. (03) 75 66 87.

Generalsekretær:

Forstkandidat Sv. E. Jacobsen,
Bredgade 47, 1260 København K.
Tlf. (01) 13 12 14*.

Medlemsblad: Dansk Jagt.

DANSK STRANDJAGTFORENING

Hovedkontoret

Formand: Jørgen Vesterdahl,
Mosegårdsvej 4, Bramdrupdrum,
6000 Kolding. Tlf. (05) 56 80 78.

Forretningsfører- og kassererkontor:

Rigmor Hvass, Ved Grotten 52,
5610 Assens. Tlf. (09) 71 18 56.
Alle ugens hverdage fra kl. 8.00-11.00,
dog ikke lørdag, samt mandag
kl. 17.00-19.00.

Uddrag af Lov og jagt og vildtforvaltning:

§ 13. Jagt må ikke finde sted fra solnedgang til solopgang. Dog må gæs, ænder og måger samt blishøns skydes på træk i tiden fra 1½ time før solopgang til 1½ time efter solnedgang. I november og december måned må den nævnte beskydning dog kun foretages i tiden fra 1½ time før solopgang til 1 time efter solnedgang.

§ 20. Jagt fra motorbåd og andet maskindrevet fartøj må ikke finde sted:

- på søer og andre ferske vande og
- i den danske del af farvandet øst for Sjælland mellem breddegraderne ved kronborgpynten og Aflandshage (56° 02,4' N og 55° 33,3' N).

Stk. 2. Uden for de områder, der er nævnt i stk. 1, må jagt fra maskindrevet fartøj

ikke finde sted i tiden 1. marts - 30. september.

Stk. 3. Landbrugsministeren kan efter forhandling med miljøministeriet (fredningsstyrelsen) og vildtforvaltningsrådet forbyde jagt fra motorbåd og andet maskindrevet fartøj i nærmere angivne områder på fiskeriterritoriet, herunder indre farvande, som fastlagt ved lov om saltvandsfiskeri.

§ 20 a. Til jagt må ikke benyttes maskindrevet fartøj, der kan fremføres med en hastighed på mere end 18 km/t (ca. 9,7 knob). Under jagtudøvelsen må fartøjet kun fremføres med højst 5 km/t (ca. 2,7 knob).

JAGTTIDER OG FREDNINGSBESTEMMELSER

§ 26. Pattedyr og fugle, for hvilke der ikke er fastsat jagttid, er fredede hele året.

Stk. 2. Pattedyr og fugle, for hvilke der er fastsat jagttid, er fredede uden for jagttiden.

Stk. 3. Landbrugsministeren kan efter indstilling fra vildtforvaltningsrådet fastsætte jagttider for de i bilag 1 nævnte pattedyr og fugle. Fredning af en vildtart omfatter, hvor ikke andet er angivet, tillige artens yngel samt reder og æg.

Stk. 4. Ministeren kan tilsvarende ophæve jagttiden for en vildtart.

Stk. 5. Jagttider kan fastsættes som gældende for:

- hele landet,
- dele af fiskeriterritoriet,
- landsdele,
- øer,
- amter,
- kommuner og
- velarrangerede lokalområder, såfremt ¼ af de lodsejere, der hver ejer mindst 1.400 m² af området, og som tilsammen har jagtret på ¼ af områdets samlede areal, fremsætter begæring herom.

Den obligatoriske jagtprøve:

Tilmelding til jagtprøven, der afholdes i 2 perioder hvert år, sker ved indbetaling af et af landbrugsministeren nærmere fastsat gebyr til Landbrugsministeriets Vildtforvaltning.

Indbetaling skal ske ved anvendelse af særlige giroindbetalingskort, der fås ved henvendelse til Landbrugsministeriets Vildtforvaltning eller ved Vildtforvaltningens lokale konsulenter.

Ønskes prøven aflagt i årets første prøveperiode (1. april - 30. juni), skal tilmelding ske inden udgangen af februar måned. Ønskes prøven aflagt i årets anden prøveperiode (1. september - 31. oktober) skal tilmelding ske inden udgangen af juli måned.

Bekendtgørelse om jagttid for visse pattedyr og fugle

I henhold til § 26, stk. 3, jfr. § 51, stk. 4 i lov nr. 221 af 3. juni 1967 om jagt og vildtforvaltning, som ændret ved lov nr. 294 af 9. juni 1982, fastsættes:

§ 1. GENERELLE JAGTTIDER:

a. Hovdyr:

Kronhjort og kalv	01.09-31.01
Kronhind	01.10-31.01
Dåhjort og kalv	01.09-31.01
Då	01.10-31.01
Sikahjort og kalv	01.09-31.01
Sikahind	01.10-31.01
Råbuk	16.05-15.07
	og 01.10-31.12
Rå og lam	01.10-31.12
Mufflonvædder	hele året
Mufflonfår og lam	01.10-31.01
Vildsvin, orne	hele året
Vildsvin, so og grise	01.10-29.02

b. Rovdyr:

Mink, der anses som vildt i h.t. Lov om mark- og vejfred	hele året
Ræv	16.06-15.02
Husmår	16.06-15.02
Grævling	16.06-15.02
Mårhund	hele året
Vaskebjørn	hele året

c. Gnave:

Hare	01.10-18.12
Vildkanin	hele året
Egern	01.09-29.02

d. Andefugle:

Grågås	01.08-31.12
Blisgås	01.09-31.12
Sædgås	01.09-31.12
Kortnæbbet gås	01.09-31.12
Canadisk gås	01.09-31.12
Gråand	01.09-31.12
Atlingand	01.09-31.12
Krikand	01.09-31.12
Spidsand	01.09-31.12
Pibeand	01.09-31.12
Skeand	01.09-31.12
Taffeland	01.09-29.02
Troldand	01.10-29.02
Bjergand	01.10-29.02

Hvinand	01.10-29.02
Havlit	01.10-29.02
Ederfugl	01.10-29.02
Sortand	01.10-29.02
Fløjlsand	01.10-29.02
Stor skallesluger	01.10-29.02
Toppet skallesluger	01.10-29.02

e. Hønsfugle:

Agerhøne	16.09-31.10
Fasanhane	01.10-31.12
Fasanhøne	21.10-30.11

f. Vandhøns:

Blishøne	01.09-29.02
----------	-------------

g. Vadefugle:

Stor regnspove	01.09-31.12
Lille regnspove	01.09-31.12
Dobbeltbekkasin	01.09-31.12
Enkeltbekkasin	01.09-31.12
Skovsneppe	01.10-31.12

h. Mågefugle:

Hættemåge	01.09-29.02
Stormmåge	01.09-29.02
Sildemåge	01.09-29.02
Sølvmåge	01.09-29.02
Svartbag	01.09-29.02

i. Duer:

Ringdue	01.08-31.12
Tyrkerdue	01.10-30.11

§ 2. LOKALE JAGTTIDER:

I Sønderjyllands amt:

Kronkalv	ingen jagttid
Kronhind	ingen jagttid
Dåkalv	ingen jagttid
Då	ingen jagttid
Fasanhøne	16.11-30.11

I Sønderjyllands amt

for så vidt angår øen Als:

Råbuk	16.05-15.07
	og 01.11-31.12
Rå og lam	01.11-31.12
Hare	01.11-18.12
Fasanhane	01.11-31.12

I Sønderjyllands amt

for så vidt angår

øen Rømø:

Rå og lam	01.12-18.12
-----------	-------------

§ 3. Pattedyr og fugle, for hvilke der ikke er fastsat jagttid, er fredede hele året.

Stk. 2. Pattedyr og fugle, for hvilke der er fastsat jagttid, er fredede uden for jagttiden.

§ 4. Fredning af en vildtart omfatter, hvor ikke andet er angivet, tillige artens yngel samt reder og æg.

§ 5. Overtrædelse af bekendtgørelsen straffes med bøde.

§ 6. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. januar 1983.

Noteringer

Er DE medlem af SPROGFORENINGEN?

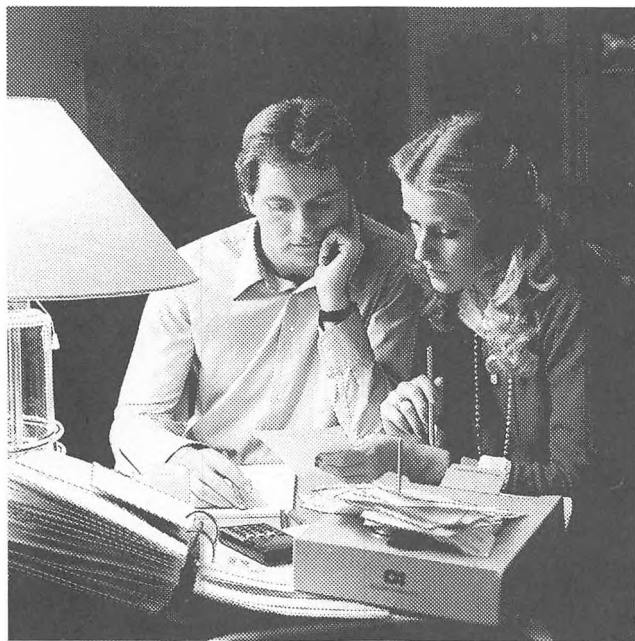
Sprogforeningen, der blev stiftet i 1880,
arbejder for at værne og fremme dansk
sprog og dansk kultur i Nord- og
Sydslesvig.

Årligt medlemsbidrag 20 kr.
Livsvarigt medlemsskab 150 kr.

Hvis De ikke allerede er medlem,
så send Deres indmeldelse til

SPROGFORENINGEN – FOLKEHJEM – ÅBENRÅ

Få mere ud af budgettet med Totalrådgivning i Den Danske Bank.

DEN DANSKE BANK

Vi ser på Deres økonomi med nye øjne.

D 81

